remember

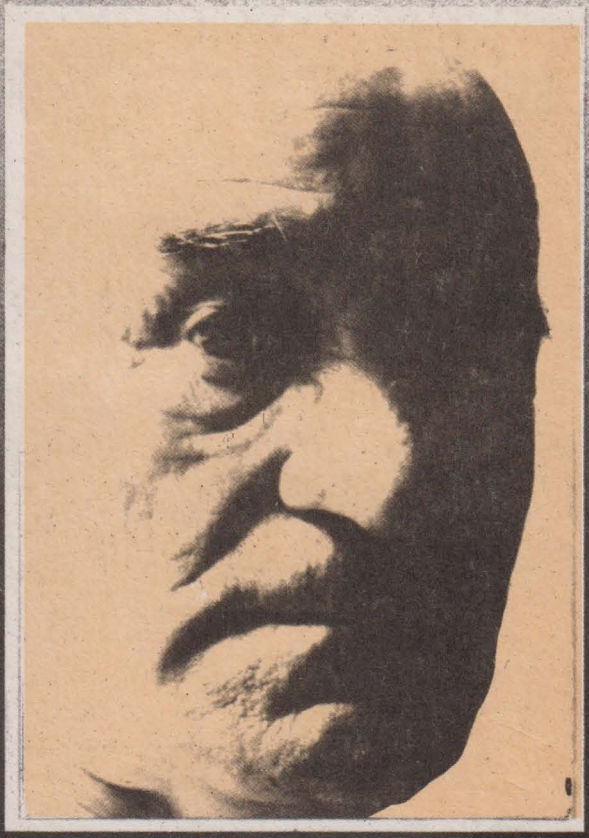

TEOHAR MIHADAȘ

STEAUA CÎINELUI

DACIA

TEOHAR MIHADAȘ

STEAUA CÎINELUI

Coperta de: CALIN STEGEREAN

© Toate drepturile asupra acestei versiuni aparţin
Editurii Dacia. 1991

31.494
L-36

TEOHAR MIHADAŞ

STEAUA CÎINELUI

107810

EDITURA DACIA, CLUJ
1991

Fiul meu, să te călăuzească
Steaua Cîinelui!

(Vechi blestem)

ISBN 973-35-0168-9

ARĂTĂRI

Scutul soarelui, crepuscular încins, cu șiroaie uscate de sînge pe el, intra lent în pămîntul ars, ce i se deschidea înainte ca pentru o încrîncenată euharistie.

Pavel sta singur pe terasa hotelului *Maglabiților* din ultima oază a Saharei tunisiene, Neftă. Frunzele eucaliptului din față, excesiv de sensibile, vibrînd la o abia perceptibilă adiere, se opriseră demult într-o stare din care dispăruse cu desăvîrșire orice mișcare. Aștrii — încremeniți peste pustiuri.

Avu atunci senzația că alunecă pe nesimțite într-o altă dimensiune a existenței, cea de dincolo de ea, că trece într-un spațiu stătător în afara oricăror margini, a oricărei treceri... Și-l cuprinse un frison ce nu-l cunoscuse pînă atunci: frica de-a nu mai fi el, ci totul, într-o vacuitate nemărginită.

Precum vedenia unei imense șopîrle tărcate-n cărămiziu și care venea din zodii nebănuite, amurgul acoperea cu suflarea-i lenește toate depărtările, îndoliind înserarea ce se izvodea rînd pe rînd, de jur împrejur, îngînînd coral parcă un nesfîrșit bocet, care mai aievea se vedea decît se auzea.

În marginile ultime ce se ating cu imperiile lui Nicăieri, nisipurile se împreunau nupțial cu cerurile... Acolo se întîmpla o înfiorare mare, aidoma aceleia dinaintea intrării în așternuturile primei iubiri..., voluptate a sărutului dintre deșertul pămîntesc și cel al cerurilor.

Se petrecea, în spuza afundă a acelor genuni, pe care o trezea contopirea dintre nisipurile fierbinți și focurile aștrilor, o ametitoare, apoteotică întrepătrundere, în incandescente, edenice cenuși — cosmogonic orgasm.

Dacă lumea și viața ar fi o creație a materiei, adică țărîna a fost mireasă iar focul i-a fost mire, atunci, în aceste clipe, lui Pavel i se releva anume taina creațiunii.

Beatitudinea de la confluența celor două deșerturi era

resimțită și de lumea mai familiară oazei, de zidurile pe lîngă care treceau grăbite spre nu știu unde, spre ce taină anume, femei acoperite-n negru, de toate vietățile și toată vegetația așezării și-a nopții, strecurîndu-se vicleан pînă-n interiorul bazarurilor, tulburînd acolo liniștea obiectelor ce începeau a șușoti ele în de ele, singure.

Sorbea, la răstimpuri, din paharul cu baharà, pe care i-l așezase înainte o arătare de fată frumoasă ca un tăiș de sabie arabă, deși ochii mici, dulce iscoditori, trupul șerpesc și gesturile adiate doar — foarte familiare văz-duhurilor de la acea, oră ale Saharei — o arătau a fi din seminția numizilor cei de demult, nălucitorii călăreți albi ai lui Hannibal.

Lent, a înfricoșare, simțea cum se naște-n sufletul său un sentiment ciudat, care, încetul cu încetul și din ce în ce mai deslușit lua forma unui drum ce venea de foarte departe, din ultimile adîncuri, din el însuși spre sine însuși parcă... Iar pe drumul acela al nimănui, înainta cineva... Cu cît mai deslușit se ivea năluca aceluia, cu atît mai din el însuși, din propria ființă îi părea lui Pavel că purcede, că părea să vie; cu cît mai departe se contura, cu atît mai aproape lui însuși i se părea a fi.

Cerul întreg, cu tot rotundul constelațiilor, părea că se mișcă venind în urma acelei vedenii rătăcind spre cine știe unde.

Pojar de stele lumina intens asupra lui, a spectrului, urmărindu-l, iluminîndu-l.

O catapeteasmă înluminată în mișcare după acea fantomă era bolta înstelată. (Oamenii au ridicat temple, domuri, moschei, marabuuri, bazilici, incinte sacre de tot soiul și catedrale, din nevoia de a-și apropia infinitul, de a-l face mai perceptibil, mai al lor sau de a se face mai ai Lui). Dar năluca aceea eremită nu era a unuia ieșit în afara legii, ci, mai mult, era a unuia care ieșise afară din ordinea inteligibilă a lumii.

Erau, la acea oră stătătoare dincolo de timp și de Sahară, de fapt trei persoane în una și aceeași ființare Pavel: el, solitudinea dintr-însul și nu știu cine încă ce-i săgeta de la un capăt la celălalt singurătatea, ca un fel de strigăt înghețat acolo.

Iar călătorul acela straniu înainta spre el pe dîra acelui drum izvorînd de nicăieri și stăruind tăcut spre niciodinioară, și prindea conture tot mai clare de om, se lămurea tot mai aproape — i se putea observa surîsul enig-

matic — și iată-l înfățișîndu-se pe ultima treaptă a scărilor ce duceau pe terasă, față-n față cu Pavel.

Prezența aceea nefirească era acoperită, nimbată de un fel de pulbere fină, luminiscentă, și care emana o mireasmă de soare, de pustietate și de ierburi lunare.

— Toma!, a strigat, ridicîndu-se și desfăcînd brațele spre el, Pavel.

Toma însă nu răspunse nimic, ci continua să înainteze — parcă plutind lin, ușor înălțat deasupra dalelor de bazalt care podeau terasa, — surîzînd tot mai senin, mai deslușit din fosforescenta boare ce-l învăluia.

Luat prin surprindere de o asemenea apariție, tocmai aici și acum (pe unica șosea care venea la Neftà încetase demult orice sunet de motor), Pavel nu apucase să-și dea seama de faptul că Toma, prietenul său de mai demult, murise cu douăzeci de ani în urmă..., și-apoi se mai afla încă sub vraja cîntecelor auzite cu o seară înainte în casa lui Meki, tînărul inginer tunisian care absolvise politehnica la București și care, din ziua cînd a aflat că se află un român în țara sa, a umblat pe urmele lui, dar cînd el îl căuta la Bizerta, Pavel se afla la Keruan; cînd el era la Keruan, Pavel pleca spre Gafsà; cînd îl căuta la Sfax, el își făcea intrarea-n Monaster; iar cînd Meki ajungea la Monaster, Pavel se arăta la Neftà, oază împresurată de un fel de zare metafizică. Solitara ei frumusețe de sub aștri te săgeta aparte. ...Stătea întins în pat, cu palmele sub ceafă, suprapuse, ca-n alte vremi, stătătoare și ele precum oaza Neftà, într-o aură de paradis..., vremile petrecute în pămîntul copilăriei și-al primei tinereți..., și se purta cu gîndurile aiurea, în neorînduială, într-o plăcută, alinătoare destrămare, cînd îl trezi, din acea mirifică peregrinare, țîrîitul telefonului.

„Cine naiba mă cheamă la ora aceasta — căci era tîrziu — și, mai ales aici", își zise... „Poate că-i o greșeală sau este recepția care se interesează de cine știe ce chestiune oficială... Poate că e cineva dintre aceia care vor să afle și să știe totul, fără de cari noi am pieri de prea mult noi înșine, de pildă atașați culturali neliniștiți de starea mea de spirit ori sănătate, dacă nu cumva sufăr de rău de oază etc. Nici în inima deșertului, împresurat de mareele nisipurilor, nu pot fi singur! Așa evidență a oamenilor mai zic și eu."

— Alo!... Domnul Ionescu?

— Da, eu sînt. Ce poftiți?

— Aici Meki, reia vocea de la celălalt capăt al firului.

— Și:

— Vă caut — reia Meki pe un ton foarte reverențios, dar nu lipsit de o satisfacție vicleană — din ziua cînd am aflat din presă că un român ne vizitează țara, dar, cu toată strădania mea, n-am reușit să dau de dumneavoastră decît astăzi, aici, și nu-mi mai scăpați. De aici nu mai aveți unde să vă duceți. E ultima oază din Tunisia, și unicul drum care duce înspre și dinspre ea este păzit cu strășnicie de mine. („O iscoadă!" își spuse în gînd.)

— În cinci minute sînt la hotel, continuă interlocutorul, cu o vădită nuanță prietenească în glas.

Nici n-au trecut cinci minute, că și aude bătăi ușoare în ușă. Pavel deschide, și intră în cameră, cu fața numai surîs, un tînăr zvelt, cu fața rotundă, brună, ochii mici, sfredelitori, radiind fericire. Părul îi era negru tăciune, lucios și creț, sprîncenele unite, prelungi, trase cu pensula.

L-a îmbrățișat pe Pavel cu nestăpînită, năvalnică bucurie, proprie oamenilor deșertului atunci cînd întîlnesc un prieten. L-a condus la casa unui amic de-al său din Neftă. Era un fel de cămin vîrît în straturile dure ale nisipurilor, nu vizibilă la suprafață, dar plăcut răcoroasă, cast de albă înlăuntru.

S-au așezat la masa așternută simplu. Lipsa oricărui obiect pe pereții proaspăt văruiți parcă îi dădea senzația că se află într-un loc în care se împlinesc ritualuri, iar această întîlnire avea să se dovedească a fi chiar un ritual...

Într-unul din ungherele acelei încăperi subpămîntene, stătea o măsuță destinată aceluiași rost liturgic. Pe ea, un magnetofon. Magnetofonul acela avea și el aerul unui obiect de cult. Pe masa din mijlocul odăii era așezat un platou cu gustări aromate, frugale și felurite. Alături, lîngă platou, sta surîzătoare o butelie, iar în jurul ei, șase pahare: trei mari și alte trei micuțe. Butelia nu purta nici o etichetă.

Zimbind din toată inima, dar nu și fără o anumită șiretenie, — Meki era un ins pe cît de simpatic pe atîta de abscons, — tînărul inginer cu studiile făcute la București a umplut paharele cu baharâ, i-a urat bun sosit în țara sa lui Pavel, și a dat pe gît — aproape ca ausonii — conținutul, obligîndu-l să facă și el la fel... Al treilea, gazda, l-a dus doar la buze și, cînd să-l toarne pe esofag, s-a oprit cutremurat. Mai cutremurat decît el însă a rămas Pavel, și nu din cauza tăriei lichidului care-l paraliza aproape pe celălalt, ci din cauza surprizei ce

i-o pregătise Meki: băutura nu era indigena baharâ, rachiu extras din smochine, ci o veritabilă și foarte veche țuică de Turț. I-au dat lacrimile, dar nu din pricina tăriei afurisitei țuici, ci din pricina altor tării, mai presus decît băutura și izvorînd mai din adîncuri. Nu e lucru ușor să te întîlnești cu sufletul țării tale, după o absență de douăzăci și cinci de ani, în deșertul Saharei, în casa unui om milostiv și bucuros să te aibă oaspete. Și nu era o țuică de oriunde — opera aici și o anume telepatie simpatetică între Pavel și Meki, — ci tocmai de Dragonia, vatră magică și sacră pentru Pavel, pentru care păstra o adîncă iubire, ca și pentru Fagunia, alt ocol sacru și magic al ființei sale cea de dincolo de vremi.

Ciudat! Meki era și el îndrăgostit de acel pămînt de legendă, îl cunoștea foarte bine, iubea oamenii de-acolo și-i purta în memorie priveliștile ca pe niște mari icoane descîntate. Coincidență greu de explicat de către psihologi, corespondențele dintre noi și lume, noi și semenii noștri toți, dintre noi și toate lucrurile cîte există, au existat și vor mai exista în univers, fiind infinite, deci stînd în afara cunoașterii. Doar în starea de transă a vreunui pustiit din lume să se năzare cît de cît vreo noimă, vreo licărire despre acele legăminte.

S-au îmbrățișat din nou, Pavel plîngînd, Meki rîzînd de mulțumire că i-a reușit viclenia. Au mai și vorbit... Pavel lăudînd țara lor, Meki pe-a lui Pavel, de care se înstrăinase demult, punînd, mai presus decît datoria de a rămîne alături de ea, solidar cu ea, interesul de-a rămîne doar el însuși și liber, dacă se mai poate numi liber și el însuși un om care s-a smuls din pămîntul nașterii și rătăcește prin lume, cu rădăcinile tîrîndu-și-le nemernice, uscate, după el.

Ca să arate mulțumire față de bunăvoința lor fără seamăn, a continuat cu decență laudele față de Tunisia, stabilind cu dibăcie frapante analogii între istoria ei și a țării sale: Tunisia a fost cucerită de romani și transformată în provincie romană. Dacia a fost și ea cucerită tot de romani și transformată tot în provincie romană. Peste Cartagina a trecut focul și plugurile Romei. Peste Sarmizegetusa a trecut același foc și-aceeași urgie.

Temerarul și neînduplecatul lor rege se numea Hannibal, ceea ce rimează perfect, atît ca rostire cît și ca esență-n conținut, cu Decebal, dîrzul și neînfricatul rege dac. Sufixele celor două nume sugerează o ininteligibilă, dar uluitoare comuniune și poate că nu numai de destine.

Au venit apoi peste ei goții și vandalii; aceiași goți și vandali, adăugiți de alții, mai pustiitori decît ei, au venit și peste Dacia. Au stăpînit peste ei greci, arabi, turci. Au stăpînit asupra românilor și turci, și greci, și alte viituri.

Au ajuns, ei, sub protectorat frînc. Dar și noi ne-am bucurat de protecția aceleiași Frînții.

Astăzi ei luptă să-și apere independența obținută cu jertfe. Exact același lucru îl facem și noi, nu fără jertfe.

Asemănările i-au uimit. El s-a simțit încîntat de efectul lor. Începuseră să ardă frumos. Cotele mișcărilor tectonice și ale apelor freatice din ființa lor, tulburată de demon, se ridicau, iar ochii aprinși vedeau tot mai departe și mai în sus.

Păstăioasele cu miezul untos și ocult parfumat, perfect împreunate cu apriga tărie a pălincii de Turț, se mîntuiseră de pe platou. Gazda atunci a făcut curat pe masă, a dispărut pentru cîtva timp, după care a reapărut cu un alt platou în mîini, mai mare, încărcat cu fripturi de batal, pasăre, plăcinte umplute cu carne de pește, biftecurile de mînzat și de pui de cămile, iar în mijlocul lor, înălțîndu-se ca o cobră a pustiului, ori ca un minaret în miniatură, o altă butelie, tot fără etichetă. Fripturile erau garnisite decent cu niște leguminoase ce răspîndeau un abur îmbălsămat care ispitea spre înstelate alcovuri, sau îndemna irezistibil spre fapte fanatic fulgerate.

Vicleanul Meki destupă sticla. «Vin dintr-acela care s-a băut la festinul din „Salambô", din care a băut Scipio învăpăindu-și fața palidă și ochii-i de oțel», și-a zis Pavel, ascultînd gîlgîitul în paharul aurit, și fascinat de culoarea chihlimbarie care se scurgea în mărgele. Vin din anticele podgorii ale Berberiei, cultivate apoi și de romani, desăvîrșit exploatate astăzi de pricepuții în ale vinificației frînci sau itali. Vinuri bune, pentru petrecere îndelungă, menite să te strămute solar, trezind în tine stihii incendiare, să dea incandescență somnolențelor adînci din noi, și nu dintr-acelea infestate, smintite-n taina trupului lor.

Vinurile Tunisiei sînt ușoare, ușor colorate și tot atît de ușor parfumate, așa cum este mai bun vinul pentru petrecere, și nu pentru petrecanie, chiar dacă solul care-l produce este dur și nisipos, vîntul care-i dă taina mireasmei — ucigător de uscat, iar soarele care-i dă strălucirea celestă — necruțător.

Așadar, Meki, vicleanul, i-a întins o nouă cursă. Nu vin tunisian turnase el în pahare, ci un veritabil vin de

Sciția-Minor, leneș curgător — căci era tare bătrîn —, precum sîngele aurului.

Golind paharul, s-a simțit catapultat în a treia tărie a existenței, iar sîngele, prin imperiul fanteziei, porni să zburde, alergînd și nechezînd spre soare, aidoma unui bidiviu dintr-aceia din aceeași Sciție-Minor, pe care-i călărea în tinerețea sa pe stepele pontice, exersîndu-se pentru strălucita carieră, de oștean al Romei, de mai tîrziu, pe care a aureolat-o sublim pe cîmpiile Catalaunice, în final, străbunul Ețius. Pavel era, cu întreagă ființa sa, numai un cutremurat cîntec de războinic din vechimi. Gazda se uita la el cu miloasă și surîzătoare cuviință, iar Meki devenea „sadic": cu aere reținute, de biruitor, s-a mișcat pînă la măsuța pe care sta magnetofonul, a învîrtit dintr-un buton complice cu el, iar Pavel, în clipa următoare, a fost catapultat cu alte două tării mai sus în alcătuirea magică a universului: în a cincea. Din mașinăria aparent meschinului aparat luciferic, a apărut o ființă frumoasă, cu fața în transă și învăluită-n horbote de borangic de pe Alutus, a pornit a pluti prin văzduhurile sublunare, împresurată de stele și de un fel de îngînătoare înfiorare a nisipurilor, cîntînd un bocet nemaiauzit pe această lume, care făcea ca fața deșertului Saharei să prindă chipul unui mort, mort de ere întregi, și care acum, sub vraja acelui bocet, se retrezea la viață. Maria cînta, la acea oră, pustietăților lunare, nisipoase, pe strunele sufletului dacilor.

Și a urmat o altă treaptă a catapultărilor sale în sferele magice, în cea de-a șaptea: Meki iarăși a umblat la butoanele magnetofonului, iar Sahara s-a înfiorat din nou, de un alt cîntec, spus la nai, de către un păstor care, stînd în genunchi peste adormitul deșert de sub stele, trezea moartea din așternuturile ei posomorîte, picurîndu-i în suflet filtratele sunete ale unui alt bocet de la țara dacilor. Și-a văzut Pavel atunci, aievea, chipul morții, arătat din lumina lunii plîngînd ca o maică asupra pămîntului. Năluca acelui tînăr îngenunchiat sub stele, în capul gol și-n haine de mire, tulburînd Sahara la miez de noapte, se chema Zamfir.

A urmat apoi teleghidarea lui în ultima sferă — ultima tărie a cerurilor, cum se mai spune, a noua, în care timp s-au uitat unii la alții, palizi, zîmbind în felul lor. Meki a umblat din nou la butoane, iar ceea ce a urmat a fost lovitura din urmă, cea a izbăvirii totale de sub ocro-

tirea forțelor pămîntești, iar casa prietenului berber s-a preschimbat într-un fel de loc al descătușării.

Peste dunele de nisip bătucite de ere întregi s-a arătat o altă nălucă. Și venea parcă direct din lună, iar luna se deschidea asupra pustiilor aidoma unei porți din Dragonia. Pe această poartă ieșise tînărul cu țundră peste umeri și ducînd în mîini un întunecat suflător, din care, cînd a început să băsnească, a văzut el, Pavel cum spinările de nisip ale Saharei au purces a se mișca, cutremurate. Înainta încet, schimbat de tot la față și lansînd spre cer răscolitoare sunete, plămădite-n ponoare, în stihia din întunecimi a obcinelor, în basmul fără de bătrînețe al apelor, în adîncul pădurilor cu arătări de zimbri și de haiduci, și care se revărsau în sufletele ascultătorilor, precum florile, ploile, negurile și omăturile își revarsă peste plaiurile acelei țări menite basmului și legendei, necazului și împăcării cu răul din lume.

Spectral înainta cîntărețul, iar făcliile cerului, toate, se mișcau după el precum o droaie de căprioare fermecate coboară în grohotișuri.

Cînd păcătosul acela de Mitru a încetat să cînte din taragotu-i afurisit, toată Sahara, cu toate întinderile și depărtările ei, s-a înfrigurat din adînc. Din acea înfrigurare, Pavel s-a trezit la viață, dînd, cu un fel de mînie nestăvilită, ca-n fața lucrurilor prea frumoase, pe gîtlej, un pahar de horincă. — „De ce ai făcut asta, domnule Meki?“ a întrebat.

Meki n-a răspuns imediat la întrebarea lui. A zîmbit doar din toată inima, satisfăcut, apoi:

— N-am văzut în viața mea locuri mai frumoase ca acelea din țara Dragonilor, zice el într-un tîrziu, și nici oameni mai buni și mai frumoși la suflet. Acolo, dacă omul te-a poftit în casa lui și tu refuzi a intra, acest refuz este un prilej de mare suferință pentru om. E în stare să plîngă; zice că nu-i cinstești casa. Refuzul este o mare jignire și o amărăciune care-l muncește apoi pe el cu întreagă familia. Nicăieri în lumea umblată de mine pînă astăzi n-am întîlnit o mai perfectă sinteză dintre frumusețea locurilor și cea a sufletului oamenilor, ca acolo. Acolo, și ursul, dacă ai dat cumva peste el, în pădure ori pe finaț, te poftește la dînsul în bîrlog, exact cu aceeași inimă largă și bucuroasă de oaspeți, ca a oamenilor. Iar dacă cumva îl refuzi, el stăruie în continuare, cu gesturi largi, bălăngănind labele din față a îmbiere, și dacă nici atunci nu te lași înduplecat, ursul este în stare să

se culce la pămînt, și să se clatine din spinare, și să se tînguie amarnic. Poți să-l refuzi? Și să nu crezi că n-ar avea cu ce să te omenească! Asemenea oamenilor, îți pune-n față toată cămara, cu tot ceea ce-i mai bun în ea: de la vreo halcă de căprioară ori noaten, ori vătui, pînă la zmeură, prune, mere pădureţe și furnici. Ca desert, te poți pomeni cu un fagure întreg de miere, smuls din stup, nu fără necazuri și vătămări.

— Dar este frumoasă și vecina Dragoniei, Fagunia, intervine Pavel. Ai fost și pe-acolo?

— Desigur, am fost. Oameni minunați, cu suflet înalt, cu ținută mîndră, demnă, dar fiind mai avuți decît cei din Dragonia, sentimentul averii le dă un aer de mîndrie afișată, jucată într-un fel. Bogăția te face trufaș, adică te îndepărtează de ceea ce este cuviință și omenie.

— Dar mănăstirile...?

— O, da, le-am văzut. Cum să nu le văd... Ce minunată salbă strălucind pe pieptul ei ca pe al unei mirese pregătită pentru nuntă, și rămasă mireasă! Așa mi s-au părut mie, dar, prin porțile caselor din Dragonia se intră într-un templu sau într-o biserică mai ciudată, într-un teritoriu mai misterios, într-un fel de marabù ai cărui pereți se pierd în depărtări fabuloase. E vorba aici de un cult al casei, al vetrei părintești, al acelor așezăminte venind din obîrșie spre ei, unde sălășluiesc larii, și pe care ei o venerează astfel. Această legătură magică dintre ei și începuturile lor, ocol sacru, unde intri prin acele religios maiestuoase porți din lemn, îi menține nealterați și inalterabili. Chiar dacă necazurile îi îndepărtează de casă și-i risipesc prin bărăgane ori prin marile centre industriale, Calata sau Minodora, ei nu uită de ei înșiși, de viața care se petrece în spatele acelor porți, și se întorc — atunci cînd au două zile libere —, se îmbracă-n costumele lor pitorești, în gaci largi și sumane scurte, mițoase, cu căciulița așezată-n creștetul capului, nu pentru a le ține cald, ci cu un rost enigmatic, rămășiță a unui ritual vechi, a cărei rațiune s-a pierdut în timp, sau, poate, ca să imite Creasta Cocoșului, stînca din vîrful Gant, prin care acesta trezește și provoacă văzduhurile, și în jurul căreia, cine știe cînd în trecut, se oficiau întunecate slujbe, și se supun datinilor și practicilor moștenite de la dacii cei de demult, cu un firesc care te încîntă și te cucerește.

— Este un fel de a vedea lucrurile idealist, i-a întors vorba Pavel, ca să-l și necăjească nițel și ca să fie consecvent cu scepticismul funciar la o seminție atît de în-

cercată ca aceea din care făcea parte. Adaptarea provizorie la conjuncturi pare să fie legea existenței noastre, în timp dar nu și-n ceea ce stă dincolo de el.

Meki i-a auzit și înțeles gîndurile ce-i munceau sufletul și i-a replicat, ca să-l consoleze:

— Națiа voastră este alcătuită din două stirpe... Din prima fac parte plugarii, păcurarii, minerii, Horia și Iancu, Gheorghe Lazăr și Tudor, Inochentie, Șincai și Blaga, Rebreanu și Manole, Eminescu, Creangă, Sadoveanu, Enescu, Ciprian și Brâncuși, și alții ca ei, iar din a doua fac parte toți cei patronați de Cațavencu, Trahanache, Scatiu, pînă la Gore Pirgu. Peneș Curcanul face de asemenea parte din prima stirpe, în timp ce Pristanda dintr-a doua...

Există și în Dragonia ticăloșie, tîlhari și otrepe, ca peste tot în lume. I-am cunoscut și eu pe acei tîlhari, pe acele otrepe, în scurta mea preumblare prin acea țară a Izelor. Nimeni nu duce lipsă de canalii, de ticăloși, altfel nu ne-am agăța cu atîta duioasă disperare de Crucea Frumuseții și-a Omeniei. Să-ți povestesc o întîmplare la care am fost martor, în satul Mușata, parcă. Primarul acelui sat-comună, viețuitoare hidoasă, cu mîinile lungi și labele late, cu picioarele scurte de tot, de hun, dar lățăreț-n tălpi — ca să aibă stabilitate-n viață —, cu capul mic, de bibilică, cu burduhan alb, de căpușă uriașă, s-a gîndit că i-ar trebui niște parale: niște sute de mii. Și și le-a procurat de îndată printr-o dibăcie: A ordonat ca hotarul comunei să fie închis. Asta însemna că, după ce s-a strîns fînul și otava, oile și vacile, caii și boii oamenilor să nu aibă voie a paște pe acele locuri. Comuna nu era devălmășită, fiind așezată în munte. (Muntele nu îngăduie forme de viață plată. Aici fiecare pisc își este sieși stăpîn.)

Cu o astfel de decizie se realizau deodată două pagube, acestea constituind unul dintre cele mai eficiente instrumente ale împlinirii noii orînduiri: întîi că locul rămînea negunoit și necălcat, ceea ce însemna că-n anul ce venea, recolta de fîn va fi fost mult mai slabă, iar în al doilea rînd, oamenii trebuiau sau să țină vitele și oile în munte, ca să piară de foame și frig — căci acolo ninsese — ori să le închidă în grajd, de timpuriu, și să le dea nutremîntul care, de regulă în ianuarie și februarie li se dă.

Iar poruncile, decretele și indicațiile care veneau necontenit de sus cereau să se facă neabătut, cu strășnicie, economii.

Din lipsă de nutreț, în anii scurși, pieriseră cu nemiluita bovine și ovine la gospodării, de mirosea văzduhul a moarte.

Oamenii din Mușata erau tare amărîți, dar și smintiți rău întru unire și curaj. În vremurile lui Pintea năzdrăvanul, un atare primar ar fi fost mîngîiat, cu tăișul sabiei, la grumaz.

— De ce nu mergeți sus, cu jalbă, le-am grăit.

— Apăi, unde să mergi, domnișorule, că cel de mai sus îi e neam.

— Și-atunci ce veți face? Veți închide vitele în grajd de pe acum?

— Nu, căci asta ar însemna mare pagubă.

— Păi, apucați-l de grumaz și dați cu el de pămînt.

— Din păcate, nu-l putem da de pămînt, domnișorule..., dar îi vom da ce *trebă*.

— Și ce anume *trebă* să-i dați? și de ce?

— Pentrucă altă cale nu-i. Acolo am ajuns.

— Rău.

— Sîntem în comună cinci sute și ceva de fumuri. Aceste fumuri *trebă* să încline către casa primarelui fiecare cu cîte măcar cinci sute de sesterți. Num' așa scăpăm de năcaz.

Și uite-așa, primarele a făcut rost, cu bună rînduială, de trei sute de mii de sesterți. Păi cum? Nu este el primar? Nu are el neamuri acolo... și, atunci, ar trebui să le aibă degeaba?... Dar tot degeaba le-a avut pînă la urmă.

Fără doar și poate, unui atare primar se cuvine a i se ridica statuie; fără doar și poate, un astfel de gunoi trebuie spulberat, și e trist că oamenii, în loc să meargă la el cu danie, n-au mers cu țapina... Dar natura nu se face de rușine pînă la capăt. Spre compensare, ca să nu-și smintească armonia, l-a ivit pe Ilie, groparul aceluiași sat, soi de om opus cu desăvîrșire celuilalt.

Ilie s-a pomenit în lume singur, fără părinți, și-a trăit tot singur, fără soție, fără frați, nici rude de vreun fel. Avea, în schimb, cu nemiluita prieteni de toate rangurile, credințele religioase, apartenențele etnice și de sex, vîrstă și rasă etc., îi avea pe toți aceia cărora le-a săpat spațiu locativ de viețuire veșnică.

Iar cînd îl munceau singurătatea și pustiul ei, căci a rămas fecior pînă la vîrsta de șaizeci de ani, deci va muri tot fecior, iar bani pentru a le risipi cu niște pahare de horincă nu avea, apărea atunci în pragul casei oamenilor și le cerea o arvună... Sătenii îl miluiau, nu fără haz, iar

Ilie, om cinstit, ținea o evidență riguroasă a celor aconturi (arvune), iar cînd se împlinea suma de două sute de sesterți (acesta era prețul săpării unui mormînt) Ilie anunța pe proprietar să steargă de la economiile puse de o parte pentru înmormîntare suma reprezentînd săpatul gropii sale.

În felul lui acest Ilie este un sfînt, și port cu drag și astăzi și mereu corespondență cu el, trimițîndu-i ilustrate și cuvinte de la inimă. Dacă există rai, atunci Ilie, cu siguranță, acolo va ajunge; iar dacă ar fi fost de religia noastră, a lui Mahomed, Alah l-ar ține pe lîngă El, mîngîindu-l mereu pe creștetul pleșuv și pletos pe la margini.

Și îmi mai aduc aminte de felul cum au ripostat țăranii din comuna Marmara, atunci cînd unii deștepți, ca primarul din Mușata, în înțelegere cu alți deștepți, din Nababia, au vrut să vîndă biserica de lemn de pe deal, moștenire de la Mușat Voievod. Nababii văzînd cît de interesant se ridică spre cer săgeata ei de șindrile vechi, s-au minunat în felul lor, s-au dus la cumetrii ăia, au scos și-au pus pe masă maldăre de dălari, și-au decis ca biserica să fie a lor. „Interesting, wery interesting!" au exclamat ei.

— A voastră să fie, au răspuns ceilalți, care aveau strașnică trebuință de dolari, căci de..., și tîrguiala s-a încheiat. Urma să vină cumpărătorii, cu unelte de înaltă tehnologie, s-o demonteze, s-o ambaleze în containăre de metal fin și s-o ducă în țara lor, ca s-o pună la muzeu. Și-au venit. Ba, mai mult, înainte de-a veni, au zidit în centrul comunei o altă biserică, nouă, cu ferestre colorate și cu alte strălucîri, cu zincuri și ciment, turlă de materiale plastice și cu zugrăveli pe dinlăuntru de să nu te mai saturi privind la ele, cu sfinți sportivi, voioși, și cu mucenice nostime, cu rochiile și pletele-n vînturi, ca spulberatele.

Dar înainte de a se înfățișa ei, ca să ducă lăcașul, se înfățișaseră, dis-de-dimineață, oamenii lui Mușat-împărat, sătenii toți, cu bătrîni, femei și coconi, s-au zidit înaintea bisericii, ținînd în mîinile lor noduroase țapinele, topoarele și coasele, într-o înfricoșată tăcere. Căciulile mițoase le acopereau frunțile, amestecîndu-și părul țurcan cu părul de la sprîncene, și aceasta îi făcea mai de înfricoșare. Femeile și fetele nu-și arătau de sub marame decît doar ochii, care le jucau în orbite ca la strigoaice.

Le-au spus, beneficiarii, să se dea deoparte, că au treabă. Ei au tăcut. Le-au explicat cum e cu vînzarea bisericii,

în interesul comunei. Ei au tăcut și mai cu întuneric. Au încercat să-i lămurească. Ei au continuat să tacă. Unul a ridicat glas asupra lor. Ei iarăși au tăcut, dar schimbînd greuceneşte greutatea corpului, de pe stîngul pe dreptul. Ála a reluat cu amenințarea. Ei au mișcat doar din ochii acoperiți sub lîna căciulilor.

Nababii atunci au zis: „nău, nău", simțindu-și viețile-n pericol, s-au dus de acolo, biserica a rămas pe loc, iar oamenii, și astăzi, cînd ea stă gata să se năruie de vechime peste ei, nu se duc la cea nouă, cu strălucire mincinoase pe ea, ci tot la cea din deal, lăsată de Mușat-Împărat, cu mireasmă de morminte vechi în ea.

Începuseră a se arăta zorile de jur împrejurul Saharei. Soarele învia lent, ieșind din pămîntul deșert ca dintr-un imens mormînt, și se înălța la ceruri, cu șiroaie de sînge pe față. Și-n timp ce El se înălța, îmbrățișînd și învăluind, Pavel apunea peste întunecimile din el, învăluit în propria osîndă și-n propria Sahară, în imperiul unui somn străjuit doar de silueta eucaliptului din față.

Vocea Mariei, trilurile lui Gheorghiță, rostogolirile cîntătoare ale taragotului în pustie al lui Mitru stăruiau undeva departe și adînc, precum chemările unei mari iubiri demult și departe pierdute.

Se afla deci sub vraja acelei seri de pomină, petrecute în casa prietenului Meki, cînd apăruse Toma în capătul scărilor și se așezase la masă, lîngă el, iar el l-a luat drept o realitate, cînd Toma părea a fi mai degrabă o vedenie, deoarece știa că murise cu mulți ani în urmă și, chiar dacă n-ar fi fost mort, nu avea de unde și cum să apară aici, în ultima oază din Tunisia, la oră de seară, oră din care se strecurase afară din el orice pulsație a timpului.

— Toma, bunul meu prieten, ce-i cu tine? întinde el mîinile spre prieten ca să-l cuprindă la piept, nu fără o oarecare teamă firească într-o astfel de împrejurare. În loc de răspuns, Toma iarăși a tăcut, nimbat de un surîs nelumesc, iar mîinile lui Pavel, spre înfricoșarea lui, făcură un ocol prin aer, fără să atingă nimic.

De unde să fi apărut? se întreba și nu-și putea răspunde. Din fundul oceanului de nisipuri, din apa ce iese din adîncul lor și se lasă înghițită din nou de ele nu la mare distanță, după ce străbate și adapă oaza? Din vreun marabû, sau din lună, de dincolo de stele...? Poate că din excavările stranii făcute de ploi și vînturi, excavări care au prins chipuri de strane într-un tenebros și înfricoșat dom al munților Atlas, dinlăuntrul cărora, întunecat,

mi s-au arătat privindu-mă cu niște ochi ciclopici, atunci cînd veneam spre Neftă, niște mari umbre ale marilor vegheri de dincolo. Poate că l-au zămislit uedurile, acele fluvii tulburi care se nasc după ploaie și curg pustiitor... după care iarăși le înghite Sahara... Nu știu.

Știu că ai suferit mult, Toma. Ai rămas de coloană în drum spre cercul arctic, și te-au acoperit acolo zăpezile. Însoțitorii și-au dat seama că nu avea rost să strice glonț pentru tine. Erau și ei obosiți și nu prea le venea la îndemînă ca să te străpungă cu baioneta. Moartea ta era sigură. Dar tu te-ai ridicat din zăpezi, te-ai scuturat de ele, înfricoșînd deșertul alb prin bîjbîiala ta neagră în mijlocul lor și prin faptul că ai purces a înainta invers, tăind, aiurit, nemărginita liniște albă... Și-ai ajuns în țară, numai tu știi cum... și Dumnezeu. Vorbește, spune-mi ce-a mai fost cu tine?

— Da, am ajuns, nici eu nu știu cum, acasă, dar n-am apucat să mă bucur de casa mea, căci la scurt timp, m-au înhățat guzganii, m-au predat autorităților, iar primașii țării, ca să-și arate devotamentul, recunoștința, zelul și credința desăvîrșită față de generosul lor stăpîn, m-au dat înapoi, iar acuma n-am mai putut să fac cale întoarsă, decît după un an de lagăr.

Eliberat de Marele Lagăr și ajuns în micul lagăr, adică acasă, aceeași șobolani zeloși m-au înhățat din nou, m-au judecat pentru vina de a fi evadat din coloana care mă ducea spre fericirea albă, generoasă a Siberiei, adică de a fi lezat pe marea noastră vecină eliberatoare, și m-au aruncat în temniță. Spune, te rog, povestește ce-a mai fost, ce s-a mai întîmplat cu tine.

— A venit amnistia. Ai intrat în amnistie ca și mine. Amnistia aceea a fost un fel de manevră, de șantaj. Ea se referea numai la cetățenii străini, băgați la închisoare. „Dacă vrei să ți-i dau pe-ai tăi, dă-mi-i și tu pe-ai mei" (Adică spionii prinși). Așa suna tîrgul, trocul, așa cum au mai fost și altele de același fel, între plutocrați și listocrați. Născut în altă țară și bucurîndu-te de o pedeapsă-n plus pe care ți-a dat-o cu bună conștiință președințele tribunalului: retragerea cetățeniei noi ca nedemn pentru ea (înainte vreme cetățenia țării noastre se obținea foarte greu și se pierdea la prima infracțiune, dar astăzi se obține în 24 de ore și nu se mai pierde în veci) ai putut să pleci. Și-am insistat să pleci. Te-am asigurat că-ți voi rezolva toate problemele, chiar și aducerea Nicanorei... eu fiind cetățean nabab și preot pe deasupra,

deci avînd posibilități și relații certe. Știi cît de mult am stăruit să vii cu mine în Nababia, nu? Tu ai tăcut îmbrobodit într-un surîs care vroia să-nsemne fie compătimire față de mine, fie dispreț față de tine. Vedeam limpede-n sufletul tău ce simțeai și ce gîndeai: „După ce ființa aceea m-a așteptat 12 ani, în umilințe și privațiuni grele, în singurătate și sub teroare, eu acum să plec, să trec pe lîngă ea și să o salut din mers, apucînd spre alt continent?

Acolo se duc și sînt primiți cei care au schingiuit și-au ucis aici, nu noi ăștialanți care ne-am dovedit nevrednici și idioți... și căpățînoși." Și-ai ținut-o pe a ta, îndărătnic și absurd cum ai fost todeauna.

— Așa cum am și rămas, îi dă răspuns Toma, spre înfricoșarea lui, deoarece avea impresia vie că vorbește cu un spectru și nu cu un ins aievea.

Lovit de acea replică neașteptată, și ca să scape de sub privirile lui crepusculare, în adîncurile cărora se petrecea parcă o ezoterică, tăcută litanie, și-a abătut ochii într-altă parte, înspre mesele din jur. La unele stăteau niște europence, aproape goale, aproape de tot, cu mîinile atîrnîndu-le lenețe și languroase de-a lungul spetezelor. Se vedea că erau muncite de ceva necaz. La alte mese, alături, stăteau niște tineri berberi, candizi, neîndeminatici, supli și vînoși. Europencele, atunci, simțindu-le prezența, cu tulburare întindeau prelungind alene mîinile înspre ei, precum boa se întinde poftitoare asupra victimei, și le așezau, închizînd ochii lin, peste picioarele ori peste umerii feciorilor. Ei tresăreau zîmbind și se luminau sfielnici. Apoi erau duși în camerele din hotel, unde pofticioasele occidentale se înfruptau din ei pînă la deplină sațietate, cu hormoni. Hormonizarea intensă și intensivă. Europa, și-a zis Pavel, are nevoie de așa ceva. Nu-i nimic scandalos într-asta. Și are cu ce-i procura încă.

Cînd și-a întors ochii spre Toma, a înțeles cu înfrigurare că acesta nu și-i luase pe ai săi în tot acel timp cît a urmărit dialogul mut dintre europence și tinerii berberi, și că-l țintuia parcă, ținîndu-i ficși asupra lui, cu puterea de atracție a două mici faruri hipnotice, lin luminiscente.

— Vorbește-mi Toma, i-a poruncit Pavel din străfundurile ființei sale și încercînd din nou să-l cuprindă în brațe...

În ziua cînd, în sfîrșit, mi-au dat și mie drumul — la două luni după plecarea voastră, a celor cu cetățenie străină, căci autohtonii au rămas să ispășească în continuare — și bine am făcut că nu ți-am ascultat sfatul să te urmez în străinătate, Nicanora mă aștepta în fața porții temniței. A deschis brațele, ca-ntr-o răstignire, și-astfel m-a primit pe crucea din inima Ei. Doisprezece ani a stat așa crucificată-n iubire pentru mine, pe o Golgotă a demnității și decenței cum nu a mai văzut soarele alta pe acest pămînt, la vreo altă ființă de femeie tînără. Răstignită a așteptat, în singurătate, înaintea porților tuturor temnițelor unde Ea credea că pot să mă aflu, răstignită umbla pe drumurile toate pe cîte le bănuia că duc spre mine, răstignită adormea, răstignită se trezea, crucificată-n demnitatea Ei de plăiancă, de regină a Plaiului Bătrîn de la Țibleș, în umilințele, jignirile, bădărăniile, șicanele, amenințările, tertipurile, abjecțiile, întreg arsenalul mijloacelor de convingere...

Nu știu dacă a fost o simplă coincidență sau un aranjament ca Ea să se afle la poartă chiar în ziua eliberării mele, știu în schimb că dacă eu plecam, așa cum tu m-ai sfătuit, peste graniță, însemna să trec în jiep, pe lîngă Ea, și să o salut reverențios..., adică să comit cea mai odioasă faptă din cîte poate săvîrși un ticălos. O asemenea crimă și-o asemenea josnicie nu poate fi pedepsită nici prin cele mai rafinate suplicii pe care le-a inventat sadismul minții omenești. Mă mîndresc și-mi mulțumesc pentru că am avut tăria de a nu mă lăsa ispitit de propunerea ta. Este firesc să ucizi pe un răufăcător (pe tiran este o datorie sfîntă), chiar și pe un nevinovat, dintr-o pornire bolnavă, o greșeală sau din bestialitate, dar a ucide conștient pe cel care te-a iubit și-a suferit pentru tine — și încă cum — înseamnă mai mult decît a-ți ucide cu bună știință mama, e ceva mai presus decît orice bestialitate.

— Te rog nu mă pedepsi atît de aspru. Am făcut-o cu bună intenție. Ți-am dorit binele, a dat răspuns Pavel.

— De acel bine pe care mi l-ai dorit mie ai avut tu parte cu prisosință. Tu ești preot. Patria ta este necazul omului, indiferent unde te-ai găsi, iar credința ta este Dumnezeu. Patria și religia mea este limba în care am vorbit cu El și cu urma ei, cu iubirea Ei, a Nicanorei pentru mine. Identitate sublimă! Zicerea poate să pară

deplasată. Dar marile adevăruri, cele care-și au sediul în inimă mai ales, se spun la modul acesta direct, ridicol, oblu. Nu degeaba s-a spus că sublimul este foarte aproape de ridicol. Eu la ora aceasta nu găsesc altă cale de a mă exprima decît calea ridicolului. Subtilitatea aici ar fi ceva mai de detestat decît ridicolul, ar fi să fie o perversitate.

— Absolutizări și sofisme de felul acesta te-au dus acolo unde te afli și unde ai fost. Ți-am mai spus-o.

— Iar pe tine, tot acolo (dar nu chiar acolo) abilitatea deșteptăciunii.

— Nu-mi strica fericirea de a te reîntîlni. Nu mă pedepsi. Sînt destul de pedepsit de mine însumi. Spune-mi mai departe istoria vieții tale de după ce ne-am despărțit. Terasa aceasta îmi pare un misterios instrument muzical, din cale-afară de răsunător, iar deșertul Saharei care o înconjoară pînă-n stele și pînă la țărmurile lumii alcătuiește cutia de rezonanță a enigmaticei orgi care este oaza aceasta, terasa pe care ne aflăm. Te ascult. Cîntă, frate Toma.

Imperativa de la urmă i s-a părut lui Toma a fi proprie modului de vorbire popesc și s-a înduioșat. Apoi a reluat:

— Am pornit spre gară, ținîndu-ne de braț și glumind ca niște școlari. Printre lacrimi de bucurie și printre clocote de rîs, Ea mă studia, îmi spiona fața, ochii, ținuta, să se convingă dacă într-adevăr sînt întreg, căci auzise de la o liftă „binevoitoare" cum că s-ar fi surpat asupra mea un perete de pămînt, care mi-a rupt șira spinării și că umblu în patru labe, strîmbat din șale, că mi-a sărit din orbite un ochi și că nu mi-a rămas în gură nici un dinte și că molfăi mîncarea ca un hipopotam. Nicanora l-a crezut, și-a plîns cu amar... dar nu m-a părăsit. A zis doar atît: „Acum are mai multă nevoie de mine ca oricînd", și-a stăruit în felul ei de plăiancă în a mă aștepta, răstignită, acum mai hotărîtă ca pînă atunci. Dar Ea asculta de niște voci care vorbeau dincolo de puterile pe care le ascundea iscusința ticăloșiei. Acele voci veneau de la Dumnezeul cel Bun.

Au supărat-o nițel pungile de sub ochii mei, edemurile foamei, cum li se spune în termeni științifici, ridurile care se adăugaseră la cele pe care le aveam pe frunte, precum și culoarea ca o carne de pește fiert, culoare de canceros. Păi nu ieșeam eu de la cea mai mare universitate oncologică?

— Cine-a fost canalia aceia binevoitoare care m-a înfățișat ție ca pe-un monstru? O, Doamne, de mi-ar apărea acum, de mi l-ai scoate acum-în cale. I-aș dovedi pe loc, fără nici o amînare, cum că toți dinții îmi sînt întregi și teferi în gură. I-ar simți pe toți împlîntați în grumaz.

— Toma! a exclamat ea disperată și înfricoșată. Cum vorbești așa? Ție nu-ți stă bine.

— Nu-mi stă bine, dar îmi face bine, Nicanora mea, am răspuns și-am sorbit-o adînc într-un sărut îndelung. Ființă mai fericită decît Ea în clipa aceea nu a existat pe lume, de cînd ea a fost creată. Și nici bărbat cu femeie nu s-au îmbrățișat mai izbăvitor, mai adînc, în luminile cerurilor din moarte, decît noi doi, în camera aceea străină, din noaptea care a urmat.

Cu ultimii bani pe care-i mai avea și-a cumpărat bilet de tren, uitîndu-se îngrozită la mine că nu-i ajungeau să-mi cumpere și mie. Am lăsat-o puțin să sufere, apoi, cînd i-am arătat foaia de drum — eu eram un privilegiat, mă bucuram de drepturi deosebite — a rîs fericită și s-a amuzat.

Am îngrozit-o însă de-a-binelea atunci cînd am ajuns în gara de sub munți. Uitîndu-mă pe geam, am văzut, cu uimire neagră, că numele frumosului oraș de sub munți era schimbat. Se numea acum *Avizuha*, iar chipul acestuia împodobea frontispiciul gării, întreg, oferind un zîmbet de bonomie sadică. Ochii lui viclean întredeschiși surîzători, ca un uncheaș sau bunic, dădeau expresie unei stări de autojuisare care te înfricoșa și cutremura. Înfiorătoare blîndețe! Satanică „bunătate"! Lombroziană mulțumire de sine sadic savurată.

— Cum este posibilă o asemenea oroare! am urlat, o asemenea rușine?! Dumnezeule, mai bine rămîneam acolo de unde am ieșit. Mai bine mă prăpădeam de foame, muncă silnică și schingiuiri, și ger, decît să-mi vadă ochii adorarea unei atari hidoșenii. Slugărnicie abominabilă! Ultimă degradare!

Ochii Nicanorei se dilataseră enorm, ca-n fața morții. Oamenii din compartiment, care ne invidiaseră frumos pînă atunci pentru felul cum stăteam lipiți și cuprinși în brațe (coșcogeamite oameni în toată firea), acum arătau mare compătimire față de Ea, soția unui ins nebun, smintit, deși îi bucura și-i satisfăcea ieșirea mea nesăbuită, teribilă. Cei de pe culoar s-au uitat a mirare mare la mine, considerîndu-mă nebun, alții însă, și nu puțini, mă priveau pieziș.

— Dragul meu, a gemut în șoaptă Nicanora, atîrnîndu-se cu ochii de ochii mei, te roog!, și m-a dus în compartiment, compătimită de toți cei din jur. Iar apoi, după ce mi-a așezat capul în poale, mîngîindu-l tremurător, cu dojenitoare tandrețe: „N-ai învățat nimic din cîte-ai pătimit, nimic".

— Ba da, i-am răspuns: am învățat să te iubesc pe tine, pe toți cei ce m-au iubit, și pe Dumnezeu, dar nu pe cel al pămîntului acesta; pe Dumnezeul nostalgiei mele după o lume posibilă, sau pierdută. Zeii și dumnezeii acestui blestemat asteroid sînt de stirpea celui al cărui chip l-ai văzut arborat și adorat pe frontispiciul gării din orașul prin care am trecut, și care-i poartă numele de-acum. Este atoateștiutor și-atotputernic. Voința lui este viața fiecărui ins, și este frica, și întreagă conștiința insului — dacă i-a mai rămas ceva din ceea ce se cheamă conștiință — căci ea se comportă, de la savant, poet, cărturar (vai!), dregător, pînă la cel mai umil truditor, pînă la dimopratul de noapte, după cum dictează voia și bunul lui plac. Altă cale nu există. Singura cale dreaptă, unicul drum spre fericire este cel al poftei lui, cel așternut cu milioane de cadavre și betonat în ură și sînge. Căci, dacă trece cumva, din greșeală, o zi în care să nu-și scalde mîinile-n sînge — indiferent al cui, numai sînge să fie, — și insul să intre în suspiciunile lui, să nu se fi uitat cum îi place în ochi sau să-i fi ajuns despre el cine știe ce la ureche, să-i fi cășunat — devine suferind, n-are apetit la masă, tihnă ziua, și nici somn noaptea. Atunci cheamă la ordine pe cei care-l păzesc și le spune cu blîndețe: — De ce nu mi-ați servit astăzi nici un vinovat? Iată-vă așadar vinovați... Și pe loc găurea pe vreo cîțiva și, văzînd cum șiroiește sîngele și cum ucișii horcăie din grumazuri dîndu-și sfîrșitul, de îndată se liniștea, își recăpăta apetitul și dormea ca un prunc scăldat.

Voința lui a vorbit și seara, în conștiința prietenilor mei pe care i-am chemat la telefon, bucuros să-i văd și să le aud glasul, dar nu și ei bucuroși, căci au spus ei cu frică mare că se bucură de... dar că nu s-ar bucura să mă și vadă, sau... să-i vadă cineva că stau cu mine de vorbă. (Aceeași conștiință dirijată electronic de conștiința marelui zeu cu mustăți de geambaș a vorbit și prin inima celui mai bun prieten al meu, după numai cinci zile de la sosirea mea acasă cînd, anunțîndu-l că am venit și că ard de nerăbdare să-l văd și înștiințîndu-l că merg mîine la el, a intrat în panică la această veste — că am să merg

să-l văd și că deci o să fie văzut de cine știe cine, de oricine! stînd de vorbă cu mine, mi-a răspuns încurcat de tot, de mi-a fost milă de el, o milă jalnică, să nu mă deplasez la Claustrum și nici să nu-l aștept la Bansca — orășelul în care locuiam, adică locuia Nicanora, — ci ca să vin eu cu un tren de noapte, la jumătatea drumului dintre Claustrum și Bansca, într-o gară singuratică și să ne vedem acolo (feriți de orice privire și orice iscoadă). Gara aceea în care mi-a dat întîlnire de taină și cu mare frică-n suflet bunul meu prieten Alec Roșioru se cheamă Răscruci. Și cînd te gîndești că Alec, înainte de a i se releva lui noua evanghelie, a lui Avizuha, făcea cîte o sută de cruci pe zi: cînd se scula, cînd se culca, cînd visa ceva rău, cînd se așeza la masă, (chiar și altundeva), cînd se ridica de la masă, cînd pornea la drum, cînd . . . etc., iar o dată, în dormitorul căminului studențesc, cînd eu m-am aruncat cu dezlănțuire împotriva nedreptăților sociale și cînd am acuzat biserica (cea ortodoxă în special) pentru cultivarea decrepitudinii în sînul societății, pentru propovăduirea umbletului în patru labe etc., el m-a admonestat cu vehemență (erau printre noi și dintre aceia care trăgeau cu urechea și informau a doua zi organele de siguranță printre care se afla — doamne, iartă-mă! —și el? în chip de minuscul urechiuș) a sărit la mine și mi-a tras o palmă, în urma căreia i-am pus perina pe cap și l-am ținut acolo sub perină pînă ce am crezut că și-a revenit din furie, dar el, după ce i-am dat drumul mi-a aplicat a doua palmă, iar eu atunci, trecînd peste jena de-a mă bate cu prietenul meu cel mai bun în fața unor indivizi cu carnete de studenți asupra lor, am aruncat în el doi pumni și l-am culcat la podea. Către dimineață, nenorocit și copleșit de remușcări a venit să-și ceară iertare — între patru ochi — și-am mers la crîșmă și-am băut pînă noaptea tîrziu, vorbind despre filozofi și poezie.

În restul drumului pînă la Bansca, spre amărăciunea Nicanorei care implora de la mine cu privirea nimbată de suris, am stat posac și uricios, retras în încrîncenarea și greața pe care mi-a provocat-o vedenia din gara de sub munte, și scoțînd înspre ea doar ghimpii, ca un arici.

Mi-a culcat obrazu-ntr-o palmă, iar cu cealaltă îmi mîngîia capul tuns, de arici întărîtat și neghiob. Trenul spinteca noaptea, urlînd la răstimpuri precum leul înainte de-a ieși la pradă. Iar adînc în inima mea, arătînd acum ca o gară străină peste care ploua mărunt, un alt tren,

mut, în care se suia Nicanora, pornea în noapte, fără zgomot, pentru a nu se mai întoarce niciodată... Blestemată arătare, funestă prevestire.

Am ajuns acasă. Ținîndu-ne de mînă am intrat înăuntru voioși, ca atunci cînd am venit să-i anunțăm pe părinții ei că ne căsătorim. L-am auzit pe socru-meu cînd i-a spus, cu jale-n glas, bunei lui soții: „Toma s-a făcut mai mic de statură", și m-am întristat. M-am uitat fără să vreau, instinctiv în oglindă. Era așa cum bine observase el. Oasele din mine se mai adunaseră laolaltă în cei 12 ani de pustietate silnică. Și eram și mai subțirel, subțirel de tot. Peste scheletul meu, adus nițel, amenințător sau tembel, din umeri, se erija hidos (nu mă mai văzusem în oglindă din clipa cînd am căzut prizonier și nici în vreo apă nu mi-am mai văzut chipul), un cap de un rotund dolic perfect, dar cu niște pungi sub ochii băgați în orbite adînc, atîrnînd ca la canguri pîntecele. Nicanora a simțit ce gîndesc, ce anume tristețe mă încearcă în clipa aceea, m-a mîngîiat pe ochi, mi-a cuprins la sînul ei capul și mi l-a legănat acolo îndelung, cu înfiorată îndurare.

A urmat apoi, după numai două ceasuri, o nespus de frumoasă sărbătoare. Ceea ce s-au temut să facă colegii mei din facultate, adică să accepte să ne vedem, au făcut foștii mei elevi din Bansca, cărora le-am fost profesor, confesor și prieten doi ani de învățămînt la începutul carierei mele ce nici că a durat mai mult decît acei doi ani. Dar mi s-a spus, pînă la moarte, de toată lumea, „Domnul profesor".

Scena a fost biblică. Foștii mei discipoli —unii cu părul deja nins ușor — cu soțiile alături, îmbrăcate-n cele mai frumoase ale lor veșminte și ducîndu-și copiii de mînă, și aceștia îmbrăcați ca de Crăciun, toți cu felurite flori în mîini, s-au arătat înaintea mea (fața mea stătea imobilă, dar șiroind de lacrimi) și-au început să-mi cînte ca unui profet, cîntece de nuntă, colinzi, romanțe și altele, toate frumoase. Nicanora a plîns și ea, dar altfel acuma de cum plînsese doisprezece ani într-una înainte. Iată că merită să trăiești. Bucuria pe care mi-au făcut-o elevii mei a șters cu desăvîrșire de pe inima mea drojdia silniciei de pînă atunci.

A venit și Ștefan, vecinul, cu ghitara lui veche la subțiori, i-a acompaniat pe ceilalți cîntători cu vocile, apoi, după ce ne-am așezat în jurul mesei și-am închinat paharele, el s-a întrecut pe sine în a inventa tot soiul de giumbușlucuri, jucînd cu o drăcească voie bună rolul de

bufon, recitînd texte hazlii, rostind snoave cu acompaniament caraghios din ghitară, toate acestea numai și numai ca să mă binedispună pe mine, dar și pentru — în egală măsură— să-și arate bucuria de care era cuprins văzîndu-mă acasă. Nu, nu. De dragul unor asemenea oameni, ca Ștefan și elevii mei, Ilie groparul și alții ca ei, și pentru cinstirea lor, merită să iubești viața și să crezi în ea cu tărie, pînă la jertfa ultimă. O asemenea jertfă este o voluptate și-o sacră îndatorire.

Toată noaptea care a urmat, luna a bătut peste trupul alb al Nicanorei, pe fereastră. Scăldîndu-se într-un somn al beatitudinii și-n îmbrățișările și săruturile mele necontenite, nesăturate, se credea în brațele lui Dumnezeu, recompensată plenar pentru toate cîte-a îndurat pînă atunci. Nu-i venea să creadă că poate să aibă parte de atîta fericire și că o merită.

A doua zi au venit de la Varadia cumnatul și cumnata, sora Nicanorei, care se numeau în chip de alintare, Căpuș și Căpușa. Dar nu era atît nevoia de alint care le-a dat astfel de nume, ci o perfectă asemănare de formă și conținut între ei și obstinatul parazit. La început, datorită naivității și nesăbuinței încrederi în oameni din partea mea, ca și datorită dragostei curate de soră a Nicanorei față de Căpușica, nu le-am dibuit intențiile josnice și dedesubturile abjecte, hapsîne, dar m-am dumirit amarnic mai tîrziu, cînd Nicanora a plecat din gara ploioasă, în paragină, a inimii mele, cu trenul acela mut, spre nicăieri și spre a nu se mai întoarce.

Cumnatul — nu-l cunoscusem pînă atunci — era un tip scund și grăsun, foarte agil în mișcări, cu o expresie într-una mieroasă pe fața rozacee și durdulie de parcă ar fi vrut să plîngă — și te cuprindea un fel de milă — cu limbuța-n gură pofticioasă și rotunjoară și mereu atentă și neliniștită, dornică să se aplice, nu conta unde, pe buzele tale, pe extremitatea dorsală buzelor, pe obraji, pe mîini, numai și numai ca să se lipească de tine, sau pentru că așa ghicea că dorește nevastă-sa, al cărei milog supus cu desăvîrșire era, sau, pentru că asta era firea lui din naștere.

Ne-a sărutat pe toți cu sîrg și efluvii — dar sentimentele lui amiroseau a lichea — iar pentru socru-meu (și socru-său, mai ales) care se afla în pat de mai multă vreme, suferind cu inima și de reumatisme poliarticulare, a cîntat și-o liturghie după ritul ortodox, cu făclie-n mînă și cu tot sîrgul sufletesc de ginere iubitor, în zicerea cîn-

tărilor bisericești, cu toate că el nu era preot, ci doar acționar politic ager și iscusit, pe mai multe tărîmuri.

Îl iubea atît de mult pe „tata-socru" încît, întrebîndu-i eu odată: „Ce face tatăl tău", bolnav și acela de o tuberculoză rezistentă la antibiotice, mi-a răspuns cu zîmbetul preschimbat într-o expresie de silă: „Suflă să nu crape".

Ea, cumnata, era toată otova, aidoma căpușei, de la rădăcina picioarelor în sus, purtată anevoie într-un mers de rață, pe niște membre subțiri numai de la genunchi în jos, foarte subțiri și năpădite de păr. Buzele răsfrînte frumos în afară nu erau totuși făcute să sărute, ci să înfulece și să trimită pe estuar la vale enorme cantități de mîncăruri, cît mai grase. Știa să-și manifeste cu atîta firesc niște sentimente de afecțiune, cu atîta sinceră veselie și efuziune, încît era cu neputință să-i sesizezi fondul rapace al caracterului.

Venirea mea acasă îi incomoda. Le deranja starea actelor din dosarul de la cadre, cu atît mai mult cu cît nu le-a fost greu să observe că au de-a face cu un tip incorigibil și încăpățînat în incorigibilitatea sa, chiar extrem de veninos în sfruntare, nedispus să facă vreo concesie sau vreun serviciu. Nu făcusem nici pînă atunci, și tocmai de aceea n-am găsit de lucru decît numai la locurile pe care le vom cunoaște mai tîrziu. Un individ indezirabil ca mine trebuia exclus din sînul familiei, iar ei trebuiau să se descotorosească de el pe orice căi și cu orice mijloace. Deocamdată era urgent necesar să se afle acolo unde trebuia și peste tot în lume că ei nu mă agreează și că mă detestă pentru ideile mele rămase tot „reacționare" ca și pentru firea mea tembelă și răzvrătită. „Este, considerau dînșii de pe poziția oamenilor prosperi, bine situați și cu cămara ticsită cu de toate, un fală goală traistă ușoară", în contrast cu desagii lor boierește înțesați.

Va trebui să-l sărăcim și mai tare; Nicanora primește un salariu de nimica (deși pentru acel salariu cu adevărat de nimica ea efectua cinci norme de muncă, adică pe a ei și pe a încă a patru angajați numai pe hîrtie, cu salarii grase și care băteau mingea toată ziulica pe terenul de sport, și cîrciumile pe terenuri nocturne), iar lui nu i se va da de lucru dacă o ține mai departe așa, pe fală goală . . . Nicanora, pînă la urmă, de rușinea oamenilor și disperată, îl va părăsi.

Cît de puțin o cunoștea soră-sa pe Nicanora! Din cei doisprezece ani de așteptare — am părăsit-o cînd avea doar douăzeci, și era frumoasă cum nu erau altele, încît

pricinuia insomnii tuturor bărbaților cîți o zăreau pe stradă — într-o suferință ascunsă cu neasemuită demnitate, Căpușa nu era în stare să înțeleagă absolut nimic. Cel mult o considera, în secret, niței nebună. Ea mergea pe criterii obiective, materialist rudimentare: „Cînd nu va avea ce mînca, și va avea și copii, iar el nu va fi nimeni dacă va continua să se țină tot așa fălos, îl va părăsi, și astfel vom scăpa de el, și ea și noi". Dar *Ea* nu era *ei*, și acest paradox dînșii nu erau în stare să-l priceapă.

Îl pricepuse în schimb perfect doctorul Petre Neagu, cel care-i cunoscuse și pe ei și pe Ea. „Nu se poate, șarja el zgomotos, în auzul tuturora, a fost o greșeală, s-a făcut o confuzie la maternitate, s-au schimbat din greșeală plozii. Este imposibil, este o contradicție brutală a legilor genetice elementare ca aceste două ființe să fie surori. O mai desăvîrșită deosebire și mai radicală între două surori n-a cunoscut pînă astăzi istoria natalităților. Doamna Căpușa putea fi născută de orice mamă, Nicanora în schimb, ori a rătăcit pe această planetă de pe o alta, străinie și îndepărtată, ori că genitorii ei au fost, el, tatăl, haiduc, din prăpăstiile Pietrosului, ea, o ielă din apele acelorași prăpăstii, el un copil al nimănui, mîndru și pribeag, iar ea o tînără călugăriță a cine știe cărui schit ascuns de lume, la prima și ultima ei prihană. Dar surori nu pot fi și nici nu sunt, în nici un caz.

Nicanora era copilul unor astfel de părinți, care, din cine știe ce motive, s-au prăpădit, iar un ins milostiv, găsindu-l cine știe unde, l-a adus la maternitate, unde a fost confundat cu altcineva și astfel a ajuns să fie soră cu Doamna Căpușa. Ori că a fost trimisă, pe cine știe ce căi, pe pămînt, ca să ne fie pildă și să ne dovedească nouă cum anume se cîștigă demnitatea și fericirea prin suferință și nefericire".

Astfel vorbea despre Nicanora minunatul om, cu minunat suflet, Petre Neagu, cel care era să-i închidă ochii și să-i lumineze, departe, drumul pe care apucase acel funest tren care pleca din gara ploioasă a inimii mele în acea seară, ducînd-o pe Nicanora, probabil înspre planeta de unde coborîse la noi. Ca un levit, în deșert, care oficiază nu știu ce anume serviciu către Iehova, cu fața senină și senin acoperită de lacrimi, arăta, în camera aceea dezertă, bunul doctor Neagu.

Ca să nu stau pe spinarea socrilor și nici pe salariul mizer al Nicanorei, chiar a doua zi m-am decis să-mi caut

de lucru. Întîi am adresat o cerere la Inspectoratul Școlar Regional din Claustrum cerînd reintegrarea la catedră, în urma căruia mi s-a cerut de la secția locală a Inspectoratului să completez un formular de vreo douăzeci de pagini, în care trebuia să declar absolut tot ceea ce biografia mea documentară și nedocumentară, consumată-n timp istoric și metaistoric, biologic, psihic, social-politic, cauzal și accidental, conținea.

Ultima pagină cuprindea numele persoanelor de la care trebuia să se ceară referințe despre verificarea și autentificarea datelor declarate de mine. Două zile și două nopți întregi — noaptea mă ajuta și Nicanora — am stat pînă ce am răspuns la toate întrebările, drept în lege și fără nici un ocoliș. Apoi am așteptat decizia... Între timp am încercat să dau niște ore de franceză, engleză (pe aceasta o deprinsesem, dacă îți aduci aminte, în închisoare, de la tine) și romeică.

Mă voi adresa foștilor mei colegi de cancelarie, mi-am zis, să-mi recomande pe cîte cineva. Dar colegii mei, ca și toți cunoscuții și amicii din trecut, mă ocoleau din drum, fie că o luau de grabă pe vreo străduță lăturalnică atunci cînd mă zăreau venind înspre ei, fie că, atunci cînd o asemenea stradă salvatoare nu se arăta la îndemînă, se întorceau brusc dinaintea mea și se prefăceau că se uită într-o vitrină, de pildă, pînă ce simțeau că eu mă scursesem pe lîngă dînșii și mă îndepărtasem. Îmi era milă de ei. Conștiința tutelară, oblăduitoare, a arătării din gara orașului de sub munte îi tutela și oblăduia salutar și pe aceștia. Dar îi cinsteam în gîndul meu, pentru că, într-adevăr, din cinste făceau ceea ce făceau, din grijă, atît pentru dînșii cît și pentru mine. În felul acesta ajunsese să se manifeste cinstea oamenilor, atîta cîtă le mai rămăsese nedetectată de radarurile din mintea marelui epistemolog. Căci cei care-mi arătau dragoste și admirație și bucuria de-a mă revedea, și veneau înspre mine cu brațele deschise larg, stînd apoi în văzul lumii, deschis, de vorbă cu mine, erau ticăloșii care lansau ocări mult mai dure decît chiar altcineva, mult mai îndreptățit le-ar fi lansat asupra stărilor de lucruri din lume, pentru ca, la rîndu-mi, fiind de acord cu ei sau proferînd cine știe ce păreri, să meargă să le toarne la cei care-i plăteau și răsplăteau.

Am dat zvon pe alte căi, cum că aș da ore. Anunțul oficial în ziarul local „Strămutarea" mi s-a interzis, dar cînd zvonul a ajuns la școlile din Bansca, profesorii și directorii mai cu seamă, nu numai că n-au admis să-mi

facă vreo înlesnire, ba, din contră, au atras în mod drastic atenția elevilor, ca și părinților acestora, să nu care cumva să ia în vreun fel contact cu mine, cu atît mai grav să vină să primească ore de la „așa-numitul... profesor".

Eram posesorul a două licențe cu calificative maxime, iar o bună parte dintre profesori și, mai ales, directorii nu erau decît, toți, niște mediocri absolvenți ai școlilor normale, foști agenți politici de diverse culori înainte, acum concentrate-ntr-una singură, ca să le fie bine, și le-a fost. Și nu le ajungeai la nas nici dacă ai fi luat scara cu tine să te urci pe ea pînă-n vîrf ca să le vorbești, într-atîta erau umflați de propria lor importanță, ca buricul pămîntului gata să nască un alt complex galactic.

În ciuda atitudinii hotărîte și de neclintit a învățătorilor-profesori și a directorilor-învățători, s-au găsit și indivizi dubioși care, sfidînd veghea acelora, și-au adus la mine copiii lor să-i pregătesc la limba romeică și cea franceză. Erau evreii Saul Solovici și Max Laub care, așa cum înșiși sau exprimat — mai ales Laub, căci era mai guraliv și mai vehement în vorbire, fiind el originar din Bogdania — „ne doare-n c... pe noi de ce vor zice niște traiste-n băț. Ce, parcă nu ni-i știm noi cine-au fost în urmă cu niște ani? Nu cîntau ei de să se dejghine arborii din parc, cînd, încolonați, se antrenau pentru acte de vitejie pe seama ovreilor? Auzi la ei, cretinii!"

Lucrau amîndoi în comerțul nou, de stat, și erau șefi de depozite, unul la Fruct-Export (i se mai spunea și Furt-export, vom vedea mai departe din ce cauze), celălalt, la aprozar, întreprinderi foarte apropiate ca fel de-a fi, și-i puteau înțărca oricînd de la aprovizionarea cu vitamine pe dascăli, căci prinseseră dascălii gustul și al vitaminelor, și al cărnii, cu întreagă gamă de produse din ea (numai cele scumpe), inclusiv cea vie, de juninci, precum și tuturor mărfurilor de import care, tot un confrate de-al lui Laub și Solovici le avea sub cîrmă, unul Sax pe nume, mai ceva decît boierii huzururilor de pomină din trecute vremi, nu prea îndepărtate, și pe care dascălii le înfierau cu mare sîrg acuma, cînd le luaseră ca prin minune locul peste noapte, datorită deloc sorgintei lor sociale sănătoase, ci meritului că știau să slujească, cu desăvîrșit și prisoselnic zel, orice stăpînire.

Și mi-au plătit orele în așa fel încît realizam un venit lunar mai mare aproape decît salariul care l-aș fi primit de la prestarea unei catedre întregi, căci îmi plăteau ora

nu cu zece lei, după tarifele în curs, ci douăzeci și cinci, și-mi trimiteau copiii tot a doua zi la lecții, rugîndu-mă să fac cu ei și puțină istorie antică, așa, „cu legende frumoase și exemple de bărbați minunați, eroi și înțelepți și cu alte istorisiri care îmbogățesc sufletul, căci istoria antică — și nu numai aceea — așa cum este scrisă astăzi ni-l prezintă pe Leonidas, de pildă, ca pe un fascist, pe Platon ca pe un filosof idealist burghez, pe Socrates ca pe un milog al arhonților, pe Moise al nostru ca pe un exponent al claselor exploatatoare din acele vremi, care căuta să apere averile agonisite de acestea fraudulos, prin niște legi așa-zis divine".

Nu-ți mai spun că din cînd în cînd se oprea cîte un camion la poarta casei unde locuiam și-mi lăsa cîte o ladă plină ba cu cireșe, ba cu mere, ba cu struguri, ba cîte un pachet zdravăn cu preparate din carne și lapte, sau chiar cu roate de smochine, plus cîte o damigeană cu vinuri alese..., după sezon.

De ce făceau acești oameni o astfel de politică cu mine n-am priceput nici pînă astăzi. Probabil că dînșii, cu o foarte ciudată și tragică experiență a vieții ca națiune, mă înțelegeau mai bine pe mine decît mă înțelegeam eu însumi, vedeau în mine ceva, o virtute pe care eu nu mi-am descoperit-o încă.

Din oportunism nu o făceau în nici un caz, deoarece eu nu le puteam aduce vreun serviciu, vreun folos dintre acelea care să-i îndemne la rîndul lor să-mi aducă foloase. Și, ciudat, tot datorită unui alt ovrei, Paker, soția mea a putut să ocupe serviciul ce-l avea, chiar modest, ca să nu zic mizer, pentru că cei din seminția ei, la putere, au lăsat-o să mestece marmelada și magiunul în cazanele de dincolo de gară, cuprinsă în față de flăcările focului de sub ele, iar în spate de frigul ce o pătrundea pînă-n oase, iar de sus o loveau ploile și ninsorile, zicînd ei: „Așa-i trebuie la sfătoasa aia", sau: „Dacă vrea slujbă, atunci să se lase cu ceva, căci... are cu ce, gagica". Pînă la urmă însă au fost obligați întrucîtva să cedeze și să asculte de poruncile de sus și cei doi evrei din Samaria, chemați la ordin de un alt conațional de-al lor, doctorul Viorel Munte de Cleștar, mai marele cu politica în urbe, care i-a admonestat și i-a amenințat că, dacă îmi mai vin într-ajutor mie, cel care refuză să se ducă la el și să se pocăiască, să ia angajamente și să se roage de slujbă, din trufie de bandit, are el ac de cojocul lor. Îi va înțărca nițel. Ei atunci l-au tratat așa cum numai ei între ei știu s-o facă

de idiot și imbecil, și că mai degrabă dînsul, în cazul că nu-i vine mintea la cap și o dă pe aroganță găunoasă și fanfaroană, poate fi mai repede înțărcat de pe postul gras pe care-l deține.

Nu s-a lichidat controversa dintre primul graf al urbei și cei doi șefi de depozite ale unor produse cu ridicata de primă necesitate decît atunci cînd, într-o bună zi, am primit decizia de reîncadrare în învățămînt, mai bine n-aș fi primit-o. Căci, cu acea decizie în mînă, plin de satisfacție și bucurie, m-am înfățișat la inspectorul șef local să-mi repartizeze o catedră. Inspectorul acela provenea din învățător și el, cu aspirații. Avea ceva de mormoloc în felul cum se mișca, abil și subterfug. Era mic de tot de stat și cu ochii tot mici, de chițcan. Arogant, dar cu atenție și perspicacitate, aroganță de poltron, ca nu cumva să-și pună-n pericol importanta sa persoană fizică, pentru că în ce privea cealaltă persoană, cea umană, ea era cu atîta devoțiune aservită celor ce-i porunceau, încît nu se putea vorbi că ar fi avut-o în vreun fel, cîndva măcar.

Era, din buze — buzele cu care lingea copios oriunde și pe oricine care sta deasupra sa — binevoitor, și avea răspunsuri potrivite pentru orice solicitant, de la cei de soiul meu pînă la cîrdași și nepoți ai nu știu cui, pînă la profesori sau dascăli bătrîni, sau domnișoare institutoare și profesoare tinere, pentru cele frumoase îndeosebi.

Și, cum sta în fața ta, la birou — în picioare totdeauna, dar nu din respect, ci din importanță și rațiune practică, deoarece dacă ar fi șezut pe scaunul la care ținea cu atîta drag nu i s-ar fi văzut din întreagă autoritatea sa decît doar jumătate din fruntea, pe care de fapt n-o avea, și părul țepos de pe căpățînă — arăta a un fel de pinguin încorsetat, fără candoarea înțelept ridicolă a pinguinilor, pe care îi rog să mă ierte că i-am invocat aici ca termen de comparație.

Intru la dînsul. Mă primește cu un aer de bunăvoință gravă și circumspectă. Am avut chiar impresia că ar fi vrut să-mi zîmbească... «Ai venit tu aici, dar ai să pleci tot așa cum ai venit. N-avem noi nevoie de cadre ca tine. În dosarul tău de eliberat nu scrie că ai fost, sau că ai acceptat să fii reabilitat, recuperat. Ai sfidat organele de autoritate și decizie locale, pe fratele doctor Viorel, primul nostru graf, nu te-ai dus la el să te recunoști vinovat și să-i ceri iertare și apoi slujbă (iertare pentru ce și de la cine, Dumnezeule?!), deci nici aici n-ai ce căuta». Ast-

fel gîndea Dumitru Coc, de dincolo de intenția de a-mi zîmbi binevoitor.

— Am primit, zic eu, de la Inspectoratul regional, cu avizul Ministerului, această decizie de reîncadrare în..., și-i întind hîrtia. (Decizia s-a dat în urma intervențiilor, sus de tot, și-a mărinimoaselor referințe date în scris despre mine de bunii și marii și în veci iubiții mei profesori din facultate, Tudor Podgoreanu și Mihail Crasna, care începeau așa: „Dau această declarație în spiritul celei mai mari încrederi în acest om...“ pe care mi le-a arătat și mie, în secret, inspectorul general, mai tîrziu, ca să mi se arate prieten... Se vede că eu, cu firea mea mereu ursuză și acră, sfruntătoare pînă la disprețul total al instinctelor de conservare și parvenire, inspiram încredere pînă și ticăloșilor, căci acesta era și el un ticălos indolent pus pe pricopseală și huzur. A dat afară, de îndată ce s-a suit pe scaunul puterii, pe toți profesorii capabili și veneraţi în regiunea întreagă, chiar și pe cei de matematici unde doi și cu doi fac patru chiar și-n regimurile supra-despotice, înlocuindu-i cu învățători de teapa lui, căci și el provenea din aceeași tagmă de mizeri trepăduși veleitari.)

— Mda, mîrîie binevoitor el, dați-o-ncoa'..., și o citește extrem de concentrat, în profunzime. Ne bucură fapcă o să avem un cadru ca dumneavoastră, zice. Apoi ridică spre mine ochișorii de chițcan și reia meditativ: — Știți..., dar nu avem catedră liberă...

— Faceți-mi una din ore răzlețe, la toate școlile și la indiferent ce materie: romeică, latină, frîncă, istorie... educație fizică, intervin eu cu idioata mea naivitate.

— Nu, nu. Ne pare rău, dar nici așa nu se poate. Nu avem ore suplimentare la nici o școală. Asemenea ore avem doar la sate. O să vedem. Mai treceți pe-aici. (În gîndul lui: „Înainte de-a mai trece pe-aici va trebui să treci, șefule, pe altundeva...“). Mă-ntorc acasă descumpănit. Nicanora m-a mîngîiat surizător cu ochii umeziți de o boare dureroasă. Mă duc să cer un sfat la profesorul meu Tudor Podgoreanu care, și el la rîndu-i, mi-a pus mîna-n cap a mîngîiere și binecuvîntare zicînd: „Ai suferit, Toma, ai suferit mult“. El m-a sfătuit să accept să merg deocamdată oriunde mă vor trimite, „iar mai pe urmă vedem noi...“ (Profesorul meu era și el un naiv.) Dar directorul liceului din Bansca mi-a spus, în secret, că are ore și pentru două catedre...

Mă înfățișez din nou la pinguinul încorsetat în importanță și-i spun că sînt decis să merg indiferent unde mă

numește. Să-mi dea numai hîrtia la mînă. (Am stat eu la sute de mii de kilometri distanță de Nicanora, și timp îndelungat, ce contează că acum voi sta la numai vreo șase pînă la, hai să zicem, douăzeci, treizeci de kilometri distanță de ea, în zilele de sîmbătă avînd posibilitatea de-a veni acasă.)

— Cum să trimitem noi un profesor ca dumneata la țară! se miră el. De astfel de oameni avem nevoie aici, în oraș.

— Atunci faceți-mi aici, în oraș, catedra, afirm eu.

— Dar v-am spus că aici nu avem ore, afirmă și el la rîndu-i.

— Atunci ce-i de făcut? întreb eu.

— Așteptăm, răspunde el.

— Pînă cînd? reiau eu.

— Nu știu..., termină el discuția, căci a apăsat pe un buton, a apărut o brunetică cu ochi de veveriță, i-a surîs cochet, iar el, surîzînd foarte vag la rîndu-i, i-a spus să-l poftească pe celălalt care aștepta la rînd audiență.

— Nuuu! domnule Coc, scrîșnesc eu pe un ton strecurat printre dinți, mai am de discutat cu dumneata. Te înșeli dezastruos dacă îți închipui că eu voi deveni cerșetorul de la ușa boieriei tale. Mie să-mi dai un răspuns ferm: îmi faci, ori ba numirea?

— V-am spus, dă el răspuns cu vocea cam înfrigurată de nu știu ce gînd, că nu am ore...

— La țară, replic eu apăsat, ai. (Avea, de fapt, și în oraș...)

— Nu vă putem jigni. Dumneavoastră nu sînteți dascăl de țară, ci profesor cu două licențe, explică el parșiv, mieros.

— ... tu-ți grijania cui te-a scăpat pe lumea aceasta, după casă undeva! Cu cine crezi că ai de-a face, mă gunoiule, mă scăpăule, mă marțafoi belit...? și apuc scaunul ridicîndu-l asupră-i. N-am avut însă în cine lovi căci el se făcuse nevăzut, adică se prefăcuse ca prin farmec șoricel, și-l auzeam chițcăind pitit undeva sub masă.

Mi-a venit să rîd, și-am părăsit biroul potentatului păduche, răsuflînd ușurat oarecum.

Nicanora așternuse masa pentru prînz și mă aștepta la fereastră, surîzînd, ca-n primele zile de după căsătorie și ca-n toate zilele cîte ne-au fost date să fim împreună. Am surîs și eu, deși nu era cazul. Ea a strîmbat din nas spre mine, cochet. Cînd am intrat în casă i-am spus:

— Nicanora mea, pregătește-mi bocceaua, că vin să mă ducă...

— Cine să te ducă? a răspuns ea încolăcindu-și brațele pe după gîtul meu.

— Cei care m-au mai dus.

— Nuuu! a gemut ea, cuprinsă deodată de spaimă. Apoi, schimbînd tonul și mîngîindu-mi fața: Ce-ai făcut iarăși? Iar ți-ai pus mintea cu ei? Nu te gîndești puțin la mine. Iarăși să te știu dus și chinuit... pe cine știe unde. Toma, bunul meu Toma, nu te mai las.

— Am fost la inspectorat, reiau eu, la șobolanul ăla rîios, ca să-mi dea hîrtia de numire.

— Și, cam bănuiesc ce-a ieșit...

— Ceea ce trebuia... A început să se joace cu mine de-a mingea, dîndu-mă cînd încoace, în oraș, cînd încolo, la sate. Așa cum se joacă pisica cu șoarecele. Și l-am preschimbat brusc în șoarece. Noroc că s-a ascuns într-o gaură de sub birou (sau mai știi unde?) căci alminteri mă punea-n păcat. Așa mă va pune numai pentru cîțiva ani din nou la răcoare.

— Dragul meu, nu puteai să nu-l bagi în seamă?

— Nu, draga mea. Nici așa. Nu ne putem permite să-i lăsăm să-și facă de cap cum li se scoală și cum le cășună, după bunul lor plac. Am fi mai nemernici decît ei. N-am mai avea dreptul să vorbim despre nici un drept în viață. Mi-ar fi rușine să mă uit în ochii copiilor. Nu m-aș mai uita în ochii tăi. M-ar apuca greața de mine însumi atunci cînd m-aș apropia de tine.

— Dar nu cîștigi nimic. El are puterea să facă ce vrea. Dă-i pace și dă-l dracului.

— Tocmai tu vorbești de cîștig? (Am sărutat-o.) Orice putere, oricît de monstruos instalată asupra noastră, poate fi dărîmată. Mîndria va fi cu atît mai mare și mai frumoasă cu cît ea, puterea, ar părea de neînfrînt. Și-apoi, pe mine însumi m-aș da dracului și pe tine; și decît pacea lașității, a fugii dinaintea ticăloșilor, mai bine odihna temniței și pacea morții..., tihna amărăciunii. Să trăiască ei, împreună cu cei dispuși să li se supună, fericiți și fără moarte. A te lăsa călcat în picioare și batjocorit de către ticăloși este cea mai abjectă dintre toate mizeriile și decăderile omului. Cea mai rușinoasă degradare. Dacă aș accepta o asemenea supunere ar însemna să disprețuiesc însăși iubirea ta pentru mine și pe-a mea pentru tine. Mi-ar fi rușine că m-ai iubit, mi-ar fi silă de mine că m-am putut apropia și bucura de marea ta iubire și

neasemuita ta frumusețe. Însă a lupta pe toate căile și cu toate riscurile împotriva acestui Coc, a tuturor cocilor și gonococilor instalați pe scaunele puterii și poruncind asupra ta și-a mea, și-a tuturor acelora ca noi, fără să-i fi poftit cineva, este cea mai sfîntă dintre datorii.

Nicanora a lăcrimat..., nu știu dacă de supărare ori de bucurie, și-a răspuns doar atît: — Vino la masă. Ți-o fi foame.

Ne-am așezat la masă, cu o anume sfială. În tot timpul cît a durat servitul bucatelor gătite de mîinile ei, ne-am uitat pe geam, înspre colțul de stradă de unde trebuiau să apară, iar cu urechile stăteam țintă la soneria de la poartă. (Puteau veni și pe altă parte și prin grădină, și pe lîngă garduri, ori pe unde ar fi poftit. Și puteau să intre în casă, peste noi, fără să bată, ca la ei, căci ai lor eram și noi și toate ale noastre.)

După ce am terminat, eu mi-am fumat țigara stînd la fereastră, iar Nicanora, după ce a strîns de pe masă și a spălat vasele și le-a rînduit în credenț, a venit și s-a așezat lîngă mine, și-am stat așa, ținîndu-ne de mînă, timp îndelungat, uitîndu-ne pe fereastră... Dar n-au venit. Nici atunci și nici mai tîrziu, nici chiar la miezul nopții, după care ne-am retras în paraclisul inimii noastre și-acolo ne-am rugat unul pentru celălalt, unul la celălalt, pînă ce-a apus ultima stea, mesager al rugăciunilor noastre în infinit.

Pe la orele zece, totuși, a apărut cineva, dar nu dintre aceia pe care îi așteptaserăm noi, ci un om de serviciu de la Inspectoratul Școlar care ne-a înmînat un plic. „Este o cursă, mi-am zis. Vor să mă prindă mai cu tact, mai discret, mai pe ocolite". Nicanora se uita cu jale imensă la mine. Toată era numai un strigăt de neliniște și durere. Deschid plicul. Scrisoarea dintr-însul avea ștampilă și iscălitură apăsată. Citesc: „Vă facem cunoscut că ați fost numit profesor suplinitor la catedra de limba romeică a liceului..., în locul și pe timpul cît va lipsi de la catedră titularul ei, tovarășul Simion Pupă. Vă rugăm să vă prezentați la post". Semnat etc.

Acel Simion Pupă, titularul catedrei de limba romeică, era și el absolvent ca mulți alții al unei școli normale, nu avea nici o calificare de profesor, dar se silea acuma, odată numit titular, să se reprofileze și să se perfecționeze la niște cursuri cu totul speciale, undeva în capitală. Perfecționarea aceea nu dura mai mult de două, trei luni, dar se repeta la răstimpuri... Cei care te perfecționau,

la rîndul lor, erau și mai abili decît Simion Pupă într-ale ajungerii. Mai știau, și doreau, să poruncească, și citeau broșuri felurite, și transmiteau conținutul acelor broșuri învățate pe de rost altora, cu multă silință și persuasiune.

Eram fericit. Și nu numai eu. Era fericită și Nicanora (ea merita cel mai mult fericirea) și elevii. Dar această fericire din cale-afară de mare era de rău augur.

Eu fusesem numit la catedră nu ca să stau acolo și să lucrez, ci ca să fiu dat afară curînd, cu forme în regulă, fondate, pe motive legale. Ca să fi rămas și să fiu și promovat mai sus, trebuia să merg la Viorel Munte-de-Cleștar, ori la năimiții pentru paza lui și-a tot ce-i aparținea (și-i aparținea totul pe întreagă gubernia) să mă rog de iertare pentru nesăbuințele săvîrșite pînă atunci, ce zic nesăbuințe, crime nu altceva, să mă prostern, să iau angajamente că voi face tot ce mi se va cere și cît anume, să jur credință neclintită și neabătută, în fine, să-mi pun tot ce am bun sau rău (mai ales) la dispoziția lor pentru binele absolut și total al societății. Căci: „Cine nu-i cu noi este dușmanul nostru, iar dușmanul trebuiește strivit". „Să-ți pară bine că ți-au lăsat viața, îmi ziceam în gînd. Interesul lor este nu să distrugă (se distruge doar atît cît este necesar), ci să te folosească, adică să te desființeze prin degradare. Îți dau, îmi dai. Nu acepți trocul? Sinucide-te. Nu vrei? Te vom ucide noi, nu-ți face griji".

Ca să fi rămas la catedră trebuia să dau satisfacție orgoliului și interesului lor. Să fi trăit din mila lor. Să mă fi lăsat tîrît de ei oriunde le poftea inima. Să săvîrșesc — drept dovadă a recuperării — crime, mîrșăvii. Să te aibă la mînă. Să-mi fac din această prostituare țintă și rost în viață. Dumnezeule! Chiar într-atîta de nemernic să fi ajuns? Ce crimă josnică să fi săvîrșit oare vreunul din înaintașii mei, ca să trebuiască să o răscumpăr eu acuma cu atîta bicisnicie și cădere? Dumnezeule al orgoliului, fii binecuvîntat! Un orgolios ca mine nu poate da satisfacție unui arogant... Munte-de-Cleștar poate să aștepte mult și bine. Așijderea și arnăuții sa.

E destul — mă încurajam naiv — să aprind o scînteie cît de cît, un licăr în sufletul copiilor care mă vor asculta, un licăr care să lumineze tainic și frumos, și acel licăr într-o bună zi poate deveni flacără și incendiu.

Așa voi face, și n-au decît să mă dea afară cînd vor pofti. Nu pot ieși din legea mea pe care mi-au dat-o părinții și să intru într-o alta, dată de cine?

Chiar din prima zi cînd am intrat la clasă, directorul însoțit de directoarea ajutătoare — o ființă despre care vom mai vorbi într-o paranteză specială — au intrat și dînșii după mine, chipurile să vadă cum se prezintă clasa, pereții, portretele și lozincile de pe pereți, curățenia, lumina, ordinea etc. ca niște adevărați și silitori gospodari ce erau amîndoi. După ce examinau din punct de vedere gospodăresc sala de clasă, mă rugau să le permit să asiste și domniile-lor la oră. Le permiteam, firește, și-mi vedeam de treabă, vorbind exclusiv elevilor și deloc lor, fără nici o tulburare, decît doar cu mai multă ambiție, reprimată.

Într-o zi aveam de făcut analiza literară la poezia *Somnoroase păsărele*. Ei, folosind aceeași stratagemă gospodărească au intrat în clasă și s-au așezat printre elevi să asculte lecția. Îi durea de fapt undeva de lecție. Ceea ce urmăreau era să mă prindă pe mine în culpă. Și m-au prins. N-a fost greu... În timpul pauzei am fost poftit în biroul directorului, acolo fiind de față și ajutătoarea, și-am fost cu condescendență colegială dojenit că nu-mi fac datoria cum trebuie. Nu fac lecțiile „așa cum scrie la carte, așa cum ne cer interesele clasei... noastre".

— În ce fel nu-mi fac datoria cum trebuie? am cerut eu lămuriri. Vă rog să mă luminați. După o întrerupere atît de mare este posibil să fi rămas în urmă cu știința literaturii și a predării ei. V-aș fi recunoscător dacă mi-ați veni într-ajutor ca să mă pun la curent și la punct cu ceea ce s-a cucerit între timp în arta învățămîntului.

— Colega, a zis cu bonomie importantă directorul, provenit tot din rîndurile veleitarilor ca și Simion Pupă, Dumitru Coc, Ion Gărgăleț, Leonida Behăilă și alții, noi facem în școală politică.

— Da. Vă înțeleg. Și ce doriți? Eu am venit aici ca să fac carte. Să fiu profesor și nu politician.

— Atunci înseamnă că ai călcat cu stîngul.

— Cu stîngul sau cu dreptul, sau cu amîndouă deodată, asta este o chestiune care vă privește numai pe dumneavoastră, mie însă, vă rog să-mi spuneți concret, cu ce anume am greșit la lecție.

— Ei, cum nu știi! Știi dumneata bine, numai că nu vrei...

— N-ai politizat, sare cu o voce dulce și îndreptîndu-și sînii (superbi, dealtfel) spre mine, mai mult cu ispită decît cu amenințare, directoarea ajutătoare. N-ai tras concluzii politice.

— Cum, adică?! Ce fel de concluzii politice să trag la analiza poeziei *Somnoroase păsărele?!*

— Lasă, lasă, intervine cu vicleană înțelepciune directorul, un profesor eminent ca dumneata nu trebuie să ne întrebe pe noi ce trebuia să facă, cum trebuia să politizeze lecția... Hai, nu face pe...

— Aha! m-am luminat eu deodată, știu: trebuia să spun că păsărelele n-au fost vigilente și că, în timp ce dușmanul... nu doarme, ele, în loc să vegheze treze asupra cuceririlor noastre nepieritoare, să stea de serviciu la telefon, să patruleze pe străzi, să tragă cu urechea pe la ferestrele oamenilor ca să afle cum anume sforăie sau ce vorbe de ocară spun despre, atunci cînd...,ele s-au ascuns în rămurele, adunate-n cuiburi, ca niște oportuniste mic-burgheze.

— Nici așa! sesizează cochet ironia, tovarășa directoare superbă. Ai să te descurci pînă la urmă, a încheiat ea din nou îndreptîndu-și bustul și împingînd triumfal cu sînii aerul, arătînd un piept trufaș, decoltat într-un săgetător triunghi pînă la buric aproape, iradiind o lumină gălbuie, densă.

A doua zi, la o altă oră, despre viața lui Eminescu, în loc să mă descurc așa cum mi-a proorocit Circe-directoarea, am încurcat-o și mai tare cu politizarea.... după părerea lor, — căci iarăși au venit amîndoi să controleze buna stare a clasei, iarăși s-au rugat să le permit să asiste la oră, iarăși m-au poftit în cancelarie, între șase ochi, la critica lecției. De data aceasta directorul, cu ifos autoritar, de înfricoșată competență, mi-a reproșat, citez: „n-ai pomenit de banditul acela de Maiorescu care l-a exploatat pe Eminescu într-un stil barbar, infect".

Cotele mîniilor din mine s-au ridicat brusc, ieșind peste albii. „Nici chiar așa, vită", mi-am zis în gînd, și-i răspund cu o ridicolă seriozitate:

— Domnule director, eu și-așa consider o crimă față de copii omisiunea aceasta, adică, făcînd biografia marelui poet să nu pomenesc despre Titu Maiorescu. A fost o crimă... Căci dacă aș fi pomenit nume'e marelui dregător al culturii noastre, ar fi trebuit să spun că el l-a descoperit, l-a prețuit, l-a încurajat, l-a trimis la studii în străinătate, s-a ocupat de el în continuare după întoarcerea în țară, de opera lui, i-a dat post, l-a purtat prin spitale, s-a îngrijit de El ca de un copil neajutorat și stîngaci, victimă permanentă a unui temperament pătimaș și exaltat, cu neputință de îmblînzit, a unui caracter infle-

xibil și-a unei frunți vizionare de profet, cu niște efluvii lunare într-însa, încălecînd țărmii precum mareele. Cum să zăgăzuiești o atare stihie?

Și-apoi, încă ceva: eu sînt profesor, deci pedagog, și nu-mi stă bine să folosesc de la catedră cuvinte ca acelea pe care le folosesc doar țaţele și adversarii politici în campaniile electorale, sau în aia a... Eu nu-mi pot permite „luxul" de-a rosti cuvîntul de bandit de la catedră, cu atît mai puțin cu cît e vorba de Titu Maiorescu.

Directoarea-Circe parcă a zîmbit undeva departe, unui vis posibil să devină realitate, și iarăși și-a îndreptat bustul, îmbletindu-și sînii misterioși sub cămașa albă. Ea n-a zis nimic. Dar înregistra în felul ei totul. Directorul se temea de ea și de aceea devenea și mai dobitoc decît era din naștere. „Dați-mi atunci niște ore de matematici, am continuat, căci acolo doi și cu doi fac patru, chiar și pentru dumneavoastră, și n-o să-mi cereți să politizez extragerea rădăcinii pătrate". (Eram, de fapt, complet neinformat, deoarece și la extragerea rădăcinii pătrate trebuia să subliniezi apăsat că primul matematician care a descoperit asemenea extrageri a fost un sclavin).

Paharul însă, al indisciplinelor mele, s-a umplut și s-a și vărsat cu prilejul aniversării a o sută de ani de la nașterea poetului han Edo Drenő. Cum nu a cutezat nimeni să vorbească la festivitate despre marele poet și revoluționar, nici chiar profesorul de limbă și literatură hanică, scuzîndu-se că nu este în stare să deschidă măcar gura înaintea unui poet atît de mare (de fapt îi era frică să nu cumva să facă vreo greșeală politică), am fost rugat, la sugestia bătrînului profesor-vulpoi Ștefan Gersa, să vorbesc eu. De fapt nu se vorbea, ci se citea un text care fusese citit înainte de încă vreo trei inși. Textul alcătuit de mine despre nefericitul poet al hanilor fusese verificat nu de trei experți, ci de cinci, cred, Dar se vede că nu citiseră și subtextul, care le-a scăpat cu desăvîrșire, dar care nu le-a scăpat elevilor atunci cînd l-au ascultat intonat într-un fel de mine în sala festivă a liceului, drept care s-a pornit un entuziasm ce-a cuprins nu numai pe elevii de la secția hanilor ci, în egală intensitate, și pe romei, și pe cei de la secția alemană, căci cu toții s-au pornit să aplaude frenetic, iar pînă la urmă s-au apropiat de mine și, spre panicarea nu numai a directorului și-a consilierului educativ, ci și a celorlalți factori de răspundere îmbrăcați în civil, m-au ridicat în brațe și m-au purtat așa pe coridoarele școlii pînă în curte, ovaționînd.

Purtat așa pe brațe de niște tineri frumoși și curați la suflet încă, îmi dădeam seama perfect de bine de gafa care se săvîrșea și mă simțeam jenat, vinovat de ceea ce putea să urmeze pentru ei.

A doua zi, cînd să intru pe poarta liceului, am fost întîmpinat de portar — acesta avea o putere egală cu a directorului dacă nu și mai mare — care mi-a înmînat un plic. Mă cîrnesc nițel spre dreapta, îl desfac și citesc: „Vă facem cunoscut că s-a revenit asupra reîncadrării dv. în învățămînt". Urma ștampila și iscălitura lui Dumitru Coc.

Adresa trimisă forurilor tutelare conținea și-o motivare: „întrucît exercită influențe morale primejdioase asupra elevilor, Vă rugăm să binevoiți a reveni de urgență asupra numirii lui în..."

Dar elevii n-au vrut să intre-n clasă! Unii, acasă, s-au plîns părinților și-au plîns în timpul mesei în loc să mănînce. Impasul a fost însă rezolvat a doua zi cînd, același profesor bătrîn și viclean, Ștefan Gersa a strîns pe elevi în careu în curte și le-a vorbit cam astfel: „Dragii mei, nu faceți bine ceea ce faceți. Voi vă ridicați nu numai împotriva conducerii școlii, ci chiar a ministerului, căci ministerul l-a chemat pe profesorul vostru drag Toma Grațiani să-i încredințeze un alt post, mult mai important, potrivit cu vasta sa cultură, și noi nu ne putem opune voinței ministerului. Bucurați-vă că va ocupa un post mai înalt, pe care-l și merită, pentru talentul său și solida sa cultură..."

În ziua următoare, profesorul Toma Grațiani, cu bocceluța la subțioară, în care se aflau două bucăți de pîine unse cu magiun și suprapuse, o sticluță cu lapte, un ciocan și-un clește, se ducea la depozitul aprozarului ca să asambleze și să repare lăzi.

*

* *

Tot atît de mult cît elevii — dar în felul ei — a regretat plecarea mea de la liceu și doamna directoare ajutătoare. Era o femeie pe cît de setoasă de afirmare pe atîta de duios supusă în intimitate, pe cît de stranie, pe atîta de frumoasă. Părțile din care se alcătuia se subordonau cîntător unei armonii îmbătătoare, perfecte. Regelui Solomon i-ar fi trebuit — ca s-o preaslăvească — nu o liră, ci un întreg ansamblu de strune. Părul — al înaltei destrăbălări — era bogat, vălurit a primejdie, și-avea cu-

loarea mierei pe care albinele o culeg în luna lui mai de pe niște ținuturi neștiute de ochiul omului, dar bătute generos de ochiul soarelui. Carnația, cu miezuri de harbuz pîrguit și de rodie sălbatică, îi era de culoare gălbuie și-i mirosea discret a mirt. Umbla decoltată pînă la cingătoare, iar decolteul ei închipuia un triunghi înspre care te duceai orbește, atras ca de o chemare a morții în cea mai săgetătoare a ei întruchipare arătată. Dacă fixai doar cu coada ochilor sînii, abia ascunși după decolteu, în catifeaua neagră a rochiei, aceia se aprindeau brusc, se învăpăiau cu neastîmpăr dureros și începeau să fremete, să se îmbletească. Ochii cenușii, cu licăr verde-n mijlocul mărgelei, aveau ceva din răceala meduzei, te aduceau spre ei cu descîntec, încîlcindu-te lent, pe nesimțite, ca-ntr-o pînză de păianjen, și aducîndu-te apoi, supus, în mreaja tentaculelor din care nu te eliberai decît atunci cînd ea era pe deplin sătulă, iar tu pe de-a-ntregul mort. Nu avea altă noblețe, decît doar aceea a frumuseții blestemate. Oriunde ai fi atins-o cu mîna parcă o rană înflorită ai fi atins. Se înfiora brusc toată și te duceai înspre ea cu pornirea fluviului tulburat de apropierea mării în care se revarsă spre pieirea împlinirii. Așa m-am dus și eu în seara aceea, după balul care s-a ținut în sala festivă a liceului, unde ea a dansat numai cu elevii — care după fiecare tango se ascundeau în locuri de taină cu gîndul la ea —, dar, mai cu osîrdie, cu mine. „Îți place?" m-a întrebat la un moment dat, simțind că mă are între tentacule. „Da, am îngăimat ca și cum aș fi sărutat-o, dar e cam prea decoltată sindrofia asta", am adăugat, cu gîndul la bieții elevi, milos tulburați în inocenta lor stihie.

Pentru că refuzasem prima ei invitație, șoptită ademenitor la ureche, nu s-a lăsat, ci, folosind o cursă vicleană, m-a adus unde dorea. (Chemase pe mai mulți profesori la dînsa la o cafea și-un cognac franțuzesc, le-a dat apoi drumul pe rînd și discret la fiecare, rămînînd numai cu mine, într-o înfricoșată singurătate. Pitonul și pantera albă s-au pomenit față-n față în camera preschimbată brutal într-o junglă amețitoare.)

Meduza și rechinul, apoi, în apele oceanului, între corali, în infernală încleștare. Să fi fugit din fața ei ar fi însemnat s-o jignesc ordinar, iar eu să mă dovedesc neputincios, nemernic. Nu.

În zori mă îndreptam istovit și vinovat spre casă. În colțul străzii de unde se zărea casa am observat lumină în cameră. M-am apropiat. M-am uitat înăuntru pieziș

și-am spionat. Nicanora stătea în pat, rezemată ușor de perete și citea. (Vorba vine că citea). Am intrat. Ea a sărit bucuroasă din pat spre mine. Masa era întinsă și cina mă aștepta din seara trecută.

— Cum, sar eu cu agresivitate la ea, ce-nseamnă fățărnicia, prefăcătoria asta? Mă jignește mai tare decît dacă m-ai certa. Și de ce nu mă certi? De ce nu strigi la mine? De ce nu plîngi? Decît să-mi surîzi ipocrit, mai bine ceartă-mă...

— Toma! mi-a surîs ea din toată inima ei fără seamăn, acum cînd ești vinovat?! Hai și fă un duș, am încălzit apa la baie, și vino să *cinezi*... căci ești stors și ți-s ochii stinși, ochii tăi de fiară... vinovată.

Gorgona acea blondă a știut ce vrea în viață, și a obținut tot ce-a poftit. Deci nu e de invidiat. Cunoșteam și alții care operează în acest sens, la gabarit mult mai mare. A absolvit un fel de școală condusă de popi. S-a căsătorit la douăzeci de ani cu un om foarte bogat și foarte în vîrstă. Istoria a tras cu buretele peste averi, și-atunci frumoasa meduză s-a căsătorit din nou cu un muncitor, pentru că aceștia aveau — prin reprezentanții lor în mînă puterea, adevărul și dreptatea. Cu timpul însă l-a părăsit și pe muncitor și s-a recăsătorit cu un judecător de la curtea supremă. Acesta reprezenta clasa muncitoare la un nivel foarte înalt, încît, căsătorindu-se cu el, Meduza devenea mult mai utilă clasei din care nu făcea parte nici ea și nici înaltul magistrat. A avut cu magistratul și un copil, dar mai mult decît copilul a avut nevoie continuă de bărbați. A adus în acest sens de la Institutul gerontolog chiar și o adeverință prin care se atesta cum că are nevoie de mai mulți... cu atît mai imperios cu cît soțul ei — spunea ea — are un testicol defect și s-a săturat de el pînă la a-i fi greață cînd se apropie de ea.

După ce am apucat spre aprozar, iar alții, de frică, au ocolit-o, a dat peste unul Hans Potcovaru care, după ce a alimentat-o din belșug cu hormoni pe toate dealurile din Bansca, prin colibele părăsite mai, cu seamă, și prin toate văgăunile, a făcut-o soție și mamă a trei copii, folosind pentru atingerea acelui scop nu numai unealta bărbătească ci și harapnicul. Era acest al patrulea bărbat al ei un credincios discipol al lui Nietzsche.

În timp ce ea se îmbelșuga prin colibe și coclauri cu Potcovarul, soțul ei, înaltul magistrat, urmărind-o după toate legile și tertipurile justiției, a găsit-o vinovată. Într-adevăr, în timp ce-și petrecea desfătîndu-se fără ca-

păt, copilul o aştepta acasă flămînd şi cu febră. Magistratul a dovedit cu martori acea situaţie cu copilul părăsit flămînd şi bolnav în casă şi aceasta a constituit o probă mai mult decît plauzibilă şi întemeiată pentru a intenta acţiune de divorţ.

La proces, femeile din oraşul Bansca, indignate, erau cît pe-aci să ia cu asalt tribunalul şi s-o linşeze, nu de altceva, dar pentru, chipurile, modul criminal în care se purtase cu propriul ei copil, de dragul...

Căsătoria s-a desfăcut din vina ei exclusivă şi, ca o pedeapsă în plus — pentru a da satisfacţie probabil opiniei publice indignate —, a fost înlăturată de pe postul de directoare adjunctă la liceul din Bansca şi numită preşedinte peste aşezămîntul educaţiei şi culturii din regiunea Dragoniei.

Nu pot spune că nu mă gîndeam cu of la ea uneori, mai cu seamă cînd mergeam cu ciocanul şi cleştele la subţioară spre depozitul aprozarului, dimineaţa. Şi-mi era ciudă pe Potcovar. Dar fiecare ins cu norocul său. Cea mai curată, chiar dacă nu şi cea mai frumoasă femeie, este soţia, încercam să mă consolez. Dar Nicanora era infinit mai frumoasă decît oricare alta şi decît aceea.

Dînd eu cu ciocanul peste cuie în şopronul depozitului de la aprozar, mă gîndeam: cînd la Potcovarul acela, care ajunsese profesor de limba sclavină, pe care o deprinsese în nişte ani de prizonierat în ţara lui Grozan şi care, datorită acelei calităţi, dispunea de mai multă putere decît însuşi judecătorul de la Tribunalul suprem — fapt pentru care l-a şi preferat meduza nemiloasă —, cînd la ideea de a mă duce din nou la bunul şi marele meu profesor Tudor Podgoreanu ca să-i solicit din nou sprijinul. Nu. Şi nu m-am dus. Nicanora a fost de aceeaşi părere, să nu mă duc. Ar fi crezut că vreau să exploatez frumosul gest, nebunesc, pe care l-am făcut în 1941, cînd preluaseră puterea verzuii şi cînd, nereuşind să-l înlăture pe Tudor Podgoreanu de la catedră printr-o decizie oficială — Îndărătnicul Mareşal nu era de acord —, au hotărît ei să-l alunge cu huiduieli şi busculadă, ca pe-un cîine. Ne-au strîns în marea sală a căminului Asistenţa Universitară şi, după o diatribă rostită de unul cu părul răvăşit pe frunte, în cămaşă verde şi cu diagonală neagră — de altfel toţi cei din prezidiu erau în cămăşi şi arătau foarte importanţi şi foarte sumbri — ne-au îndemnat ca după masă, la cinci, cînd marele profesor îşi ţinea seminarul, să ne înfăţişăm la universitate în cămăşi cu diagonale, toţi,

și să-l „alungăm pe jidan de la catedra pe care o pîngărește prin prezența sa acolo".

Auzindu-i furioasele fulminații, m-am retras spre ușă și-am cerut cuvîntul.

— Ceea ce vreți să faceți ne-ar umple de rușine, am spus, și-i rog pe colegii mei de cămin care se mai simt oameni întregi, să nu răspundă la această chemare...

O mulțime de perechi de ochi s-au holbat înroșiți asupra mea. Gaulaiterul a făcut un semn cu mîna spre mine. Cîțiva au sărit asupra-mi cu pumni și ocară: „Trădătorul, trădătorul!"

N-au apucat însă a mă lovi căci, mai iute și mai dibaci decît ei — de aceea mă retrăsesem lîngă ușă, ca să lovesc și să fug, aplicînd tactica gladiatorului trac —, i-am fulgerat din pumni și din vîrful încălțărilor, uluindu-i, și-am zbughit-o pe ușă afară. Dar ei, după mine. Unul, mai iute de picior, s-a îndepărtat de restul, cu imprudență, și a dat să se apropie de mine. O piedică cu dreptul și-o laterală de stînga l-au așternut la pămînt. Ceilalți, în grup de-acuma, după mine.

I-am purtat prin străzile întortocheate pînă ce mi-au pierdut urma. M-am dus direct la cofetăria *Urania* și i-am telefonat profesorului meu să nu vină după-masă la facultate căci i se pregătește o primire care numai bine n-o să-i placă. Nu i-am mărturisit cine sînt. Dar el a aflat și, de-atunci, marele meu profesor m-a iubit mult, cu recunoștință, și, ori de cîte ori mă întîlnea, îmi așeza mîna peste creștetul capului, mîngîindu-mă și spunînd cu tristețe: „Ai suferit, Toma, ai suferit". Deci nu l-am mai deranjat. Și-i mulțumesc și-acum Nicanorei că a fost și ea de aceeași părere cu mine, să nu-l deranjăm.

De fapt, luînd atitudine față de zurbagiii ăia cu părul răvășit pe frunte, nu am făcut mare lucru decît ceea ce mi-a dictat felul meu de-a fi, imprudent și nesocotit. Exact ceea ce am făcut și atunci cînd inspectorul Dumitru Coc a încercat să se joace cu mine cum te-ai juca cu mingea pe maidan. Am ridicat, firește, scaunul asupra lui, iar el, tot firește, s-a preschimbat în șoarece, dispunînd de un instinct al apărării și conservării și afirmării, mult mai abil decît al meu. Atîta doar că în fața inspectorului mă apăram pe mine, în timp ce în fața haiducilor în cămăși verzi am ridicat glasul și mai apoi pumnii ca să apăr pe altcineva, și nu era oricine, la urma urmei oricine ar fi fost în aceeași situație...

Și mi-am văzut, așadar, de noile mele munci.

*

* *

Sub șopronul acela aparținînd depozitului Aprozar se asamblau și se reparau lăzi de diverse forme. Lucram acolo tot felul de neisprăviți și eșuați în viață. Dacă ar fi să apreciem după naționalități, predominau săscuțele, iar după categorii sociale, intelectualii, printre care cu onoare mă număram și eu, alături de vecinul Ștefan Ursulean, un fost ziarist țărănist, doi studenți exmatriculați, un medic care-și pierduse dreptul de-a profesa medicina, un fost contabil, un fost membru activ în gărzile lui Maniu, un colonel din vechea armată și alți cîțiva asemenea.

Se mai aflau acolo și cîteva unguroaice, precum și fostul polițist Peter Maro, om tare de omenie, ca dovadă — se găsea aici în loc să se găsească undeva în misiune —, împreună cu nevastă-sa, muiere baldană, cu ochii tulburi mereu, fie de plîns — căci plîngea din senin pentru nimica toată —, fie de altceva, de o înduioșare pe care numai dînsa o știa, și suferea. Își tot făcea de lucru printre materialele din depozit, aplecîndu-se mereu în așa fel ca să i se observe pulpele care nu erau deloc de desconsiderat, albe și pline, iar dacă cumva simțea că bărbații nu-i dau importanță, nu i le bagă-n seamă, brusc se afecta și începea să plîngă. În zadar înțeleptul ei soț încerca s-o ogoiască, ea nu se liniștea decît atunci cînd unul dintre noi mergea la ea, îi punea mîna pe umeri, apoi i-o aluneca de-a lungul corpului strîngînd-o ușor spre sine. Ochii ei atunci se înseninau și rîdeau printre lacrimile rămase acolo sub gene.

Avea apucături de chiaburoaică față de bietul Peter, om sărăntoc și pe deasupra și cinstit, și-l disprețuia. Avea credința că merită o altă soartă — ea, fata unor oameni înstăriți, unică la părinți — decît să fie soția lui Peter, care nici măcar milițian n-a fost în stare să fie, cînd ea visa să ajungă măcar plutonier-major.

Îl disprețuia amarnic și tot amarnic își deplîngea soarta măsteră. Peter însă îndura cu liniștită resemnare și supusă înțelepciune atît disprețul ei, cît și nevinovatele umilințe la care se deda, și o ierta zîmbind.

Cel mai al naibii dintre toți cîți lucram acolo era însă unul Machedon Năsălean. Era de-o exuberanță continuă. Inepuizabilă fîntînă arteziană de optimism și voie bună. Putea să-i ardă casa, el întîmpina evenimentul cu o vorbă de duh și cu pipăit sub fuste la una din colegele de muncă

de sub şopron. Nu ştia ce-i aceea tristeţe. Lua în deridere — şi-i stătea frumos — orice formă de viaţă gravă şi expedia în caricatură ifosele, aerele distante şi mutrele importante. Nu avea nimica sfînt şi nu putea înţelege ce-nseamnă a respecta sau a venera ceva. El venera un singur lucru: satisfacerea imediată a cerinţelor imediate. Şi era sănătos tun din toate privinţele. Îşi iubea copiii şi gospodăria. Pe soţie mai puţin. Dar o respecta fiindcă era harnică şi îngrijită.

. Cînd mergea în vizită la cineva, întîi se hrănea copios cu din toate, făcea aluzii gospodinei să mai aducă şi alte cele din cămară, se îmbujora la faţă şi se lega de toţi şi de toate într-o veselie şi bună dispoziţie debordante, fără pauze, iar după asta dezbrăca din priviri şi cu vorbe săgetătoare trupurile femeilor de faţă stătătoare.

Fusese gestionar de alimentară, dar nepricepînd cît anume şi la cine să dea l-au băgat la furt din avutul obştesc, a achitat suma imputată — nu era pentru dînsul, ca pentru orice gestionar, o problemă —, iar acuma se afla la reabilitare, la nitică distracţie, aici, sub şoproanele aprozarului.

Lucrul pentru el era joacă. Se distra dînd cu ciocanul şi rîdea în hohote atunci cînd reuşea să bată dintr-o singură lovitură de ciocan patru cuie deodată. Le fixa cu degetele în şipcile de lemn de brad, apoi ridica ciocanul şi, cu un „hopa Mitică" strigat cu veselie, izbea în cele patru cuie care se înfigeau pînă la floare în lemn. Nu a divulgat la nimeni secretul acestei iscusinţe decît mie, pentru că nutrea faţă de mine o vădită simpatie. M-a sfătuit să-mi confecţionez un ciocan cu baza de lovire mare şi rotundă, puţin curbată şi încrestată-n mici pătrăţele. Apoi m-a învăţat cum anume să aplic lovitura, împingînd ciocanul uşor înainte în clipa cînd el făcea contactul cu floarea cuielor. Şi nu mi-a fost greu să deprind taina loviturilor. Pentru el normal, era o nimica toată. O realiza distrîndu-se. Dar asta făcea să scadă preţul de asamblare a unei lăzi şi-atunci l-am luat la rost noi ceilalţi să nu se întreacă-n hărnicie şi s-o lase mai moale, aşa, ca-n... El s-a supus hotărîrii noastre şi, drept urmare, se plimba sau perora glumind ore întregi, se agăţa de fete, le ajuta să-şi îndeplinească norma, iar la răstimpuri, izbind rapid şi-n felul său dibaci, obţinea ca prin minune într-un sfert de oră, atîtea lăzi cîte noi făceam în trei ore. Mult n-a stat el aici. A făcut ce-a făcut şi-a obţinut o nouă gestiune.

„Pe prea mulți îi am în mînă, zicea, ca să nu scap curînd de-aici".

Nu cîștigam mai mult decît 140-160 de lei pe lună, ceea ce însemna aproape nimica. Ia, acolea, niște bani pentru un kilogram de lapte, unul de pîine, niște țigări și un monopol cu dulce după terminarea orelor de muncă, la bufetul din colț. Am fi putut realiza mai mult, pînă la trei-patru sute de lei lunar, dar din cauza perfectei planificări în cadrul producției ne mulțumeam cu cît se nimerea. Căci într-o viață strict planificată totul merge la nimereală. Așa, de pildă, cînd erau șipci lungi lipseau cele laterale, cînd se găseau — din întîmplare sau greșeală — și de unele și de altele, nu erau cuie, iar dacă cumva erau cuie nu erau bucățile de tablă (plev) cu care legam colțurile lăzilor. Iar dacă, să zicem, printr-un neobișnuit hazard, se găseau în depozit de toate, era frig în șopru atîta de aspru sau un fum, ieșind din sobele în care ardea rumeguș, atîta de dens și usturător, încît ne luam cu toții ciocanele și cleștele la subțiori și fugeam ca sobolii cînd părăsesc mina, care-ncotro, căutînd adăpost sub streșinile caselor din vecini, chiar înlăuntru, pînă ce urgia fumului se risipea, lăsînd cît de cît o părere de căldură după dînsul în șoprų.

Dar era veselie între noi, iar Macedon Năsălean o întreținea de zor. Nici că-i păsa. El lucra de ochii lumii și-ai autorităților, nu pentru bani — pe banii cîți îi primea de aici se vorba aia pe ei —, căci avea ascunși acasă cu grămada. Mie, în schimb, îmi era rușine să mă duc acasă cu numai 130 de lei, se percepea la acea sumă derizorie și un anume impozit.

M-am gîndit să-mi caut totuși un serviciu dintre acelea în cadrul cărora nu poți exercita nici un fel de influențe morale. Un scribălău care-nvîrtește toată ziua niște hîrtii pe-o parte și pe-alta, fumează din cînd în cînd cîte o țigară, mai dormitează, mai cască, mai discută despre fotbal și mai tînjește lenevos după cîte o colegă de birou.

M-am întîlnit într-o zi pe stradă cu fostul meu elev Pătru Haleu — actualmente mare șef, adică director la Direcția comercială a județului, chiar dacă nu era decît numai absolvent de liceu, și l-am rugat dacă nu poate cumva să-mi găsească un loc, o slujbă în cadrul importantei întreprinderi pe care o conducea cu atîta autoritate. Pătru, ridicînd mîna așa cum o ridică preotul cînd își binecuvîntează enoriașii în biserică, și sumețindu-se din pîntece — de data aceasta nu ca un preot, ci ca un veri-

tabil stavrofor —, aruncă răspunsul implacabil: „Numai acolo (arată cu mîna înspre geamurile clădirii lorzilor) se poate rezolva problema dumneavoastră, domnule profesor, numai acolo, sau dincoace..." (Și răsucindu-se la stînga împrejur aproape, îmi arată cu aceeași mînă și același deget indicator celălalt sediu, al pazei statului și așezămintelor sale noi.)

Am continuat, deci, să asamblez lăzi în fum și frig și cu niște cîștiguri de netrebnic. Situația mă și amuza într-un fel, iar Nicanora rîdea frumos de mine, fericită că mă are lîngă ea. „Lasă, dragul meu, ni-i destul și-atîta", zicea ea.

Totuși, nu m-am lăsat. M-am interesat încoace și-ncolo, apelînd la bunăvoința unuia și-a altuia, deși a acorda bunăvoință unuia ca mine însemna să-ți acorzi ție însuți un picior în fund. Dar sînt totuși, mi-am zis, și posturi unde este nevoie și de inși ca mine și-am și găsit unul prin amabilitatea inginerului șef de la Ifet și cu aprobarea poliției: șef-coloană-hipo în bazinul forestier Șendroaia.

M-am prezentat la post în niște văgăuni dintre munții Dălbidan și Piatra Fîntînilor. Acolo se aflau barăci pentru muncitori forestieri, țapinari și fasoneri, manipulanți și băgători de seamă și, mai ales, pentru cărăușii care scoteau cu caii lor trunchiurile de brad din coclaurile afunde pînă la rampa de încărcare pe drezină sau pe camioane de transport.

Pe lîngă cărăușii particulari, care cîștigau sume apreciabile cu niște cai cît zmeii din poveste, mai lucrau la cărat butucii și caii Ifetului, niște mîrțoage flămînde și răpciugoase, de soarta cărora se îngrijea un șef-coloană-hipo ca mine. Înaintașul meu înfundase pușcăria deoarece ovăzul, orzul și fînul destinat hrănirii bietelor animale de tracțiune el le vindea pe nimica toată cărăușilor particulari; caii acestora aruncau flăcări pe nări, iar ai Ifetului trăgeau de moarte cu botul în ieslea goală.

Am stat o săptămînă și caii mei au început a necheza bucuroși de noul stăpîn, adică eu, iar cînd intram în grajd, ca să-i hrănesc personal ori să-i adap, mai că nu săreau la mine ridicați în două picioare să mă îmbărbăteze și să mă sărute cu mulțumire mare. Și caii mei au purces a lucra cu poftă și depășiri de normă. Dar într-o zi, pe cînd veneam cu ei la vale tîrînd niște trunchiuri lungi și groase, din susul pantei s-a pornit în rostogolire un butuc noduros care era gata-gata să sfărîme picioarele unuia din bieții mei cai. În urma butucului a coborît un urs de

om cu picioarele înfășurate-n obiele murdare vîrîte și legate-n opinci de cauciuc, cu pieptar și suman peste pieptar, cu o cușmă mițoasă de oaie țurcană-n cap și cu o țapină în mînă. Îmi zice:

— Doar n-ai venit aici să ne strici socotelile. Griji că o pățești. Că doară n-ai vrea să trăiești din cei șapte sute de lei pe care ți-i dă Ifetul. Fă cum fac toți, și-ți va fi bine, altmintrelea butucul acela va veni nu numai peste cai, și n-o să ai cu ce-i plăti, dar chiar și peste capul tău... cel domnos.

— Lămurește-mă, te rog, îi zic eu.

— Păi, să faci ce-a făcut și celălalt, și toți cîți îi angajează aici, pe acest servici, statul. Ovăzul, orzul ni le dai nouă, iar noi nu le vom primi pe gratis. Li-s destule la caii Ifetului și niște ogrinji. Faci și mata niște bani, că doară n-ai să stai aici în frig să mănînci pîine mucezită și slană albă cu o palmă de sare pe dînsa, așa cum ne-o dă... Așa hrană cum ne dau ei, tot așa să le dai și tu cailor. Auzitu-m-ai? De nu, va fi de rău. Cîte o cupă de jinars nu ți-ar strica...

Am înțeles totul. De aceea m-au dat aici, mi-am zis ca să mă poată prinde în culpă și să mă trimită din nou de unde am venit, pentru potlogării de data aceasta. Era o cursă. Și cu tot regretul că mă despart de bieții cai, cu toată durerea că părăseam niște ființe de care mă atașasem cu mare iubire, a doua zi m-am întors acasă dîndu-mi demisia din pompos intitulatul post de șef-coloană-hipo.

Noaptea, în somn, ori ziua cînd umblam în felul meu cu capu-n nori, aiurea, auzeam venind dinspre Șendroaia nechezat stăruitor și de chemare. Bieții mei flăcăi! Iar nechezatul nu contenea. Ba îi vedeam venind înspre mine în galop stîrnind pulbere și nea în urma lor. Mă trecea ca un fel de junghi amar prin inimă și mi se umezeau ochii. Dacă rămîneam cu ei acolo, ne-am fi prăpădit cu toții, și ei și eu. Sau ei ar fi ajuns tot pe o mînă de tîlhar, iar eu în temniță. Căci vîrvăonul acela, cu obiele murdare, opinci de cauciuc, cușmă țurcană și țapină în mînă, nu glumea. Decît să dea bani el pe nutreț pentru caii lui, îl cumpăra mai pe gratis de la șeful de coloană hipo, pe o cupă de monopol. Eu așa ceva nu eram vrednic să fac. Dacă refuzai tîrgul te aștepta primejdia. Plus că, toată seara, în baraca aceea puturoasă, eram ținta unor ordinare aluzii la adresa mea.

M-am întors deci din nou la asamblat și reparat lăzi, dar, de data aceasta nu la depozitul Aprozar, ci pe o treaptă mai sus, la cel al Fruct-exportului.

Componența muncitorilor era cam aceeași, aici însă se confecționau și butoaie pentru marc, iar dogarii erau niște namile de sași care, într-o tăcere mereu sporită, înfricoșătoare dădeau din unelte timp de douăsprezece ore — minus pauza de jumătate de ceas pentru masa de prînz — neîntrerupt, într-un ritm egal, uniform, lent și continuu, tăcuți, ritmic ca roboții. Nu se uitau în jur, nu-i interesa ce făceau ceilalți, străini de orice ispită, nu vedeau deloc afacerile babane care se operau în cadrul întreprinderii, în văzul lumii; ei își vedeau numai și numai de treaba lor, surzi și muți la cele ce se petreceau în preajmă. De astfel de oameni avea nevoie domnul Soiovici, responsabilul cu beneficiile, care, mulțumit de munca și disciplina sașilor, ca și de cea a pocăiților — căci și dintr-aceștia erau destui care munceau aici — tot atît de harnici și de indiferenți la cele ce se petreceau acolo ca și colegii lor de muncă, sașii, la sfîrșitul sezonului le mai dădea o îndemnizație egală cu două salarii, așa, ca să fie dreptate.

Aici, în cadrul Fruct-exportului — lumea spunea Furt-export — am deprins eu nenumărate îndeletniciri și-am devenit un adevărat muncitor politehnist. Aici am fost pe rînd și în direcție ascendentă: confecționer și reparator de lăzi — sicrie pentru mere, cum le mai botezasem eu —, culegător de zmeură, afine și mure, sortator, parafinor, bioxidor, pulpator, distribuitor de pîine, marmeladă și slănină albă, săpător de fîntîni și, în fine, paznic la afumătoria de prune instalată la marginea orașului, în locul ce se cheamă *Între ape,* de către un specialist în materia respectivă, un evreu samaritean. Am așezat tocmai la urmă această funcție pe linia ascendentă a prosperărilor mele, deoarece era cea mai importantă dintre toate, prin aceea că se considera gestiune, aveam în competența mea 12 cuptoare, plus cantitățile considerabile de prune care se afumau în ele. Nu era glumă.

Mi se făcea o favoare. Eu, fostul pușcăriaș, și încă politic, să primesc încrederea din partea organelor de conducere și-a miliției de-a păzi cuptoarele afumătoriei obștești! Era un lucru neobișnuit. Aveam și un cățel cu mine care îmi dădea de veste ori de cîte ori se arăta vreo primejdie, de pildă vreun hoț ori vreun polițist care venea în control în miez de noapte, ca să mă prindă dormind ori

ca să-mi întindă vreo cursă. Cățelul meu, Tufli se chema, era însă mult mai ager la minte decît orice hoț și orice organ de control.

De altfel, afumătoria este împresurată cu gard, iar Tufli, cățel șiret, avea un anumit fel de-a lătra pentru orișice oaspete, poftit sau nepoftit, periculos sau nu. Cînd era vorba de un trecător oarecare, Tufli al meu nici măcar nu se deranja să latre. Mîrîia doar plictisit, vrînd a-mi spune că pot să dorm sau să citesc liniștit pe Plutarh. . ., nu-i nici un bai. Cînd se întîmpla să treacă ceva copii, deși cu aceștia avea el ce avea pentru că-l necăjeau și-l necăjiseră mult în viața lui, își vîra botul mai îndesat între picioarele dinapoi, zicîndu-și: răutăcioșii ăștia de mucoși nu trebuiesc luați în seamă. Nu merită nici măcar un mîrîit. Cînd se apropia în schimb vreun polițai, fie el în uniformă sau în civil, era adulmecat de la distanță și Tufli făcea atunci adevărate crize de nervi. L-ar fi rupt de gambă, pulpe și șale; i-ar fi făcut hainele ferfeniță, l-ar fi desfigurat, dar era numai un fel de-a face pe viteazul, căci, sigur fiind că se află gard între dînsul și polițai nu putea să aibă loc busculada mult visată de el, și o făcea pe grozavul. După ce deschideam poarta vizitatorului care venea în control, Tufli se retrăgea-n cușca lui; manifestînd astfel un mofturos dispreț și-o desconsiderare discret poltronă față de intrus.

Avea și un fel parșiv de-a mă anunța schelălăind cîntător, alintîndu-se complice atunci cînd mirosea trecerea pe lîngă afumătorie a vreunei femei odihnite — pe cele necăjite le lăsa-n necazul lor: „Ce zici, să nu o primim aici, să ne mai țină de urît în această plină de fum solitudine dintre ape?" lătra el.

Cînd îl simțea însă venind pe Emil, elevul care se afla în examenul de bacalaureat, îl apucau năbădăile țopăia în tot felul, nestăvilit, apucat, scîncea drăgăstos și, după ce Emil sărea atletic gardul, cu greu scăpa de pupăturile, salturile asupră-i și motroșelile admirative ale lui Tufli al meu.

Emil, cu care eu purtam frumoase discuții prin parcul orașului, singurul dintre elevii mei care nu se temea să se arete lumii alături de mine, spre disperarea mamei sale — tată nu avea, dar mai avea doi frați — femeie de serviciu fiind ea tocmai la liceul de unde mă alungaseră pe mine, și pe deasupra și de origine saxonă, se temea, și pe bună dreptate, căci directorul o avertizase de nenu-

mărate ori să-i interzică fiului său de-a mai veni-n contact cu un om „putred și neserios" ca mine, să nu-și piardă postul, ori că fiu-său nu va promova examenul de bacalaureat, căci la facultate oricum nu intra, dată fiind originea ei etnico-socială total nesănătoasă, adică femeie de serviciu și pe deasupra săsoaică harnică, supusă și onestă, muncind fără să crîcnească, de la patru dimineața, cînd aprindea focurile și mătura încă o dată întreaga clădire, și pînă seara tîrziu, căci se țineau și cursuri serale, cînd mai mătura o dată integral, spălînd și șurluind, aruncînd de zor apă și făcînd farmacii din W.C.-uri.

Într-o noapte, Emil a escaladat viforos gardul precum atleții cei mari, a dat buzna-n coliba mea ca o furtună și, sărindu-mi de gît — Tufli se tînguia gelos, agățat de picioarele lui — mi-a spus: „Domnule profesor ați mai dat un examen de bacalaureat la limba română și l-ați luat cu 10".

Se întîmplase ca profesoara care examina acea materie să-l întrebe tocmai despre doi scriitori pe care noi, în plimbările noasare, i-am tot evocat pînă la a învăța pe de rost, fragmente din opera lor, Sadoveanu și Mateiu.

Și cînd Emil a început să ridice hărțile celor două lumi mirifice cuprinse-n opera neasemuiților scriitori romei, așa precum ridică un tînăr prelat darurile într-o catedrală iluminată, profesoara examinatoare a căzut în uimire, președintele comisiei și-a aprins o țigară, restul profesorilor examinatori au cam căscat, dar nu numai din guri ci și din ochi, iar cînd să răspundă, după aceea, la celelalte materii — unde Emil era total nevinovat — buna profesoară de limba romeică strîngea pumnii și-i spunea încet, cu toată ființa: „Ai grijă! Toată tremur pentru tine". Astfel a promovat Emil examenul de bacalaureat și, în felul arătat aici, a venit să-mi mulțumească, și să-și arate bucuria de care era cuprins. Ca un cîine a stat alături de mine copilul acela, romeu după tată și saxon după mamă, pînă tîrziu, cînd maică-sa chemată de niște rude care se aflau în Alexandria și-a luat copiii, și s-a dus acolo.

Nu voi uita niciodată ziua cînd au înmormîntat-o pe fata aceea moartă stupid, dintr-o invaginație, la șaisprezece ani. Orașul era însorit, iar pe ea, îmbrăcată mireasă, în sicriu descoperit, așezată ușor în capul oaselor, o purtau, tropăind solemn, caii negri, spre groapă.

Așa cum sta ea în sicriu, un vînt ușor care se pornise din te miri unde chiar în clipa aceea îi alinta fața de ceară și-i flutura lin pletele blonde și voalurile de boran-

gic. Am însoțit și noi cortegiul, mergînd nu în urma lui ci alături, cu capetele aplecate și descoperite, într-o grea tăcere.

Seara tîrziu, cum ne plimbam ca de obicei prin aleile din parc — în bolta albastră cu desăvîrșire și goală se arăta ca un hublou ori o tumoră aprinsă, luna —, am auzit freamăt îndelung, brusc stîrnit în coroanele și trunchiurile capacilor, apoi s-a mai arătat ochilor noștri o altă vedenie minunată!: Din platourile lunii, porneau, plutind în aerul albastru, șapte cai albi ducînd după ei un car mortuar tivit cu aur mult, iar în carul acela, în sicriu deschis, cu voal de mireasă și pletele blonde răsfirate-n vînt precum niște colilii pe pustia măgurilor, ni se înfățișa vederii chipul acelei fete, surîzîndu-ne necontenit și nelumesc. Am auzit parcă și ceva ca o chemare sfîșietor trimisă spre noi pe raza lunii.

Arborii din parc au încetat brusc de-a mai fremăta și foșni, iar noi ne-am retras în cîrciuma de lîngă gară, stînd tăcuți multă vreme acolo, asupra paharelor, care nu s-au mai golit.

Cu ajutorul lui Emil am izbutit să reașez rînduială în cele peste patru sute de butoaie cu marc descărcate alandala în curtea depozitului, pe care trebuia să le păstrez și să le dispun, adică să le aliniez, în ordine numerică. Am încercat s-o fac, dar mai bine nu o făceam căci ambiționînd eu să așez ordine între ele le-am smintit în așa hal că nici mașinile electronice n-ar fi fost capabile să supună butoaiele unei așezări raționale. Emil însă, cu mintea lui meticuloasă și aplicată, de saxon, și tot glumind pe seama nepriceperii mele desăvîrșite în materie de ordine, luînd în zeflemea totul cu ironie de romeu, le-a adus la supunere și disciplină, căci se stîrnise mare tumult între ele din cauza harababurii din capul meu. Acum însă, zăceau ostoite și aranjate în imensa curte a depozitului, precum broaștele acelea țestoase și uriașe stau pe țărmul oceanului.

Și tot cu același ajutor al lui Emil am reușit să găsesc purcica neagră, cu o dungă albă de jur împrejurul gîtului adusă precum un fular, care se pierduse de-acasă tot din cauza hăbăucelii mele, căci rămăsesem singur în gospodărie, Nicanora fiind plecată la București la niște afurisite de examene, iar părinții ei la cealaltă fată a lor, la Căpușa.

A dat chiar știre prin studioul de radio local despre biata purcică pierdută. Și-am găsit-o, spre fericirea ei și-a mea, și-a lui Emil.

In luna lui iulie, cînd se coc zmeura și afinele, și pînă tîrziu, după întîi septembrie, cînd se coc murele, mi-am luat o găleată smălțuită, ca să nu se oxideze marfa și să fie refuzată sau plătită la preț mult redus, deși achizitorul o deconta la preț întreg, o căniță de jumătate kilogram pe care o legam de curea pe burtă și-n care culegeam fructul, pe care apoi îl vărsam în găleata ce stătea alături de mine, păzită, ca să n-o fure țiganii, m-am îmbrăcat în niște haine ponosite dar groase, am tras încălțări zdravene în picioare și-am purces a culege fructe de pădure.

De cînd cu sovromurile, falnicile și fabuloasele păduri de altădată, care au zămislit pe Făt-Frumos cu toate basmele despre el și cu toate celelalte personagii: zmei, zgripțori, mume ale pădurii, jumătate om-jumătate altceva, Ilene Cosînzene, împărați și uriași, joimărițe și căpcăuni etc., tenebroșii codri ai lui Mihai-împărat, cei cu izvoare secrete, din care se născu muzica lui Ciprian, cea tînguită-n pustiuri aidoma legănării codrilor sub lună, în singurătățile toamnei bătută de vînturi și de pustia îndepărtatelor aduceri aminte..., s-au transformat în parchete de zmeură. Iată de ce această specie a fructelor de pădure furniza cele mai mari cantități față de celelalte, ce zic, puhoaie de vagoane care călătoreau în exterior, spre marea bucurie și mai marele cîștig (profit) al acelora ce răspundeau de achiziționarea, conservarea și expedierea ei. Cît vedeai cu ochii nu se arătau vederii decît trunchiuri de brad ori de molid căzute și putrezite (mai bine, decît să fi ajuns pe rampa de încărcare și înstrăinare), în care sălășluiau șerpii, năpîrcile și păianjenii, iar peste acele trunchiuri-cadavre, creștea, năpădind totul, zmeurișul, de jos, din gura văilor, pînă sus unde începe zona alpină propriu-zisă, adică zona afinelor.

Venea cîte o dihanie de om, măi frate, matahală pantagruelică, avînd pe el haine cît pentru un cămin întreg de copii orfani, prevăzute cu niște buzunare cît niște sacoșe, căci, după ce îngurgita enorm tot ce-i ieșea în cale, cu o poftă de mîncare mesianică, de balaur pantocrator, își umplea și enormele buzunare de la haină, palton, pantaloni și alte cele cu de toate, apoi adăpîndu-se copios cu vinuri, ridica mîinile, pulpoase și păroase din caleafară, în sus, cuprindea cu ele un întreg voievodat de codri și, cu acele voievodate cuprinse între brațele lui brînzoase și păroase totodată, rîgîind din hăuri străfunde și împuțind văzduhurile, grăia sentențios, implacabil: „Asta trebuie", apoi iar se mai deșerta de gazele vocifere prin-

tr-un nou rîgîit executat pe ambele extremităţi ale axei vieţii sale şi pleca satisfăcut, sigur fiind că scurta lui locuţiune, „asta trebuie", se va transforma în practică, în realitate, cum se şi întîmpla, dar nu pe banii lui, nici pe munca lui, ci numai şi numai pe banii şi munca noastră, pentru înstrăinarea pădurilor noastre, cele din veacuri. Monstrul acela omnivor, cu haine din sute de metri confecţionate pe el, era un generos deci. Termenii acordului comercial dintre el şi noi (adică ai lui cei de la noi), tîrgul, mai pe înţeles spus, suna astfel: „Voi ne daţi nouă grîul iar noi vă luăm în schimb pădurile; noi vă luăm petrolul iar voi în schimb ne daţi carnea" etc.

Jumătate din acea imensă cantitate de zmeură intra, transformată în bani, direct în buzunarele celor care administrau achiziţionarea..., începînd ce la aşa-numitul Longwitz Petrică, directorul general al Comerţului exterior, şi pînă la ultimul achizitor — fost tambur major, şef de post, chestor de poliţie sau fost agent de siguranţă —, după ce se trecea prin şeful centrului Fruct-export (Furt-export) al raionului, omul marelui lord deţinător al sigiliilor, şi al directorului general al exportului Longwitz Petrică. Şeful centrului de raion numea pe şefii centrelor de achiziţie, care de la bun început — şi ei înţelegeau bine acest lucru, ca nişte oameni foarte bine verificaţi, deci de mare încredere — accepta ca preţul reprezentînd cantitatea de 10 ori 12 la sută bioxid de sulf lichid, cît se introducea într-un butoi de o sută de kilograme, să se pună deoparte din banii care i se înmînau pentru achiziţie. Zmeura se achiziţiona la preţul de 5 lei. (Nu prea tîrziu ajunsese 20 de lei). Aşadar, la un butoi şeful cîştiga şaizeci de lei. La trei sute de butoaie, să zicem, cîştiga 18.000. Răspundea de zece centre, deci încasa aproximativ de zece ori 18.000 de lei. Eu nu sînt în stare să calculez mai departe. Pot spune doar atîta că venitul acesta rezulta numai de pe teritoriul unui singur raion şi acela nu dintre cele mănoase din cale-afară, ca de exemplu centrele din Fagunia şi munţii de la apus, ori Marmaria. Sumele acelea de bani venea personal domnul director general Petrică Longwitz şi le ridica, după ce lăsa 20 la sută şefului de raion ca să se descurce el cu ai lui... La acele modeste cote-părţi se mai adăuga partea-cotă pe care o rezerva fiecare şef de centru de achiziţii pentru Domnul (nu i se zicea tovarăşul) director general, la care cote se anexau şi nişte serioase damigene cu vin, ţuică de prună de Bansca, alte damigene cu sirop

— nefiert — de zmeură, afină și mură și merișoare menite a întări, în genere, organele excelenței sale.

Banii se dădeau pentru întărirea poziției morale, sociale și politice a directorului general, iar celelalte, pentru fortificarea stării bio-fizice a lui: „Minte sănătoasă în buzunare sănătoase", sau: „Poziție robustă în robustă prosperitate". Cel care cîștiga cel mai copios însă era șeful achizitor de centru, pentru că el avea în mînă cîntarul întîi și-ntîi, prin mîna lui trecea marfa, prin mîna lui treceau banii pentru achiziții, și tot prin aceeași mînă mănoasă treceau și statele de plată cu cele de funcțiuni în întreagă perioada cît dura culesul fructelor de pădure.

Cîntarul era o basculă sibiană, menită să cîntărească mari greutăți și nu bagatele de zece pînă la cincizeci de kilograme, de unde rezulta de fiecare cîntăritură pentru dînsul un serios plus. La acel plus se aduna un altul care provenea de la manipularea barei cîntarului, prin mînerul de la capătul său stîng, care, în permanență, cu mare grijă — să nu care cumva să greșească — era ținut cu osîrdie în mîna abilă de către șeful centrului de achiziție: fost plutonier, fost gardian-șef, ori fost chestor de poliție, ori fost evreu. Printr-un șfung, pe care el îl imprima discret cîntarului — în timpul cîntăritului care se făcea mai cu seamă noaptea pînă tîrziu și cu mare înghesuială —, acesta consemna cu cel puțin cîteva kilograme în minus marfă, după cum cantitatea pusă pe platforma de cîntărit era mai mare sau mai mică. Oamenii, adică culegătorii, și-au dat seama că sînt trișați, și nu cu puțin ci cu mult cinism, și înainte de a prezenta marfa la cîntărit aici, la centrul de achiziție, se duceau și-o cîntăreau la magazinul alimentar care se afla nu departe, la *Piatra Fîntînilor*. Cum aici la centru se înregistra un minus de cîteva kilograme, oamenii pe bună dreptate, protestau, unii chiar cu vehemență, mai cu osebire femeile, țigănci sau vîrvăoance.

La aceste proteste, șeful reacționa zîmbind binevoitor, dar se uita către milițianul ce sta alături, responsabil cu ordinea și disciplina; acesta înșfăca pe protestatar — de regulă pe cel mai agresiv la vorbă și gestică — îl ducea înlăuntrul cabanei iar acolo: „Biserica și grijania mă-tii de bandit, faci instigație, ai? Ți-arăt eu ție...", și umflă-l cu pumni și vîrfuri de cizmă pe instigator. „Îndemni oamenii pașnici la rebeliune, măă?" și iarăși buf în stomac și-n mutră.

Cînd omul ieșea afară de-acolo, de la locul judecății, ceilalți, văzîndu-l cît de lămurit arăta, se lămureau la rîndul lor de îndată și ei și se lăudau de bună voie furați, arătînd chiar bucurie și șagă către amîndoi șefii: cel cu achizițiile ca și cel cu ordinea și disciplina. „O să ajungem flămînzi, și-o să ne fie teamă s-o spunem, și-o să dăm din palme batjocoriți în tot felul", zicea bătrînul Onisîm.

După ce se termina cîntăritul, tîrziu după orele două dimineața, șeful nu mai știa cum dracul să acopere atîta amar de marfă în plus, cîtă rezulta din adunarea cifrelor de pe borderouri. Se apuca atunci — după ce se ospăta din plin — să iscălească ba cu dreapta, ba cu stînga, ba cu gura, în litere pe verticală, altele înclinate pe spate, altele în față, cu caractere cirilice, latine, gotice ori pur și simplu punea pe maică-sa (cu care, țăranii, care au simțuri mult mai fine decît cei mai buni psihologi din lume, spuneau, în șoaptă, „că se ține"), să-și puie degetul. Mai tîrziu, după ce mi-a cîștigat încrederea — era o încredere fictivă și absolut inutilă, deoarece pentru un om ca mine cuvîntul ori mărturisirea mea nu aveau nici o încredere în fața autorității —, mă chema și mă ruga să iscălesc și eu nume fictive în fel și chip, nume scornite de el ad hoc, rîzînd. Dacă aș fi refuzat, mă puneam rău cu omul de ordine, iar dacă cumva șopteam undeva ceva, mă făceam vinovat de instigare și de insultă adusă unui om de încredere. Iscăleam amuzîndu-mă și eu, iar, la sfîrșitul sezonului, șeful m-a răsplătit cu un salariu de trei mii de lei pe două luni, punîndu-mă pe statele de plată ca bioxidor.

Pe statele de plată, conform celor de funcțiuni, figurau și alte posturi, ca de pildă sortator, pulpator, dogar, parafinor, dar marfa era gata sortată de către cel care o culegea, altfel șeful i-o refuza, celelalte posturi fiind toate fictive, deoarece eu, cel care puneam pe cîntar marfa, o și bioxidam, o și pulpam, căci a o pulpa însemna de fapt a arunca bioxid de sulf peste fiecare strat de 10 kilograme, butoaiele veneau gata parafinate de la depozit, dar salariile aferente acelor munci erau încasate de însuși șeful centrului, iscălind pe stat fie pe soră-sa, fie pe verișoară-sa, fie pe taică-su (ca dogar), fie pe alte rudenii mai apropiate. La aceste venituri — toate absolut legale — se adăugau altele încă, tot legale: perisabilitățile: de sortare, de manipulare, de transport, precum și altele care se numeau — nu pricep nici acum de ce — specifice.

După terminarea sezonului *fructe de pădure*, șeful se îndeletnicea, timp de vreo două luni, cu achizițiile de mere. De aici i se arătau alte venituri, foarte legale și acestea. Cumpăra merele de la vîrvăoni — locuitorii de pe valea Vîrvaielor — la preț de categoria a doua și le preda la depozitul Fruct-export cu preț de a întîia, cele de categoria a treia le preda la a doua, căzăturile la a treia iar diferențele le punea în buzunarul propriu. Cantaragiii de la depozit erau niște sași tăcuți și nevăzători, discreți pînă la orbire, care nu vedeau, nu auzeau și nici nu pricepeau nimic — însă de totală încredere și aplicați la muncă precum niște namile mute —; șeful depozitului în schimb, domnul Dascalovici, își reținea partea-cotă ce considera că-i revine lui de drept din beneficiile manipulate de către achizitor, care, după ce se termina și sezonul fructelor de livadă: mere, pere, prune, se retrăgea în capitală, unde locuia într-un luxos apartament în plin centru și își petrecea toată iarna, nu cu cine ți-ai închipui tu ci, după cum bine intuiseră și observaseră țăranii, cu antenele lor foarte fine de psihologi mult superiori acelora de la universitate, care scriu tratate: cu maică-sa. Era și mai comod și mai economicos, la adăpost de cheltuieli și șantajuri și alte necazuri... Cu banii cîștigați, cumpăra aur și bijuterii. În anul ce urma, intra din nou în cîmpul muncii.

Culesul zmeurei și-al afinelor — murele nu apucau a se coace, deoarece le lovea bruma — nu era un lucru ușor, dar nici lipsit de bucurii nu era, după cum voi arăta mai la vale. La început mi-a fost greu de tot. Întîi și-ntîi, nu cunoșteam unde anume se află parchetele, care dintre ele sînt mai mănoase, mai cu fața spre soare și nelovite de grindină, și nu cunoșteam nici drumurile și cărările ce duceau la ele. Culegătorii — majoritatea țigani — se sculau cu noaptea-n cap și o porneau furiș, prin pădure, spre acolo, împreună cu țigăncile și puradeii. Porneau în taină mare și nu îngăduiau să se ia alții după dînșii. Cînd m-am sculat din somn odată cu ei din podul cu otavă, hotărît să-i urmez, țiganii au arătat spre mine ochi și dinți albi a primejdie. Parcă fiara pădurii s-ar fi rînjit la mine din ascunzătoare, avertizînd deranjată, gata-gata să sară și să sfîșie. Țigăncile, în schimb, au fulgerat și ele din ochi albi și dantură sticloasă, dar... a altfel de primejdie decît țiganii. M-am supus chemării lor, a țigăncilor, viclene, și m-am luat după ei urmîndu-i prin pă-

dure noaptea, pe cărări cu lunecuș periculos, călăuzit de ochii cu descîntec ai țigăncilor ca de niște stranii licăre de lămpaș al diavolului.

Pînă la urmă au căzut la învoială și țiganii să merg cu ei la cules de zmeură în parchete încărcate de rod, pe care numai ei le cunoșteau, s-au arătat cu prietenie și mîndrie față de mine — dar mai cu seamă s-au arătat cu sfidare față de ceilalți, față de „rumâni", pentru ce fel de om au ei, țiganii, în mijlocul lor, nu pe oricine, ci pe un „mare dom' profexăr". Ba, mai mult, la răstimpuri, cînd ploua ori bătea prea tare soarele, iar noi ne adăposteam sub cîte un pom rămas stingher pe pustia parchetului, Burdujică trăgea din te miri unde vioara, o ducea la grumaz, o apăsa pătimaș cu falca, și unde nu începea să băsnească din ea, acolo, în pustia amiezii din pustiul parchetelor, altădată păduri nepătrunse decît de năluca șarpelui și umbra ursului, cîntece de dor și rană, din adînci vechimi purcese și cu mare stihie, ascunsă, tremurător și jalnic într-însele. Cîte o țigancă în care se trezea brusc un demon, se scula răscolită de cîntec și se pornea a dansa în ploaie sau în bătaia verticală a soarelui din crucea amiezii, zornăindu-și bănuții de pe piept și din cosițe, și alți bănuți nevăzuți care fremătau doldora de mulți, bănuți de aur aprinși ca jăratecul, departe și adînc undeva, în blestemata ei alcătuire de femeie.

Am strîns în prima zi zece kilograme de zmeură. Zece ori cinci făcea cincizeci de levi pe zi. Salariul unui angajat era de trei pînă la patru sute și ceva de levi pe lună. Eram un om cu stare. Colegii și prietenii mei de muncă, țiganii, predau — e drept, o familie întreagă — cîte cincizeci, șaizeci de kilograme, ridicînd cîte trei sute de levi pe zi, fără cele cîteva kilograme — vreo șapte, opt — pe care le trăgea la cîntar, glumind cu ei afabil, domnul șef achizitor, furt pentru care țiganii îl mai și cinsteau cu rum și răchie monopol. Căci „cu domnii trebuie să te porți domnește, să-i cinstești", ziceau ei.

Eram un om cu bani, dar această stare financiară a încetat brusc, din ziua cînd s-a întîmplat ceva îngrozitor. Cum îmi place să mă izolez de lume uneori, în singurătăți pustii, după căutarea nu știu cui, furat de această înclinare a firii mele, m-am îndepărtat și rătăcit de grupa de culegători din apropierea mea. Nimerisem într-un fel de groapă goală, cu trunchiuri putrezite de brad jur împrejur și cu tufe de zmeură grele de rod. Rod roșu intens, ale cărui miresme tari îmbălsămau văzduhul la

ora aceea oprită din curgere, sub un soare oprit și el din mers drept în cumpăna amiezii, ca-ntr-o eutanasică conjugare. M-am oprit și eu în mijlocul acelei gropi, un fel de spațiu zero absolut, trăind atunci sentimentul că sînt un fel de druid care comunică într-o înfiorată tăcere liturgică, fără cuvînt, cu cele două mari mistere esențiale ale creațiunii: soarele și pămîntul. Am încrucișat brațele pe piept și mă îmbătam de focurile înmiresmate care se revărsau de sus asupra mea, ca și de curenții telurici, răscoliți de statornicia absolută a amiezii, ce suiau și-mi inundau ființa ca niște havuzuri line, mute, dulci mistuitoare.

În acel ocol, al miezului desăvîrșit, simt, la un moment dat, o stranie mișcare. Exact ca la începuturi, cînd în statornicia haosului și-a neantului nu știu ce anume a început să miște. Freamătul se petrecea chiar la picioarele mele. Mă uit într-acolo și zăresc, într-o stare de înfricoșare rece, doi șerpi împletiți laolaltă, aidoma cosițelor la fete. Unul era negricios și cam obosit, celălalt era roșietic, cu arabescuri delicate pe corp și părea vioi, dar și iritat de prezența mea în acea clipă de taină a plăcerii lor, în locul acela. Se desprindea lent de celălalt — era femela — și ridica spre mine capul, cu ochii aprinși de mînie — mărgele rubinii iradiind venin —, gata-gata să muște. Am dat să fug dinaintea ei, dar la numai un pas distanță îmi apare altă pereche, alt cuplu, aceștia încercînd prin zvîrcolire stăruitoare, voluptuos dureroasă, crîncenă, să se împletească laolaltă. Am sărit peste ei. Puteam să-i și strivesc. N-ar fi fost în stare să reacționeze. Nu mai erau ei înșiși. Erau toți ceilalți care fuseseră înaintea lor precum și întreg șirul care urma să purceadă din împreunarea lor. Demonia vieții îi prinsese-n mrejele ei ca-ntr-o moarte frenetică. Nu i-am strivit, deși o pornire atavică și îndemnul unei nu știu ce fel de mînie îndepărtată, a unei alte existențe, mă împingeau s-o fac.

Dau să sar peste trunchiul putrezit și să mă eliberez din cercul acelui ocol dantesc. Peste putregaiul ce sta ca un fel de rană uscată pe trupul mort al molidului, se desfăta copios la soare, încolăcit de unul singur, un altul, M-a simțit. A șuierat ridicînd capul și anunțînd primejdie. A șuierat în pustiu, într-o altă lume. Mai încolo, la dreapta și la stînga, alții și alte perechi continuau satanicul mister într-o amețitoare pierdiție de sine, cu freamăt surd, colcăitor.

Îngheţase sîngele în mine. Dacă aş fi strigat, întîi şi-ntîi nu m-ar fi auzit nimeni, deoarece în acel ocol al morţii, în care se replămădea viaţa, în acel cerc închis în afara timpului, undele sonore nu s-ar fi propagat, iar dacă cumva aş fi reuşit să strig totuşi, şerpii toţi s-ar fi năpustit asupra mea să mă sfîrtece, furioşi de sacrilegiul pe care-l săvîrşisem deranjîndu-i din edenicul rut, al satanalicei orgii seminale.

Erau cuprinşi de fierbinţeli oarbe, ei, iar de frigul îngheţului morţii, eu.

Am fugit cît am putut, alunecînd în rîpi, julindu-mă la mîini, pe faţă, la picioare, urmărit de şuierăturile pe diferite acute lansate-n pustie, după mine, de mînia şerpilor pornită asupra mea. Simţeam acut nevoia să dau de un om, să întîlnesc pe cineva şi, Dumnezeu mi-a ascultat gîndul, iată că mi se arată înainte, la vreo douăzeci de metri mai la vale, nălucă de om, aplecat peste o tufă de zmeură ca s-o culeagă de rod. Mă duc glonţ înspre el, cu braţele desfăcute de bucurie. Omul acela însă nu era om... era altceva, care, simţindu-mă aproape, s-a ridicat în labele dinapoi, zburlind părul aspru, brun de pe spinare, şi îndreptînd asupra mea labele din faţă, arătînd totodată o gură imensă, roşie ca fundul iadului, şi cu nişte măsele din cale-afară de fioroase: „Ce sărăcia te poartă pe-aici?“ părea că vrea să spună.

Chiar sărăcia, mă gîndeam să-i răspund, dar am luat-o la sănătoasa, nici eu nu-mi dădeam seama încotro. Norocul meu a stat în faptul că era el, ursul, şi nu ea ursoaica, deoarece ştiut este că femela speciilor este mai crudă decît masculul şi atacă, şi m-ar fi scuipat şi-apoi m-ar fi luat în braţe, m-ar fi scalpat, m-ar fi strivit, răzbunînd astfel tot răul pe care eu l-aş fi făcut în şirul vieţii mele semenilor ei din cine ştie care şi cîte reîncarnări înainte.

Cu ruşine mare m-am prezentat la centru, predînd doar patru kile de zmeură, şi-aceea terciuită aproape din cauza goanei mele înfricate prin rîpi, tihării şi hăţaie.

Oamenii se legau de mine cu răutăcioasă şagă, spunînd: „Domnul astăzi se vede că s-a îndeletnicit cu altceva... ceva mai plăcut decît culesul de zmeură“, iar ţigăncile se întrebau a mirare unde naiba am putut să mă pierd.

Fusese o zi în care m-a urmărit aşa-numita piază rea, poate chiar o pedeapsă venită de sus, pentru ceea ce s-a petrecut — fără voia mea — în noaptea dinainte, cînd, în podul cu fîn, sub o ploaie torenţială care răpăia cu nemiluita peste şindrilele de deasupra capului meu, o altă

șerpoaică s-a strecurat nesimțită de nimeni — căci dormeam acolo, în pod, mulțime de adunătură —, ci numai de mine, sub căputul negru care mă acoperea în chip de învelitoare.

N-am mărturisit la nimeni despre nedoritele întîmplări din parchetul în care rătăcisem ca-n celălalt tărîm, decît lui Doru Dosifei, directorul trustului Fruct-export și fost elev de-al meu cu mulți ani în urmă, om tare ager la minte, deși deloc bun la învățătură, care băga în buzunar în materie de comerț zece evrei, cinci armeni și niscaiva greci, veșnic activ și atent, și care venise aici, la centrul de la *Piatra Fîntînilor*, într-un soi de inspecție ce-l interesa în mod deosebit, dar numai pe el, mai puțin, chiar foarte puțin pe șeful centrului...

Se umpluse de bani, iar într-o zi, cînd soția sa mi-a arătat, deschizînd-o ca să se fălească, cutia cu bijuterii, brățări, inele, broșe și cercei de aur, era cît pe-aci să orbesc. Era o viperă de femeie, micuță, cu surîs viclean, adevărată sfîrlează, dar mai mult în cele rele decît în cele bune. I-a interzis soțului ei să facă universitatea, amenințîndu-l că-și ia copilul și-l părăsește... și-i creează și alte primejdii... în cazul că va încerca așa ceva. Se temea, din gelozie, deși Doru era un om potolit, ca nu cumva soțul ei, dispunînd de bani și fiind și galanton pe deasupra, să se încurce cu vreo studentă sau cu vreo două. Așa vedea ea cu ochii ei verzi, de ființă pizmașă; drept urmare, mai tîrziu, soțul ei a fost obligat să coboare de pe scaunul de director pe unul de numai șef de secție. De atunci Doru Dosifei s-a apucat de băut. Și-a băut mereu, în neștire vutcă, pînă ce a devenit, din om vrednic, și descurcăreț, un părăsit.

Deci, lui Doru Dosifei i-am mărturisit cele întîmplate, el a zîmbit prietenește și l-a rugat pe șeful centrului să mă pună pe statele de plată și să mă plătească *după cum va crede el de cuviință*. În așa fel a intonat atunci cînd a spus să mă plătească *după cum...*, încît șefului nu i-a fost greu deloc să înțeleagă că trebuia să mă plătească cît mai bine, ca pe maică-sa de pildă, care gătea într-un ceaun mare, pe care și-l adusese de-acasă anume, o zeamă de cartofi cu nițel rîntaș într-însa, și pe care o vindea cu porția — cîte-o farfurioară — la culegători, cu cinci lei, exact prețul unui kilogram de zmeură, dar care figura pe statele de plată ale centrului ca sortatoare. Bătrîna, despre care țăranii bănuitori spuneau că se ține cu fiu-su, mai împărțea la culegători și pîinea, slănina și

marmelada: cîte un sfert de pîine și-o sută de grame slănină sărată ori marmeladă — ce le poftea inima — fiecăruia, de fiecare zece kilograme cantitate de zmeură predată. Pocăită cum era, vindea pîinea și anexele la cîntar și, hapsînă, lacomă și imperturbabilă în lăcomia ei, cu gesturi liniștite — rituale, aș zice — de parcă ar fi rostit în sine nu știu ce cîntec religios, fura pe oameni la cîntăritul pîinii, al slanei cu sare — peste care sare pusă generos de la centrul de livrare ea mai așternea un strat de două degete, cu de la sine generozitate — și-al marmeladei (pe care o învelea în niște hîrtii multe și grele), în așa măsură, încît oamenii s-au răzvrătit împotriva ei, iar ea, în timp ce ei o ocărau, le reproșa cu duioșie mare că n-au credință-n Dumnezeu și că stau sub porunca lui Satana...

Ca să pot primi o remunerație mai bună am fost angajat ca bioxider, muncă ce te expunea la îmbolnăvire — sclerozarea celulei pulmonare, excitarea bronhiilor, provocarea unor rinite ozenoase groaznice, din cauza inhalării continue a bioxidului de sulf — dar care era răsplătită cu un fel de spor de periclitate de o sută de lei în plus față de salariul tarifar fix.

Deci, am intrat în noua mea funcție. Cu a rapiditate drăcească — deoarece era coadă imensă la cîntar și trebuia accelerat ritmul muncii — smulgeam gălețile pline cu zmeură din desăgile oamenilor, mă uitam să văd dacă nu cumva gălețile erau nesmălțuite (dar de multe ori mă făceam că nu văd), le răsturnam rapid în ligheanul enorm care stătea în permanență pe platforma cîntarului și-a cărui tară era socotită la mai mult decît era, șeful se uita prin ochelari cu mare atenție, să fie bine sortată marfa — chiar dacă plătea, chipurile, niște verișoare primare care figurau pe state ca sortatoare, — repezeam ligheanul de pe cîntar, fuga cu el la butoaie, îl răsturnam în butoi, fuga iarăși la un alt butoi în care era preparat bioxidul de sulf, umpleam o cană cu lichidul acela otrăvitor, o vărsam presărînd-o peste zmeura care brusc își schimba culoarea din roșie în galben mortuar, și iarăși fuga, sărind printre desagii cu găleți, peste oamenii trîntiți la pămînt de trudă în așteptarea predării zmeurei, înșfăcam altă găleată și iarăși aceeași cursă în cerc închis. În pantaloni scurți, ușor depărtat din picioare și vajnic, țăranii, văzîndu-mă și amuzîndu-se în felul lor, își ziceau răsucind cîte o țigară din tutunul pe care-l păs-

trau în taşcăul vîrît în şerpar: „Uitaţi-vă la domnul profesor, cum sare, ca un ţap".

Îi mai ajutam pe neajutoratul şef de centru, care nu ştia cum să-şi ascundă mai bine lădiţa de fier în care-şi ţinea blagoslovitele cîştiguri, şi-n alte treburi: totalizarea coloanelor de cifre de pe borderouri (mărturisesc că în această situaţie am reuşit să deprind, în sfîrşit, la perfecţie şi repeziciune, operaţia aritmetică ce se numeşte adunare.), iscălirea poziţiilor — şi nu erau multe, ci foarte multe — fictive... şi-i mai ţineam de urît povestind cu dînsul la cîte un pahar de vinars.

Într-o zi, însă, m-am simţit a fi cel mai năpăstuit om şi mai întristat din cîţi pot fi pe lume. Era duminecă. În ziua de duminecă afluenţa la cules era lăcustească. Toate satele de pe Virvaie şi de pe alte văi ieşeau cu mic cu mare la cules de zmeură ca să-şi facă bieţii oameni nişte bani.

Repeziciunea cu care trebuia să umblu atunci era mult sporită. Păream şi mai caraghios, şi mai „ţap" în felul cum săream de la cîntar la butoaie şi înapoi cu lighenele şi găleţile-n mîini.

Veniseră în acea zi de duminecă — blestemată fie-n veci — la agrement, Doru Dosifei, directorul Trustului, Pătru Haleu, director comercial pe judeţ, Gavrilă Zîmbete, inspector comercial pe linie de minister, cu soţiile toţi trei foşti colegi de clasă în liceu, elevi de-ai mei mai demult, cărora li se ataşase — colegă de liceu fiindu-le şi de promoţie — Nicanora, care venea împreună cu ei, aici la *Piatra Fîntînilor*, nu pentru agrement, ci ca să mă vadă... şi să stea cîteva clipe alături de mine, cu mine.

Se aşezaseră pe un dîmb, la liziera pădurii de molizi, nu departe de locul unde se prelua marfa. Îi ne vedeau limpede pe noi, aşa cum şi noi îi vedeam limpede pe dînşii. Aşternuseră pături pe iarbă, se aşezaseră confortabil, cu vădită plăcere, întinseseră ştergare — li se mai spune şi măsăriţe — iar peste ştergare au revărsat un fel de corn al abundenţei de bunătăţi, unele cumpărate de la carmangerie, altele preparate de soţiile lor: şunci, safalade, friptură la cuptor, pui fripţi, şniţele, icre roşii de Manciuria şi negre de aia a mamii lor, brînzeturi, ouă umplute, salate asortate şi alintate cu undelemn grecesc, prăjituri, îngheţate, unele mai delicioase decît altele, deoarece nevestele lor vroiau să dovedească că una-i mai gospodină decît cealaltă, în sfîrşit, ţuici de prună brumată,

vinuri cu demon frumos ascuns în ele, de Srainingher, Demetria, Nechința, Merveș, Sînt-Iosif etc.

A pus pe ștergar și Nicanora o bocceluță cu mai nimica toată într-însa față de bunătățile pe care ceilalți le răstunaseră înainte. M-am uitat la ea. Cu mare jale a scos din bocceluță ceea ce adusese, și cu și mai mare jale s-a uitat la ele, privind în același timp, cu mărită jale, spre mine. I-am văzut durerea. Mi-a venit să urlu. Ea, cu fața îmi zîmbea mie, iar cu ochii își plîngea sieși. Avea lacrimi în ochi, iar lacrimile au curgeau pe obraji — obrajii erau cuprinși de acel surîs nimbat, plin de mister, adresat mie — ci înlăuntrul ei, peste inima amarnic îndoliată la ora aceea. A ciugulit puțin din bucățica de plăcintă, a ciugulit și mai puțin, aproape deloc (le-a atins numai, din politețe) din bunătățile la care foștii ei colegi o tot îmbiau să se servească — dînșii se îmbujoraseră la fețe din cauza țuicilor, a vinurilor și-a mănoaselor bucate înghițite-n stomac, și rîdeau în hohote, glumind, tachinînd, iar la urmă cîntînd romanțe: *Mîndra mea de altădată, Mi-e dor de ochii tăi, De ziua nunții tale-ți scriu* (aici Nicanora a surîs forțat, ca să-și oprească plînsul ce o podidise irezistibil, în ciuda puterii ei supraomenești de autostăpînire), *Ciobănaș cu trei turme de oi, Pe umeri pletele-i curg rîu,* după care au dat-o pe cîntece lumești porno. De ce o îmbiau pe Nicanora să poftească să se servească, de aceea ea se amăra și mai tare și-mi surîdea mie cu ochii în lacrimi. Eu smulgeam gălețile din desagi, le răsturnam la iuțeală mare pe cîntar, săream „ca un țap" peste obstacolele din cale, alergînd, țopăind, la butoaie, turnam bioxidul de sulf peste zmeură, tușeam și strănutam zdravăn de mai multe ori — Nicanora asista la acest manej cu surîzătoare jale — iar cînd mă apucau strănuturile și tusea o treceau junghiuri negre; mă uitam la ea, mă podidea plînsul, dar îmi părea bine că bioxidul de sulf mă făcea să tușesc, să strănut și să lăcrimez puternic, căci astfel nu se vedea adevărata cauză a lacrimilor mele. Mă năpădea brusc o stare de revoltă împotriva mea și, în timp ce smulgeam din desagi o altă găleată, cu mînie, mă admonestam și mă pedepseam astfel: „Ești un nemernic, o canalie, un netrebnic, un nimeni. Cu tine poți face ce poftești, dar ce ai cu această ființă, fără seamăn de nobilă, ca s-o umilești și s-o chinuiești astfel? Nu ți-i rușine? Nu-ți vine să te pălmuiești?" (Tocmai în aceste clipe amarnice Nicanora, am observat-o bine, s-a uitat la mine învăluindu-mă în acel

surîs al ei înalt luminător, parcă-mi auzea gîndurile și se bucura milos, compătimindu-mă pentru naiva mea răzvrătire neputincioasă asupră-mi.)

„Mă voi duce chiar mîine la Viorel Munte-de-Cleștar să-l rog de iertare pentru toate relele cîte le-am făcut împotriva clasei muncitoare, toate crimele împotriva minunatei sale avangarde, a lui personal etc., voi face promisiuni, voi lua angajamente, jurăminte că nu voi mai greși deloc și că-i voi sluji — și ei de aceasta aveau nevoie, iar eu aveam cu ce-i sluji, mai mult și mai bine și mai onest decît foarte mulți alții, deoarece idiot cum sînt din fire, adică cinstit, eram în stare s-o fac cu prisosință, odată ce mi-am dat cuvîntul — cu tot ce am mai bun în mine. Adică cum? Eu sînt mai cu moț decît alții? Și pentru ce? Ca să sufere umilințe și răniri această ființă minunată care m-a iubit și mă iubește cum numai mama ar fi făcut-o, mai presus decît mama; cu deosebirea că mama m-ar fi dojenit pentru tembelismul și sfruntarea mea, în timp ce Nicanora nu, niciodată. De mîine înghit pastila mortibing și devin și eu om ca toți ceilalți. Sînt caraghios. Doar nu eu voi schimba lumea, sau voi denunța tîrgurile excelente de la Ialta și nu mai știu de unde p... mamii lor, aranjate de bandiți beșivo-lombrozo-rahitici. Voi bea și eu excelenta „limonadă cu gesturile de fericire aferente, voi merge acasă, mă voi ascunde de mine și voi vărsa-o apoi peste propria-mi mutră...", vorba poetului.

— Haidați frăților, a zis Pătru Haleu, ridicîndu-se cu greu de jos și întinzîndu-și ciolanele bine burdușite cu osînzi și mușchiulatură flască, haidați că mi-e cam frig... și-aș băga ceva la căldură...

Zicînd acestea, a strîns-o tandru pe nevastă-sa la sine cu o scrîșnire, tot tandră, din dinții burdușiți și ei cu reziduri de carne și de alte cele. „ — Și aș zice s-o continuăm la mine. Am niște piftii de curcan... mîîîh! Iar o supă bună de fazan nu ne-ar strica. Avem și dintr-astea, a făcut una...!" și iarăși a strîns-o la sine pe nevastă-sa.

În ăst timp însă, așa clătinat cum se afla și rezimîndu-se lin pe umerii lui nevastă-sa, a zărit-o pe bătrîna mamă a șefului de centru cum se căznea să împărțească ciorba cenușie, de cartofi, culegătorilor.

— Ce face aia, acolo? întrebă el.

I s-a spus ce făcea bătrîna, de către directorul trustului.

— Cum? s-a indignat el brusc. Asta-i speculă, asta-i exploatare... A primit vreo aprobare de la mine? O

arestez imediat, o arestez . . . , și cu mare efort ceilalți l-au putut opri din spontana hotărîre luată de domnul director comercial pe gubernie ca s-o aresteze pe bătrîna pocăită, care astfel își agonisea niște bănuți pentru susținerea templului, a bisericii și-a fraților. Sau numai așa. Că doar nu era să stea degeaba.

Nicanora a rămas cu mine, nu i-a urmat. Ne-am dus pe sub stelele nopții din azurul strălimpede, pe-o cărare piezișă, pînă la casa unui țăran care ne-a adăpostit în camera de oaspeți. Acolo, sub căldura plocăzii și lîngă surisul ei adînc izbăvitor, sărutînd-o în lacrimi, îndelung, într-o tăcere ca a stelelor, i-am spus despre decizia luată, de-a mă face om ca toți oamenii. . .

Nicanora a tras cerga de peste fața mea să mă vadă bine, m-a privit adînc și stăruitor în ochi, îndelung și adînc surîzînd în felul ei, m-a mîngîiat pe păr, pe ochii care-mi scînteiau, mi-a strîns capul, cu părul și mîinile răvășite, la pieptul ei (îi auzeam inima cum bate) și abia a îngăimat, ca un cîntec depărtat, ca o șoptire dulce, de taină, ca un sărut lin, fără sfîrșit:

— Tu nu poți fi decît ceea ce ești. . . și eu numai așa cum ești te. . . (m-a sărutat încet pe frunte). Pe tine, acesta, și pe nimeni altul. Și-apoi, nu te cred. Și-mi pare bine că nu te cred. A vorbit în tine mînia, frumoasele tale mînii de heruvim căzut. Nu te cred, și mă bucur că nu te pot crede.Rămîi așa. Iar eu sînt împăcată așa. Și voi sta alături de tine pînă la capătul lumii, sărmanul meu haiduc, bunul meu drag. Nu-i detest și nu-i urăsc pe ceilalți, nici nu-i condamn pentru ceea ce fac — fac exact ceea ce trebuie — dar vreau ca tu să rămîi tu, și să nu fii ei, alții, altul decît cel ce ești. Dar să știi că erai tare caraghios în pantalonii ăia scurți — trebuia să-i îmbraci numai atunci cînd te duceai tu, hai-hui, în excursii, iar aici să-i fi luat pe cei lungi —, cum alergai cu mult sîrg de la marfa omului la cîntar, de la cîntar la butoaie, de aici la butoiul cu bioxid, iarăși la celelalte, și fuga înapoi la cîntărit. . . zău, erai caraghios. Dar îmi plăceai. . .

— De-aceia ochii tăi erau veseli și aveau în ei lacrimi?

— Nu de-aia, dragul meu, a răspuns ea, trecîndu-mi a joacă degetele prin păr.

Culesul afinelor se făcea mai *dificultuos*. Trebuia să pornești după-masa și să ajungi seara în munte, căci afina cea bună crește-n zona alpină, dincolo de limitele pădurilor, și să dormi acolo. Te pornești apoi dis-de-dimi-

neață cu nevastă și copii cu tot, vîri un fel de piaptăn mare, ca un fel de lopată excavată sub tufă, tragi în sus, afinele se string în pieptene, sufli peste ele ca să spulberi frunzele, și tot așa, pînă ce umpli găleata ori bărbința (aici se folosește mai cu spor bărbința), te oprești la un izvor, lași să curgă apa prin afine eliberîndu-le de ultimele frunze sau corpuri străine ce se mai află în ele, vii niște kilometri buni pînă la centru cu desagă, cu bărbință ori găleată de-a umeri, o predai șefului la cîntar, unde ți se trage din oficiu unu, două sau mai multe kilograme — după cantitatea prezentată — îți iei banii, te duci la alimentară, ori la bufet mai degrabă, te tratezi cu ceea ce se cuvine, și așa mai departe.

M-am dus numai o singură dată și, în loc să caut cu pieptenele sub tufele de afine, îmbătat de vastitatea văzduhurilor și chemat de gestul hieraticelor creste, orfic anesteziat de aerul ozonat și rarefiat, am rătăcit fără noimă în sus, ademenit parcă de un alt eu al meu astfel regăsit aici în țările alpine. A fost mai mult o minunată excursie decît o zi de muncă ziua aceea.

„Vulturi treceau prin Dumnezeu deasupra noastră
Alunec în amintire, e-atît de mult de-atunci...
Pe culmile vechi, unde soarele iese din pămînt...
Privirile tale erau albastre și-nalte de tot",

zice marele poet.

Înalte de tot erau atunci amintirile și gîndurile mele. Iar afinele sînt cel mai prețios dintre toate fructele. (Nemții nu făceau gemuri din ele, ci le băgau direct în fabrica de medicamente Bayer). Nu în zadar se spune în cărțile din vechime: „Peste cele mai scumpe lucruri ale tale, presară afine".

Către terminarea sezonului de achiziții zmeură și alte fructe de pădure, s-a întîmplat acolo, la *Piatra Fîntînilor*, o minune cu mine, și n-a fost singura din viața mea, căci Dumnezeu m-a pus mereu la grele încercări, dar n-a îngăduit să pier, niciodată.

Într-o seară, în timp ce se prelua marfa, iar eu îmi făceam slujba mea, șeful centrului mi-a înmînat lămpașul pe care-l ținea în mînă ca să-i lumineze, și care începuse să fileze, și m-a rugat să mă duc pînă-n cameră la dînsul să-l umplu cu petrol.

M-am dus. Afară ploua. Oameni cu nemiluita erau îngrămădiți în holul cantonului, unii dormind, alții făcînd

discret altceva, căci era întunecoc beznă. Anevoie am păşit printre ei, peste ei, am ajuns la damigeana cu petrol şi-am dat să torn în lămpaş. Dar în damigeană nu era petrol, ci benzină, iar domnul şef uitase că rugase în după-amiaza aceleiaşi zile pe şofer ca să-i dea nişte benzină.

Flacăra lămpaşului s-a strecurat imperceptibil afară, a luat contact cu buza damigenei, apoi brusc cu benzina dintr-însa, iar damigeana atunci, cu zgomot detunat şi lansînd în toată camera flăcări, mi-a explodat chiar în mîinile cu care o ţineam înclinată asupra lămpaşului.

Am zbughit-o afară şi odată cu mine au dat năvală şi grămada de oameni ce se afla, dormind sau făcînd altceva, în hol. Noroc că detunătura a făcut să plesnească sticla de la geam şi flăcările să se elibereze cu vuiet afară, ca nişte uriaşe limbi întărîtate. N-a ars nici măcar un fir de păr din capul meu, nici măcar de pe mîna în care explodase damigeana cu benzină.

Am scăpat atunci, întocmai precum tînărul din biblie...

M-am adăpostit, în meditaţie, sub un molid. Flăcările nu conteneau să iasă pe fereastră. Eu, închipuindu-mi că va arde cantonul şi că odată cu el vor arde şi nişte oameni, şi că vinovat de această calamitate nu era altul decît eu, cumpăneam bine crengile molidului şi mă gîndeam de care anume să-mi anin gîtul. N-a murit nimeni, iar vinovatul era şeful, care nu-mi spusese să am grijă cum torn din damigeană, cu lămpaşul stins, căci în damigeană nu era petrol ca pînă atunci, ci benzină. Au ars doar cîteva pături şi haine de-ale dînsului, ponosite, dar şi actele toate, toate borderourile, spre norocul lui, căci n-a mai trebuit să iscălească atîta amar de poziţii false ca să acopere plusurile, ci, cu un proces-verbal de incendiu, s-au aranjat toate bine.

După doi ani a înţărcat bălaia pentru şmecherii din comerţ. Întreprinderile forestiere, înţelegînd că Fruct-exportul le ia pîinea de sub nas, au luat ele asupra lor exploatarea fructelor de pădure. Era şi firesc din moment ce ele tăiau pădurile, le replantau şi tot ele îngrijeau de parchete. Ele trebuiau să fie beneficiarele deci.

Cum eu îmi însuşisem la perfecţie întreagă tehnologia de achiziţionare şi conservare a fructelor de pădure (aveam o experienţă de trei ani în specialitate), inginerul şef de la Întreprinderea forestieră a raionului Amadia, fost elev de-al meu, mi-a propus să mă angajeze ca muncitor sezonier, şi anume pulpator, la centrul de achiziţii din Valea-Seacă. Am acceptat.

Mi-am alcătuit un plan de atac. M-am deplasat întîi și-ntîi la fața locului, cercetînd aproape toate parchetele, ca să pot evalua cam ce cantitate de zmeură poate să-mi intre. Minunate au fost zilele cînd am rătăcit de unul singur prin parchetele din dreapta și stînga Ștefăniții și de dincolo de ele. Ființa mea era în acele zile dăruită de la Dumnezeu cu numai soare și cîntec, azur și șoptire de ape, freamăt verde și mireasmă de nupții în plină lumină.

Nu putea să-mi intre cantități apreciabile, deoarece o bună parte din recoltă fusese bine lovită de grindină.

Am alcătuit un deviz despre materialele necesare: butoaie, tuburi de bioxid de sulf, niște rogojini, precum și niște boniere. Munca mea nu era numai de pulpator (pulpatorul este tipul care operează cu tehnica de conservare a fructului), ci și de dogar și de bioxider, și de salahor, dar și de cantaragiu, deoarece eu preluam marfa, dădeam un bon pe care treceam cantitatea predată de culegător; acesta aduna bonurile în șerpar, iar de două ori pe săptămînă, la chenzină și salariu, se prezenta la Valea-Seacă un casier al Ifetului și plătea oamenilor pe baza bonurilor emise de mine. A, uitasem să spun, mai eram și distribuitor de pîine, slănină și marmeladă, cîte un sfert de pîine, una sută grame slănină albă sau una sută grame marmeladă, după gustul și dorința clientului.

Cîntăream cu mare grijă marfa oamenilor, nu ca șefii de la Fruct-export, asta nu numai că nu știam să fac altfel, dar și de teamă, căci apăruse pe acolo unul Ianula, fost și acesta elev de-al meu, un fel de tehnician în multe sectoare de activitate, cu ochi de șobolan și zîmbet mieros — fața lui atunci cînd zîmbea arăta ca unul din ăia cu moț lăsat la margine de drum — și care se exprimase față de un prieten de-al său, la un pahar de băutură, care a venit și m-a pus în gardă, „Am auzit că se află aici un domn profesor, o pasăre bună de vînat".

După ce preluam marfa și eliberam bonurile — el ședea acolo lîngă mine, arătîndu-mi mare afecțiune și mult respect — treceam într-un fel de debara, și, de-acolo pe fereastră, distribuiam oamenilor merticurile de pîine și slană ori marmeladă. Pîinea de un kilogram o tăiam în patru părți, cît mai egale (mă specializasem în această artă în pușcărie, după cum bine știi), kilogramul de slănină îl împărțeam în exact zece bucățele a una sută de grame fiecare, la fel lada de marmeladă de cinci kilograme, astfel încît nu-mi rezulta nici un fel de plus, adică

de beneficiu, gheşeft, profit sau cotă-parte cum se mai spune.

Elevul meu, acum tehnician dibaci în multe direcţii, din prea mare dragoste, nu se dezlipea de lîngă mine. Mai aducea cu dînsul şi cîte o sticlă de monopol.

— Vai, dom' profesor, cînd mi-aduc aminte ce ore frumoase făceam cu dumneavoastră! Ce păcat. Atîta vă iubeam, toţi, şi cu cît drag aşteptam să intraţi în clasă. Nu ştiţi cît mă bucur că vă reîntîlnesc. Vă pot ajuta cu ceva? Îmi daţi voie să aprind o ţigară? Şi-acum încerc — după atîţia ani — jena pe care o simţeam cînd ne eraţi profesar. Să trăiţi! Daţi-mi voie să-nchin un pahar cu dumneavoastră.

Într-o seară s-a oferit să facă el oficiul de distribuitor al pîinii, slănci şi marmeladei. „Pîinea şi slănina şi marmelada, dom' profesor, nu se dau la bucată, aşa cum faceţi dumneavoastră. Ele se dau la cîntar. Lăsaţi-mă pe mine să-i servesc eu astă seară şi-o să vedeţi că vor fi mai mulţumiţi. . ."

L-am lăsat. Cu nimitoare dexteritate — era tehnician şi-n această meserie — glumind în tot timpul cu oamenii, mai sîrguincios cu femeile — arunca bucata de pîine peste cîntar, cu putere, ca să primească cîntarul un şfung, îi mai aplica discret şi rapid un nou şfung odată cu aruncarea bucăţii, adăuga una, două, chiar trei bucăţele, anafuri sau chiar firimituri, ca să lase impresia că dădea oamenilor cantitatea ce li se cuvenea pînă la miligram, tot astfel proceda şi la cîntăritul slăninii şi-al marmeladei — aici folosind şi multă hîrtie de ambalaj — încît, după terminarea oficiului acela, făcînd noi casa, am constatat — şi nu era de mirare — că s-a realizat un beneficiu de trei sute de lei şi ceva. „Vedeţi? Aşa se distribuie pîinea şi celelalte, dom' profesor. Numai la cîntar".

I-am băgat, cu politeţe, ca să nu-l jignesc, banii în buzunar. „Nuuu, nuuu, s-a ferit el, sînt ai dumneavoastră". „Nu, că sînt ai tăi, căci tu i-ai realizat", zic eu. Pînă la urmă, cu mare greutate şi cu mari stăruinţe din partea mea i-a lăsat acolo unde i-i pusesem.

În seara următoare, m-a lăsat singur. A stat la circiumă. Îndemnat de duhul cel bun, de îngerul meu păzitor, în loc să împărţesc pîinea şi adausurile de slănină şi marmeladă la cîntar, aşa cum mă învăţase priceputul şi afectuosul meu elev, eu am dat tot la bucată pîinea şi tot la bucăţi dinainte cîntărite exact, celelalte. Cînd am dat ultimului culegător partea de alimente ce i se cuvenea,

cineva, fără să bată-n ușă, se înfățișează-n debara în chip de spectru ivit dintr-o hazna. Avea aerul unui ins plin de autoritate, ca de altceva. În orice caz, se vedea lămurit, era omul care nu făcuse absolut nimic în viața sa, dar acuma dispunea de puteri. În pardesiul larg și lung, ca de căpătate, aroganța lui lua forme jalnice, iar bestialitatea, lenească, placidă, în care se desfăta eul său, putea îngrozitor. Îmi venea să-l iau în pumni și să-l calc sub călcîie. Era inabordabil. Vorbea de foarte sus și cu mîinile-n buzunarele mari cît niște pungi. Fără nici un cuvînt, s-a dus direct la cutia de carton în care țineam banii și-a-nceput să numere. Zice:

— Cîtă pîine ai primit?

— Două sute de bucăți a un kilogram, răspund cu o scrîșnire din dinți pe care am înghițit-o în loc să i-o articulez în grumaz.

— Cîtă slănină?

— Douăzeci de kilograme.

— Cîtă marmeladă?

— Patru lăzi a cîte cinci kilograme lada. Și te rog — era să adaug, otreapă — lasă-mă să număr eu banii, căci eu răspund de ei. Uite, aici sînt banii pe cele două sute de kilograme de pîine. Număr mai departe: Aici sînt banii pe cele douăzeci de kilograme de slănină. Număr mai departe: Iar aici sînt banii pentru cele patru lăzi de marmelada. Îmi pare rău, dar n-a rămas nimic în plus, deci n-am cu ce să te cinstesc, și te poftesc să ieși imediat afară. Mi-e somn și mi-e silă. Nu cumva nu vrei să ieși? Mă obligi să te bat pînă ce te... pe tine.

Nu știu cum dracu' anume m-am uitat la el cînd i-am spus ultimele cuvinte, că individul plin de autoritate ca de altceva, și-a vîrît mîinile-n buzunarele mari cît niște pungi și-a părăsit debaraua cu liniște solemnă, îndepărtîndu-se de oameni cu capul foarte sus, în sferele abstracte ale gîndirii.

— Ce faceți, dom' profesor, bem ceva? apare și mă întreabă, zîmbind afabil de scobros, tehnicianul. Eu am adus niște spirt din ăla ultrarafinat, îl adăugim cu niște apă, dumneavoastră dați numai niște suc de afine ca să facem afinată. Știți ce bună e?

— Afinele le-am pus pe toate în butoaie.

— Nu-i nimica. Scoateți de-acolo cîteva, n-o fi foc.

— Am aruncat bioxid de sulf peste ele și mi-e să nu-ți facă rău la rînză. Bioxidul ăsta de sulf e otravă foarte puternică și... o să te am pe conștiință. Dau mai

bine eu astă seară un rom. Păstrează spirtul pentru altă împrejurare.

Mă complăceam la modul pervers în a-i prinsi și cultiva amiciția acestui gunoi omenesc. Știam că nu mă poate prinde și doream să aflu pînă unde-și va împinge ticăloșia.

În ziua următoare a venit la centru casierul Ifetului ca să plătească oamenilor. El, Ianula, a stat mereu cu credință, lîngă mine, fumînd și spunînd glume.

După ce casierul a terminat, scot și eu un bon din buzunar, îl întind casierului și-l rog să facă bine să-mi dea banii pe el. Era bonul unui sărman om care venise cu întreagă familia de la distanță mare aici, la cules de zmeură. Văzînd însă omul că parchetele erau sărace-n fructe, deoarece le bătuse grindina, s-a mutat în alte meleaguri cu parchete mai mănoase, ca acelea de la Piatra Fîntînilor de pildă, rugîndu-mă să-i scot eu banii și să i-i trimit prin poștă acasă, lucru pe care l-am făcut, iar casierul nu s-a opus.

Era sîmbătă. Mi-am luat și eu chenzina. Am asigurat paza butoaielor și-am plecat cu autobuzul acasă, la Nicanora. Cum m-am dat jos din autobuz, la autogara din Bansca, inspirat iarăși de demonul cel bun, m-am dus direct la poștă și-am expediat suma de două sute și ceva de lei omului acela care mă rugase să-i fac acest serviciu. Păstrasem asupra mea recipisa.

Luni dimineața, urc pe autobuz să mă întorc la locul meu de muncă. În Amaradia m-am oprit pentru scurt timp, căci aveam niște probleme de rezolvat la sediul întreprinderii. N-apuc bine să intru-n incinta întreprinderii, căci, de îndată ce am păsit pe coridor, doi tipi în uniformă s-au și postat înaintea mea, poruncindu-mi scurt și îndesat:

— Fața la perete!

— Dar pentru ce? replic inutil și ridicol eu.

— Fața la perete, n-auzi? apasă ei și mai îndesat vorba.

Pe lîngă mine și pe lîngă ei simt cum trece triumfător, zîmbindu-și sieși și pereților, a căpățînă goală și spoită pe dinăuntru cu rahat aburind încă de mulțumire de sine, silueta de jigodie, păsind răscrăcănat, cu burduhanul prosper, a elevului meu păzitor, Ianula. A cîrmit disprețuitor spre mine mutra-i de tîrfă, ca și spre cei doi, cărora parcă vroia să le spună: „Așa e că l-am prins?", și a dispărut în birouri.

Am fost condus la sediul miliției din Amaradia, flancat cu mare strășnicie și vigilență de către cei doi uniformi. Mă pomenesc împins într-o cameră nu prea mare, fără fereastră — cameră de anchete, și de tortură, dacă vreți — iar un tip burduhănos, tuciuriu și tare sprîncenat, cu ochii mari, negri, inegali în pupile, stînd desfășurat peste scaun, m-a luat în primire cu înjurăturile de rigoare:

— ... tu-ți biserica ta de bandit, credeai că ne scapi, hai?

— Te rog, domnule gunoi, să nu mă-njuri, replic eu cu inconștiență.

— Cee? mă-njuri pe mine?

— Tu mă-njuri pe mine și nu eu pe...

— Așaaa? No, las că-ți arăt eu imediat, grijania mă-tii...

— A scroafei care te-a scremut, scrîșnesc eu fără să-mi pot stăpîni indignarea.

Și-atunci el ridică scaunul de sub cur, cu mare pornire, și se repede asupra mea.

In aceeași clipă însă, am ridicat și eu un alt scaun, care stătea la stînga mea, privind la el crîncen, ca un luptător care față-n față cu moartea, transformă frica într-o sfruntare a morții, teribilă, cu urlet mare.

M-am simțit prins de mîini și imobilizat de către cei doi care m-au condus în fața domnului căpitan Crăpnic, șeful economicului. Părul de pe la locurile ascunse îi ajungea cred, pînă la genunchi, stropșiți cu tot felul de zoiuri, căci cel de pe mîini întrecea pe al unei gorile. Eram ținut de brațe. El mi-a vîrît doi pumni icnind, în plex. Presimțind că mă va lovi acolo, am întărit puternic mușchii, la timp. Dar, negîndind nimic, orbit de revoltă și greață, nu am rămas inofensiv, ci am vîrît așa ținut de brațe de către ceilalți doi, de către trei ori vîrful bocancului de la dreptul, direct în vînjoasele-i genitoare.

— Tu, măăă?! Dai în mine, tu, măă?!

Eu: Buf, încă una, tot acolo.

A năvălit cu pumnii asupra mea, dar n-a apucat să-mi articuleze decît vreo doi, căci apare în ușă unul în kaki, cu albastru ceresc pe epoleți. Zice:

— Ce se-ntîmplă aici?

— Domnule, întru eu pe fir imediat, m-au adus aici de pe stradă, ca să mă înjure și să mă lovească. Da. Pentru că dacă m-ar fi adus pentru altceva, atunci, în loc să mă lovească și să mă înjure, m-ar fi întrebat despre ceva, vreo chestiune care sper că v-ar interesa.

— Noi înainte batem și înjurăm și după aceia interogăm, îmi dă răspuns locotenentul în kaki, cu albastru ceresc pe epoleți. Despre ce este vorba, căpitane? Ia s-auzim.

Căpitanul de la economic își reia locul pe scaunul de la birou și mă întreabă cu buzele aproape închise:

— Cine a verificat tuburile de bioxid de sulf?

— De unde vrei să știu eu?

— No, poftim! Vedeți cum răspunde?

— Adresați-vă șefului de la depozit și nu mie cu întrebarea. El are în grijă tuburile, completez eu.

— Da' cine, biserica mă-tii, le-a folosit?

— Poate că mă-ta, atunci cînd te-a hărbălit. Și dacă mai vomiți peste amintirea mamei mele, porc de tîrfă și de cretin, nu voi mai răspunde la nici o întrebare.

— Șireturile jos de pe bocanci, adă buletinul încoace, și la beci cu el. Peste cîteva ceasuri de gîndire vei vorbi altfel.

Gealații care m-au condus pînă aici s-au aplecat cu repeziciune și mi-au tras șireturile de la bocanci. Buletinul însă l-am tras eu însumi, încet, din buzunarul dinlăuntru al hainei, iar el, ca și toți ceilalți, au rămas cam în cumpănă cînd l-au zărit. Apoi s-au arătat cu uimire, căscînd ochii mari. Coperțile buletinului meu de identitate erau roșii, întocmai ca la carnetele de membru... La gîndul că eu aș fi membru, avînd asupra mea misii de taină, i-au trecut niște răcori. „Aida, am făcut-o, 'tu-i mama mă-sii", îl auzeam zicîndu-și în gînd. Tu însă, dragul meu Pavel, știi că, la condamnare, mi-am pierdut cetățenia romeică. Retragerea ei a fost ca o pedeapsă în plus. Pe atunci, cetățenia romeică se obținea foarte greu și se pierdea la proxima si cea mai mică infracțiune. Astăzi, ea se obține în douăzeci și patru de ore, chiar și mai repede, în însăși clipa cînd ai înregistrat cererea, dar nu se mai pierde în vecii vecilor. Îi rămîn recunoscător acelui președinte de tribunal, căci prin acel plus de pedeapsă — și a făcut-o lucid, cu intenția și gîndul bun de a-mi oferi o posibilitate de scăpare, și mi-a și oferit-o — eu am scăpat nu numai de ticăloșia acestora și-a altora, dar chiar și de la moarte. A fost mîna îngerului meu păzitor. La ieșirea din temniță mi s-a eliberat, așadar, buletin de apatrid, care buletin, după multe avataruri și grație bunăvoinței ambasadei suiziene, care gira interesele cetățenilor sifoni aflători în Romeia, și care mi-a eliberat toate actele necesare — sifonii neavînd încă reprezentanți la București — l-am transformat în buletin

de cetățean străin. Și un astfel de buletin avea coperțile roșii ca alea de membri în ecleză, și mai avea și puterc. S-au speriat:

— Dă-l încoace, zice el.

— No, răspund eu. Pe acest buletin tu nu ai dreptu' de-a pune mîna. A, pe șireturile de la pantafi și pe altceva, da, dar pe buletinul acesta, *nu*.

— Păi, de ce nu spui, tovarășe?

— Las' că-ți spun eu mai tîrziu. Nu te speria, nu este carnet de membru ci, și-acum te vei speria ceva mai mult: este buletin de *cetățean străin*. Uită-te bine la el, că după aceea îți spun eu ce urmează. Și-acum, vă rog să-mi spuneți pentru ce m-ați adus aici, căci despre înjurături și loviturile în plex și peste cap vom sta de vorbă mîine... Ascult.

— Nu știți cine a verificat tuburile de bioxid de la depozit?

— N-am de unde să știu. Eu am fost angajat ca muncitor sezonier, ca pulpator.

— Dar ai folosit acolo bioxidul.

— Sigur că l-am folosit.

— Și înainte de a le folosi, nu le-ați verificat?

— Nu am această calitate.

— Dar cele folosite erau verificate?

— Da, din moment ce au funcționat bine.

— Și nu știți cine le-a verificat?

— Nici calitatea aceasta nu o am. Întrebați pe magazioner sau pe șeful depozitului, cum se va fi numind... Măcar atîta lucru ar trebui să știți, nu numai să-înjurați și să loviți, că de materialele întreprinderii răspunde cel care le are în primire, magazionerul, și nu un muncitor ocazional, sezonier.

De fapt ce se întîmplase: magazionerul și cu un prieten de-al lui, tehnician de meserie, vrînd să bea ceva și neavînd bani, s-au gîndit să-i procure imediat. Și i-au procurat. Magazionerul avea în depozit vreo sută și ceva de tuburi de bioxid de sulf. Acestea trebuiau verificate înainte de începerea sezonului de culegere a fructelor. Au făcut așa, doar un script, din care reieșea cum că tehnicianul făcuse la timp verificarea tuturor tuburilor. Cum de fiecare tub se percepea o taxă, cei doi prieteni au făcut pe loc rost de banii necesari unei bune petreceri. Dar verificarea nu se făcuse decît pe hîrtie ca, doamne, atîtea și-atîtea alte treburi mult mai grave și mai costisitoare, pe scară uriașă.

Cineva i-a mirosit și i-a denunțat. „Ăla trebuie să fie, și-au zis imediat, banditul ăla cu zmeura de la Valea-Seacă. El umblă cu tuburile și el a făcut excrocheria. Elevul meu, lanula, a confirmat bănuielile, adăugînd: Am observat eu că nu-i funcționau bine..., că se cam chinuia cu ele. N-a făcut nici o verificare, s-a înțeles cu magazionerul și-au împărțit banii furați din avutul statului. V-am spus eu".

Putea să fie altfel? Nu. Silogismul era perfect: tuburile de bioxid nu erau verificate; ăsta a umblat cu tuburile; ăsta n-a verificat tuburile. Banii pentru verificare însă, au fost încasați; el a folosit două tuburi, deci el a luat banii. L-am prins.

Treaba cu verificarea tuburilor, mincinoasă, cumva s-a lămurit. Dar mă mai avea la mînă șeful cu încă o potlogărie. Mă întreabă, de data aceasta absolut sigur că m-a prins și că nu am nici o scăpare, revărsîndu-se relaxat peste spetează:

— Dar banii aceia... unde sînt? Așa e că... i-ai..., și face un gest manglitor cu mîna, zîmbind șmecherește.

— Nu i-am..., răspund, imitîndu-i gestul de manglitor.

— Și unde sînt, dacă nu-i mai ai?

— Aici, la mine.

— Aha! N-ai avut cînd să-i...

— Ba am avut cînd să-i... și-i arăt recipisa de trimiterea banilor, vîrîndu-i-o aproape sub nasul borcănos, — din ale cărui furnale a început să arunce afară cu repet cumplit, într-un fel de batistă-prosop, cantități enorme de puroioase mucozități fetide — salvatoarea hîrtiuță ștampilată, de la poștă. El, dă să pună mîna pe ea:

— Noo, nu pune mîna pe ea, îi retrag eu recipisa de sub ochi și întorcîndu-mă către cel îmbrăcat în kaki, i-o arăt lui spunîndu-i: — Dumneavoastră (ca să-i flatez vanitatea) v-o dau în mînă, dar lui, nu. El este în stare — sînt sigur — s-o rupă și-apoi să mă acuze că mi-am însușit banii altcuiva și să mă bage la închisoare pentru găinării pe care, dacă dînsul în locul meu le-ar face cu siguranță și firesc, crede că oricare altul le-ar face la fel.

— Mda, zice cu importanță cel în kaki cu azur pe epoleți, în chestiunea tuburilor de bioxid și-a banilor ăia ne-am lămurit, deși ar trebui să te pedepsim pentru că ai iscălit în fals statele de plată atunci cînd i-ai ridicat... (Pedeapsa pentru așa ceva, chiar dacă nu ar fi fost deloc legală, ar fi fost, în schimb, prea mică, ori ei îmi căutau pricină pentru ceva mai mult.)

— Greșeala aceea — deși nu e o greșeală —, dacă să zicem că ar fi, vina ar purta-o atunci în exclusivitate casierul, căci el este angajatul întreprinderii, funcționar al statului, și el este dator să cunoască legile în această privință.

— Bine, bine încheie el.

— Pot să plec? completez eu.

— Nuu, drăguțule, acum de-abia intrăm în subiecte mai serioase.

— Vă stau la dispoziție, numai că statul, pe care-l slujiți cu atîta sîrg, va pierde astăzi cîteva butoaie bune de zmeură, adică niște mărci germane sau dolari de care are uriașă nevoie, din cauză că nu va avea cine să preia zmeura.

— Nu te fută grija, mi-a retezat-o el. Ia spune-ne, ce-ați discutat cu preotul Bondare, cînd ai fost la el acasă?

— Exact ceea ce dumneavoastră știți perfect de bine, chiar de la sfinția sa. Nimic mai mult. Și-apoi, oricît de ticălos ar fi cel care te invită acasă la el, nici o lege de pe lumea aceasta nu mă obligă să devin din invitat, delator.

— Ești cam fudul. N-ai învățat nimic din cei șapte, opt ani cît ai stat la răcoare.

— Ba, din contră, replic eu.

— Avem noi mijloace să te dăm pe brazdă pînă la urmă... Dar, ia spune, ce ți-a propus mecanicul-auto acela, Păpușan, fostul tău elev, cînd v-ați întîlnit și-ați stat într-o seară în bufetul de la Rodana-Veche?

— Aaa! Știți dumneavoastră foarte bine, ca și-n cazul cu sfinția sa, părintele Bondare, dar ca să ne amuzăm zăm numai, dați-mi voie să reconstitui: era nătărău, idiot și neîndemnatec, omul vostru. M-am distrat. Îmi spunea, în secret mare, la ureche, cu privirea plafonînd în vag, ca un imbecil, cum într-o mină părăsită din munții Rodanei s-ar afla ascunși niște partizani. El a stat de vorbă cu dînșii... N-aș fi dispus să mă pună în legătură cu ei? Zicea, cum că și-ar fi fost exprimat dînșii, partizanii aceia misterioși, dorința de mă cunoaște. C-ar avea mare trebuință de mine. L-am tot lăsat să bîlbîie pînă ce, plictisindu-mă de moarte, m-am ridicat — după ce am plătit — și-am dispărut dinainte-i, fără a-i da nici măcar bună seara. Căutați oameni ceva mai isteți. Faceți azurul de pe epoleți de rușine. Vă faceți de minune... Pot să plec? E nevoie de mine la centru și am și la telefoane o convorbire foarte urgentă, care v-ar interesa în mod deosebit, mai ales pe domnul căpitan, licențiat în pumni și sudalme.

S-au uitat mediativ unul la celălalt, s-au înțeles din priviri și mi-au spus că pot să plec, adăugînd că voi mai trece pe la ei.

Am ieșit și m-am îndreptat direct spre telefoane, care nu erau departe de sediul miliției. Căpitanul a venit după mine. Acolo, la telefoane, am cerut telefonistei să cheme un număr, fictiv, bineînțeles.

— Ce locuință? întreabă telefonista, care mă cunoștea bine și mă simpatiza, avînd o mare admirație și iubire pentru Nicanora. Despre Nicanora se vorbește în regiunea întreagă ca despre un personaj de legendă și de basm.

— Ambasada Suiziei, răspund eu cu un zîmbet care voia să spună că ne-am înțeles gîndurile, așa cum s-au înțeles și ei acolo, în biroul la miliție.

Umblă ea cu ștecherele prin găurile aparatului și-mi dă o legătură. Intru în cabină, lăsînd ușa întredeschisă. Angajez acolo o convorbire, cînd în limba frîncă, cînd în cea sifonă, cînd în romeică, atunci cînd era cazul, spre înfricoșarea domnului căpitan, care a dat buzna peste telefonistă: „Întrerupe! Întrerupe!"

Am așezat aparatul în furcă. Am ieșit din cabină, dar, cînd să părăsesc incinta, căpitanul a venit la mine, mai că nu s-a așezat în patru labe, s-a înduplecat totuși din șira-i zdravănă și, cîrmind capul lui brun și oacheș în sus, către mine, a purces a se gudura, schlălăind aidoma unui dulău mițos și lovit de jigodie: „ — Domnule, sînteți om cu carte, om învățat, domnule profesor, nu mă nenorociți, am copii, retrageți-vă reclamația..."

Din convorbirea mea cu nimeni, reieșea cum că un anume individ m-a dus cu forța, în pumni și picioare la miliție, fără nici un motiv, unde m-a maltratat la modul bestial (s-o recunoaștem că n-a fost chiar așa, dar putea fi foarte bine) și m-a înjurat, și că rog a se interveni la ministerul de interne romeu, la guvern, ca să fie pedepsit acel animal-brută..., exemplar.

L-am lăsat să schelălăie după mine, cu coada între picioare și căpățîna cîrmuită-n sus a rugăciune, și i-am dat pace. Dar nu și el mie, căci peste două luni, tot umblînd după mine, hotărît să mă-nhațe în vreun fel, m-a și înhățat și era cît pe aici să mă vîre-n pușcărie pentru o gănărie ordinară, scornită de el și ajutat de alții ca el.

Lucram la depozitul Fruct-export, la săpatul unei fîntîni, împreună cu echipa lui Țangari, țiganul din Amara. Un achizitor de mare vază, priceput om de afaceri, fiind el prieten cu toată ștăbimea, om frumos, roșu și gras la

față și mereu galeș zîmbitor către semenii săi și care îmi purta un real respect de cînd fusesem profesor fetei sale, dar și din respect și compătimire față de Nicanora (nu era cazul, după părerea el), a vorbit cu șeful trustului, Dosifei, acela a fost de acord, rugîndu-l să mă lase pe mine să merg cu dînsul. „Domnule profesor, mi s-a adresat el cu vădită bunăvoință, mie nu-mi convine să vă văd expus aici în postura aceasta. Mi-e rușine. Ați fost profesorul copilei mele, și-ai altor copii care v-au iubit și vorbesc și-acum cu dragoste și admirație și nostalgie de dumneavoastră. Haideți cu mine... și vă fac eu salar egal cu cel care-l cîștigați aici. Îmi țineți de urît, asta o să faceți".

Și într-adevăr, nu făceam altceva decît să-i țin de urît, povestindu-i vrute și nevrute. Tipul manifesta un susținut și sincer interes față de tot ceea ce ținea de cultură, îndeosebi de istorie.

Iar eu la vremea aceea știam multă istorie, pe care astăzi, din cauza istoriei, am uitat-o cu desăvîrșire, caci această nobilă disciplină și-a pierdut celelalte dimensiuni, trecutul și viitorul, rămînînd doar cu una singură: prezentul.

Surezan acela, așa se numea, lucra de pe poziții forte și acționa pe teritorii vaste cu achizițiile.

Era sezonul achiziționării de prune, faimoasele prune de Bansca, din care se extrăgea și mai faimoasa țuică de Bansca, cea care, dacă o bei, și dacă este veritabilă, poate fi, vorba aceea, microbul, bacilul, agentul patogen cît rădașca de mare, ea tot îl nimicește. Printre comunele ce se aflau sub aripa sa acaparatoare exista și una mizeră, cu toate că înainte vreme era una dintre cele mai bogate și mai prospere din întreaga regiune, dar atunci era locuită de sași, iar acuma de niște oameni care pînă atunci nu făcuseră nimic altceva decît să umble cu traista-n băț de pe-un făgaș pe altul. Comuna era devălmășită. Normal, devreme ce era populată de coloniști. Nimeni nu mai îngrijea de nimica. Oamenii tîndăleau încoace și-colo, mai dădeau zilnic pe la circumscripția medicală, unde stăteau pe capul doctorului cerîndu-i fel de fel de boabe pentru fel de fel de boli și de cășunături, mai mult stăteau la bufet și, ca să poată bea la bufet, furau din puținele prune cîte se făcuseră pe niște bieți pomi neîngrijiți, și din cîte rămăseseră nefurate, le aduceau la vînzare și astfel își petreceau zilele. Iarna smulgeau blănurile de lemn cu care are pardosită zdravăn casa omului dinainte și așa se în-

călzeau. Către primăvară, cînd gardul și podelele se terminau, se apucau de uși și de ferestre, punîndu-le și pe acestea pe ei.

Pe Surezan nu-l interesa deloc marfa ce putea să-i intre din această comună bicisnică. Dar pentru că și aici erau niște prune și că, din motive politice măcar, trebuiau achiziționate, mi-a dat cinci mii de lei, un cîntar în curtea unei văduve și m-a lăsat să cumpăr bruma de prune ce se afla cumpărabilă.

Nu intra mai mult de zece kilograme pe zi. Pe el nu-l interesau însă decît vagoanele și nu kilogramele la zi. Făceam cîntărirea cu mare atenție și migală, ca să nu fie nemulțumiri. Plăteam la centimă. Într-o zi, o mutră de lichea s-a apropriat de mine în taină, cu aerul că-mi face un serviciu, cu gîndul că o să-i pice vreun șperț ca să aibă cu ce merge la bufet, și mi-a șoptit: „Domnule, acela și acela nu au grădină cu pruni. Ei le fură de pe pomii colectivei".

Mi-am zis că nu am nici o calitate să mă intereseze de unde și de neunde procură oamenii prunele. Aceasta era treaba șefului de post și nu a mea, iar cel care mi-a șoptit mie la ureche cu siguranță că-i șoptise și șefului, din moment ce era de meserie șoptitor. Iar ca să-i legitimez eu pe devălmași, nici pe departe n-aveam dreptul, eu, un bandit și-un dușman al poporului cum eram considerat de către oamenii așezați.

Seara însă, s-a prezentat la casa văduvei unde îmi aveam și eu prăvălia mea mizerabilă, șeful de post, care, după ce a stat cîtva timp cu ea — ființă extrem de sensibilă, care se îmbujora și plîngea din senin, și-n a cărei cameră era foarte frig —, a trecut în camera mea și mi-a cerut să-i prezint borderourile cu preluarea mărfii.

Oamenii care aduceau marfă furată mi-o predau pe alte nume. Mi s-a atras atenția asupra acestui fapt de către șoptitor dar eu, considerînd, așa cum am mai spus, că nu aveam calitatea să-i legitimez, am trecut pe bună dreptate cu vederea acea neregulă. Erau trei inși care predaseră marfă pe nume false, și pe care șeful de post îi cunoștea foarte bine, dacă nu-i pusese chiar dînsul s-o facă, ca să mă poată prinde pe mine-n culpă. A ridicat borderourile. A doua zi, mergînd acasă, am cerut de la Doru Dositei cinci sute de lei împrumut, ca să pot face un drum pînă la București, să cer un sfat de la bunii mei profesori în legătură cu situația mea și să mă consult și cu ambasa-

da Sifoniei, dacă este de acord cu o eventuală repatriere a mea.

Dosifei mi-a dat banii ceruți, așa cum îmi mai dăduse și-n alte dăți, dar, după două ceasuri, aflînd el că voi fi arestat, a venit val-vîrtej la mine și m-a rugat să i-i restitui. I-am restituit, firește, cu amărăciune și durere pentru gestul lui. Nu s-a îndepărtat nici o sută de metri de casa unde locuiam — a socrilor — căci s-a și înfățișat unul care m-a poftit la miliție. Nicanora, cu a doua sarcină, în luna a cincea, m-a urmat la o mică distanță. Acolo, la miliție, fără să-mi spună nimic, nici pentru ce m-au adus, nici pentru cît timp, m-au aruncat într-o celulă unde mai era un țigan care furase niște gîște de pe un rît. Nu era pentru prima dată cînd fura, dar acuma, în sfîrșit, au dat de el. La început, m-a distrat prezența mea aici în celulă, crezînd că-mi vor da drumul curînd. Cînd însă s-a făcut de ora cinci și mi s-a întins gamela cu niște lături calde într-însa, mi-am dat seama că situația-i serioasă; mi-am amintit de cei aproape opt ani de gamelă și mi-a venit să plîng, sigur fiind că Nicanora, însărcinată în luna a cincea, a stat cît a stat în curtea miliției și, mai tîrziu, alungată de-acolo, acum dădea ocoluri clădirii, sau se plimba prin fața ei, și se va plimba pînă la cîntatul cocoșilor, așa cum cu cîțiva ani în urmă dădea tîrcoale zidurilor de la închisorile unde bănuia că m-aș fi aflat, ori făcea plimbări prelungite, pînă noaptea tîrziu, în fața porților ei, în speranța că se vor îndura de ea paznicii și-i vor da știri despre mine sau că mă vor arăta cumva vederii ei.

Nu știu dacă a dormit vreun ceas, căci dis-de-dimineață se afla tot acolo, în fața porții miliției. Pe la zece m-au scos și pe mine pe porți, dar nu ca să mă duc acasă, ci ca să mă ducă ei, sub escortă, la procuratura din Măclean, să decidă procurorul de-acolo asupra mea, întrucît infracțiunea a fost comisă pe raza raionului Măclean. Nicanora, după mine, pînă la gară, după mine de la gară mai departe, s-a instalat în curtea procuraturii din Măclean; alungată de-acolo, de alți paznici, nu s-a lăsat speriată, ci a kilometrat, dincolo de gardul curții procuraturii, pînă tîrziu după-amiază cînd, în fine, spre supărarea celor care așteptau să mă vadă la zdup, ieșeam din incinta instituției juridice și întîlneam — ca atunci cînd am părăsit pușcăria, — în fața mea, pe Nicanora. Întocmai ca și-atunci mi-a surîs cu fața înlăcrimată de bucurie și iubire.

Ce se întîmplase? Procurorul de la Măclean, om bătrîn și înțelept, pe nume Hosu, care cunoștea nu numai legile țării și pe cele internaționale, dar și urmările nerespectării lor, a spus celor ce mă aduceau la dînsul că el, pentru o nimica toată — vreo sută și ceva de lei, prețul a vreo douăzeci de kilograme de prune furate din perimetrul gospodăriei agricole colective de către colectiviștii pe care eu nu-i puteam opri să nu fure, o nimica toată, nici măcar fondată din punct de vedere legal, — nu poate dresa acte de condamnare, cu atît mai mult cu cît inculpatul este cetățean străin, și dacă cumva ambasada va cere lămuriri, nu ei, cei de la miliție, vor răspunde, cu atît mai puțin statul român, ci el, procurorul Hosu, bătrînul slujbaș, care-și făcuse serviciul acesta ingrat o viață întreagă după tipicurile crăiești ale Habsburgilor. „Va trebui să cer aprobarea procuraturii generale", le-a răspuns bătrînul, înțeleptul și curajosul — căci curaj se cheama a respecta legea atunci și aici — procuror Hosu. Și procuratura generală a înjurat strașnic și-a dat ordin „să-l lase pe om în pace. Ce? v-ați pierdut cu totul mințile, nătărăilor și cretinilor. Vreți să creăm conflict diplomatic pentru găinăriile voastre?"

Ne-am prins de mînă, ca-ntr-un film pe care-l văzusem demult. așa cum se prindeau acolo cei doi protagoniști, Katy și Heatclif — filmul se chema *La răscruce de vînturi* — și-am zburat spre gară, în neștire, fluturîndu-ne bucuria, sufletul tot, în vîntul care venea pe Samusa în jos dinspre munții cei de demult ai Rodanei.

Pe miriștile de la gara Măclean pe Samusa, i-am cuprins amîndouă mîinile într-ale mele și, privind adînc și cu adîncă tăcere în ochii ei, i-am zis: „Iartă-mă, Nicanora, pentru toate necazurile cîte ți le-am făcut și stăruiesc încă în a ți le face. Mă simt vinovat față de tine, și numai față de tine. Mă vei putea ierta? Ți-am ieșit în cale ca să te chinuiesc și să te supun la umilințe și jigniri, din partea cui, Dumnezeule?! Merit iertarea ta?"

Drept răspuns, Nicanora m-a acoperit cu surîsul ei celest înlăcrimat, și-a încleștat brațele de grumajii mei și și-a lipit obrazul fierbinte de fața mea dură, țepoasă la acea oră. Am înțeles tot. Am exclamat cu privirea spre cerul înserării: „Dumnezeule, cum să-ți mulțumesc pentru că mi-ai dăruit-o?! Pentru că mi-ai scos în cale pe această, nu știu dacă meritată de mine, însoțitoare a mea în viață?"

Apoi către Ea: „Și-am să te mai necăjesc, să știi". Ea a dat din cap cum că știe și că este pregătită de orice. Ba mai mult: că știe și *pentru de ce anume* este pregătită și decisă să îndure orice încercare, oricît de mare.

— Nu ți se pare, reiau eu cu un aer filosofic, că am mai trăit cîndva, cine știe unde și cînd, și că ne-am iubit atît de mult încît a trebuit ca să renaștem și să continuăm acea iubire, spre lauda lumii și atenuarea blestemului? Uite, pe această piatră am mai stat cu cine știe cîte mii de ani în urmă, acest freamăt al serii l-am mai ascultat, cu aceeași înfiorare, familiaritatea elementelor din jur și pînă departe am mai resimțit-o, altminteri n-am resimți-o atît de dureros în clipele acestea; dulceața acestui sărut am mai cunoscut-o. Și-o să mai stăm pe-această piatră, o să mai rătăcim pe aceste mirişti arse, o să mai cunoaștem înfiorarea serii și-a sărutului, o să ne mai întîlnim... cine știe peste cîte veacuri ori milenii, ere, ori galaxii. De aceea nu-ți pasă de nimic și înduri totul cu o liniște mai presus decît viața, cuprinsul și durata ei. De aceea sfidezi totul cu senină durere și liniștită demnitate. Dar ce merite am eu ca să trebuiască să mă bucur de neprețuita favoare de-ați fi fost hărăzit de soț? „Sau de hoț", adăugă ea aruncîndu-și în aerul crepuscular enorma-i podoabă neagră a părului atîrnîndu-i pe umeri și peste trup, pînă la cingătoare și tăiată misterios, de-a lungul, de-o șuviță albă.

Pe tren am schimbat tonul și tematica discuțiilor noastre. „Va trebui, am început eu, să merg la București... să aranjez o eventuală repatriere. Aici nu mai putem avea liniște... nici pace, nici bucuria de-a fi împreună... decît cu prețul prostituării mele totale. Și prostituarea este prostituare numai pentru cei care sînt conștienți că o fac, pentru restul ea fiind un lucru firesc. Cei care-mi poartă de grijă sînt prea ingenioși, prea neînduplecați în tenacitatea și măreția lor ca să nu izbutească să mă înhațe cumva pînă la urma urmei. Au puterea, au legea, au pușcăriile, au satisfacția, de ce să n-o facă? La urma urmei, vorba funcționarului acela de la ambasada sifonă, Hurmuzos, căruia și lui i-au întins o cursă mai vicleană decît viclenia sifonilor, l-au rușinat în public și l-au împachetat, trimițîndu-l colet acasă la el, ca să facă acolo aprecieri critice la adresa ordinei social-politice și nu aici în zodia ireproșabilei dreptăți, cînd eu mă plîngeam că nu vor autoritățile să-mi dea voie să plec, sau îmi dau, dar fără soție și copil: „Nu întindeți prea tare coarda,

căci într-o seară pun pe cineva care vă lovește în stilul lor și vă aruncă într-o ripă... O să spună apoi că te-ai îmbătat, te-ai încăierat cu ceva derbedei, ai căzut și-ai murit acolo de beat ce erai..."

Unealta prin care au izbutit să-l prindă-n laț pe iubitorul de femei diplomat — era mai bine dacă se deda la alte cele, cum fac mai toți cei de profesia lui — ei între ei — era o otravă de bucureșteancă având miezuri adormitoare-n frumusețea ei și ochi verzi, de Pană Corcodușă ajunsă locotenent...

Zicea tot el: „N-o să ai la cine te plîngе, sau la cine să se plîngă acela care ar căuta dreptatea. Pe cel care ți-a dat în cap te duci și-l reclami la cel care ți-a dat în cap, ca să-l pedepsească... Nu?" Și a continuat: „O să flămînziți și-o să vă fie teamă să spuneți că vi-e foame". Vorba aceasta o mai auzisem.

Reiau: „Nicanora, va trebui să plecăm, să părăsim această țară, pe care nu știu de ce o iubesc atîta. Poate pentru faptul că vorbesc aceeași limbă ca poporul ei, port același nume, poate pentru că statul romeu m-a scos din codaurile unor munți și m-a purtat în școli și m-a făcut domn — mai bine nu mă făcea — sau poate pentru că este bună, și seminția care-o locuiește tot atît de bună, dar mereu oropsită și batjocorită în bunătatea și nevoia ei. Sau poate din alte mai multe și mai tainice motive. Tu ai fost cea care a consfințit acest legămînt de iubire dintre mine și țara aceasta. Sînt nevoit să o părăsesc, deși, în adîncul statornic al ființei mele, mă gîndesc cu nădejdea că poate nu voi reuși s-o părăsesc. Ori de cîte ori mi se pune cîte o piedică în calea acestei hotăriri mă bucur și-mi zic: „așa trebuia să fie; dar trebuie să încerc totuși plecarea. Vreau să te fac fericită. Voi munci cu înverșunare pentru aceasta..., ca și cum, atunci cînd smulgi un pom cu rădăcini cu tot din pămîntul în care a crescut ar însemna că-l faci fericit. Voi face tot posibilul ca să putem pleca, deși am presentimentul ferm că nu vom reuși, pentru că așa este drept să se întîmple, iar eu nu vreau să plec. Deși nu mă pot lupta cu ei. Sînt mulți, au toată puterea în mîna lor și sînt și proști. De prost, atunci cînd are și putere, trebuie să te ferești ca de cîinele turbat, ca de ciumă".

Ajunși acasă, pînă ce Nicanora a pregătit de cină, m-am refugiat în grădină și-acolo, singur, m-am simțit inundat de luminoase lacrimi, ca de sunetele unei mu-

zici de Chopin executate la pian de mîinile lui Rubinstein.

A doua zi am plecat la București. În gara Sărăcuța m-am întîlnit cu un alt fost elev de-al meu, care era acum foarte elegant îmbrăcat și foarte bine situat. Era poet și scria imnuri de preamărire a sondelor de petrol precum și a combinațiilor horti-pomicole ale unuia Palacik...

S-a repezit spre mine cu vădită bucurie că mă vede, că mă regăsește. Eu, însă, abia i-am întins mîna și m-am depărtat de el lăsîndu-l descumpănit și rănit între liniile gării Sărăcuța. Mi-a părut rău. Dar el s-a dus la Uniunea poeților și-a stăruit acolo, la cel mai mare, să se intervină în cazul meu, să fiu redat societății și muncii care mi se cuvine. La sesizarea mai marelui peste poeți, procuratura generală a restudiat dosarul meu penal și-a constatat că pe nedrept am fost condamnat. S-au prezentat chiar doi procurori la mine acasă, — Nicanora s-a speriat grozav, — să mă anunțe, cu mare bucurie, că mi s-a șters pedeapsa și că începînd de a doua zi voi fi un om repus în toate drepturile... N-am avut noroc. A doua zi a izbucnit răzmerița hanilor din pustie, iar procuratura a revenit asupra reabilitării mele, motivînd că: „nu este cazul acum să redeschidem asemenea dosare. Să i se dea de lucru (de fapt mi se dădea, așa cum reiese din cele relatate pînă acum), dar nu în sectorul cultural".

Ajuns la București, m-am străduit din răsputeri să obțin o audiență la ministrul Educației. Și-am obținut-o. Îl cunoșteam. Era din aceeași sorginte etnică din care ieșisem și eu și-am colaborat, imediat după mărețul act de la... pe linia noii politici, eu contînd atunci ca un om cu orientare generos apucată spre stînga. M-a recomandat ca pe-un element de valoare și nădejde marelui doctor Simionas Sefaras, secretar general responsabil cu predarea bunurilor noastre, datorate și, mai ales, nedatorate, prea darnicului nostru mare prieten..., care m-a și angajat pe postul de secretar al dînsului. Desigur că n-am stat mai mult decît una, două luni pe fructuosul post, adică pînă m-am scîrbit peste măsură.

Ministrul era filozof. Avea o mutră de berbecuș — fără coarne, șut, deși, după cum vom arăta, știa bine să-mpungă și fără coarne. Avea păr de aluminiu, făcut inele, și se uita la tine cu buzele țuguiate cu un fel de libido straniu, abstract, din niște ochi spălăciți, era doct, dar fără personalitate. Era bucălat filozoful nostru și-l citea

pe Aristoteles în original, (poate că tocmai de aceea nu pricepea mare lucru), deoarece el făcuse liceul elinesc, nu ca mine romeicesc, și-a venit să-și continue studiile în țară ca bursier al statului romeu, bursă acordată în baza certificatului de origine etnică romeică, așa cum o primisem și eu și mulți alții încă atunci.

Era îmbrăcat ca un burghez respectabil, cu jiletcă și ceas de aur trecut cu un lanț, tot de aur, peste burtica-i sofianică, perfect rotundă, ca un op filozofic. Avea picioare scurte și subțiri, iar mîinile îi erau roz-gălbui și moi, ca din aluat pentru prescuri făcute. Nici un pic de aer de atlet în alcătuirea lui. Tipul aparținea categoriei antropologice picnic-digestive, cu pufoaică de grăsimi peste schelet, nu de mușchi. Și cînd te gîndești la pieptul lui Platon — numele de platon înseamnă pieptosul — ori la statura de comandant de oștiri a lui Aristot Stagiritul...!

Starea de spirit constantă -- faculté maîtresse — a ministrului-filozof era teama. O teamă care zîmbea înainte și adulmeca mereu cu coada ochilor la dreapta și la stînga, iar din urechiuși trăgea cu iscusință atenție înapoi. Se numea Eutanasie Goza. I-am povestit, scurt și adînc, necazul pentru care l-am deranjat. După ce m-a ascultat cu oficială decență, zîmbitor lezat, mi-a răspuns:

— Problema ta nu se poate rezolva decît de către organele locale de-acolo, din Banca.

— Bine, dar n-ați auzit ce fac cu mine?

— Știu ei ce fac. Ei te-au pedepsit, tot ei te rezolvă.

— Bine, dar sînteți ministrul... (dei coioni, în gîndul meu) și-am venit la dumneavoastră ca să...

— Da, dar nu pentru oricine. Tu ai apucat pe alte drumuri în loc să mergi mai departe alături de noi. Acolo, ei îți rezolvă problema. Eu nu te pot ajuta cu nimic.

— Deci, mă trimiteți în gura lupului...

— Te trimit acolo unde trebuie și să-ți măsori cuvintele. Noi nu sîntem lupi...

(În gîndul meu: ai dreptate. Nu ești lup, ci coiot — specia cea mai hidoasă de șacali, și încă un coiot-filozof.)

Am întors spatele și-am ieșit afară din somptuosul birou, fără să-i mulțumesc măcar pentru bunul sfat ce mi l-a dat, domnului ministru „dei coioni", vorba italianului.

M-am dus la marele meu profesor, Tudor Podgoreanu, să-l consult. S-a uitat la mine lung și ușor crispat, mi-a mîngîiat creștetul capului cu mîna lui de levit, și-a adîn-

cit rictusul acela tragic din colțurile buzei de jos și mi-a spus: „Pleacă de-acolo, cît mai departe. Să-ți piardă urma. Măcar pînă ce iarăși dau de ea. Vino aici, în capitală, sau unde-ți vine mai la îndemînă... și-apoi vom mai vedea ce-i de făcut. Ține legătura cu mine".

În drum spre gară, mergînd cu capul aplecat, mi-am adus aminte de bătrîna săsoaică, cea care și-a pus în seara aceea, acolo, la marginea satului în care s-a întîmplat tărășenia cu prunele furate, capul pe șina ferată și i l-a tăiat trenul.

Mă plimbam, după un obicei de care nu mă pot debarasa nicicum, spre seară, în niște grădini pustii, aproape de calea ferată. În satul acela nu rămăsese nici un sas, decît o singură femeie, foarte bătrînă și care nu avea pe nimeni. Am zărit cu ceva, ca o arătare de om, care stătea pup chiar lîngă linia de fier, dar mi-am zis că este vreo ființă necăjită care culege ierburi de pe rît ca să dea la niște găini, ori la vreun purcel. Necăjită era ființa aceea, dar nu se afla acolo pentru a culege ierburi, ci ca să aștepte trenul. Iar cînd trenul a apărut de după cotitură și a venit spre ea cu ochi mari de foc, ea, bătrîna singură și părăsită de lume, și-a așezat cuminte gîtul pe șină, trenul a trecut șuierînd peste el, trupul s-a răsturnat pe terasament, dînd din mîini și din picioare de parcă ar fi aplaudat nu știu ce spectacol, iar ochii din capul rămas între șine se mișcau repede repede, la dreapta și la stînga, ca la o jucărie hazlie. Iar fața îi rîdea toată, cuprinsă parcă de-o nemaicunoscută pînă atunci extază.

Ajuns acasă i-am spus Nicanorei: „Draga mea, va trebui să părăsim acest oraș. Aici nu ne așteaptă decît tot alte și alte necazuri. Ce-ai zice dacă ne-am muta la Claustrum? Acolo, chiar dacă n-am găsi de lucru — deși cred că prin oficiul de repartiție a forțelor de muncă am găsi — cu siguranță că se vor afla mulți amatori de ore de limba franceză, ori brit-anglă. Sau aș face lucrări premergătoare la examene, pentru studenți, lucrări de stat la cei de la fără frecvență — de ce nu, și la cei de la zi, — aș scrie articole — chiar și poezii pe care le-ar publica și iscăli alții — sînt atîția dornici de glorie literară — și mi-ar da și mie cît de cît ceva din ce vor primi".

— Dragul meu, răspunde ea, surîzîndu-mi iertător, întîi și-tîi, în orașul Claustrum nu se poate intra cu una cu două. Este declarat oraș închis. Nu zic că nu se poate, dar taxa (adică șperțul) de intrare este de 60.000 de lei.

oferită celor care au puterea în mîini la primărie, și-apoi mai trebuie satisfăcută încă o condiție: să fii de altă semințe decît cea romeică. Ori eu sînt, din păcate, romeică, iar tu... romeu, și încă dintre cei nealterați, așa cum susții, cu orgoliu și pe bună dreptate.

— Am o idee, și cred că-mi va reuși. Voi cere plecarea în Sifonia. Autoritățile se vor opune, folosind fel de fel de tertipuri ca să mă oprească. Nu mă voi lăsa. Pînă la urmă vor fi obligați să-mi dea pașaportul. Ambasada sifonă, în schimb, nu-mi va da viza de intrare în Sifonia. Eu am să păstrez în secret acest refuz. Am să mă reîntorc la Miliția regională și-am să arunc pașaportul pe masă, zicînd: „Domnilor, nu părăsesc această țară. Am vrut însă să dovedesc că pot pleca. Și v-am dovedit. Dar nu plec. Vă pare bine, nu? Dacă însă nu voi fi lăsat în pace, atunci, cu tot regretul, voi pleca fără zăbavă. Rămîn în țară. Nu cer decît atît: cînd îmi anulați buletinul de cetățean străin și-mi eliberați buletin romeu, să-mi stabiliți domiciliul în Claustrum, să-mi dați slujbă corespunzătoare studiilor pe care le-am făcut și să mă ajutați să intru în casa proprietate personală..."

Eram un naiv, pentru că ei atîta așteptau: să fiu cetățeanul lor, adică sub protecția legilor și sub grija lor amănunțită.

— Dar domnul ministru, compatriotul tău, ce ți-a spus? Nu ne poate ajuta cu nimic?

— Miniștrii ăștia nu au patrie, nici prieteni, nici chiar părinți ori frați — într-atîta sînt de devotați cauzei pe care o slujesc. Ei n-au decît un singur crez adevărat: dorința de-a fi șefi, și-un singur dumnezeu: scaunul apucat sub fund. Aceste două cuceriri sînt plătite cu prețul devoțiunii. Sînt oameni de caracter, Nicanora, sînt caractere forte, ferme, nu se abat de pe linie. Ministrul acesta de pildă, compatriot de-al meu, oricît de mult m-ar jigni pe mine această apropiere și oricît l-ar incomoda pe el, datorită caracterului său ferm și-a totalei dăruiri față de scaunul de sub el, nu l-a primit în casă pe fratele său, care ieșea din închisoare, unde ispășise abominabila vină de-a fi gîndit altfel decît el et comp., și care venise să-i ceară pentru o seară adăpost, o haină ca să-și acopere trupul și o cină. L-a alungat de la poarta casei sale, gol, singur și flămînd. Nu e de jucat cu caracterul unor astfel de bărbați. Așa că, să terminăm cu acest subiect.

Iată ce-aș propune eu. Părinții tăi au, la Plaiul-Bătrîn, o casă frumoasă și două grădini. Voi și-așa nu vă

mai întoarceți acolo, nici tu, nici sora ta Căpușa, cu atît mai puțin bătrînii. Roagă-i să vîndă casa și cele două grădini pînă mai este timp, căci mai tîrziu o să le piardă pe de gratis, așa cum au pierdut și cele cîteva jugăre de pămînt pe care le-au avut pe hotarul comunei. Devălmășie nu se poate face acolo căci e zonă de munte, dar cum tatăl tău, bolnav și foarte înaintat în vîrstă, nu poate merge să-și lucreze pămîntul, primăria a și pus mîna pe el și l-a împărțit la oamenii săi de nădejde... Așa va păți și cu casa și cele două grădini. Se instalează într-o bună zi boahtărul sau mai știu eu cine în ea — căci e casă de gospodar, mare, situată-n plin centru — și ale boahtărului, ori ale primarului vor rămîne, ori la vreo finucă de-a acestuia.

Obțin, cu siguranță, cam o sută patruzeci de mii pe ele. Dacă-ți dau ție 70.000 de mii, noi ne cumpărăm cu ei o casă altundeva, la Claustrum de pildă, și am scăpat de sub grija ăstora de-aici. Un apartament de două camere putem cumpăra oricînd, oriunde.

— Ar fi foarte bine, a răspuns cu îndoială-n suflet Nicanora, dar tu știi cît de greu este să dezlegi pe un romeu de pămîntul pe care și l-a cumpărat din muncă și l-a lucrat o viață-ntreagă, și de casa pe care el, cu mîinile lui și-a ridicat-o.

— Dar o să le piardă.

— Va rămîne cu sentimentul că i le-au luat și nu că le-a dat, le-a înstrăinat. Dar am să încerc.

A încercat zadarnic, deoarece încercaseră cu mult mai multă abilitate, înaintea ei, alții... De la o vreme sora Nicanorei — despre care doctorul Petre Neagu spunea că pune mîna-n foc că nu e soră cu Nicanora și că s-ar fi încurcat scutecele la maternitate cînd s-au născut —, Nițișor, și cu soțul ei, Liviuț Căpuș, (Căpușa și Căpuș, cum îi poreclisem eu intuindu-le prea bine frumusețea caracterului) veneau suspect de des să-i viziteze pe bătrîni. Locuiau într-alt județ, el era șef peste niște păduri, iar ea institutoare — n-aveau copii și nici n-au avut —, aveau cămara burdușită cu bunătăți de tot felul și băuturi curate, cîștigau bine — mai cu seamă el —, slujeau statul și eclezia cu abnegație și sîrg.

Și nu veneau cu mîinile goale. Aduceau la părinți — așa cum stă bine unor copii recunoscători —, mai ales la bătrînul, tot felul de trufandale, chiar și haine, iar Livișor Căpuș, după ce bătrînul socru (despre taică-su cînd l-am întrebat ce face mi-a răspuns în silă, că „suflă să

nu crape"), se arăta mulțumit de așa ginere, iar el, ginerele, aterat, îi mai făcea o plăcere: îi administra o slujbă religioasă după rit ortodox, știind pe de rost toate texțele și tipicurile, el făcînd pe părintele iar ea, Nițișor, pe diacul. Glas aveau amîndoi, dar și credință. Bufneam în pumni și eram gata să vomit de scîrbă. Bătrînul în schimb părea încîntat. Erau așa de serioși amîndoi, el cînd o făcea pe preotul iar ea pe psaltul, încît te copleșea mila și dezgustul și constatai cu resemnare că cel mai neserios lucru este să iei ceva prea în serios ori să iei în serios ceea ce-i neserios. Ehei, dar ei aveau un țel precis. Aici se ascundea adevărata lor seriozitate. Și țelul a ieșit în curînd la iveală. Ei erau copiii cei buni. Și tot așa, cu daruri și servicii divine, cu prieznе, evanghelii, utrenii și... (pînă la urmă i-au făcut și prohodul, tot ei) irmosuri bisericești, într-o bună zi ne-am pomenit, noi ceilalți, copiii ingrați, Nicanora și cu mine, că cele două grădini de la Plaiul-Bătrîn, cu casă cu tot, au fost vîndute pe 130.000 de lei, banii au fost predați, toți, lui Nițișor și Liviuț, iar aceștia au cumpărat o foarte frumoasă casă familiară la Nărădia, așa cum stă bine unor oameni temeinic așezați, cu poziție, serioși și cuminți, nu ca Nicanora, care s-a încăpățînat să mă aștepte amar de ani și care s-a măritat cu un zăpăcit, „fală goală, traistă ușoară" ca mine, iar acuma trăiește ca o „sărăntoacă" și le mai face și de ocară numele și familia. Și-a mai adus și-un copil în viață, ca și cum asta-i mai trebuia... și... parcă vine din urmă încă unul. Vai de capul ei de... mofturoasă și de țîfnoasă. Nimic nu s-a ales de ea. Și ce fată bună și frumoasă era. Asta i-a fost soarta.

— Dar soarta se poate arunja. Totul e să vrei, a luat cuvîntul Căpuș, soțul ei. Dar ea este ca și el, semeață, ca și cum semeția ți-ar da de mîncare și ți ar ține de cald. I-am spus de-atîtea ori, ei, binențeles, deoarece cu el nu se poate vorbi, e fudul și sfruntător ca un de-ăla fără minte. Nu-i nimic de capul lui. Face numai pe nebunul. Și-o face pe suferința ei și rușinea noastră. M-am săturat să tot fiu chemat la organizația de temelie și întrebat: „Ce-i cu banditul ăla de cumnată-tu. N-are de gînd să-și pună mințile-n cap?" „I-am spus, tovarășe grai, dar parcă ai cu cine să vorbești? Acum i-am mai administrat o lovitură: din banii obținuți pe o casă pe care socrul meu a vîndut-o, nu i-am dat nici o lețcaie. Eu și cu nevastă-mea îl renegăm. Ni-i milă însă de nefericita

aia pe care a supus-o totală voinței și nebuniei lui... și nu știm cum să facem să o despărțim de el".

— Lasă, a răspuns ea, are un copil, mai vine încă unul, nu o să aibă cu ce să-i crească, iar sentimentul ei de mamă atunci îi va porunci să-l părăsească... Important este ca pînă atunci să nu-i ajutăm în nici un fel.

— Știi bine, i-ai spus și tu și eu lu' soru-ta să-l convingă să meargă la eclezie. Cu originea lui sănătoasă, cu... pregătirea și... talentul... pe care pretinde că-l are dar mai cu seamă cu referințele de la profesorii lui din București cu care se tot laudă, l-ar primi chiar în rîndurile ecumenice. Ideea mi s-a sugerat deja. Dar ai cu cine vorbi? Nicanora, la spusele noastre spre binele lor, n-a răspuns nimic. A surîs doar, de sus, sfidător, orgolios. A înnebunit-o de cap. Lasă c-o să vadă ea. Tatăl meu a fost taxat de chiabur, ca și tata, dar dacă am știut cum să ne purtăm ne-au primit în enclavă. Ei se țin măreți. N-au decît să se hrănească cu măreție.

Cînd am aflat de tîrgul cu vînzarea casei de la Plaiul-Bătrîn și cumpărarea celei de la Nărădia, pentru Căpuș și Căpușa, în exclusivitate, ca să le fie lor bine și să trăiască ani mulți fericiți pe pămînt, am zîmbit a scîrbă amestecată cu puțină revoltă. „Cum mama dracului, am apostrofat-o pe Nicanora, tu nu ești copilul lor? Tu ești venită de pripas, culesă de pe drumuri în casa lor? Așa e că nici nu te-au consultat măcar înainte de-a face acest minunat gest părintesc? Cum ai putut să te naști tu, frumusețe și briliant fără seamăn acestui pămînt bolnav de urîciune ca de scrofuloză, din asemenea părinți? Are dreptate doctorul Petre Neagu. Alta a fost fata lor, una care ar fi semănat, de departe sau de aproape, nu contează, cu Nițișor a lor, scumpa de ea! Fără îndoială că s-au încurcat scutecele la maternitate cînd să te ducă la alăptat... Gestul este de-o ingratitudine și-o murdărie incalificabile, ca și cum din coada sau de sub coada îmbîrligatului ar fi purces ideea și nu din capul unor oameni, cu atît mai puțin, mai josnic, din inima și cugetul unor părinți..."

— Toma, dragul meu, a dilatat ochii înspăimîntată spre cele spuse de mine, Nicanora. Sînt părinții mei. Nu vorbi așa. Te rog!

— Nu, nu pot accepta ca autorii acestei josnicii să fie genitorii tăi.

— Ba da, ba da. Te implor, nu te porni așa, căci greșești... Nu-ți stă bine. Vezi, dragul meu, nu știu cum

să-ți spun..., eu am optica, felul meu de-a vedea lucrurile, grav avariate, deformate. Le văd hiperdimensionate. Dar nu le văd rău, ci le văd, cum să-ți spun, mai așa cum ar trebui să fie. Și eu sînt cea cîștigată, eu cea bogată, cu posesoarea unei lumi, a unei înțelegeri despre ea în care mă simt mai fericită, în felul meu, binențeles. Pentru mine, de pildă, părinții mei sînt niște sfinți. Așa cum tu ești (cu surîs jenat, ca un sărut)... un zeu. Hai să zicem că tata nu este chiar sfînt, în orice caz o prezență deosebită, venerabilă pentru mine, dar mama, ți-o jur, mama mea este o sfîntă.

Și Nicanora — mi-am dat seama mult mai tîrziu, cînd lucrurile se văd de la distanțe mari și ne apar, deci, în adevărata, adică în înalt imperativa lor realitate și noimă, avea mare și frumoasă dreptate. Nu știu cît de venerabilă era persoana tatălui ei — mie mi se părea un om straniu de corect cu sine —, dar despre biata maică-sa nu greșea cu nimic atunci cînd spunea, cu durere, că este o sfîntă. A adăugat: „Se vor aranja și pentru noi cumva, odată și-odată, toate. Iar tu, a continuat apoi, fixînd asupra mea ochii ei cu surîzătoare chemare nimbată, mîndră, tu pentru mine, nu ești numai o persoană pururea dragă, ei... un fel de zeu, sălbatic... și prostuț. Orice nimeni te poate duce cu vorba dacă știe cum anume să exploateze copilărească ta bunătate și să te vicleneasică. Dar ferească-l dracu' să te atingă acolo unde pe tine te doare frumos, acolo unde sfîrșește-n tine omul bun și-și arată fața-i teribilă zeul. Ești în stare să apuci de tentacule balaurul și să te lupți cu el, fără armă, doar cu mîinile și puterea de zmeu a neînduplecării tale. Alții, foarte mulți, ar zice — cum și zic — în șoaptă, că ai fi nebun, iar eu tocmai de aceea te iubesc, pe acel nebun caraghios, dar care stă, tocmai prin această ridicolă nebunie, deasupra oamenilor...

Dacă, de pildă, te-ai fi dus la Dumitru Coc, sau la alți Coci, căci sînt mulți, să te rogi ca să-ți dea serviciu, catedră, luînd angajamente că..., și nu numai față de el ci și față de aceia înaintea cărora el a jurat de mult că-i va sluji cu neprecupețită și foarte aplecată sîrguință..., nu ți-aș mai fi îngăduit să te apropii de mine. Și-ar fi însemnat pentru mine, această pierzanie, cea mai mare suferință.

— Să revenim totuși la cele omenești, reiau eu. Tu ești mai lovită de soartă decît soră-ta. Plus de asta ești și mamă a unui copil și-a încă unuia care vine. La tine

erau datori să se gîndească în primul rînd. Noi trebuie să plecăm neapărat de-aici — ei și-așa au plecat demult —, nouă ne-ar fi trebuit o vizuină, altundeva, departe, și nu lor, care și-așa stau foarte confortabil acolo unde stau, în așezămintele direcției silvice. Te-au disprețuit și-acest dispreț venind din partea unor nemernici ca soră-ta și cumnată-tu, dar, vai, și din partea părinților tăi, mă-ntunecă amarnic și mă rănește. Dar nu trebuia nici măcar să ne acorde vreo prioritate, trebuia numai și numai să-mpărțească-n două părți egale banii obținuți pe casă și grădini. Cu 70 de mii de lei cît ne-ar fi revenit, ne cumpăram noi un cuicuș undeva, de pildă la Claustrum. Iar ei ne-au detestat și ne-au lăsat pradă nevoii și lupilor, în vînturile pline cu iscoade. Nu voi ierta niciodată această mîrșăvie.

În aceeași zi am căutat să dau de socrii mei și le-am zis: „Pentru ce semănați ură între frați? De ce pe una o tratați ca pe fata voastră iar pe cealaltă, care are mai multă nevoie de ajutorul vostru, o tratați ca pe-o nemernică? Ați băgat zîzanie și pizmă între fetele voastre. Este mai mult decît o rușine". „Este averea noastră și facem ce vrem cu ea, mi-au răspuns calm, cu satisfăcută indiferență, n-ai să ne-nveți tu ce și cum să facem".

Nu am mai zis nimic, nici măcar bună ziua, niciodată de-atunci încolo către ei, spre suferința ascunsă a Nicanorei. Dar la scurt timp după aceea am părăsit orașul Bansca instalîndu-mă la Claustrum, de unde veneam în fiecare sîmbătă la Nicanora și la copilul nostru. A cerut ea cinci mii de lei împrumut din cei 140 de mii. Cu înțeleaptă umilință a cerut, surîzînd, ca și cum ar fi zis: „dați-o naibii, v-ajung 135 de mii, ia dați-mi și mie vreo cinci mii... ca să ne cumpărăm și noi niște haine..." El, Căpuș, care avea deja bancnotele-n portofoliu și, deci, putea vorbi ca un american, i-a răspuns cu aroganța unuia ce de la turnul Kremlinului parcă i-ar fi vorbit „Nu te supăra, nu putem da nimic. Sînt deja investiți toți... Și-apoi chiar dacă ți-aș da, voi nu aveți cum și de unde să mi-i restituiți." (Pare cu totul incredibil, dar așa a fost.)

I-a vorbit rînjind onctuos, compătimitor, sigur de sine și, nu știu de ce, palid la față. Nicanora a fugit din fața lor, îngrozită, și-a plîns toată noaptea, refuzînd să-mi spună mie ce se întîmplase, implorîndu-mă să nu o întreb de ce plînge. (Mi-a mărturisit mult mai tîrziu, înainte de-a muri cu trei zile, eu am surîs cu amar și-am

sărutat-o, și-am mîngîiat-o îndelung, simțeam cum cîntă-n sufletul ei, care se pregătea de moarte, despărțirea... plîngînd, căci dacă, Dumnezeule, mi-ar fi mărturisit atunci cînd s-a petrecut josnicia, neîndoielnic, l-aș fi strivit sub picioare pe căpușul acela, oricît de mare mi-ar fi fost greața.)

Copiii cei buni, iubitori de părinți, au rărit vizitele la Bansca de îndată ce-au pus mîna pe bani. Le-au cam întețit însă din nou de la o vreme, cînd boala bătrînului avansase, ficat nu mai avea, tusea cardiacă-l chinuia într-una, și nu numai pe el, ci și pe toți ceilalți, dar mai cu seamă pe Nicanora, care îngrijea de un copil, făcea acasă normele, lucrînd peste niște hîrtii cît niște cearceafuri de mari, cu fel de fel de aliniaturi pe ele, unor angajați ai întreprinderii care nu făceau nimic altceva decît băteau mingea toată ziua pe arena de fotbal, făceau chefuri și „ciocneau" și, pe deasupra, își pregătea și cursurile pentru examenele de la I.S.E.P., unde reușise să se înscrie datorită sprijinului acordat de evreul Paker, cel care i-a spus în taină să nu treacă-n biografie faptul că eu am fost condamnat, șef de cadre al întreprinderii.

Dar mai presus de toate suferea pentru că-i era tată și bănuia, cu frică și durere, că i se apropie moartea. O simțea atunci cînd intra în baie, prezentă acolo, mută, ca o aripă nevăzută care bătea fără sunet, și te înfrigura. Simțea cum prezența Ei, a aceleia, se irita atunci cînd intra ca să-i spună o vorbă de mîngîiere bătrînului tată, căzut deja în mrejele ei — și mai simțea cum în obiectele toate din camera bolnavului, pînă și-n ceașca în care i se servea ceai, ori în bucata de pîine ce rămînea nemîncată, se strecurase un anume parfum, ca de obiecte bisericești foarte vechi, parfumul Ei, al umbrei aceleia care stătea pitită prin unghere, într-o liniștită așteptare.

Simțiseră apropierea morții și copiii cei buni de la Nărădia se încredințaseră de la un medic cum că bătrînul nu mai are de trăit decît niște zile și de aceea, grijulii cum erau, sporiseră vizitele iarăși, cu cadouri și cu aceleași servicii religioase oficiate la capătîiul muribundului. Slujbele bisericești le împlineau fără patrafire, dar cu carnetele roșii asupra lor, păstrate la loc sigur. Într-o zi, venind ei din nou i-au adus bătrînului și o cămașă albă, ca de mire. Cînd am văzut-o m-am înfiorat și eu. Era parcă o cămașă a morții. Și considerînd ei că aici, acasă la el, bolnavul nu avea o îngrijire adecvată — aici fiind gălăgie din cauza copilului, iar doctorii neavînd competența

necesară pentru a-i acorda o asistență ca lumea — l-au convins să meargă cu ei la Nărădia unde, avînd altă îngrijire și alte condiții se va face bine. Ca orice muribund, care încearcă instinctiv să înșele moartea, s-o deruteze fugind dinaintea ei, bătrînul a acceptat propunerea și s-a dus. Doctorii din Bansca cînd au aflat că pleacă mi-au spus să nu-l las deoarece poate muri pe drum. „Face ce vrea cu viața lui", le-am răspuns. Era aceasta într-o joi. În dumineca imediat următoare, noi, adică eu, Nicanora și copilul, stăteam la masă. În timp ce serveam supa, am zărit pe poștaș că intră-n curte. Nicanorei i-a scăpat din mînă lingura și-a strigat cu spaimă: „Tăticul meu, tăticul meu!"

Înțelesese: telegrama anunța moartea bietului bătrîn, Copiii cei buni și iubitori de părinți îl duseseră pe bătrîn la ei nu de altceva, dar pentru că știau că el avea sub perină o legătură mare de bani, pensia pe mai mult de zece ani, pe care o strînsese acolo fără să dea nici greițar pentru întreținerea casei. Zicea: „V-am ținut o viață întreagă, am agonisit prin trudă case și pămînt, acum trebuie să mă țineți voi". Și biata soacră-mea, îngrijind de o vacă și lucrînd grădina, cîștiga anevoie banii necesari întreținerii casei și îngrijirii lui. O luase de soție pentru că era foarte tînără și foarte vrednică, cuminte și neobosită în ale gospodăriei, dar nu adusese la căsătorie nici un fel de zestre, drept care s-a transformat din clipa aceea într-un fel de roabă a casei pe toată viața. Dar se ruga în puținul timp care-i rămînea la icoana Maicii Domnului Isus și nu a cîrtit niciodată cu nimic împotriva sorții.

Cu o zi înainte de-a închide ochii, bătrînul l-a chemat la el, lîngă pat, pe Liviuț — care de fapt mereu lîngă patul bolnavului se învîrtea, — și știa el bine de ce — și veghea, așteptînd ceva, mereu ca o nălucă prin preajma muribundului, — l-a mîngîiat pe creștetul capului aplecat cu smerenie mare sub mîna binecuvîntătoare, i-a făcut semn să caute sub perină, el a căutat cu sîrg, surîzînd în sine-i triumfător, și-a scos de-acolo legătura aceea magică în care se aflau vreo douăzeci de mii de lei, un ceas de aur, elvețian, cu lanț mare și masiv, tot de aur, precum și niște broșe, tot de aur vechi și acestea. I le-a dat sărutîndu-l pe fruntea aplecată anume la sărut. Și merita...

Cînd bărîna roabă a aflat de cele întîmplate, s-a tulburat cu înveninare mare, s-a înfățișat înaintea soțului

ei și a cîrtit pentru prima oară în viața lor de peste treizeci de ani trăiți împreună, zicînd: „Păi bine, Ioane, o viață-ntreagă stau și robotesc lîngă tine și-acum m-alungi din fața ta, lăsînd unui străin ceea ce era al altora? Asta ți-e omenia și recunoștința?..." Și bătrîna a spus acele cuvinte cu ochii plîngînd. Dar și ochii bătrînului atunci s-au umplut de lacrimi și, fără a putea vorbi, i-a rostogolit dincolo, așa plini de lacrimi cum erau, într-o înghețată alunecare.

Săraca bătrînă nu știa că grijuliul ginerică nu era decît mîna abilă, care acționa din umbră, a fiicei sale Nițișor, el nefiind altceva decît o unealtă servilă, un milog, dar tot atît de hapsîn ca și asociata lui.

Ne-am dus firește și noi la înmormîntare. Cea care a plîns cel mai mult și de-devăratelea a fost Nicanora. Eu am participat la acest trist eveniment din respect față de ea. Și mi-am reprimat niște porniri cumplite, tot din același respect.

Cheltuielile de înmormîntare s-au ridicat, cu masa pe care au dat-o și la care au participat numai rudele lui toate, din oraș și împrejurimi, cărora le-a demonstrat că cine-i el, s-au ridicat la vreo trei mii de lei, restul de vreo șaptesprezece rămînîndu-le beneficiu net. Nicanora a trebuit să-și suporte cheltuielile de drum — rudeniilor sale le-a plătit el, Liviuț, drumul pînă la Nărădia dus-întors — singură, pe contul ei, din cei patru sute de lei salariu, reprezentînd nu numai munca ei, adică a serviciului pe care-l presta ea, ci și a celor trei fotbaliști, cum am mai spus-o care...

— Fă-te-ncoa cu niște bănuți, a invitat-o frățește el pe Nicanora, rînjind drăgăstos, că mă duc la agenție să vă scot biletele... (Abia m-am stăpînit să nu-i disloc fălcile.)

— Nu-i nevoie, mi le pot scoate și singură. Și te rog să-mi faci..., adică vreau să zic, să nu faci imprudența de a ne însoți la gară..., și s-a uitat amenințător, cu suris de primejdie înspre mine. În aceeași clipă s-a ridicat, dreaptă, m-am ridicat și eu, ea a sărutat-o pe maică-sa cu ochii înlăcrimați și ne-am dus, cu copilul după noi, care s-a lipit de poala maică-sii, refuzînd cu îmbufnare să primească sărutările ce veneau să i se ofere din toate părțile. Numai pe bună-sa a lăsat-o să-l sărute, ridicînd fața spre ea și cuprinzînd-o de după gît cu brațele lui de copil.

Despre niște ierni frumoase, cîțiva prieteni dragi și, mai ales, despre unul nespus de drag

Iarna, a continuat Toma, este pentru mine anotimpul eternizării și-al iluminărilor vecine cu empireul purității desăvîrșite. Muzică mai vastă și mai săgetător șoptită, în cea mai profundă și mai imaterială cutie de rezonanță, nu există. Descătușarea este totală, ieșirea din limite, beatitudine absolută și înaltă mîntuire.

Adormire mai adînc surîzătoare în dimensiunile de dincolo iarăși nu există, și nici întîlnire mai tandră și mai de taină cu tot ceea ce a existat și toți cei cîți au fost să existe. Aștrii toți dispar odată cu pămîntul și materia se transformă în ninsoare, într-un fel de cîntare fără voci, ninsă. Harurile transcendenței coboară liniștit și liturgic asupra sufletelor noastre regăsite în ceea ce au fost să fie cine știe cînd, în timp, și cine știe unde, odinioară. Peste nebănuitele abisuri cu tenebre din noi, peste adîncurile oarbe și muncite mereu de puterile Naibii, coboară tăcut cîntecul ninsorii, transformînd ca prin minune demonia de-acolo într-un mîntuitor somn, iar fața hidoasă de pînă atunci a acelor bolgii se acoperă de surîsul-nimb al izbăvirii. Paradisul ni se redăruie, iar noi ne redobîndim întru-însul. Spada vuitoare de la porțile alungării stă și ea tăcută ca o mumie acoperită de zăpezi. Simți suflul divinității cum se strecoară peste tot, ca un prea fericit și darnic surîs. Sărutul ființelor pierdute de mult înseamnă fericirea recontopirii în El. Paradisul este un imperiu al ninsorilor necontenite, beatificare prin moartea care înseamnă revenirea-n nemurirea din care a dispărut orice urmă a vieții, resimțită acum doar ca pe-o colindă albă, șoptirea unei povești de demult, ce nu se mai termină.

Cînd ninge îmi aduc aminte de marii bărbați ai istoriei, de marea lor singurătate, de cei ai istoriei sîngelui meu, de teribila lor solitudine în care s-au retras, de iubirile mari cîte mi-au fost date să le iubesc în imemoriale alte vieți — una parcă în Sumer, alta la Troia, într-un castel de pe podișurile evului mediu, la Ninive sau în pădurile din patria mea cea de dincolo de vremi și galaxii — de mine însumi cel de-atîtea ori muritor aici, ori cine știe unde aiurea, iarnă, tu, înșelător de adevărat

imn neființei noastre!, cît de nefericiți sînt cei care nu te cunosc. Cînd începi a te arăta în toată splendoarea ființei tale somptuos liniștite, în toată neființa ta șoptitor cîntătoare, cum fug din cămările vieții toți orbeții ei, precum sobolii atunci cînd presimt naufragiul! Tu ești naufragiul în abisurile himnice de peste versanții ceilalți.

Nemaifiind el însuși, sufletul nostru este însăși eternitatea, o ipostază înșelătoare a acesteia. Nu mai rămîne altceva din noi decît veșmintele rătăcind după vedeniile care-am fost, ca voalurile după mireasa care nu mai este decît amintirea ei.

Aceleași zăpezi, cele de-atunci... care cad neîncetat peste sahara din sufletul meu ce nu vrea să-și găsească liniștea și împăcarea, cu toată stăruința lor orfic eliberatoare, m-au adus aici, pe această terasă, înaintea ta.

Pavel Ionescu simți brusc că se stîrnește un fel de viforniță-n ființa lui toată. S-a zgribulit sub hainele-i ușoare, de vară, de parcă un roi de fulgi s-ar fi abătut asupra lui, din senin. Figura prietenului său se estompa năpădită de aceiași fulgi grăbiți, deși peste cerul Saharei stăpînea imperturbabilă o lună plină, enorm de singură.

„Și să știi, a continuat iarăși Toma Grațian, duhul din mine care nu-și găsește liniște nici împăcare și care cunoaște adevăratul deșert — nu acesta al Saharei, ci acela al neînduplecatelor insomnii — nu-și găsește somnul decît atunci cînd în rătăcirile mele ating teritoriile unde ninge. Și intrînd în lumea lor vrăjită, îmi aduc aminte... Reintru în taina copilăriei, cu acele cîntece minunate ale ei care se strecurau parcă direct din inima împunsă a lui Isus în inimile noastre curate atunci, în vraja acelor lumi de basm — pe care numai zăpezile le evocă în fantezia noastră, — numai atunci cînd afară ninge ca-ntr-o geruine ele se zămislesc de către ființe singure și tulburate la firida vetrei ori stînd singure ca niște druizi în mijlocul codrilor, ori pe cîmpuri, și-ți aduci aminte de ceea ce nu mai este, de cel sau cea care nu se mai arată... Redobîndesc dimensiunea feericului și am sentimentul că într-adevăr duhul meu este suflat în mine de către Duhul cel Mare și restabilesc, prin mijlocirea amintirii și-a farmecelor ei, legătura mistică, în plină lumină, feerică și îmbălsămată cîntător, cu Principiul din care emană Creațiunea. Anotimp al iluminatelor interiorizări lucide, „iarna, anotimp al artei senine, lucida iarnă", luciditatea para-

disiacă, hieratică, inocență, zice poetul, cînd te scufunzi lent și luminos în neantul beatitudinii avînd în ea cîntec cu descîntec, ca de miresme albe și de albe luminații. Ninsoarea este împărăția revelațiilor, cînd devenim copii și ele ni se arată ca-n fața copiilor. Cînd începe să ningă — mai ales peste locuri pustii — fața pămîntului cea satanalic crispată și chinuită se transfigurează. Ninge atunci de parcă peste chipul lui Isus ar ninge, de parcă pămîntul tot ar fi trupul și fața Lui, iar văzduhurile năpădite de liniștita cîntare albă, eterna Lui duhovnicie parc-ar fi fiind. Și cum mai ningea peste turnul gotic din Bansca și se arătau defilînd lent fantome de cavaleri în veșminte albe, pe cai albi, cu coame de omăt, în crucea nopții, dinaintea orologiului cu 12 ochi!

Iarna, deci, cînd nu găseam de lucru, din cauza prea înțeleptelor planificări, stăteam la fereastră și priveam îndelung cum ninge peste oraș și dincolo de el, mai cu atenție uitîndu-mă cum ninge peste turnul catedralei gotice, cea cu patru ceasuri luminate, ca patru ochi mari, prin care el scurta timpul, și pe scurgerea lui orizontală dar, mai ales, pe cea verticală. Bătăile acelor misterioase orologii, abia răzbind pînă la urechea mea prin adînca fulguire, le aud parcă și-acum, mă urmăresc mereu prin noaptea mea, a eternei insomnii.

Priveam îndelung, pierdut în reverie, fulgii îmi năpădeau sufletul, iar sufletul începea să-și aducă aminte. Memoria se răscolea ca o negură străbătută de nu știu ce fior izvorînd din adîncul vremii și-al pămîntului și ca din neguri astfel tulburate se zămisleau vedenii ce cutreierau teritoriile închipuirii mele, aidoma unor năluci de negură și nouri. Și cum mă acopereau neîncetat fulgii, fulguirea aceea lină, stăruitoare se preschimba într-un cîntec alb, de-o îndelung bîntuitoare, nefirească nuntă. Elementele toate cîte alcătuiesc universul și ființele toate cîte înseamnă viața se contopeau și deveneau cîntecul acelui cîntec care eram eu, ca-ntr-un sublim sărut săvîrșit deasupra mult și dincolo de păcat, în starea dinainte de Cuvînt, dinainte de Mișcare... sau de după ultimul Cuvînt și după cea din urmă Mișcare.

Ieșeam în capul gol și mă pustiiam ore în șir prin orfica lor stare albă, suiam pînă pe dealul Catarg, iar de acolo mă înălțam la cer într-o tăcere de moarte, acceptată și primită ca pe o înaltă euharistie. Și mai vedeam de pe acel catarg cum ninge încă peste toate apele și locurile unde odinioară s-au dat bătălii.

Noaptea, stînd eu și ascultînd respirația fină a Nicanorei lîngă mine, bătăile inimii ei fără de asemănare, le auzeam forfota și foșnirea de-afară și simțeam un gînd nebunesc, ce mă îndemna să o ridic în brațe, să ies cu trupul ei mai alb decît ele în mîinile mele și s-o țin ca pe-o ofrandă înaintea lor, s-o ningă, să ningă peste ea și să ne acopere pentru totdeauna în niniveenele lor plocăzi.

Și, singur în miezul nopții și-n mijlocul zăpezilor, începeam a cînta cu voce stinsă, ca de sub morminte, colinzi... și lieduri străbătute de același fior religios și eram deodată copilul de-altădată, tînărul nesăbuit în arderile-i făr' de răgaz, și eram cel de atîtea ori rătăcitor pe acest pămînt, în nu țin minte cîte veacuri anume înainte și-n cîte ipostaze, precum și-n cele ce mi-i dat să mai fiu încă, vai!

Prietenii mei în acele zile de transă și amărăciune erau copilul meu, de care mă ocupam ca o bonă, Harry, Erich, Aty, ciudatul doctor veterinar Sendi, dar mai cu deosebire, micuțul Cristi, copilul vecinului meu, căruțașul.

Harry Kramer și Erich Kolrus erau colegi de serviciu cu Nicanora, împărtășind aceeași soartă cu ea, adică muncind și pentru alți trei, patru, care, fie că băteau mingea pe arena de fotbal, fie că băteau cîmpii, cîrciumile ori trotuarul, salarul curgea.

Acasă la Harry și Erich, unde mai veneau alte două familii de sași, tinere, făceam uneori — mai ales iarna — petreceri minunate. Și le organizam nemțește: de fiecare ins se percepea o taxă de treizeci de lei, de pildă; cu banii astfel obținuți se procurau cele necesare petrecerii, bărbații făcînd rost de băutură, iar femeile de cele necesare pregătirii bucatelor: chiftele, aspicuri, grisine, prăjituri etc. Munca era riguros divizată, pe vocații și îndemînări, specialități și delicatesuri. Fructele: portocale, curmale (se mai găseau încă pe-atunci), merele erau procurate de către bărbați. Dacă se sărbătorea ziua de naștere sau onomastică a vreunuia sau vreuneia dintre noi sau dintre ele, atunci contribuiam cu toții cu o altă sumă de bani, ne interesam cam de ce avea mai multă nevoie sărbătoritul și-i cumpăram un frumos și util cadou.

În timpul petrecerii povesteam glumind despre tot felul de nimicuri — ca oamenii serioși — dansam, dar mai ales cîntam, prinși de după umeri și legănîndu-ne la dreapta și la stînga, niște luminoase cîntece de drumeție (Wanderlieduri), iar mai apoi, aprinzînd lumînări (după

ce stinseserăm becurile) și așezîndu-le pe masă și-n ungherele camerei, cîntam alte cîntece, avînd în ele vedenie ce venea de dincolo de lume și trecea tot dincolo — trecîndu-ne și pe noi acolo pentru cîteva clipe — ca: „Morgenrot, morgenrot...", sau „Am brunen for dem tore", sau „Weite wiesen im demergrau", sau „Schone abend sterne", sau cîntecul acela de leagăn avînd în el mireasmă și duh de rouă lunară ori de brume din cealaltă față a lumii, „Guten Abend, gut Nacht", sau tot cîntec de leagăn și acesta, dar pentru un anume Copil: „Stile Nacht, hailige Nacht..." și altele și altele, încît ne întorceam la casele noastre, tîrziu, la ore mici, cu sufletele fermecate și fețele cătînd într-o înlăcrimată tăcere spre bolta plină de stele.

Cu aceste prilejuri aveam onoarea să-l întîlnesc pe înțeleptul bătrîn Breith, cel care înainte de vreme avea în proprietate personală vile minunate în locuri pitorești, bune pentru vînătoare — el însuși fiind un pasionat vînător — păduri de molid, precum și dealuri cu vii și pomi fructiferi, mai cu seamă meri ionatani, parmeni aurii, batuli, stetiner, gustav etc., încît, dacă treceai printre ele primăvara, cînd erau pomii în floare ori toamna, mai ales, cînd erau încărcați de fruct, aveai sentimentul că nu om trece prin edenicele acele livezi, ci o nălucă a lui dintr-o altă viață.

Mai deținea bătrînul sas și o fabrică de mezeluri, o cramă și-un mare restaurant, cel mai de seamă din Bansca. (Ziceau foștii lui ucenici, care deprinseră meseria de mezelari — și nu le-a mers rău în viață cu o astfel de meserie — în carmangeria lui Breith, cum că, atunci cînd cîte un trepăduș căruia îi plăcea să umble cu limbuța — această specie umană a proliferat mai tîrziu monstruos și s-a și instituționalizat, chiar devenind foarte prosperă și de speriat — se ducea la dînsul să pîrască pe cutare cum că fură..., bătrînul înțelept răspundea în silă și indiferență: „lasă-i să fure atîta timp cît este de unde... Atunci cînd nu va fi ce să fure va fi de rău". Acum, acest Iov al zilelor noastre nu blestema, nu se amăra, nu se pierdea cu firea (cine știe ce se petrecea cu adevărat în mintea lui), ci, retras într-un fel de debara de doi pe trei metri pătrați, împreună cu soția — cu demnitate resemnată și ea — iar aici, unde își aveau patul, își mai ținea și un foarte mic atelier unde confecționa nasturi feluriți, migălind cu mîna tremurîndă și glumind, nasturi din coarne de cerb. Coarne din cerbii pe care-i vînase el

cîndva. Asemenea nasturi aveau mare căutare și el muncea de dimineața pînă seara tîrziu, nu de altceva, dar ca să nu stea degeaba și, mai ales, să nu trebuiască să-l întrețină copiii. „Mie nu trebuie să-mi puie nimeni în blid, nimeni altul decît soția mea ori eu însumi", zicea.

Sekely Ati era reparator de aparate de radio. Mi-a fost elev. N-a trecut examenul de bacalaureat — spre folosul lui, — cu toate intervențiile mele pe lîngă profesorii din comisie, și a deprins meseria de depanator. Avea clientelă cu nemiluita și cîștiga bani mulți. Dacă, de pildă, un profesor lua pentru o oră de matematici douăzeci de lei, Aty, pentru că umbla cîteva minute numai prin mărunțaiele aparatului cu un fel de ciocan prevăzut cu plumb topit în vîrf, lua — de la client la client, și el era un foarte fin cunoscător de oameni — cincizeci, o sută, ba chiar mai mult, dacă cumva, pentru restabilirea unei legături între fire, zicea c-a pus de la el nu știu ce material prețios.

Petreceam zilnic, ore întregi, în atelierul său, iar el nu se sfiia să mă primească acolo, se arăta chiar mîndru că-l vizitează „o persoană ca a mea". (Am regretat amarnic mai tîrziu că-n timpul pierdut în atelierul lui Attila nu mi-am dat silința să-nvăț de la el acel meșteșug care m-ar fi ferit după aceea de multe necazuri și nevoi. Întîlnirile aveau loc zilnic și se prelungeau uneori dincolo de orele de funcționare legală a atelierului, drept care ne-au ieșit și vorbe în cetate precum că noi ne închideam acolo cu băutură și femei și ne dedam la desfrînări. „Măcar de-ar fi fost adevărat", vorba doctorului veterinar, Sendi Deleanu.

Sendi era un om de-o veselie continuă, debordantă, răspîndind în jurul său buna dispoziție, vorbirea lui fiind mai mult un fel de hohot de rîs decît vorbă, deoarece știa să glumească, să caricaturizeze și să biciuiască, rîzînd într-una, copilărește, cu fața incendiată de voie bună și de un anume apetit pentru ghidușia coțcară. Spre deosebire de Ati, care lua totul, chiar și fleacurile, în grav și-n foarte serios — pe nevastă-sa mai cu seamă, pe care o bătea zdravăn — Sendi Deleanu nu lua absolut nimic nici în prea grav și nici în prea serios. Iată de ce, avînd el cincizeci de ani, nimeni nu-i dădea mai mult decît vreo treizeci și șase... să zicem.

E drept că nu-i plăcea să fie grav sau serios, dar se arăta curios, receptiv și plin de interes față de lucrurile grave. Îi plăcea să asculte povești despre oameni celebri

sau fapte strălucite, ziceri filozofice și replici înțelepte, și se pierdea cu fața într-un surîs feciorelnic, în extaz — o față de culoare cărămizie aproape, din cauza vinurilor ce le bea și-a proteinelor pure, nobile pe care le îngurgita — atunci cînd se întîmpla să ajung în situația de a-i recita poezii, căci se întîmpla și așa ceva — și el de-abia aștepta acel *moment poetic,* — atunci cînd mă lua cu dînsul în șaretă și mergeam să castrăm — eu numai asistam — taurii și berbecii și armăsarii, tîrziu toamna, în comunele și satele din raionul Bansca, comune și sate pierdute misterios într-o lume a brumelor, care-ți dădeau o stranie înfiorare și-o nestăvilită poftă de vin și de-o căldură anume. Erau așternute cu brume statornice acele așezări prin care treceam noi cu șareta, ca nălucile, și parcă li se înălțau la ceruri casele prin fumul care suia liniștit vertical, nederanjat de nici o adiere, din ele spre dincolo de ele, în alte împărății, ale altor brume.

După ce termina funesta operație de dezbărbățire a bieților tauri, vieri și armăsari, și berbecilor urmînd a deveni ei după aceia boi și cai și porci și batali, ne retrăgeam în casa vreunui tehnician, subaltern de-al lui Sendi, și-acolo, noi între noi, dar nu chiar numai noi singuri, mîntuiam cîte o căldărușă întreagă de fudulii gătite în fel și chip și cănile de vin răcoros aferent, după ce, bineînțeles, întăritasem pofta de mîncare cu niște țuici de peste 60 de grade tărie.

Cu celălalt prieten, cu Taŏ, fiul meu în vîrstă de trei ani, mă înțelegeam de minune. Dimineața, după ce-l ștergeam bine, cu un ștergar, de acea sudație fină cu care se trezește de obicei copiii, îl frecționam cu zăpadă pe tot corpul, iarăși îl ștergeam, frecționîndu-l, de data aceasta cu un ștergar de cînepă aspru, îi dădeam de mîncare și-l culcam. După un astfel de procedeu copilul dormea tun iar eu puteam să vagabondez cu mintea și închipuirea liber, timp de cîteva ore. Erau situații cînd, neavînd altceva mai interesant și mai bun de făcut, scriam versuri. E drept, îmi era rușine de mine, dar nu divulgam acea nevolnică îndeletnicire la nimeni, nici măcar Nicanorei, care s-ar fi bucurat.

Într-o dimineață, cînd tocmai îl scăldam, în zăpada proaspăt căzută, pe copil, a apărut în ușă, ca din nicăieri, Nicanora. A încremenit între ușori cu fața albă și ochii holbați de frică. Copilul i-a rîs însă cu atîta sănătate și voie bună încît a trezit-o brusc din starea de panică a mamei care-și vede copilul în primejdie, și Nicanora, fe-

ricită, s-a jucat copilăreşte cu amîndoi, sărutîndu-ne şi stringîndu-ne în braţe, încîlcindu-ne părul.

Într-o altă zi însă, nu mai ţin minte ce pagubă a făcut copilul — parcă a tras radioul, de pe dulap, de firul de la antenă, l-a dat jos stricîndu-l, gata gata fiind să-i vină peste cap. Eu, cu nervii ca-ntr-o damigeană de benzină neastupată, căreia îi este suficientă o scînteie cît de mică pentru ca să explodeze — de fapt stăteam la masă şi... concentrat, compuneam versuri — m-am repezit la el, l-am pălmuit năpraznic, l-am apucat apoi de guler şi, de la o distanţă apreciabilă, l-am azvîrlit ca pe-un sac, în capătul patului. Puteam în acea erupţie oarbă a unor otrăvuri zăcute-n mine, cătrănitul, să săvîrşesc o crimă, ce zic, o monstruozitate. Copilul s-a adunat ghem, ca ariciul în faţa primejdiei şi-a stat chitic acolo, în colţul patului unde ajunsese din aruncătura mea, pînă după-masă, cînd a venit de la serviciu maică-sa. „Mămică, i-a spus cu tristeţe şi confidenţă, nebunul de tata a dat în mine ca un orb".

Am auzit din antreu cuvintele copilului. M-au năpădit şuvoaie de catran topit. Ca o reptilă neagră se tîra sîngele prin mine. Îmi venea să-mi dau în mutră cu pumnii şi să izbesc capul de ziduri tari, din cremene colţuroasă. M-am îmbrăcat sumar, am ieşit ca un ucigaş din casă afară şi-am rătăcit pe cîmpurile de la marginea oraşului pînă tîrziu noaptea, ca un nemernic, un blestemat.

Pînă la urmă, bunul meu şi înţelept prieten Taò, fiul meu, m-a iertat şi ne-am împăcat. Ca să mă răzbun pe poezie — deoarece din cauza ei, adică din cauza metehnei mele de-a versifica, în loc să fac aitceva mai util, de pildă să mă fi dus la cei de la putere, să-i rog de iertare şi să le cer o slujbă din care să trăim ca oamenii şi noi şi nu din salariul Nicanorei, am săvîrşit acea faptă monstruoasă faţă de copil, am cules din mizera mea bibliotecă toate cărţile de versuri — afară de Eminescu (pe cartea lui n-am cutezat a pune mîna mea de proxenet) de la Arghezi, ediţia biblie, pînă la Beniuc etc.... care, alelei! era prezidentul Uniunii celei mari!, m-am dus cu ele-n traistă la anticariat şi le-am vîndut la preţuri derizorii, iar cu banii astfel obţinuţi l-am luat pe Taò de mînă, am intrat în toate cofetăriile din urbe, l-am servit cu tot ceea ce-i dorea inima, i-am cumpărat banane, portocale şi curmale, precum şi un frumos joc de la magazinul copiilor. Prietenia şi solidaritatea dintre noi s-a întărit în urma acelei nesăbuinţe sălbatice. Pînă atunci, de pildă, Taò

mă mai pîra Nicanorei pentru una sau alta din boacănele mele — căci făceam mai multe decît el — dar din ziua aceea, a împăcării, nu m-a mai spus niciodată, la nimeni, nici la cei care l-au amenințat mai tîrziu că dacă nu spune nu știu ce despre taică-su îl vor arunca într-un beci cu șobolani și salamandre. „Nu-i nimica, a răspuns el cu sumețire demnă, pentru tata, oriunde m-ați arunca, eu mă voi simți foarte fericit".

Despre Cristi însă, ultimul de care ne vom aminti aici, mi-e greu să scriu. Ar trebui să preschimb cuvîntul în lumină de ceară de albine ca să pot mărturisi așa cum s-ar cuveni despre ființa lui pierdută. Avea doi ani și era unicul copil al vecinilor mei, el căruțaș, ea gospodină. Cînd mă arătam înainte-i uita și de mîncare și de maică-sa și de taică-su și de caii acestuia, de toate jucăriile puține pe care le avea, de orice și de orișicine, întindea mîinile precum oamenii care adoră le întind către Cel de Sus, înspre mine, cu ochii dilatați de fericire; îl suiam în brațele mele, îl aruncam de mai multe ori în sus — el chicotea de bucurie — și, lipit de pieptul meu ca și cum ar fi fost parte dragă și dureroasă din mine însumi — ne duceam la mine-n cameră și, acolo, împreună cu Tao (Cristinel îi dase fiului meu acel nume hotentot) ne jucam felurite jocuri, iar dacă eu mă așezam la masă, chemat de mizera mea ispită, să scriu sau să citesc, el și cu Tao se retrăgeau sub aceeași masă și-acolo se prefăceau într-un mod foarte serios și foarte grav (gravitatea și seriozitatea excesive stau bine copiilor dar nu și academicienilor sau altor autorități, deoarece aceștia devin fie hilari fie odioși, în tot cazul caraghioși...), cum că citesc sau scriu și ei... La răstimpuri, atunci cînd mă vedeau pe mine că aprind țigara și trag din ea, rupeau și ei o parte dintr-o foaie de carte pe care o țineau în mîini spre „lecturare..." o răsuceau în chip de țigare și-și făceau și ei pauza de muncă sau de reculegere, prefăcîndu-se că fumează.

Cristinel avea un vocabular foarte redus: Ampant (elefant), mor-mor (urs), nuna (luna), capa (capra), paca (vaca), bibobul (bivolul), hum-huma (cîinele), nupu (lupu), etc. Aria lui lexicală se rezuma la numai cîteva cuvinte, și-acelea spuse cam aiurea, plus niște exclamații sau gîngăveli, ce-i drept foarte sugestive, spunînd mult mai mult decît spune însăși noțiunea, termenul, conceptul etc.

Oricît de sărac îi era vocabularul și de nătîng, nu știu cum se făcea că ne înțelegeam de minune. De ce?...

Poate din cauză că nici unul din noi nu încerca să se afirme, să se evidențieze, să demonstreze, să impună... Nimeni nu se credea filozof, nici unul deștept. Exprimam doar niște sentimente de simpatie reciprocă și ne simțeam ceea ce eram fiecare, nimic altceva sau altcineva, foarte bine unul lîngă celălalt. Atîta tot. Nu intenționam să-i impun vreun punct de vedere, dar cu atît mai puțin el mie. Nici vorbă să ne pîndim gîndurile și intențiile ca diplomații și precupeții, să facem cîrdășii ca politicienii, să arătăm unul față de celălalt zgomotoasă și falsă iubire pe tribune, în fața lumii întregi, fără rușine, munciți de temerea vicleană ca nu cumva cel pe care-l săruți să nu te lovească mai repede decît ai tu de gînd să lovești..., ci noi comunicam din priviri surîzătoare, într-o miraculoasă armonie a contrariilor, căci el, Cristi era candoarea, inocența, iubirea în stare genuină, în timp ce eu eram o demonică agoră a tuturor iasmelor din ultimul limb al iadului, a tălpii iadului, cum spun sărmanii valahi. El îmblînzea demonia din tenebrele mele prin candoarea sa, iar eu îi ridicam și mai sus în lumină puritatea ființei lui, prin dorința de a mă ridica la el. Un dar mai minunat de la Dumnezeu ca prietenia lui Cristi nu mi s-a dat pe lîngă acela al Nicanorei. Dar... o să vedeți voi mai departe... Cine știe!! Mai bine să nu vrem să știm.

Într-o zi de iunie, zeul Cireșar mi l-a răpus pe Cristi. Și nu atît mie mi l-a răpus, nici sieși (căci cine știe de ce rele a scăpat prin acest rău), ci părinților săi, căci una este să-și înmormînteze copiii pe părinți și alta ca părinții să-și înmormînteze copiii, mai ales pe primul, pe unicul copil, așa cum era Cristi.

Un nenea — trimis al demonului de Cireșar — a venit cu căruța — căci era zi de tîrg în Bansca — și-a poposit în curtea lor. Era prieten acel nenea, trimis al zeului Cireșar, cu tatăl lui Cristinel, cărăușul. Și avea acel nenea cireșe multe în căruță, roșcovane și gălbioare, pietroase și moi, și dulci și parfumate...

Iar Cristi, prietenul meu, a mîncat cît l-a ținut burtica — zeul Cireșar stătea ascuns după zidul casei, lîngă grajd, și de-acolo rîdea cu diavolească plăcere uitîndu-se la Cristi cum înfulecă de zor la cireșe. Ca o cățea lăhuză se lingea pe buze procletul cînd se gîndea la victima ce-i cădea în mreje.

Peste noapte, Cristi s-a umflat ca toba de la fanfară, a gemut în niște dureri crîncene, nici nu putea scînci de

ele, căci făcuse o încurcătură de intestine și trăgea să moară. Au venit doftorii și-au zis că trebuie să-l opereze urgent. Cristi, în tot acest timp, nu căta spre nimeni, nu aștepta de la nimeni ajutor, ci întindea mîinile numai spre mine, implorînd numai de la mine, cu ochii cețoși, cu înfricoșare și rugă fixați asupra mea, mîntuire. Numai în brațele mele, după ce se cuibărea acolo, se ogoia cît de cît de sub mușcăturile oarbe ale durerii.

Pînă la spital n-a vrut să meargă altfel decît în brațele mele, strîns la sînul meu. Îl simțeam cum stă lipit acolo ca și cum parte vie din propriul meu trup ar fi fost. Cînd maică-sa, disperată și covîrșită de suferință îl chema să meargă la ea, Cristi îi zîmbea stins și duios ca unei mame, dar capul făcea semn de negație și se prindea cu și mai multă putere și credință de pieptul meu.

Cînd să-l predau medicilor ca să-l ducă-n sala de operație, el a întins pentru ultima dată, ca-ntr-o rugăciune, ca-ntr-un strigăt adînc secerător mîinile spre mine, implorîndu-mă din ochii stinși de durere, dar blînd și sfîșietor deschiși asupra mea, spunînd parcă: „nu mă lăsa, nu mă lăsa!"

Și Cristinel a murit pe masa de operație. Dar cu mîinile și ochii a rămas pînă în ultima clipă întinse și rugător deschiși către chipul meu și astfel îmi apare, și nu o dată, înaintea ochilor, de departe, din adîncul nopții, mereu. Astfel, sub această înfățișare, a rămas el viu în memoria mea, ca-ntr-o foarte veche, misterios luminată-n unghere, biserică. Am dus cu mine la mormîntul lui pe-o foarte bătrînă femeie, care de foarte mult a uitat de păcat, ca să răsădească peste amintirea lui flori de Nu-mă-uita. Așa, ca o datină. Ca un semn. Mai știi unde răspunde? Și repet ritualul acesta în fiecare primăvară. De stropit le stropesc eu, dar după ce postesc sever, post negru, timp de trei zile.

Tot o datină-i și aceasta. Nici aceasta nu se știe unde răspunde și unde ajunge. Iar ultimul lui scîncet, atunci cînd a întins înspre mine pentru ultima dată mîinile, implorînd scăpare, îl simt cum trece prin mine uneori, ca o lamă rece de aur alb, risipind în cerc raze din altă lumină.

PARTEA A DOUA

Pe terasă oamenii se răriseră, iar cerul se spuzise de stele. Arăta ca o Sahară fosforescentă, sus, atît de multe erau stelele, cît nisipul deșertului.

Pavel a ridicat capul din palma în care și-l proptise vreme îndelungată și s-a uitat adînc în ochii lui Toma. În orbitele ochilor acestuia se arăta un alt cer, spuzit pînă departe, într-alte margini, de miliarde de galaxii minuscule. L-a străbătut un fior. Iar ochii lui Toma rămîneau nemișcați în abisala lor depărtare.

Un grup de spălăciți pistruiați s-a retras în camere, ele, femeile, ducîndu-i după dînsele, foarte triste, pe bărbații beți. Pavel s-a dus un timp cu ochii după una, care l-a chemat la rîndu-i, lacomă. Privirile lui Toma însă au rămas fixe, încremenite într-o haotică imobilitate.

Prin frunzele eucaliptilor a trecut parcă o undă străină, o înfiorare aidoma cu aceea pe care o simți cînd atingi pentru prima oară buzele care te așteaptă. Aceeași stranie cutremurare lină au simțit-o se pare, și nisipurile, căci au purces să freamăte și să mișune surd. Se petrecea o taină. Căci și spuza cerului s-a înfrigurat.

Se petrecea o fuziune, o beție a contopirii dintre cele trei elemente, cele trei stihii, cele trei regnuri: pămîntul, viața și eterul, pentru a săvîrși cine știe ce eleusinie.

O rafală de vînt, apărută din neunde, a trecut prin oază, cutreierîndu-i somnul, apoi, ca o năluca uriașă, a dispărut înghițită de golurile de sub stele ale Saharei. Toma a tresărit, pălind ca săgetat de-o chemare. Pavel și-a culcat din nou falca în palmă, cu cotul proptit de suprafața mesei, pregătit să asculte pe mai departe mărturisirea.

Și Toma a reluat, aproape-n silă: „Iar după ce m-am mutat din Bansca în Claustrum, viața mea a intrat într-o altă fază, nu mai deosebită de cea dintîi în privința articulațiilor ei fundamentale, dar totuși alta. Moartea lui socru-meu mi-a fost de folos. Nici nu i-am făcut pomeni-

rea de trei luni că soacră-mea a vîndut casa din Bansca cu 75 de mii de lei, dintre care cincizeci i i-a dat Nicanorei, zicînd: duceți-vă de-aici, cumpărați-vă o căsuță unde veți ști voi, și Dumnezeu să v-ajute. Și-am cumpărat de îndată în Claustrum o foarte frumoasă casă, casă boierească, dar plină toată de chiriași. Nici nu puteam cumpăra altceva cu suma de 50 de mii. Văduva marelui industriaș Mrener, cea care se lăuda c-a fost curtată și culcată de regele Carol al II-lea, zis Caraimanul, se lăuda pe la cunoscuți că a găsit „un poii" (pe limba hanilor, fraier) care i-a cumpărat casa, cu chiriași, în care nu va intra niciodată, deoarece nu are buletin de Claustrum, așa că ea va rămîne și cu banii și cu casa, mie nerămînîndu-mi altceva de făcut, alt drept decît să plătesc impozitul și să execut reparațiile de rigoare ale edificiului. Se înșela boieroaica, fata unui alt mare industriaș, proprietar al unei mari fabrici de zahăr înainte vreme în frumosul oraș Vașarheu. Nu știa că, așa idiot cum mă arată mutra și firea și încrezător în oameni pînă la tîmpenie, am trăit cîteva mii de ani în preajma sifonilor și-am învățat de la ei cît de cît, vrînd-nevrînd, nițică viclenie. De-aici i s-a tras mai tîrziu decepția. În contractul dintre Nicanora și ea, Clara (eu am refuzat categoric să figurez ca proprietar alături de Nicanora, care a plîns din acest motiv, la cadastru, gîndindu-mă că nu-mi stă bine să moștenesc ceva de la niște oameni care nu m-au agreat, ba pe deasupra m-au și jignit, jignind-o pe Nicanora), se stipula cum că atunci cînd Nicanora îi va pune la dispoziție o locuință corespunzătoare, ea, Clari, îi va ceda partea ei locativă din imobilul înstrăinat. De aici i s-a tras altă decepție.

Numai una a doua parte din casă a cumpărat Nicanora cu cei 50 de mii de lei, cealaltă jumătate, total ocupată de chiriași, a cumpărat-o soacră-mea, așa cum se afla, și-a înscris-o pe numele celor doi copii ai mei, Tao și Dao. Mai mult decît viclenia pe care aș fi deprins-o de la sifoni însă, m-a ajutat ca să ies din încurcătura în care am intrat cu casa și din mrejele întinse-n calea mea, cu dibăcie mare, de fosta proprietăreasă ca și de chiriași, duhul căruia îi sînt dat eu în grijă de către Cel de Sus, așa după cum se va afla mai încolo . . .

Pe cînd duceam tratative pentru tîrguirea casei, mai duceam altele cu Miliția regională care insista, rugîndu-mă să renunț la cetățenia străină și să cer pe cea romeică — ei mi-o acordă urgent și cu dragă inimă — căci dacă fac acest pas, atunci tot ei mă vor ajuta să intru în casa cum-

părată și să obțin și serviciu. Așa că eu, atunci cînd am cumpărat, fără nici o perspectivă de a o și locui, casa, mă bizuiam cumva pe promisiunile făcute mie de către comandantul Miliției și nu pe șiretenia ce de la sifoni mi s-ar fi trăgînd.

Nicanora a rămas pe mai departe la Bansca, îngrijind de doi copii, pregătind examenele pentru facultatea pe care o urma fără frecvență și satisfăcînd și slujba ei, și nu numai a ei, ci a încă vreo trei, patru care..., iar eu m-am instalat la Claustrum, într-un antreiaș de 1/4 din casa cumpărată și care despărțea printr-un perete improvizat o jumătate a casei de cealaltă jumătate. Nu avea încălzire, dar era mai cald într-însul decît dacă ar fi avut sobă, deoarece venea într-însul căldură din trei părți: prin peretele care dădea în bucătărie, prin cel care dădea în camera lui Clari, ca și prin cel care mă separa de holul cel mare ocupat de chiriașul din partea din față. Era o căldură plăcută, discretă și constantă. Atîta doar că se auzeau, nefiltrate deloc, zgomotele de la W.C. Compensam însă acest neajuns prin bucuria ciudată pe care mi-o dădea geamul antreiașului, de deasupra ușii, care, plasat sus de tot, fiind mic și prevăzut cu gratii, îmi amintea de vraja singurătății trăite de mine în anii de temniță.

Între antreiașul unde îmi instalasem eu un fel de pat și bucătărie, se interpunea un altul, de vreun metru pătrat, amănunt topografic ce trebuie reținut pentru că ne va fi de folos la o mai bună înțelegere a situațiilor în care s-a petrecut un straniu eveniment.

Înainte de a-ți povesti toată tărășenia în legătură cu casa, despre procesele purtate și bătăliile — chiar bătălie — date, pînă ce-a dat și Dumnezeu — care a acționat prin mîna lui Sofronie Stîncă — să intru în ea cu toată familia, în ciuda dispozițiilor ferme lansate de primarul Claustrumului, unul Burdulea Lopodea, de a mi se lua jumătate din casă, pentru a fi atribuită unui prieten de-al lui, tot din neamul lopodăilor, ajuns acela om cu multe grade sub umăr, îngăduie-mi să-ți relatez, fiindcă merită, istoria dialogului meu cu ambasada Sifoniei și, în paralel, disputa cu organele de miliție din Claustrum.

La un moment dat ai noștri s-au hotărît să lichideze într-un fel sau altul cu cetățenii străini. Sau pleacă în țările unde s-au născut, sau renunță la cetățenia acelor țări, optînd pentru a noastră. Eu redobîndisem cetățenia străină, în urma unui certificat eliberat de ambasada Suisei, cea care gira și interesele Sifoniei, care nu dispunea

de un asemenea for reprezentativ în Romeia. După obținerea acelei cetățenii, văzînd eu că-mi umblă pe urme și-n suflet șobolanii și jigodiile și tot felul de gorobeți ca să mă prindă iarăși și să mă-nfunde din nou la pușcărie, m-am decis să părăsesc țara, sau, mai exact, să fac nițel șantaj, deoarece știam că nu au nici un interes, ba dimpotrivă, ca eu să plec. Dețineam secrete (!), știam prea multe și, pe deasupra, aveam un condei „veninos" și-o limbă „spurcată", după chiar opinia lor. Cînd însă autoritățile noastre au decis să rezolve odată pentru totdeauna cu spionii de cetățeni străini, m-au chemat și pe mine să mă-ntrebe ce-am de gînd: — Renunț la cetățenia străină, sau părăsesc țara?

— Păi, le răspund eu, am și făcut cerere de repatriere chiar alaltăieri și aștept să-mi dați pașaportul.

— Dați-ne puțin carnetul de identitate, zice ofițerul.

— Poftim, zic eu.

— Așteptați o clipă, zice el.

— Aștept, zic eu.

Dispare și, după cîteva clipe, reapare și, ca și cum nu m-ar fi văzut niciodată, mă neglijează total, ce zic, mă disprețuiește cu desăvîrșire, adresîndu-se altor petiționari.

— Domnule, intervin eu, m-ați chemat aici ca să lămurim o situație, mi-ați ridicat buletinul, vă rog să mi-l dați înapoi.

— Care buletin? răspunde el. Mi-ai dat mie vreun buletin?

— Acum cîteva clipe, replic eu.

— Vezi-ți, domnule, de treabă, nu mi-ai dat nici un buletin, ori vrei să mă iordănești pe mine?

— Bine, răspund cu indignare (el zîmbea satisfăcut), o să vă oblig să-mi dați altul nou.

— Buletinul tău n-a fost valabil, deoarece certificatul de naționalitate pe care ți l-a eliberat ambasada Suisă . . ., pe unde ai umblat cu alte șuste, nu era valabil.

— Voi aduce alt certificat de naționalitate chiar de la ambasada Sifoniei.

— Ai face mai bine să ceri cetățenia romeică.

— Ați face mai bine voi să nu-mi dați un asemenea sfat, deoarece un bandit ca mine nu poate fi vrednic de un asemenea titlu, de-o astfel de onoare. Un dușman al poporului romeu, cum mă considerați, nu poate pretinde a fi și cetățean al țării romeicești.

— Te facem noi om, te aducem noi pe brazdă.

Fug repede la București. Tocmai se reinstalase acolo ambasada sifonă. Intru. Portretele regelui și reginei afișate-n hol m-au făcut să zîmbesc nițel, deși, amintindu-mi de un anumit trecut, ce-i drept foarte îndepărtat, m-a trecut un fior de măreție. Intru într-un birou, al secretarului ambasadei. Stau în picioare la ușă, iar domnul diplomat de la masa sa de lucru nu catadicsea să mă pofteacă să stau sau să mă întrebe ce anume doresc. El era scufundat într-un fel de ladă mare de carton, plină cu pachete de țigări — se știe că țigările sifone sînt foarte bune —, le scotea din ladă, băgat cu capul pînă-n umeri și, extrem de concentrat și cu o impresionantă celeritate, le aranja pe porții și merticuri, după rang și naiba știe ce alt criteriu diplomatic. Scoțînd capul dintre pachetele cu țigări — vreo două îi rămăseseră pe umeri, pe alte două trei le ținea în mîini —, a aruncat asupra mea niște ochi bărnaci și balaoacheși și, virînd din nou mîna în sacul acela de carton, aplecîndu-se din umăr mult, m-a întrebat ce poftesc.

— Sînt născut în Sifonia, încep eu, am fost închis mulți ani aici...

— Și-acuma nu-ți dau serviciu și te hărțuiesc, mă întrerupe el, continuîndu-mă.

— Da, exact, reiau eu, și-aș vrea să plec în Sifonia, deocamdată, și după aceia voi vedea eu... încotro o apuc.

— Da, sigur, sigur. Noi vă recunoaștem ca cetățean sifon și, chiar dacă nu sînteți doctor, Sifonia vă primește, iar din partea noastră aveți întreg concursul și tot ajutorul. Așteptați puțin și vă aduc iscălit de domnul ambasador certificatul. Iar după ce s-a întors cu certificatul, în taină: Știți, Sifonia are nevoie de oameni bogați... nu de săraci...

În tot acest timp, diplomatul fuma, sorbind cu voluptate din țigară, trăgînd-o afară cu niște degete puhave de vădancă — după ce a sorbit din ea din niște buze roz cărnoase și umede —, fără să mă îmbie și pe mine la una măcar. Ultimul dintre nemernici, dintre țigani ar fi făcut gestul elementar, binevoitor, într-o situație ca aceasta.

— Dacă, reia el misterios, aveți cumva niște bijuterii, ceva aur, lucruri de valoare, mi... le predați mie. Vi le scoatem noi, dar... știți, serviciu la serviciu. Înțelegeți ce vreau să spun. Cota parte care ne revine.

— Am înțeles, am înțeles, dau eu răspuns, înjurîndu-l crîncen în gîndul meu. Nu-i puteam spune că nu am nimic, nici măcar verigheta pe care mi-au luat-o la anchetă

și nu mi-au mai dat-o înapoi. Nu m-ar mai fi primit nici măcar pe poarta ambasadei dară-mi-te să-mi dea viza de intrare în Sifonia. Acel secretar de ambasadă, avînd asupra sa gestiunea țigărilor, era de fel de pe la Calatis și se numea Sinfirischis. Era rozaceu la obraji, negru la ochi, durduliu la pîntece și foarte agil în mișcările mîinilor, ale picioruşelor și-ale buzelor ca niște felii de portocală. Era scund și avea gît scurt. Urechile îi erau mari, pliahure.

Mă întorc cu certificatul la Claustrum, mă prezint cu el la Miliție și cer ieșirea din țară.

— Statul sifon vă primește? mă întreabă de data aceasta comandantul.

— Da, desigur, uitați am aici certificatul de recunoaștere a cetățeniei sifone. Și, ca un prost ce sînt, îi arăt, sfătos, certificatul. El îl trage rapid spre el. Îl bagă-n buzunar, apoi mă întreabă:

— Dumneavoastră ce doriți?

— Cum, ce doresc? replic eu, să-mi recunoașteți cetățenia străină și să-mi dați drumul să părăsesc această țară. V-am adus certificat...

— Care certificat? mă interpelează el calm, indiferent.

— Certificatul pe care mi l-ați luat din mînă adineaori.

— Vezi-ți domnule, de treabă, ce crezi că ne duci pe noi cu iordane?

Îi întorc burzuluit spatele și ies din biroul domniei-sale. Glonț, iarăși, la București.

De data asta am dat peste un alt tip, bărbat simpatic, înalt, frumos și altetic, cu o seducătoare sprînceană, care s-a recomandat Leonidas Carbuzi. Acesta, după ce mi-a atras atenția, în taină, să mă dau la o parte din fața ferestrei — pentru că fereastra era studiată de la alte ferestre aflătoare la casele de dincolo de stradă — m-a ascultat cu bunăvoință, s-a deplasat într-un alt birou și s-a întors înmînîndu-mi un alt certificat de recunoaștere a cetățeniei sifone, atrăgîndu-mi subliniat atenția de a nu-l arăta la nimeni înainte de-a scoate copie după el, legalizată, ca s-o am asupra mea în cazul că originalul se va pierde din nou în buzunarul vreunui funcționar bine instruit.

Am revenit la Claustrum și-am procedat așa cum m-a învățat Carbuzi. Mi sa răspuns că da, eu pot părăsi țara, dar nu și soția cu cei doi copii, deoarece aceștia și cu mama lor sînt cetățeni romei.

— Nu, am replicat eu, aceștia sînt copiii mei, iar mama lor este soția mea și cum soția mea n-a declarat

ca-și menține cetățenia romeică, atunci cînd s-a măritat cu mine, ea a dobîndit automat cetățenia soțului ei, adică a mea, așa că vă rog să-mi eliberați pașaportul pentru plecare.

— N-ai să ne-nveți tu pe noi că care sînt legile țării și că ce spun legile internaționale. Tu poți pleca. Ție-ți dăm pașaport... Copiii și soția rămîn aici.

— Vă rog, atunci, răspund eu, să mă expulzați.

— De ce să te expulzăm cînd poți să pleci cu forme în regulă.

— Tot o formă în regulă este și expulzarea.

— Și... de ce nu vrei să pleci cu forme regulate?

— Pentru că refuz să-mi părăsesc familia cu forme regulate, de bunăvoie.

— De ce nu ceri cetățenia romeică?

— Faceți o gravă greșeală politică, domnule. Cum să acorde statul romeu cetățenia unui dușman al acestui popor? Nu. Nu cer nici cetățenia unui stat care mă consideră bandit și dușman, și nici familia nu mi-o voi părăsi de bunăvoie. Expulzați-mă.

Și m-am dus din nou la București, la ambasada Sifoniei. „Insistați mai departe, mi-au răspuns aceia, dar fără să-ntindeți prea tare coarda că... n-o să aveți nici la cine să interveniți și nici anume cine care să intervină în cazul că..."

Am insistat, și după ce am plătit o taxă îngrozitoare pentru obținerea vizei de ieșire pentru soție și copii, și după ce mi-am vîndut, cu mare strîngere de inimă, cu atît mai mult cu cît nu aveam deloc convingerea și nici dorința de-a părăsi țara, bietele mele cărți, puține dar de preț, la niște scriitori tineri de la Claustrum — care se mirau de ce cer mai mult pentru cărțile fără chipuri decît pentru cele care aveau chipuri — mă prezint din nou la aceeași ambasadă ca să cer viza de intrare în Sifonia, mai exact spus, m-am dus să le cer pașaport sifon de plecare din țară, după ce ai noștri mi-au eliberat hîrtiile de repatriere.

Aveam niște bagaje ușoare, cu niște haine de corp, plapomă și lenjerie de pat și nimic altceva.

— Va trebui, îmi vorbește urîcios un funcționar — altul decît Carbuzi — să cereți acordul Ministerului de Interne al Sifoniei. Fără acel acord nu vă putem înmîna pașaportul. Plătiți o taxă de urgență — taxă destul de aspră — ca să o obținem cît mai repede.

Plătesc taxa de urgență, iar a doua zi mi s-a răspuns scurt că ministerul îmi refuză intrarea în Sifonia.

— Pentru ce motive, cer eu lămuriri.

— ... dă el din cap. Apoi, mișcînd dăscălește din același cap: „Ce ne-ați făcut? ce ne-ați făcut acolo?"

— Eu, unul, n-am putut să vă fac absolut nimic, decît că am făcut, e drept modeste, servicii culturii sifone. Am plecat la vîrsta de 15 ani, n-am fost nici cu nemții, nici cu italienii, nici cu englezii, nici cu rușii, nici cu nimeni.

— Asta-i situația. Cereți cetățenia romeică, «dacă ți-a trebuit școală romeică și s-o faci pe romeul», în gîndul lui. Nu aveți voie să vă repatriați în Sifonia. Mi se pare c-ați făcut și armata în Romeia.

— Da, am făcut-o, și cei cu asta? N-am luptat împotriva Sifoniei.

— După legile țării noastre, v-ați pierdut din acea clipă cetățenia sifonă. La revedere.

Mă-ntorc acasă zbuciumat, dar nu chiar trist. Undeva, și-ntr-un fel, îmi părea bine că nu plec. Asta era și intenția mea din subconștient. Și Nicanora s-a bucurat, deși a plîns frumos nițel.

A doua zi mă înfățișez la comandantul Miliției din Claustrum.

— Am venit, îi zic, să vă predau actele pe care mi le-ați eliberat. Am vrut doar să vă dovedesc că pot să părăsesc țara, iar acum, cînd pot pleca, ca să vă mai dovedesc și altceva — ceva mult mai interesant și mai adevărat — anume că mă simt legat de această țară și că nu vreau s-o părăsesc, am venit să vă restitui actele ce mi le-ați eliberat și să vă cer cetățenie romeică.

— Ne bucurăm, ne bucurăm, s-a ridicat el din scaun, mi-a strîns mîna și m-a îndemnat să merg cu cererea de primire a cetățeniei la Sfat.

— Două lucruri vă cer: atunci cînd îmi eliberați buletinul să-mi stabiliți domiciliul la Claustrum, și să-mi acordați sprijinul dumneavoastră pentru a putea să intru în casa proprietate personală a copiilor și soției mele. Și încă ceva: sprijin ca să pot ocupa un post corespunzător cu studiile făcute.

— Desigur, desigur, răspunde el triumfător, să țineți legătura cu noi...

S-a bucurat. Pentru dînsul refuzul meu de-a părăsi țara era un succes. L-am lăsat acoperit, tot, de un fel de surîs de-o reală satisfacție. Nu știu dacă bănuia ceea ce se petrecuse cu mine la ambasada sifonă. Ar fi înțeles totul

dacă cumva ar fi auzit de celebrul proverb roman despre sifoni: „Sifona fides nulla fides".

Sifonii au procedat cu mine așa cum au procedat și cu prietenul nostru Tudor Cauz care, încrezător în ei, întrucît îl asiguraseră că-i dau viza de intrare-n Sifonia, și-a vîndut tot ce bruma avea, a plătit ultima chirie — deci nu mai avea nici unde să stea — și s-a prezentat la ambasadă pentru viză. Aceasta se întîmpla pe la orele 11, iar după-masa trebuia să părăsească Romeia. Ei bine, aceiași funcționari amabili care i-au promis că-i vor da viza i-au răspuns și acum, tot cu amabilitate, că nu i se acordă viza cerută.

Bietul Cauz atunci, inspirat, nu ca mine, se duce la ambasada hitiților, oameni vestiți prin cinstea și respectarea cuvîntului dat, și obține de la ei intrare-n Hitiția, pe motivul că, mai demult, vitejii hitiți au stăpînit secole de-a rîndul partea de nord a Sifoniei (Sifonia însăși) și deci părinții lui Cauz au fost cîndva supuși hitiți. „Aferim, bre, efendi, au răspuns generos funcționarii de la acea ambasadă, buiursum, ghidi orda, ghidi orda". Adică: „Poftim domnule, cu plăcere, poftiți, poftiți, desigur." Și Cauz ajunge în Hitiția într-un lagăr de refugiați. Se naște între timp un conflict între sifoni și hitiți, guvernul hitit a cărui promptitudine în a rezolva problemele politice este renumită, decide expulzarea tuturor sifonilor din țara hitită. Odată, și împreună cu aceștia, s-a putut întoarce la părinții săi, în țara de naștere, și prietenul nostru Tudor Cauz, sărmanul, căci după trei ani a murit de rac. (Apropo de conflictele necontenite dintre hitiți și sifoni, ele se pare că înseamnă o contraofensivă, o revanșă de durată a troienilor asupra aheilor, un fel de răzbunare a acelora pentru relele și jaful săvîrșit în timpurile homerice de strămoșii sifonilor asupra strămoșilor poporului hitit.)

La „neșansa" mea de a pleca în Sifonia a contribuit foarte mult, cred, și plecarea — mai bine-zis alungarea rușinoasă — din Romeia a simpaticului funcționar Leonidas Carbuzi, făcut de la maică-sa mai mult pentru a fi excelent exemplar de prăsilă decît slujbaș în ale diplomației, căci iată ce i s-a întîmplat: Cum îi plăceau foarte mult femeile, iar ele la fel de mult pe el, căci era chipeș, cu deochi în priviri și zdravăn la adică, s-a luat după una, un fel de cobră superbă pe care un mascul cum era Carbuzi ori trebuia s-o aibă, ori să se sfîșie cu unghiile pînă la a-și da sufletul.

Apăreau în ceva ziare din capitala Sifoniei niște articole denigratoare față de bunăstarea continuă, nestăvilită din Romeia, iar cei din R.P. Romeică au dibuit pe autorul acelor articole — care nu era altcineva decît frumosul Carbuzi — și, cum nu putea să-l aresteze, i-au scos-o-n cale pe funesta frumusețe cu ochii mari, negri și cu trup de jăratec înăbușit.

Iară bietul Leonidas s-a dus după chemarea din ochii ei afurisiți, adus ca un orb după dînsa, din priviri doritoare, pînă ce a ajuns în așternutul ei, lîngă ea, amîndoi dezveliți, iar cînd să-i prezinte scrisorile de acreditare, ca un diplomat ce era, în genunchi înaintea acelui dureros de misterios imperiu, și-a pus satana — marele senior peste acele împărății minunate — coada, și bate „șoțul" dînsei la ușă.

Diplomatul, stînga-mprejur și, buf, așa gol cum se afla, pe fereastră afară, în niște tufiș. Peste el în tufiș au dat și niște cîini pribegi precum și alți cîini în uniforme care l-au umflat bine-n pielea goală din pulane, apoi l-au umflat în mașina Miliției și direct în birourile acesteia. Cu greu s-au dumirit cei de la Miliție că vinovatul era funcționar cu drept de imunitate asupra sa, căci hainele în care se aflau documentele despre starea sa nu se aflau și ele asupră-i. Ele rămăseseră în valiza diplomatică a frumoasei și ticăloasei Pena Corcodușa ofițer.

Abia a doua zi au anunțat ambasada că se află la miliție un diplomat de-al majestății sale... și-așa mai departe..., au venit de la ambasadă cu haine, l-au îmbrăcat, i-au împachetat și l-au trimis acasă, conform legilor și normelor diplomatice în vigoare.

Ți-am reținut nițel atenția asupra acestui caz ca să ne și amuzăm și pentru că văd că nu-ți iei ochii de la nordica aceea de la masa de-acolo, care, după cît se vede, te așteaptă cu nerăbdare să-i prezinți scrisorile de acreditare... fără... recepția care a urmat în povestea lui Carbuzi.

— Totdeauna ți-a plăcut să mă necăjești, Toma, să mă împungi. Și asta mai mult din cauză că sînt popă.

— Nu, nu din cauză că ești popă, Pavel, ci din aceea că ești cam pehlivan și... nici nu-ți stă rău.

— Dar, mai bine, te rog să continui a-mi relata despre ce s-a mai întîmplat cu tine în continuare, după ce ai redevenit cetățean romeu. Mă bate gîndul să devin scriitor, să scriu despre toate cele întîmplate cu tine, să te fac erou.

— Nu-i rău. Dar mă tem că o asemenea carte nu va interesa pe nimeni altul decît doar pe tine. Ce folos poate să prezinte o carte în care lucrurile sînt prezentate exact așa cum s-au petrecut? Literatura nu este viață ca atare, ci ceva care stă deasupra vieții. O compensare sublimă sau o recompensă. O renaștere și o re-creațiune a ei, după o altă dorință, altă fantezie și altă viziune despre ființa de ea. O prelungire a ei în ea însăși prin fantazare; o redobîndire în ficțiune.

— Atunci, continuă să-mi povestești, așa, ca să ne treacă de urît și ca să nu fiu ispitit să mă uit la nordica de-acolo și nici tu să n-ai motiv de a-mi spiona necazurile.

— După ce am devenit cetățean romeu, a continuat atunci Toma Grațiani, m-am prezentat la Inspectoratul școlilor ca să mi se dea de lucru. Ionel Gălbioară, inspectorul-șef, fost elev de-al meu pe vremuri, mi-a spus că există o dispoziție pe linie de minister al culturii potrivit căreia eu nu am drept să lucrez în sectorul cultural-educativ. „Dar trebuie să vi se dea de lucru, a adăugat el, altundeva, în alt sector".

M-am înfățișat, după îndelungi așteptări pe la diverse uși și-n diverse culuoare, la domnul șef al Miliției, cel care-mi propusese că mă va sprijini să-mi găsesc slujbă potrivit cu studiile absolvite etc...., dar și acesta mi-a răspuns cam în același fel ca și șeful peste învățămînt, dar mult mai ferm și mai sec: „Tovarășe (eram de-acum tovarăși), noi nu umblăm cu influențe și intervenții. La noi există legi, iar noi le respectăm. După lege, dumneata ești obligat să te prezinți la oficiul de repartizare a forțelor de muncă și cei de-acolo te vor rezolva".

M-am dus „la cei de-acolo". Aștept niște zile pînă ce mi-a venit rîndul să apar înaintea unui funcționar care sta dincolo de un ghișeu. Îi pun sub ochi cererea și-i mai și dau niște explicații suplimentare. „Mda, zice el ap'e-cînd capul, ca și cum ar fi vrut să împungă și ridicînd mărgelele ochilor înspre mine, dar trebuie să prezentați dovadă de negație de la Inspectoratul școlar cum că nu au nevoie de dumneata acolo"... și-mi restituie cererea.

Mă duc din nou, din nou așteptînd pe coridoare zile la rînd, deoarece inspectorul era cînd în inspecție, cînd ascuns undeva unde nici dracul nu știa, ca să poată lucra fără să fie deranjat, fie la ședință, sus, sau la ședință, mai jos, sau — cu atît mai bine pentru dînsul — la vreun chef cu dăscălițe și profesoare tinerele, iarăși nici naiba

nu știa unde anume, împreună cu alte soiuri de șefi, cu alte răspunderi, la care chefuri — se zvonea prin lume — după ce șefii se îmbătau pînă la înflăcărare, dezbrăcau pe gagici în pielea goală, le urcau pe masă și le puneau să danseze în felurite chipuri, ei întărîtîndu-le pofta de dans prin aceea că le pușcau cu sifoanele în părțile cele mai sensibile, și cele din față și cele dinapoi, și mai ales cele dintre dinainte și dinapoi. Erau acestea întîmplări obișnuite în viața șefilor de peste tot și, mai presus de orice, semn eclatant de bună stare.

Ajung totuși la Ionel Gălbioară — șeful. (Acesta, după cum îl descrie și numele, la acele chefuri, ședea numai într-un colț și se amuza de bunul trai al celorlalți, privind numai și zîmbind mereu precum fecioarele.)

— Dă-mi te rog un act de negație, cum că n-ai nevoie de mine în învățămînt, îi zic prietenește.

— Nu pot. Mă puneți într-o situație foarte delicată, răspunde respectuos el. Cum să eliberez eu o asemenea dovadă celui mai bun profesor al meu? Nu, nu pot.

— Atunci repartizează-mă undeva la o catedră.

— V-am spus că există o hîrtie prin care vi se interzice să lucrați în sectorul cultural.

— Atunci ce să fac?

— . . . , ridică el din umeri.

Mă gîndeam să-i spun: „Să mă duc în. . .“ Nu i-am spus deoarece un sentiment de respect al profesorului către elev nu m-a lăsat s-o fac. De altfel, nici nu-l puteam trata pe Ionel Gălbioară ca pe Dumitru Coc care, la chefurile pe care le organiza chiar în laboratorul de fizică a liceului din Bansca — prevăzut și cu un fel de covoraș, dar nu pentru rugăciuni, ci tot pentru un fel de îngenunchieri — se dovedea a fi cel mai sertic, mai vivace, mai atroce și mai veloce dintre toți, așa mititel și nevoiaș cum arăta.

Am părăsit biroul strecurîndu-mă afară pe ușă ca o umbră blestemată, apăsat nițel din umeri sub povara amărăciunii de care eram acoperit. Nu i-am întins nici mîna, nici bună ziua nu i-am dat, dar am simțit cum mi se preling pe șira spinării, discret și duios, picături de lacrimi. Erau de fapt lacrimile care căzuseră peste obrazul lui, la plecarea mea pe ușă. Le-a șters repede, de frică să nu care cumva să-l vadă cineva, secretara, femeia de serviciu, sau vreun alt coleg, vreun subaltern.

Ce-i de făcut? Trebuie să recurg la un tertip. Iar pînă la tertip, ia să mai merg eu la un alt elev al meu, la

Sabin Zacu, cel care are post mare de tot, la senoria guberniei.

Sabin Zacu era un om minunat și un bărbat adevărat. Iar pe deasupra mai trecea și printr-o criză de îndrăgostit, stare care-l făcea să fie mult mai curajos și mai generos. Ca tot masculul în plin exercițiu al dinamicei sale creatoare de viață. M-a primit deîndată. A rîs cu bucurie și m-a tratat și cu cognac.

Apoi, ferm și fără temeri, cu toate că se afla la a treia ușă dincolo de biroul marelui senior, a ridicat receptorul, a format un număr și-a rugat pe un coleg de-al său de facultate, acum inginer-șef la panificația orașului, să-mi dea ceva de lucru în cadrul întreprinderii sale.

— Este un fost profesor de-al meu, un om deosebit și de-o vastă cultură, și poet pe deasupra, m-a flatat el, Sabin. Îl am în mare respect. Am învățat, în foarte scurt timp, de la domnia-sa cît n-am învățat în restul anilor de liceu și de facultate de la toți ceilalți profesori, a subliniat el flatarea, sincer.

— Am un post la moară, răspunde inginerul șef de la panificație, de muncitor.

— Și ce trebuie să facă acolo, cere lămurire Sabin.

— Să descarce sacii de pe camioane și căruțe, să-i aducă și să-i golească-n coșul morii, apoi iarăși să-i care plini cu făină și să-i încarce pe aceleași camioane și căruțe.

— Și asta toată ziua?

— După cît este de lucru. Și este, slavă... naturii.

Sabin întoarce jenat fața către mine. Nu atît lui îi era milă de mine cît mai mult mie de el, de situația în care-l pusesem.

— Excelent, excelent, am răspuns, mă duc chiar acuma să-mi facă angajarea.

Am ieșit repede. Sabin m-a petrecut din ochi cu jale. După un sfert de oră mă aflam în fața unui tînăr zvelt, înalt și cu privire de om laș. Mă conduce la o doamnă, șefa cadrelor (umblam de la un șef la altul), doamnă destul de grasă și la propriu și la figurat, purtînd un nume exotic.

— Ordin de la tovarășul Sabin Zacu de la senioria guberniei, torăie inginerul-șef, să-l angajăm pe dînsul.

Iese și mă lasă cu șefa.

— Unde lucrat pînă acuma la tumna-ta?

— Unde s-a nimerit, răspund.

— Nu țelegem.

— Acolo și-acolo, și-acolo, și așa mai departe, explic eu.

— Copletam acest foae, zice ea, și-mi întinde o mulțime de file-formular, iar tupa ce copletare, pretat la mine și venit la raspunsa, la tupa o saptamuna.

— Sarut muna, mulțumește, răspund eu și ies cam descumpănit afară.

După o „saptamuna" mă prezint din nou ca să primesc răspuns.

— Pare reu, nu pûtem, angajare la tine, îmi vorbește cu sobrietate de fier șefa. Nu pûtem.

A doua zi Sabin Zacu era chemat la marele senior Voievoda. Voievoda ținea la Sabin. Dar mai mult încă la funcția sa de senior. Îi zice, și autoritar și părintește:

— Sînt informat că tu sprijini pe banditi și te ocupi de soarta lor, intervenind în numele senioriei ca să se dea posturi dușmanilor regimului nostru. Ce anume este adevărat dintr-astea?

— Da, răspunde în felul său bărbătesc Sabin. L-am rugat — și nu, nicidecum în numele senioriei, pe fostul meu coleg și fost prieten, Sulifache, să-i dea de lucru, indiferent unde, fostului meu profesor, căruia îi sînt foarte îndatorat și căruia îi port o frumoasă amintire. Nu i-am cerut să-l facă nici secretar, nici pontator, nici normator, nici băgător de seamă, nici portar, ci încărcător și descărcător de saci la moară. Omul n-are pe nimeni. Trebuie să trăiască din ceva. Că doar n-are să se apuce de furat și tîlhărit. Și-a venit la mine să mă roage să-l ajut. Și l-am ajutat după cum v-am expiicat, tovarășe prim-voievod. Dacă am comis vreo greșeală prin aceasta — și bravul Sabin Zacu scoate din buzunar cu un rictus, și de mînie dar și de scîrbă, și de satisfacție, carnetul cu coperți roșii — poftiți carnetul meu, dați-mi dezlegare de-aici să mă duc să-mi caut de lucru unde va da Dumnezeu.

— Uite ce, Sabine, dacă cumva ai greșit — și eu te înțeleg — și nu spui tot adevărul în chestiunea asta cu profesorul, de data aceasta te iert.

— Nuuuu... știți.

— Dar dacă este așa cum spui tu, reia implacabil prim-voievodul, atunci să dăm pe ei...

Ei, aceia, erau de fapt dușmanii lui Sabin, care demult îl pîndeau la cotitură ca să-l găsească-n culpă și să-l bubuie. Dețineau posturi tari și ei, dar nu la conducerea guberniei, ci la aceea a cetății, care era subordonată ce-

leilalte. Suspiciunea și urmărirea se făcea pe motive etnice, Sabin avînd neșansa de-a fi velh iar pe deasupra și om vrednic și incoruptibil. Șefa de cadre de la panificație cînd a auzit că Sabin intervine pentru un fost deținut politic — dacă ar fi intervenit pentru vreun borfaș era treabă cinstită — și-a zis că acum e gata cu el, l-a prins, și-a sesizat grăbit conducerea cetății, unde predominau, ce zic, unde tronau în exclusivitate cei din neamul hanilor. Conducerea cetății a atras atenția conducerii guberniei, iar primul-voievod l-a chemat la ordine și întrebări pe vinovatul Sabin, după cum s-a relatat mai sus.

— Ia-ți carnetul, și-ntoarce-te la treaba ta, dă ultim răspuns voievodul.

După cîteva zile, cine se strecoară ghemotoc pe ușă, în biroul lui Sabin, cu niște hîrtii la subsuoară pentru iscălit?, tocmai mai marele peste cetate, care, în urma lucrăturii urzite de el împotriva lui Sabin, a fost schimbat din postul mare pe care-l deținea de amar de ani și pus într-unul care însemna că este subalternul lui Sabin. Sabin l-a tratat cu surizător dispreț.

Cu Sabin s-a rezolvat problema, dar ce mă fac eu? Unde dracul mă mai duc? Tot la vreun truc va trebui să recurg. Și-am și recurs. Vreo trei săptămîni m-am lăsat nebărbierit. Mi-a crescut o barbă țepoasă, neagră și niște mustăți zburlite încît arătam ca haiducul Cadara din munții fabuloasei mele patrii din copilărie. Am procurat și o șapcă leninistă (sifonii îi spun mavroscufi) și după ce mi-am confecționat acea arătare fioroasă m-am prezentat din nou la oficiul de repartizare a forțelor de muncă. Hainele de pe mine erau ponosite și mototolite. Îmi mai lipseau în picioare opincile de piele de porc mistreț ca să arăt leit cu un Aris Veluhioti, căpetenia de partizani, feroce, care a ucis mii de oameni „vinovați" prin ținuturile Farsaliei, și-al cărui cap, împreună cu a altor treizeci de soți întru isprăvi asemănătoare, a stat atîrnat în piața din orașul Taracala.

Acolo, la brațele de muncă, arătîndu-mă în fața ghișeului dincolo de care m-a întîmpinat aceeași funcționară plină de importanță și care nu știa limba romeilor decît foarte rău, am început, cu un petec de hîrtie în mînă, să strig cu aprindere mare, întocmai ca sifonii cînd discută probleme politice, amestecînd cuvintele italienești cu cele frîncești și cele hanești: „Je veue manger, io volio mangiare, și no, io ucidero, ucidero. Io sono görök,

sifono, ho combatuto contra il capitalismo e il militarismo anglo-americano, boz meg, e adeso non ho cosa manger". Și mișcam din mîini, și ridicam tot mai aprins vocea. Funcționara roșcovană, cu ochi verzi și cu carnația trandafirie pe corpul arătos, s-a speriat, întărîtată. A dispărut de la postul ei, s-a repezit într-un birou și-a reapărut cu un tip brunet, sprîncenat și cu ochi mari, adulmecători.

— Ce e? mă întreabă el impasibil.

Eu repet, în explozii, aceleași cuvinte amestecate. El mă poftește să intru. Mă introduce într-un fel de salon, îmi face semn să cuprind loc, apoi cheamă la dînsul pe un ins cu păr gri, mărunțel la statură, borcănos la mutră, cu o privire foarte concentrată și pe care, din fericire sau nefericire, îl cunoșteam. Era jurisconsultul întreprinderii.

De îndată ce a apărut și m-a zărit a fost gata-gata să mă salute și să mă tutuiască. Printr-un semn aprig, cu subînțeles, i-am dat să priceapă — și el a priceput îndată, era romeu — și s-a prefăcut, cu mare artă actoricească, precum că nu mă mai văzuse în viața sa, deși am stat de multe ori împreună la o bere ori la o cafea.

— Știți romeica? mă întreabă el.

— Non capisco..., je ne comprend pas le romeico, răspund.

— Atunci știți frînca.

— Oui, com çi, com ça.

— Que voulez vous?

Și eu îi explic într-o frîncă stîngace, stîlcită (el se sforța chinuitor să nu zîmbească) și-l asugur că dacă nu mi se dă de lucru voi începe să fur sau chiar să ucid. Că sînt sifon de origine și că am luptat ca partizan pentru cauza...

Șeful oficiului mi-a arătat atunci mai multe locuri de muncă. Mai toate erau gestiuni — deci posturi grase, cu posibilități de-a procura bunuri de consum la preț redus sau fără preț, sau de-a-ți facilita venituri laterale — dar cu știam un lucru, că un fost condamnat politic, un bandit, nu are voie, după lege, să poarte răspunderea de bunuri aparținînd „poporului". Jurisconsultul nu știa că eu știu de acea dispoziție și se temea să nu fac gafa de-a cere un atare post riscant, de unde aș fi fost aruncat afară imediat ce se afla că nu sînt cutare și cutare, ci un intelectual parșiv care induce-n eroare conducerea și pe oamenii săi de încredere. Am ales atunci postul de

om de serviciu la o școală de ucenici, utilaje C.F.R., din două motive: că aveam să lucrez cît de cît la o școală, eu profesorul, și că respectiva școală unde era să-mi desfășor munca de om de serviciu se afla foarte aproape de casa unde locuiam, într-un antreiaș, casă proprietate personală a soției mele și-a copiilor, despre a cărei tristă istorie îți voi vorbi mai tîrziu.

Mi s-a înmînat hîrtia și m-am prezentat — după ce m-am bărbierit și mi-am schimbat hainele de histrion — la direcțiunea școlii. Directorul, om abil și cu glas cîntător, s-a uitat cam ciondîș la mutra mea și m-a predat secretarului școlii, individ malign, cu fața crispată de alcool, cu o privire crudă, de cretin, căutînd cu ochii cînd la tine, cu neîncredere amenințătoare, cînd în pămînt, ca hiena. El avea mai multă putere decît directorul în școală, fiindu-i conferite lui drepturi specifice și speciale.

Mă pune, firește, să-mi scriu autobiografia. După ce a citit-o cu mare chin, ajutat și de fiică-sa, care îi era nu numai fiică ci și mînă dreaptă-n școală, m-a cumpănit cu o ură acră și mi-a dat în primire postul, zicîndu-și: „Acum am de lucru cu ăsta, am pe cine urmări, am ocazia să mă evidențiez".

Fiică-sa, spre nenorocul meu, mă cunoștea de la soția unui pictor care îi era verișoară. Și s-au pus din acea clipă amîndoi cu o prigoană asupra mea pe care numai un protocreștin ar fi fost în stare s-o îndure. Nu soseam bine cu căruciorul, pe care-l împingeam prin oraș cu demnitate și eleganță, de la panificație sau din piață cu cumpărăturile pentru cantină, ori de la depozitul C.F.R. cu recuzite școlare, că domnișoara Tortezan, fiica secretarului, iritată-n pene ca o cloșcuță în călduri, striga la mine, mă îndemna să apuc mătura și să mătur prin curte, „mai repede, ce te miști așa, n-auzi? Aici nu ești la redacție și nici n-ai să te plimbi ca-n clasă printre elevi..."; mă punea să arunc apă la closete, să fac rînduială prin pod și pivniță, mă trimitea chiar și după țigări, mai că nu apuca bățul la mine, astfel umbla într-una pe urmele mele, mai rău ca boieroaica parvenită în bătătura curții conacului.

Nu știam ce să fac. Nu am vocație de martir. Nici de brută, ca s-o smintesc în bătaie. Eram însă disperat. Uneori plîngeam, eu coșcogeamite haiduc Cadara, de ciudă că nu-i pot face nimic. Orice reacție din partea mea întețea persecuțiile.

Taică-su, retras în biroul său, cu glaja de țuică nelipsită înainte-i (țuica i-o aduceau bieții elevi), morocănos ca un păianjen, dar mereu cu ochii în patru, ațintiți pe fereastră parcă o dirija ca pe-o prozelită, jubilînd în ungherul său tenebros.

Duhul meu cel bun însă, duhul protector de dincolo de alte protecții și precauții, a intervenit la timp — ca și-n alte situații — și m-a scăpat de pacostea care se abătuse asupra mea. Într-o bună zi sînt chemat de director, la el în birou, unde-mi pune-n vedere că sînt concediat, fără drept de preaviz. Ăsta, fiind nițel bărbat și nițel om, am avut cutezanța să-i răspund bărbățește. Toată mînia și otrăvurile adunate-n mine din pricina acelei negricioase putori, cu sprîncenele unite, am revărsat-o asupra lui: „Mă condamni la moarte civilă?! am urlat. Te voi condamna și eu, poate chiar acum, la moarte fizică. Decît să fiu condamnat pentru furt, sau să mă fac de rușine, cerșind, mai bine să fiu condamnat pentru că te-am ucis pe tine, trîntorule. Te joci cu viața mea? Nu plec de-aici!"

— Domnule, zîmbește el la mine cu înțelegere. Eu am cunoscut situația ta din primul moment cînd te-ai prezentat aici cu repartiția de la oficiul brațelor de muncă. M-am făcut numai că nu știu. Mă gîndeam în sinea mea că, după un timp oarecare sau cînd se va fi ivit o ocazie favorabilă, să-ți cer de la Inspectoratul școlar numirea dumitale ca profesor de romeică aici. Aș fi fost bucuros să am un profesor ca mata. Dar cei care ți-au făcut acest pustiu de bine sînt prietenii matale de la revista *Tribala*. Este unul acolo... (confidențial), care-ți poartă apele sîmbetii, adică de grijă, unul ca Turtezan de-aici, care a sesizat organizația fundamentală de la direcția C.F.R., întrebînd: „Ce caută banditul acela acolo, între viitori ceferiști?" Are un nume cam bizar. Se cheamă Nicolaie Brainer și este pe-acolo, pe la *Tribala*, cam ce este pe-aici Turtezan. Am primit deci ordin să te concediez imediat.

Mă cam bucuram în sinea mea. Totuși, zic: „Dă-mi un preaviz de măcar două săptămîni. N-am ce mînca".

— Voi explica eu situația undeva mai sus, și cred că-ți voi putea acorda preavizul cerut și să-ți poți lua chenzina. Te rog să mă scuzi.

Directorul acela era din neamul hanilor. Era omenos și drept... și cînta frumos, ca la operă. Mai tîrziu, cînd m-am „reabilitat", mă saluta cu bucurie atunci cînd

se-ntîmpla să ne întîlnim pe stradă, și-i spunea la ureche soției sale: „Acesta-i tipul acela ciudat despre care ți-am povestit . . .“ Îmi făcea plăcere să-l întîlnesc. Pe numitul Niculae Brainer în schimb nu l-am întîlnit prea des, deoarece plecase din țară și acum se afla portar la un mare hotel, proprietatea unei foarte bogate femei dintr-o țară din Orientul Mijlociu.

Datorită tot lui Ștefan Kuhn, directorul acelei școli, am obținut o transferare la fabrica de confecții „Vîlvătaia roșie“, întîi la metraj, acolo unde se măsoară cu metrul stofele, apoi am avansat pe postul de călcător cu fierul, dar nu călcam stofele costumelor, sau costumele, ci mucavaua care se punea ca întăritură între stofă și căptușeală, pentru că dacă aș fi călcat costumele, acelea riscau să fie pîrjolite. Pîrjolirea aceasta se făcea firește în detrimentul statului, ceea ce nu era rău, dar se mai făcea și-n beneficiul muncitorilor, ceea ce era foarte bine. Iată cum: costumul afectat puțin prin ardere nu se mai trimitea la export — pentru că fabrica „Vîlvătaia roșie“ lucra numai pentru export, afară de acele confecții cu defecte diferite care rămîneau pentru uz intern —, ci se scotea la sorți. Fiecare muncitor cotiza cu o nimica toată, doi pînă la cinci levi, pînă ce se obținea suma reprezentînd costul costumului afectat. Apoi fiecare dintre participanți — de obicei participau toți și toate, muncitori și muncitoare — își scria numele pe-o bucățică de hîrtie, hîrtiile se adunau într-o sacoșă, iar din sacoșă, cineva, uneori chiar directorul, trăgea afară una. Numele cui era trecut pe acel bilet devenea și posesorul costumului, costum care-l costa doi, sau trei, sau cinci levi maximum. Defectul nici nu se observa.

Reprezentanții țărilor însă unde se vindeau confecțiile, știind ei bine că romeii sînt vestiți în a șelui, făceau un control, la recepție, amănunțit, costum de costum, ce zic, cusătură de cusătură.

Era o ambianță socială plăcută în fabrică, chiar dacă cele două semințiii ale cetății erau amestecate aici. În orice caz, în pauza de la 11, ori de la 19, era o bucurie să-i vezi pe toți, fete sau bărbați, hani sau romei, cum își desfac boccelușele cu merinde, cum le întind pe mese și cum se îmbie unii pe alții, și cum se servesc ca dintr-al lor, toți, fără deosebire, glumind la răstimpuri, ori vorbind, dar numai despre fotbal, sport la care hanii țin excesiv de mult, pînă la a-și pierde firea.

Un alt tablou interesant și plăcut de văzut era acela care se desfășura în fața porții de la intrarea-n fabrică, seara tîrziu, la orele 10, căci se lucra în două ture. Toate fetele muncitoare erau așteptate în fața porții de către băieții muncitori de la alte fabrici, care se prezentau aici ca să le ducă acasă, fie pe biciclete, fie pe motociclete, fie chiar pe jos, de braț. Felul cum se detașau unele de altele și se lipeau fiecare apoi de partenerul ei, ca mieluțelele la stînă cînd le dai drumul din țarc la mamele lor, ofereau vederii mele o privelițte care, pe mine cel puțin, mă impresiona și înduioșa pînă la a-mi da lacrimile.

După ce m-au avansat de pe postul de metrofor pe cel de călcător cu fierul, în loc să dau de bine — cum se-ntîmplă în mod obișnuit în atari ocazii — eu am dat de dracul.

Într-un salon lung și scund îți țăcăneau timp de opt ore necontenit vreo optzeci de mașini de cusut și-ți euforizau urechea și nervii pînă ce simțeai o senzație de amețeală. Față de acea acupunctură pe care mașinile de cusut o efectuau asupra sistemului tău nervos, acupunctura aplicată de chinezi era doar un alint, o joacă de-a gîdilatul.

Se lucra pe bandă rulantă. Timp de opt ceasuri stăteam în picioare. O fată roșcată, iute ca o nevăstuică, trăgea la mașină mucavaua, întărind-o, apoi mi-o pasa mie ca să-i fixez întăritura prin călcatul cu fierul încins. Fierul stătea permanent în priză. Așezam mucavaua, bătută-n fir, pe o măsuță, o udam bine cu o cîrpă ce se afla într-un vas cu apă, așterneam un strat de săpun peste mucavaua udată, iar apoi veneam cu fierul peste ea. Fierul lansa odată cu un fîsîit strident și un jet de fum puternic, cu miros otrăvitor în el, deoarece săpunul cu care ungeam materialul era făcut din grăsime de mortăciuni tratată cu enorm de multă sodă. Inhalînd, vrînd-nevrînd, aburii aceia fierbinți și foarte toxici, seara simțeam că nu pot respira, că plămînii mei nu se dilatau decît anevoie.

Cele opt ore în schimb treceau repede, și asta din cauză că, fiind în luna lui Cuptor — deci foarte cald — modista din fața mea, femeie cu neastîmpăr, sfîrîind tot timpul de draci pe scaun, de parcă peste sufletul ei aș fi trecut cu firul încins nu peste mucava, dar mai ales pentru că se încingea iute pe scaun din cauza atît a caniculei din afară cît și a aceleia care o chinuia dinlăuntru, se tot ridica, din cinci în cinci minute, de pe scaun, ridi-

cînd în același timp și fusta în sus, spre aerisire. Spectacolul pe care-l oferea cu nostimă naturalețe făcea să treacă o oră de timp în cinci minute, așa încît eu nu lucram opt ore ci, înmulțind pe cinci cu opt, doar patruzeci de minute pe tură.

Nu-i mai puțin adevărat însă că din cauza acelor complimente galante pe care mi le adresa — și nu numai mie — mieroasa drăcoaică, dacă mi-ar fi dat șeful atelierului să calc costume, de bună seamă că jumătate din ele ar fi fost pîrjolite. Și-și arăta fundușul cu atîta grație și firească gestică, de parcă obrajii și-ar fi arătat, după ce i-a dichisit în fața oglinzii.

Bine, bine, dar asta nu repara deloc ceea ce stricau aburii îmbibați cu otrăvuri de sodă caustică de sub fierul meu mereu încins. Drept aceea am început să tușesc sec și neîncetat, mai cu seamă noaptea. De hrănit mă hrăneam foarte prost, ia acolea o ciorbă-lături la amiază, la cantina fabricii „Vîlvătaia roșie", la care se adăuga „felul doi", adică niște cartofi terciuiți și întinși cu grijă și pricepere în fundul farfuriei, ca să pară mulți, și cu un zgîrci de carne cocoțat alături de ei, sau, de obicei, nimic. Mi se reținea în schimb lunar pentru masa de la prînz 130 lei din cei vreo treisute și ceva cît primeam pe lună. Seara mă hrăneam cu un iaurt, iar dimineața, cînd plecam la fabrică, un alt iaurt, fapt pentru care chiriașii mei, doamna și domnul Gamner, ea muncitoare la abator (!) iar el, om bogat cîndva, acum lucra ca tîmplar la atelierele municipiului, oameni care se hrăneau seara cu cîrnați încolăciți în cratiță și plutind în grăsime, grăsime-n care tăvăleau miezuri mari de pîine, și cantități nu glumă, iar dimineața chiolhăneala se repeta întocmai, rîdeau să se strice de alimentația mea frugală, „domnească".

Nici nu-mi puteam permite să mănînc altceva din banii ce-mi rămîneau, dacă ținem seama de faptul că la două săptămîni o dată mă duceam la Bansca — familia nu se mutase încă la Claustrum —, ca să o văd pe Nicanora și pe copiii noștri și, din cînd în cînd — pentru că nu-i puteam refuza pe tovarășii mei de muncă — mă abăteam, mai cu seamă după ora 10 seara, împreună cu ei, la cîte un rom, care, îți închipui, îmi făcea foarte bine... Ajuns acasă serveam iaurtul cu o felie de pîine și mă culcam, avînd o senzație de furnicată moleșeală pe la genunchi. Cu aceeași senzație porneam spre fabrică, senzație care se accentua tot mai mult, așa încît de la ●

vreme simțeam că nu mai pot sta în picioare. Ca-n alte vremi, pe la canalul, nu știu cum îi mai zicea. Acolo, cel puțin, mă așezam în genunchi și dădeam din tîrnăcop din poziția aceasta, aici însă nu puteam repeta figura — masa era prea înaltă, iar fata care stătea la stînga mea și mă aproviziona cu material de călcat era prea mîndră că are drept coechipier pe un domn mare, cu universitate, și-mi era rușine de ea..., ca și de toți cîți lucrau în lunga și scunda sală.

Dar, mă mai punea dracul să cumpăr și cîte o carte, cîte o revistă — la filme nu m-am dus în toată viața mea decît de vreo trei ori numai, și-atunci din obligații străine de voința mea —, mai și fumam, așa încît tot iaurtul rămînea hrana mea de bază dimineața și seara, și din cînd în cînd cîte puțin parizer ori brînză din cea ieftină. Ca să fiu sincer pînă la capăt, mai serveam și cîte un grătar — porție specifică — la care se adăugau niște pahare de vin, dar acestea toate: grătar, gustare înainte de grătar, vin și țigări din cele fine etc., nu le plăteam eu, ci niște persoane importante care, nu știu nici astăzi de ce, îmi arătau o prietenie înduioșătoare, galantă. Unii dintre ei, zgîrciți — sau asta le era metoda de lucru ori modul de a-și arăta simpatia față de mine — nu mă duceau la restaurant, ci mă invitau la plimbare și ne plimbam așa, pe frig ori pe caniculă, eu flămînd și obosit, ei sătui și dornici de șuetă, și îți era mai mare scîrba cu cîte tertipuri încercau să mă atragă-ntr-o cursă, provocîndu-mă, variat de ingenios, prin critici aspre adresate regimului și conducerii, chiar și prin înjurături feroce. Trebuia să le adresez un picior undeva și să-mi văd de iaurtul și fierul meu de călcat, de nostima colaboratoare de alături de mine ca și de cea de vizavi, de toți cei cu adevărat prieteni, dar mă amuzam autocinic să-i urmăresc, să le urmăresc jalnica bunăvoință și și mai jalnica misie, să văd pînă unde vor merge, iar pînă la urmă le spuneam exact ceea ce mă interesa pe mine să ajungă la urechile celor care-i plăteau...

Și să nu credeți că erau oameni simpli, ci cu studii superioare, unii avocați pledanți, alții profesori, alții scriitori, alții... Oameni simpli și frumoși erau tinerii aceia care veneau la orele zece seara să-și întîlnească iubitele la poarta fabricii și să le conducă acasă, pe biciclete, motociclete, sau pe brațe..., nu intelectualii aceștia care puteau a lașitate de la distanțe mari, oricît de des și de

mult i-ar fi spălat dumnealor în băi luxoase — foste ale altora cîndva —, cu săpunuri din cele mult parfumoase.

Unii îmi veneau chiar acasă, aducînd cu dînșii băutură, și de îndată ce se instalau — vorba aceea, ca la ei — în scaun, exclamau eliberați: „Aici se mai poate spune și-o vorbă adevărată, aici se poate vorbi cinstit și deschis". Bineînțeles că vorbele lor nu mă flatau, ci mă scîrbeau, dar, așa cum am mai spus, mă complăceam într-un fel de autoflagelare, tolerîndu-i în preajma mea, ascultîndu-i, mirîndu-mă și întrebîndu-mă cu mîhnire imensă despre condiția ființei umane, regină peste toate animalele și făcută după chipul și asemănarea...

Am spus toate cele de mai sus despre semenii mei nu pentru că eu aș fi fost zămislit dintr-un alt aluat, mai nobil, nu, ci pentru că sînt înzestrat cu un fel de însemn în plus care mă obligă să fiu altfel decît odios. Nu știu dacă aceasta este o virtute, dar, dacă totuși este, o datorez unui anumit orgoliu, în cazul că orgoliul poate genera virtuți. Dacă da, atunci fie binecuvîntat acel orgoliu, acea trufie, acea îndărătnicie care nu face nici un rău semenilor, ci numai ție și celor care te iubesc, dacă așa se poate chema acel ceva...

Bîrfa-i bîrfă, dar plămînii mei începuseră să se sclerozeze de-a binelea. Mîndria și ambiția de a rezista aburilor otrăvitori inhalați opt ore la rînd nu-mi era de nici un ajutor, dacă nu cumva lucrau mînă-n mînă cu soda caustică din săpunul făcut din mortăciuni, ale cărei emanații le inspiram.

Tușeam zdravăn, mai cu seamă noaptea, și transpiram. Se zice că acestea ar fi simptomele bolilor pulmonare. M-am prezentat la minunatul doctor, și om pe deasupra, Petre Neagu, care, după ce m-a ascultat și m-a văzut și la raze mi-a spus-o-n felul său răspicat de a vorbi: „Îți trebuie odihnă și hrană consistentă, să lași dracului fierul acela de călcat. Altminterea te cureți".

— Ei și ce dacă? răspund eu cu ostentație filozofică.

— Ar fi păcat, zice el, după ce ai scăpat de...

— Nici un păcat.

— O pierdere.

— Îmi vine să zîmbesc.

— Hai lasă-te de prostiile astea, și adăugă o frază naivă, rimată, pe care-i plăcea să o repete: „Trebuie să trăiești, pentru că ne trebuiești".

Avea dreptate. Mi-a dat și un fel de dovadă ca s-o arăt la conducerea fabricii. Dar eu nu aveam nici un drept,

dreptul la asistență medicală acordîndu-se după niște ani de muncă-n fabrică, și la urma urmei nu oricui, în nici un caz mie, știam și înțelegeam acest adevăr foarte bine — iar în vreun sindicat nu figuram, ei, și ce dac-aș fi figurat? —, drept care, întrucît conducerea fabricii nu era de acord nici cu transferul meu la vreo altă muncă, dar nici, mai ales, cu părăsirea locului acesta de muncă, într-o bună zi, pur și simplu, ca un om liber ce eram, nu m-am mai prezentat la lucru, la „Vilvătaia roșie".

Dimineața, după ce-mi serveam iaurtul, spre distracția soților Gamner, plecam de-acasă ca să las impresia că mă duc la fabrică, să nu-și rîdă de mine nici Gamnerii și nici Klarica, fosta proprietăreasă (și încă ce proprietăreasă!) a casei soției și copiilor mei de-acuma, să nu considere că am fost concediat ca un netrebnic și că trăiesc din te miri ce, ca un șomer, ca un trîntor, eu cel care mă țineam, după părerea lor, om deosebit și foarte cult, și o luam direct spre Grădina botanică, unde-mi petreceam vremea stînd de vorbă cu plantele, florile și cu o anumită amărăciune care nu contenea să mă apese. La orele două, exact cînd termina lucrul prima tură din fabrică, mă-îndreptam și eu, ca orice muncitor cinstit, spre casă, nu înainte de a face o haltă în piața Tăcerii, la lăptăria din colț, unde serveam, pe bani numărați, două pahare de lapte bătut și două cornuri.

Sîmbetele mă repezeam pînă acasă, fără să-i spun Nicanorei că nu mai lucrez, ca să nu o supăr, dar ea a fost aceea care, văzîndu-mă palid și tras la față și tușind sec într-una aproape, m-a rugat așa cum numai ea știa s-o facă față de mine, să las dracului fierul acela cu aburii lui infecți, că „doară n-om muri de foame. Caută să dai niște ore, dar rămîi acolo la Claustrum, e mai bine acolo pentru tine decît aici, în chiar gura lupului".

— Cum ai spus? „e mai bine pentru tine acolo *decît aici?*" Da e mai bine, dar nu decît lîngă tine, am complimentat eu, idioțenie care-a bucurat-o nespus și s-a simțit fericită, cum nimeni alta pe lume. Dar a stăruit implorîndu-mă să nu mă mai duc acolo, la călcatul „cu fierul acela afurisit, dragul meu", lucru pe care eu îl și făcusem după cum bine ai înțeles din cele povestite mai sus.

Am continuat peripețiile mele prin Grădina botanică. Am găsit între timp și doi inși cuviincioși care urmau cursurile liceale pe-nserate și cărora le dam ore de romeică și istorie. Aceștia îmi mai aduceau și cîte o sticlă

cu țuică, ba chiar și cîte-o bucată de slană și pîine din aceea albă, crescută orgolios. Nicanorei i-am interzis sub amenințarea că nu o voi mai iubi dacă-mi va trimite colete cu de-ale mîncării, trăgînd de la gura ei și-a copiilor. Da' de unde! Și aveai pe cine să amenințl!

Într-o zi mi-am dat seama că am rămas în buzunar cu ultimii trei lei. M-am îndreptat spre Grădina botanică. La lăptăria din piața Tăcerii am servit cele două pahare cu lapte bătut. Am mai cumpărat cu restul niște țigări și-o cutie cu chibrituri. Satisfăcut și resemnat — „ce-o fi o fi de-acum", îmi ziceam — am dat să tai piața înspre locul de destinație. Hop! Ce văd? În fața ochilor mei, mai că nu intra-n ei, sa nu cumva s-o scap, o hîrtie de una sută lei. M-am uitat în dreapta și-n stînga, înapoi și-nainte, să văd dacă nu cumva o reclamă cineva, dar în piață la ora aceea nu se afla nimeni, decît niște șoferi care stau liniștiți la volane în taxiurile lor, adică nu ale lor.

Am ridicat-o, ce era să fac, și mi-am tras zilele — vreo zece la număr — pînă cînd mi-au achitat orele bieții aceia de elevi seraliști, niște coșcogeamite slujbași pe pe nu știu unde-n Claustrum, fugiți de la sate în urma blagoslovirii acestora după ritul pravoslavnic. Și să mai zici că nu sînt un om cu noroc, că nu există un duh protector și călăuzitor care te urmărește — pe fiecare după cum merită și îi este soarta — nevăzut, la tot pasul în viață, fără să știi ce anume urmărește.

Pe vlăjganii aceia de elevi seraliști mi-i recomandase Axinte Dorna, un fel de controlor economic pe linie de stat peste gubernie, om cinstit și îndărătnic foarte în felul de-a fi, mai ales în serviciu. Nu știu dacă îmi era — sau mai bine îi eram — prieten, dar pot s-o spun cu mîna pe inimă că se atașase de mine precum un cîine de stăpînul său. Iubea poezia, dar nu știa s-o scrie. Îi plăcea nespus de mult să se arete poet — își și bărbierea părul de pe frunte pînă foarte sus pe craniu ca să aibă frunte înaltă, ca poeții — dar poezia nu i se arăta. Axinte mă vizita zilnic la orele cinci după-amiază. Îmi citea versuri. Dorea să le publice. I se refuzau, nu atît pentru că nu avea pricepere în meseria versificației, ci pentru că nu avea relații. Nu-i spuneam că sînt proaste, dar îi spuneam că nu sînt publicabile. „De ce, întreba el naiv, cum arată o poezie publicabilă?"

— Uite, cam așa, îi dădeam eu răspunsul concret, înșirînd versuri comemorative pe-o hîrtie la-ndemînă. Cam așa.

El lua hîrtia şi trimitea apoi compunerile mele la revista *Tribala,* spre publicare. Aceia, bănuind cine era autorul, că doară mă publicaseră de cîteva ori şi pe mine, sub pseudonim, dar renunţaseră de a mă mai publica după ce s-a aflat la oficiul de plăţi numele adevărat al impostorului, adică al meu, drept care, furios pe „fiii de popi, de boieri şi de chiaburi de la *Tribala*", Axinte le-a trimis la revista *Romeia literaturnaia,* care apărea în capitală. Şi nu-şi pune dracul coada de-i publică cei de la *Romeia literaturnaia* versurile, şi încă pe prima pagină, în chenar. N-au trecut nici două săptămîni, că versurile comemorative ale lui Axinte Dorna au apărut traduse şi-n nişte reviste literaturneşti din ţările vecine şi prietene, chiar şi-n cea mai prietenoasă decît toate, prietena peste prieteni.

Lui bietul Axinte nu-i mai ajungea nimeni nici cu strămurarea la nas, de mîndru ce era. Se plimba încet, solemn, plin de sine şi de trufie prin cetate, cu revista-n mînă, alta-n buzunar, alta în celălalt buzunar. Versurile au fost recitate şi la radio de către unul dintre cei mai buni actori din capitală. S-a prezentat cu revistele şi la sediul conducerii supreme, unde a arătat cît de josnici, de oportunişti sînt cei de la *Tribala,* care se publică numai pe ei înşişi şi pe prietenii lor, disprețuind creaţiile unor oameni cu adevărat devotaţi cauzei obşteşti, drept care primul graf a strigat poruncă fermă către conducerea revistei *Tribala,* să studieze cazul poetului Axinte Dorna şi să-i raporteze de ce nu l-au publicat pînă-n prezent...

Cazul a fost dat de către redactorul-şef al *Tribalei* spre cercetare şi elucidarea celui mai poltron dintre toţi ciţi se aflau acolo, unul pe nume Runy Elitescu. Foarte abil şi foarte viclean — ca mai toţi poltronii — acesta l-a invitat la dînsul pe Axinte şi, cu aleasă politeţe, l-a rugat, oferindu-i loc la o masă, precum şi hîrtie, să scrie o poezie pentru numărul imediat următor al *Tribalei.*

— Hm! a răspuns cu vehement dispreţ Axinte, ce-ţi închipui că eu scriu versurile aşa... cum le scrieţi voi, la un şpriţ, la comandă? Nuuu, puişor. Mie-mi trebuie răgaz pentru concentrare şi meditaţie, nuuu aşaaa — şi-a zimbit Axinte scîncind din colţul buzei cu răzbunătoare semeţie

— Atunci, reia Runy Elitescu, scrieţi o notă despre ce doriţi dumneavoastră, o notă scurtă, pentru rubrica „Insectar".

— În te uită, se miră Axinte, ce-ți închipui că eu sînt cîrpaci, sluga matale? Fugi dom'le de-aici! și a părăsit, vexat, biroul redacției.

Pînă la urmă, au lămurit ei problema, în taină mare, acolo sus, la conducerea supremă, arătînd convingător — și nu greșeau — că cel care a scris acele versuri publicate-n *Romeia literaturnaia* și traduse apoi și-n alte limbi frățești, ca cea a hanilor și-a hulanilor, este unul din ăia..., traistă goală fală ușoară, un fel de impostor mai periculos decît fratele Axinte, căruia noi nu-i aflăm nici o vină, celălalt este vinovatul, care-i vîră-n cap prostii și cine știe ce alte tîmpenii, după care, vigilența asupra mea, s-a accentuat și s-a învîrtoșit al naibii.

Tot mai des eram poftit la grătare prin restaurante și grădini de vară de către „prietenii" ceilalți, care ridicau tot alte probleme critice și de ocară față de regim și oamenii lui, dar care pe mine mă lăsau, spre uimirea lor, filozofic indiferent.

— Este așa cum este, le răspundeam, nici că se putea mai bine în situația geopolitică în care ne aflăm. Că oamenii folosiți de conducere sînt așa cum sînt, de vină sîntem noi ăștialalți, care am făcut-o pe demnii, pe oportuniștii viitorului și am refuzat să slujim atunci cînd aveau nevoie și ne-au cerut-o.

Nu mai știau ce să mai creadă. Ziceau în sinea lor: „E parșiv al naibii, e dat în mă-sa, cheltuim banii statului degeaba cu el. Ne duce de nas. Trebuie să-i aplicăm alte metode. Să ne mai gîndim." Și se mai gîndeau oamenii cu plicurile de bancnote noi prin buzunare, căci niciodată nu i-am văzut să scoată hîrtii uzate, ci numai noi noute, atunci scoase din fabrica de bani.

Ieșeam și cu Axinte la cîte o bere, la cîte o cafea, dar cu el stăteam cu dragă inimă de vorbă. Cunoștea o mulțime de fete frumoase și pe toate le iubea, ca un adevărat poet cu frunte-naltă ce era. Dar și cu ele era cinstit, din cale-afară, dar nu și aprig, căpățînos, așa cum se arăta a fi în slujba ce o presta, cu subalternii. Pentru aceștia, prea blîndul și prea darnicul la fetele frumoase Axinte era spaimă și derută. Ștabii de prin comune o luau la goană prin păpușoaie, razna pe coclauri, atunci cînd auzeau că vine-n control Axinte al meu. Îi abțiguia cînd îi găsea în nereguli — și nu se putea să nu-i găsească — fără milă, cu sadism, și asta mi-l făcea tare simpatic. Se mulțumea cu foarte puțin, aproape că nu mînca nimic, nu bea decît rareori cîte o țuică, făcea cadouri scumpe la

fete și îndrăgea poezia și n-ar fi primit — să te fi ferit sfîntul — nici în ruptul capului nimic de la absolut nimeni. Plătea la toată lumea, dar n-a permis niciodată să i se plătească. Din cauza acestor metehne însă — mai ales din cauza cinstei și corectitudinii în slujbă — a pățit-o rău de tot, odată.

Adulmecase el, cu nasul lui de cîine ciobănesc, cum că la Vlădisla, comună harnică și bogată, se fac din partea primarelui, în colaborare cu un fel de casar, strîmbătăți și furturi din buzunarele oamenilor. S-a deplasat incognito, a tras drept la primărie, unde a cerut să i se pună la dispoziție toate actele, borderouri și chitanțiere aflătoare prin sertare și dulapuri. I s-au pus la dispoziție după cum ceruse. Dar el n-a fost mulțumit. Primarele a observat nemulțumirea și a dat porunci tainice să se aducă și să se pună pe masă bunătăți. Dar Axinte, zîmbindu-și numai sieși cu acel rictus de trufie cinică, nici nu s-a uitat măcar la bunătățile de pe masă, dar-mi-te să se atingă de ele. S-a uitat el, dar nu la ofrandele de pe masă, ci prin dulapuri, el personal, și cotrobăind și iscodind el acolo — căci era priceput în a scotoci — a dat peste o legătură cu niște chitanțiere, bine dosită și uitată într-un colț de dulap foarte întunecos. A luat-o.

Primarele și casariul au început a simți frig prin măruntaie. Nu i-a fost ușor lui Axinte să-și dea seama că acele chitanțiere — din care rămaseră doar cîteva file și cotoarele — reprezentau încasarea din partea primăriei a unor impozite fictive.

A totalizat sumele înscrise pe cotoare și-a obținut frumușica sumă de vreo două sute de mii de lei și ceva. Casariul și cu primarele au început a se gudura — dar cu autoritate — în scopul de a-l îndupleca să lase dracului vechiturile acelea de chitanțiere. Da' de unde. Ți-ai găsit omul! Mai tare l-au întărîtat în cerbicia sa. Spre panicarea deplină a celor vinovați, care făceau ca iepurii încoace și-ncolo, Axinte a dat poruncă tobosarului să sune din tobă prin tot satul — însoțit de el — și să vestească oamenilor să se prezinte toți la primărie, toți aceia care posedă chitanțe de tipul acesta — și arăta oamenilor chitanțierul-cotor pe care-l flutura în mînă, arătîndu-l în văzul tuturor.

Oamenii s-au prezentat. De pe un chitanțier vechi li se elibera chitanță cum că achitaseră suma de atîta, ce reprezenta impozitul pe, să zicem, asistență medicală ori juridică, pe asistență sindicală etc., astfel încît bietul pri-

mur și cu sărmanul casar își realizau și ei banii de care aveau nevoie pentru...

În disperare, primarele telefonează la primul graf al municipiului, care îi era prieten și cîrdaș totodată. Prim-graful la poftit la telefon pe Axinte și i-a poruncit domol să treacă peste treaba aceea cu...

Axinte a răspuns sec, cu același rictus cinic de satisfacție în colțul buzei:

— Tovarășe prim-graf, căci și Axinte era tovarăș, eu nu am puterea să fac ceea ce-mi cereți. Eu am o singură putere și-o singură datorie: să înaintez situația constatată la procuratură. Cereți, vă rog, tovarășului procuror să treacă... nu mie.

Primul-graf a urlat atunci la el. Axinte i-a închis telefonul și s-a dus de-a dreptul la procuratură. Nu a apucat să se întoarcă acasă, căci de pe stradă a fost poftit pînă undeva, iar de acolo, de undeva, s-a pomenit arestat și depus la penitenciarul tribunalului din Claustrum. Să nu credeți că s-a speriat. Îl muncea doar indignarea și de abia aștepta ziua procesului. A cerut hîrtie, să facă memorii. I s-a refuzat. A cerut să fie scos în audiență la foruri superioare. I s-a refuzat, de asemenea. Atunci Axinte s-a resemnat și aștepta cu mînie reprimată ziua procesului. Acolo a aflat, din citirea actului de acuzare, cum că se face vinovat de calomnii și denigrări la adresa oamenilor din conducere. Le compromite prestigiul și-i lezează în autoritatea conferită lor de sus. Pentru a nu se repeta asemenea fapte generate poate de niște resentimente, procurorul a cerut pedeapsă exemplară pentru inculpatul Axinte Dorna. Cînd i s-a dat și lui cuvîntul, Axinte a strigat apăsat: „Furt, furt la drumul mare! tîlhărie! Mai murdară decît pe vremurile de exploatare!“ și, mergînd să iscălească depoziția, a smuls dosarul dinaintea președintelui, a smuls un creion roșu din buzunar, cu mînie aprinsă, și-a hașurat cu violență toate paginile din dosar, de era să le rupă — le-a și spintecat niței pe-alocurea — strigînd din nou cu apăsare: „Furt, furt. Escrocherie, minciună!“

Dintre toate fetele frumoase pe cîte le iubea și cărora le făcea cadouri scumpe (aproape tot salariul îl cheltuia pe atari cadouri și atenții) numai una singură s-a dovedit că-l iubește, și nu era dintre cele frumoase, sau drăguțe, ci tocmai cea mai urîțică dintre toate, ea singură l-a cercetat în închisoare, i-a adus lenjerie de schimb, de mîncare, și-a umblat, bătînd la multe porți, pentru a se face

dreptate în cazul lui Axinte. Tot ea a fost acea care a cerut direct de la vîrful piramidei ierarhice de conducere o anchetă neutră, pe altă linie decît cea a justiției, lucru pe care l-a și obținut, și-atunci să-l fi văzut tu în contraofensivă pe firavul poet Axinte Dorna ... Cerea sus și tare, cu înverșunare și teribilă neîncredere, pedepsirea aspră a tuturora: primar, casar, procuror, judecători, secretari, chiar și asesori, arestarea și condamnarea exemplară, iar după ce-și vor fi terminat pedeapsa, să fie trimiși la furnale ori la mină.

Cînd tărășenia s-a terminat cu bine pentru Axinte, acesta a luat-o în căsătorie pe Maria, fata urîțică, dar vajnică în apărarea necazurilor lui. Și și-a găsit Axinte liniștea într-un cămin al său, unde s-a dovedit a fi un soț milostiv și tolerant, răbdător, precum un arimateian, dar nu pentru multă vreme, căci a murit curînd după aceea de cancer. Iar detractorii lui — căci ticăloșii pe lumea aceasta au nu numai audiență sus, dar au și noroc, și-au găsit și ei liniștea și tihneala, văzîndu-și mai departe de treburile publice.

Tot datorită dragostei față de mine a lui Axinte, ca și relațiilor sale multiple cu ființe frumoase, am lichidat starea de șomer-parazit cum mă considerau în mod oficial — care mă jena și mă expunea mai des și mai insistent prieteniilor acelora cu grătare și plimbări socratice. Cît timp mă aflam în cîmpul muncii știau că opt ore eram la loc sigur, iar după acestea, obosit și nu tocmai bine hrănit — ei știau exact ce, cît și cînd mănînc, cînd, unde și cu cine am băut un rom, dacă m-am dus sau nu acasă la femela aceea cu ochi negri și mari, cu gît de amazoană, cu freamăt înfricoșat, de pustie răscolită de vînturi coborîtoare din Urali în trupul ei, dacă am îmbrățișat-o și de cîte ori și cum anume, de unde atîtea calorii! etc., nu puteam face altceva decît să dorm și nu să-mi umble mintea împotriva lor, te miri pe ce cărări dușmănoase anume.

Într-o după-amiază stăteam amîndoi amărîți, tăcuți, ca două păsări rătăcite pe-o creangă, în fața a două pahare de bere, la braseria Ursus. Nu ziceam nimic, iar ei suferea că de ce eu nu vreau să zic nimic. Simțeam cum se frămîntă și-l doare starea mea de om fără lucru, om al nimănui și-al străzilor... și-al prietenilor acelora. Ar fi dorit să-mi citească niște versuri scrise proaspăt, să-mi asculte părerea despre ele, dar eu continuam să tac, prins

între pahar și colțul tavanului din braserie, precum ar fi stat prins un enorm păianjen negru, cumplit de morocănos. (Am datoria să-ți mai spun aici, în paranteză, că Axinte a reușit să scrie o foarte frumoasă poezie, dar numai înainte de-a muri cu vreo două săptămîni. Dădea el acolo expresie prelung cîntătoare, ca-ntr-un lamento îndepărtat, ca-ntr-un bocet din țara de sus, unei stări de suflet care nu era altceva decît o chemare a mamei sale — moartă demult — chemare care venea stins și stăruitor din adînc și de departe foarte.)

Nu știu cine-a spus: „Ca să afli adevărul trebuie, înainte de asta, să mori". Se poate parafraza aforismul: ca să reușești să scrii o poezie cu adevărat frumoasă trebuie ca prin cuvîntul ei să treacă, într-un fel al tău, chemarea morții. Vezi Eminescu, Poe, Rilke, Gerard de Nerval, Leopardi, Dante! etc.

Dar să continui. Stăteam deci noi amîndoi întunecați și amărîți la masă, cînd intră pe ușă și vine direct la noi — adică la Axinte — o femeie cam la treizeci și șase de ani, cu păr roșcat și ochi verzui, exultînd de voie bună, bucuroasă că-l întîlnește pe Axinte, bucuroasă să-mi strîngă și mie mîna, zdravăn, prietenește, și să se așeze la masa noastră, fără să aștepte inutila invitație. Eu m-am uitat la ea pieziș, sumbru. Ea s-a îndreptat din bust și s-a retras pe spate, vrînd parcă să-mi spună: ce-i mutra asta acră, ce dracu-i cu tine? Si-a zis: „Ce naiba-i cu voi, mă, de-mi stați așa ca după înmormîntare? Ia, chelner, adu trei coniace-ncoa la băieți!" Era veselă și dorea să se veselească și mai mult alături de noi. Dar noi stăteam ca doi corbi în ploaie. Era dornică să se distreze și rîdea strălucitor, chiar dacă nițel zgomotos, avînd un fel de-a-nchide ochii aproape de tot atunci cînd rîdea, de nu i se zărea decît o foarte fină dungă de lumină crepusculară, ca un început de zori într-un vis frumos în ei.

O chema Eva Lupaș și purta pe braț semnul osîndei — crucea neamului ei — de la Auschwitz, unde și ea, elevă pe-atunci, a trebuit să suporte isprăvile lui Adolf. (Atunci am înțeles de ce dorea cu atîta ardoare să se bucure de viață.)

Văzînd ea că nu izbutește să risipească ceața ursuză care stăpînea peste inimile noastre a încercat să ne amuze spunînd bancuri. Noi nimic. „Ai, mă, ce aia a calului ați pățit? Poate că nu vă place că stă cu voi o jidoavcă...", și iarăși s-a uitat la noi surîzînd, arătîndu-și acea zare de lumină a ochilor aproape închiși, care îi dădea un

aer din cale-afară de nostim, un soi de amestec de candoare, de vino-ncoa, de autoironie și de scrutare dureroasă, dar discretă, undeva departe de tot.

— Iacă, mă ridic și mă duc. Vă las să zăceți în voi ca dihorii-n vizuină.

— Nu, Eva, nu te supăra pe noi. Nu pleca, s-a rugat între zîmbet și jeluire Axinte. Prietenul meu, om ales, om cu două universități, om de talent, scrie versuri, este filozof (în tot timpul acestei retorici sărmane, Axinte zîmbea jenat ca nu cumva să devină penibil și să nu mă supere, să nu o scoată cumva din sărite pe brava și necruțătoarea roșcată de la masa noastră), este tare necăjit.

— Da' de ce? I s-au înecat corăbiile?

— Păi, uite ce... El a stat vreo doisprezece ani prin prizonierate, prin închisori și la munci forțate, a scăpat în sfîrșit, este sănătos, după cum vezi (zîmbind) este tip bine, dar nu are din ce trăi... Nu găsește de lucru. N-ai putea cumva tu, acolo la întreprinderea ta (hîhî) să-i găsești ceva..., vreun post?

— Pentru asta vă cătrăniți voi în halul acesta? Mîine-l și angajez, și încă pe un post țîță: voiajor. E bine?

— Bine dar, intervin eu în scîrbă, trebuie repartiție de la brațele de muncă, trebuie negații de la Inspectoratul școlar, la Oficiul de repartizare a forțelor de muncă m-am făcut de minune, mă cunosc ca pe-un cal breaz... Nuu, nuuu, rămîn șomer, sau...

— Păi repartiția mă duc și-o iau eu mîine dimineață, fest, intervine ea. Am un post de voiajor vacant. Pe titularul acelui post l-au condamnat la moarte pentru delapidări masive. A fost grațiat, dar auzind că va fi găurit cu glonțul, într-o noapte a albit în cap și a făcut și-o stare depresivă vecină cu nebunia. I s-a ridicat și tensiunea de la paisprezece la douăzeci și patru. S-a zis cu el. Așa-i trebuie. A fost un ovrei prost. Imbecilul ăla de Germetz, directorul comercial, e plecat pentru două săptămîni în capitală și, conform nomenclatorului, eu, secretara de bază, îi țin locul și hotărăsc în numele lui. Cu celălalt director, n-am probleme, este om înțelept și bun, nu-și dă aere de cine mi-s eu, se apleacă prietenos asupra necazurilor oamenilor și se ferește cu mult bun simț să nu devină odios. Bine-ar fi ca toți directorii să-i semene lui Kovaci.

A doua zi îmi luam în primire noul post. Mi s-a dat de la serviciul aprovizionare un catalog imens, un fel de op ca acelea pe care le scriu academicienii, în care erau

trecute toate sortimentele, pe categorii, de făinoase și păstăioase, de băuturi spirtoase, de import și indigene, de uleiuri și conserve, biscuiți, napolitane și toată gama de produse vita-dulci, în sfîrșit produse de carmangerie, fructe de import, mostre de diverse produse noi, iar alături de denumirea sortimentului erau trecute pe două coloane prețurile precum și gramajul fiecărui sortiment ambalat. Trebuia să-nvăț, pe de rost, toate denumirile, prețurile respective și gramajele. Și le-am învățat, într-o zi și-o noapte, stînd cu picioarele-n apă rece. Nicanora — care se mutase la Claustrum — avea fericit prilej de a se revansa pe profesorul ei de altădată, făcînd ea de data aceasta pe profesorul cu mine. Și nu era de glumit. La emotivitatea cochet sfruntătoare cu care răspundea ea la întrebările mele din vremea aceea minunată, cînd i-am fost profesor, eu replicam — spre satisfacția ei — cu o supunere și-o aplicație la învățătură de tocilar. Nu admitea nici cea mai insignifiantă abatere de la textul scris.

Luni dimineața, cu opul acela impresionant băgat într-o geantă enormă, ca de diplomat, geantă pe care tot serviciul de aprovizionare mi-a dat-o, mi-am luat în primire noua slujbă. Aveam sub răspunderea mea o anumită zonă a municipiului Claustrum, cu toate prăvăliile: bodegi, alimentare, tutungerii, bufete și cofetării, pe care trebuia să le prospectez în vederea bunei lor aprovizionări. În total eram șapte voiajori, eu fiind singurul romeu printre ei, fapt care-l intriga pînă la isterie pe șeful serviciului, unul Elemer Pok, care susținea sus și tare, cu nervozitate agresivă, că eu nu am ce căuta pe acel post, că nu mă pricep, să mă duc la treburile mele și să las postul de voiajor altuia care-l merită, și așa mai departe. Avea el interesele și socotelile sale. Dar nu m-am lăsat intimidat. Am reclamat comportarea lui Pok. Evei care a sărit în sus de mînie: „Banditul acela să-și vadă de treabă, că, dacă nu, va merge el acolo unde trebuia demult să meargă... Nilosistul dracului! Parcă nu știm noi cine-a fost și ce-a făcut? Și mai face și pe nebunul acum. Să nu te lași". Apoi în taină: „Știe tot despre tine, canalia, de la taică-su, alt bandit pe vremea dominației hortyste, care acum este portar la revista *Tribala*. Știe și de la nevastă-sa, care este profesoară. Știe că nu ești sifon, că n-ai venit în țară cu refugiații sifoni, că ești romeu, și încă ce romeu!, știe că ai prieteni la *Tribala* și că dai pe-acolo uneori, cînd ei încearcă să te facă co-

laboratorul lor. Unul a şi iscălit — ca să-ţi facă un bine — el nişte traduceri din marele poet celtiber în *Tribala*. Le ştie pe toate şi nu te are la inimă, zice la şedinţele noastre că eşti un impostor şi-un bandit, duşman al clasei muncitoare. Eu i-am zis cîteva, dar mai bine spune-i-le tu, în felul tău... ştii tu cum. Este laş şi-are să se înmoaie".

Aşa mi-a zis Eva, iar eu am făcut întocmai cum m-a sfătuit ea. La proxima şedinţă de lucru, unde se analiza munca noastră, a voiajorilor, cînd el din nou s-a asmuţit asupra mea — deşi lucram la fel de bine ca ceilalţi colegi ai mei — n-am stat pe gînduri întunecate ca pînă atunci, ci m-am dezlănţuit asupra lui, din toate văgăunile ascunse ale fiinţei mele, din toate coclaurile de aramă ale trecutului meu, din toate tenebrele în care-şi mişcau spinarea ameninţător fluvii lente de lavă, ţinute-n zăgazuri pînă la acea oră, de s-a metamorfozat, auzind ce-i spun, viteazul Pok, într-un fel de rozător, scîncind, cu lăbuţele pe masa de birou.

— Vei fi fiind tu din neamul cel crud al avarilor — mă lansez eu în fulminaţii retorice — dar ia seama că şi eu fac parte dintr-un alt neam, mai avan decît avarii la o adică. Ai auzit de Spartacul? Dar de Alexandru?! Ei bine, ei sînt părinţii mei, din munţii teribili ai minţii şi inimii lor purced şi izvoarele sîngelui meu. Dacă te mai legi de mine, am să ţi-o dovedesc, am să te sfîrtec. Pune-ţi bine-n cap.

Nu ştiu din ce motive, dar din ziua aceea m-a lăsat în pace. Au contribuit la aceasta, cred eu, şi vorbele înţelepte spuse lui de către directorul plin al întreprinderii, minunatul om de omenie acela, Karoly Kovaci.

Aflînd de cele petrecute, Eva a sărit la mine şi m-a îmbrăţişat ca o nebună, arătîndu-şi acea zare de zori de zi a ochilor către mine ca inundată de-o stranie lumină.

Aşadar, vizitam pe rînd prăvăliile, treceam pe borderouri tot ce-mi comandau responsabilii de unităţi — la unele, responsabile — pe la orele unsprezece terminam cu munca mea de voiajor propriu-zisă, mă aşezam atunci pe-o bancă în parcul de lîngă abator — acesta era cel mai apropiat de depozitul I.C.R.A. (Întreprinderea cu ridicata a produselor alimentare) — unde ne prezentam, după indicaţiile voiajorului şef, spăsiţi şi obosiţi nevoie mare, zgribuliţi cînd era frig (deşi noi veneam de la vreun cognac) ca să predăm comenzile spre executare. Văzîndu-ne aşa de nenorociţi cum arătam, Mihai Merca, şeful

depozitului, un aromeu care semăna leit cu un luptător roman și care știa despre fiecare din oamenii cu care colabora mai multe decît chiar serviciul secret de informații, ne spunea, după ce ne lua documentele din mînă și se uita pe sub sprînceană la noi, zîmbind cu subînțeles: „Numai Dumnezeu știe cum trăiți".

Într-adevăr, Dumnezeu ne pusese mîna pe creștet. Trăiam nu bine, ci foarte bine, ca niciodată în viața mea de pînă atunci, ca și după aceea.

Pe banca din parcul abatorului făceam tot un fel de muncă de voiajor. Intram în cămările propriei mele conștiințe, unele pline de fantasme, altele neconținînd nimic altceva într-însele decît vedenia vîntului și, din comenzile pe care mi le solicitau gestionarii acelor cămări, eu încercam să fac nimburi pentru ele și haine de sărbătoare, și alte neînsemnate lucruri, nu atît comestibile cît frumos cîntătoare.

Dezmățul acesta n-a durat mult. Titularul serviciului pe care-l prestam eu, dacă a văzut că a scăpat de la moarte, a scăpat curînd și de boala stărilor depresive persistente și de boala tensiunii mărite, s-a reîntors la postul său. Directorul comercial, domnul Germetz a hotărît, scurt, ca eu să fiu concediat, ca necorespunzător, ca unul care nu se pricepe la comerț. Eva m-a luat de mînă și ne-am dus amîndoi în biroul lui Germetz. Era un tip placid la mutră și cu un rictus de om suferind, albicios la culoarea feței. Stătuse-n pușcărie înainte de 23 August, împreună cu însuși șeful de stat de-acuma al țării și se bucura de-o severă autoritate din cauza aceasta. Altminterea era cam tembel și lăsător, îi plăceau fetele tinere și băuturile de import, ca și țigările, tot de import. Mai mult o făcea pe directorul decît era de adevăratelea. Dar nu era rău, așa cum vei vedea.

Intru deci, împreună cu Eva, la el în biroul cu un bar alături, la dreapta, plin cu butelii suple, pînteccase, masive, rococo, fantezi, baroc etc., precum și cu de-ale gustării, lucruri rare și alese: omari, icre negre, de Manciuria, ohtapode, stridii, sardele cu trufe de Perigot și alte soiuri de pește etc. etc., exact ca-n biroul unui adevărat director comercial, la Intreprinderea cu ridicata a produselor alimentare, I.C.R.A.

Eva ia cuvîntul:

— Nu-l putem lăsa pe drum pe omul acesta. A lucrat foarte bine pînă acum. De-ar lucra și alții atîta de cinstit ca el... Îi putem găsi un loc în cadrul întreprin-

derii. Nu-i cu neputință. Trebuie să-nțelegem... să fim oameni.

— Știi, știi ce vrei spune la tu, Evo. Tu iubește la el, se uiți la el, văzut eu. Și la el la tine, la (rîzînd) întreprindere ta..., acolo. Mai bine amîndoi acolo.

— Nu fi abject, i-o reteză cu asprime Eva. Discutăm cazul unui om și nu trivialități. Trebuie să-i găsim de lucru aici.

— Nu pricepe la comerț.

— Cum nu pricepe? A lucrat la Bansca la Fruct-Export, la Aprozar..., a lucrat, cînd era student, la prăvăliile unchiului său din capitală, marele cofetar...

— Asta nimic. Asta nu comerț. Asta lofos. Nu pùtem. Gata.

— Așa este răspunsul unui om care se laudă c-a făcut pușcărie pentru o cauză umanitară? strigă Eva către el cu învăpăiere. Să-ți fie rușine. Și el a făcut pușcărie, mai multă și mai grea decît tine, boierule!

— Mit? mit? (adică, ce? ce?) Și pentru care motiv făcut...? Asta nu fascist?

— Fascist pe dracu' să te ducă. Pentru vina, dobitoc bătrîn, că a vrut să gîndească după mintea și inima lui și nu... după scaunul de sub curul altora. Și are două licențe asupra lui, luate cu brio, șontorogule!

Eva și cu Germetz erau din aceeași seminție și se știe bine că cei aparținători acelei seminții se tutuiesc și se fac cu ou și cu oțet, ca-n fața cortului, atunci cînd discută în contradictoriu între ei. De aceea își permitea Eva atari familiarități eufemistice cu consangvinul său, „dobitoc bătrîn".

— Și cîți ani focut?

— Focut vreo doisprezece în total, boule.

— Tospreseze?!

— Tosprăsece. Te miră, da?

— Oi, ioi! a pornit a se tîngui Germetz. Atunci tam la el metiat lucru. Hat nem, nu se poate. Dam la el la depozit, manipulant te marfuri. Apoi, reverențios, către mine. Nu superat, asta teocamtat, urma fedem noi alta post pentru tomn profesor.

Cînd ne-am aflat în hol, numai noi doi, după ce-am ieșit victorioși (adevărata victorie aparținea Evei) din biroul lui Germetz, am cuprins-o eu de data aceasta pe Eva-n brațe și-am sărutat-o pe toată fața, mai ales pe zarea aceea enigmatică din ochii ei zîmbitori închiși undeva departe. Am mai sărutat-o o dată, convențional,

înainte de-a pleca definitiv din țară, la un frate de-al ei, la frații ei, în Izrael.

Ca manipulant de mărfuri a fost mai bine chiar decît ca voiajor. Nu era muncă ceea ce făceam, ci un fel de sport. Mergeam la carmangerie să încarc mezeluri. Acolo mîncam zdravăn din cele mai gustoase specialități, pe alese și pe săturate. Muncitorilor de-acolo le aduceam doar cîte un borcan de murături și cîte o sticlă de un sfert rom. Mă mirosiseră că nu sînt ceea ce făceam și mă protejau, bucuroși. Janoș baci, secuiul mustăcios și osos care punea pe cîntar marfa, se făcea mereu că greșește — cine nu muncește nu greșește, a zis Stalin — și scăpa *sub cîntar* cîte un parizer de vreo șase kilograme. Cînd îl scotea de sub cîntar, hoțește, îmi șoptea sec: „Asta pentru la dumneavoastră". Așa încît duceam coșurile încărcate în mîini ca pe niște jucării, așezasem pe mine, sculptural, niște mușchi de toată invidia, bine hrănit și bine antrenat zilnic.

Salariul îmi rămînea întreg, necheltuit. Ba se mai adăuga la el și ceea ce rezulta din plasarea parizerului strecurat pe sub cîntar mie de către Janoș baci, plus că mai aduceam acasă în cămară, ceea ce-mi oferea, prietenește, responsabilul cu gestiunea, care avea o foarte mare încredere-n discreția mea. (Scotea cantități remarcabile de marfă necîntărită din fabrică, în înțelegere cu conducerea fabricii și cu miliția, le plasa la gestionarii prieteni, cu care lucra în bună înțelegere, iar banii obținuți se împărțeau între părțile interesate: responsabilul cu marfa, cantaragiul de la fabrică, directorul și poliția. Restul beneficiarilor se mulțumeau să primească acasă pachete cu specialități de carne și carmangerie și se mai alegeau cu niște chefuri, din cînd în cînd, cu de toate. Eram considerat și eu un fel de beneficiar, mai exact spus, printre beneficiari, așa că mi se lansa sub halat cîte o rudă de salam. A nu o fi primit ar fi însemnat să fac figură de caraghios suspect și să-mi pierd și postul pînă la urmă. A primi să primești ceea ce nu ți se cuvenea era o obligație de principiu, și vitală, în orînduirea nouă, din noua eclezie. Dacă refuzai, făceai dovadă de trădare a intereselor clasei dirigente și riscai să rămîi un ostracizat, disprețuit de absolut întreagă ecumenicitatea.)

Se lucra și aici întocmai ca la Fruct-Export, și tot atît de bine organizat.

Dacă ciupeai numai, discret, erai prins și pedepsit drastic, ca hoț. Dacă însă furai, și la modul serios, erai considerat un om de bine, serios și de nădejde.

Cel mai bine era atunci cînd soseau vagoane cu marfă de import, care trebuiau descărcate cît mai repede, ca să nu fie obligată întreprinderea să plătească locație gării. Mihai Merca, șeful depozitului, apela atunci la echipa fulger formată din mine, Ion și Paramon, doi țărani tineri, fugiți de pe ogoarele lor adunate laolaltă cu altele și care aveau un fel de-a munci liniștit și modru, fără să obosească deloc și cu un spor uluitor.

— Măi băieți, ni se adresa Merca, am niște afurisite de vagoane-n gară și dacă nu le descarc și nu le predau goale și măturate pînă la doisprezece noaptea, mă ia dracul. Plătim de ne uscăm. Hai, descărcați-le, măturați-le frumos și predați-le șefului gării, și mîine toată ziua sînteți liberi.

Ehei, ce zile! Ne apropiam liniștiți, ca niște tîlhari, de vagoanele în cauză, le deschideam, măsuram cu priviri grele marfa dinlăuntru, desfăceam niște cutii de conserve din alea de prin Cuba, așterneam niște straturi groase de icre negre dintr-un butoi peste sărmana felie de pîine și „băgam în suflet", vorba lui Ion, dar nu înainte de-a sparge niște sticle cu rom Bacardi sau Pantera care se chemau „pierderi prin manipulare". După ce mîncam zdravăn, așezînd icrele și sardelele peste Bacardi și Pantera, mai produceam niște consumuri specifice, spărgînd alte vreo două butelii cu Cinzano ori Porto Fereira, ne mai vitaminizam și ne energetizam folosind la discreție niște portocale, smochine, curmale, după care, lăzile — de indiferent ce calibru ori formă sau apartenență continentală — zburau din mînă-n mînă, măi frate Pavel, de la locul unde se aflau la cel unde trebuiau depozitate, ușor și fulgerat, de parcă pungi de vată ar fi fost și nu lăzi încărcate greu și bătute-n pleșuri tăioase-n colțuri.

Așa că a doua zi, întins sub nuc în grădină, cu pălmile sub ceafă, voiajam în alte lumi, manipulînd acolo din neunde înspre nicăieri, alte soiuri de mărfuri, cu alte duhuri de Bacardi, Pantere și Cinzano într-însele.

Uite-așa mi-am petrecut eu la I.C.R.A., timp de aproape patru ani, cu halat murdar pe mine — dar îmi șădea bine — cu pălmile bătucite, ca la plugari, cu de toate-n cămară și cu pace și mulțumire-n suflet.

Odată însă am intrat în sperieți, am fost uimit peste

măsură. Să-ți spun: era duminică. Responsabilul cu marfa pe mașină — adică responsabilul cu gestiunea, avînd încredere-n mine, mi-a înmînat borderourile și m-a rugat să mă duc la Vașarheu ca să ridic de-acolo un camion de salam de Cibin. „N-ai nici o grijă. Sînt oameni cumsecade. Să nu te temi că te vor înșela la cîntar. Adu-le numai niște murături și ceva băutură tare. Ajuns la Claustrum cu marfa, descarci jumătate la depozit, iar restul o împarți la cele două magazine de mezeluri din centrul orașului. Și-atît. Eu am niște treburi familiale foarte importante, trebuie să rămîn aici". Pe el, de fapt, nu-l interesa să ridice un singur sortiment... ce-i aia... o nimica gheșeft. Și mai avea de lucru și cu o femeiușcă „dulce" pe care o pescuise de prin cofetării — putea pescui oriunde și orișice deoarece avea la bani cu nemiluita, i se scurgeau din buzunare prin bufeturi și pe stradă, prin taxiuri, partea leului din beneficii revenindu-i lui — care arăta foarte „dulce", vorba lui, a lui Aurel Nagy, și foarte curată pe dinafară, dar ce ascundea pe dinlăuntru numai bietul Aurel a aflat, nu prea tîrziu.

Mă duc la Vașarheu. Era mare căldură. Oamenii de acolo, de la fabrica de mezeluri, s-au arătat a fi urîcioși și ostentativi față de mine, pentru că nu vorbeam pe limba lor, și m-au ținut în fața cîntarului pînă ce au încărcat toți cei care veniseră după mine și care vorbeau aceeași limbă cu ei, lucru care m-a enervat peste măsură, de era să explodez în felul meu la un moment dat, dar n-am făcut-o deoarece bietul Aurel mi-a încredințat o sarcină prietenească și nici nu aveam calitatea de-a cere vreo socoteală. Eu suplineam doar pentru o zi pe titular. Pe la amiază am încărcat, în fine, și eu și-am pornit spre Claustrum, gata-gata să plesnesc de nervi. Pe un deal, la ieșirea din Vașarheu, o femeie cu copil în brațe face semn rugător să o luăm pe mașină. Ca niciodată de rău în viața mea, am lăsat-o pe biata femeie acolo pe caniculă și-am poruncit mînios șoferului să nu oprească.

El m-a ascultat și s-a mirat de cîinoșenia mea. Nu mă cunoștea în felul acesta. Cînd să trecem de satul Lîna, se sparge cauciucul din față, dreapta, iar camionul, cu noi, cu marfă cu tot, intră-n grădina unui om și se răstoarnă cu roțile-n sus. De se răsturna la șaizeci de metri mai încolo, ne-am fi dus peste prăpastie, în Albieș. Am scăpat sănătoși. Dar n-ar fi scăpat și biata femeie cu copilul, deoarece ar fi fost prinsă între lăzile de metal pline cu salam, și pături ar fi fost făcută, cu copil cu tot. Mi-am

zis atunci cu spaimă: „Dar dacă mă arătam bun ca de obicei și o luam în mașină? Dumnezeule, îți mulțumesc că m-ai făcut neștiutor a toate și fără putința de-a pricepe cît de cît ceva vreodată. Toate vin de la tine, dar pe căi de neînțeles pentru noi, întortocheate, întunecoase și viclene".

Ajuns cumva într-un tîrziu cu marfa la Claustrum, am predat-o după cum îmi poruncise Aurel gestionarul, și-am constatat că mi-a rămas un plus de vreo zece kilograme de salam Cibin, plus care pe Aurel îl lăsa indiferent — de aceea m-a rugat să merg eu să ridic marfa (dar eu cred că Dumnezeu a aranjat așa, ca să nu moară femeia aceea), un singur sortiment pentru dînsul nu însemna nimic, ia colea o găinărie.

Am cîntărit de două ori marfa, ca nu cumva să fi greșit, treabă pe care nici un alt gestionar în locul meu n-ar fi făcut-o, și-am constatat că într-adevăr aveam un plus de 10 kilograme marfă. Și să nu rîzi de mine: l-am împărțit salamul acela de Cibin la săraci... Așa mi-a șoptit mie duhul bunicii, de dincolo, drept mulțumită adusă lui Dumnezeu că m-a ajutat să salvez de la moarte o femeie și-un copil, chiar dacă ea m-a blestemat și ocărît în gîndul ei.

Între timp, copilul meu cel mare suporta persecuții și umiliri necruțătoare din partea unei domnișoare bătrîne, instructoare la o grădiniță de copii, de limbă alemană, unde nu aveau acces decît fiii șefilor și-i acelora care-i serveau pe șefi cu ceea ce le trebuia, din plin. Ea înțelegea ceea ce eu nu vroiam să înțeleg și aplica cu devotament de vechil regulile filozofiei la ordinea zilei.

L-a întrebat într-o zi pe copil „unde lucrează taică-tu", iar copilul, în candoarea lui de copil, a răspuns: „pe mașină". Instructoarea, crezînd că eu lucrez pe vreun camion de cursă lungă, deci cu relații și bani, s-a deplasat acasă la noi, chipurile ca să vadă în ce condiții stătea copilul. Nicanora a poftit-o-n bucătărie — pentru că aceasta era și cameră și bucătărie în casa proprietate personală — a omenit-o și-a cinstit-o ca orice mamă pe învățătoarea copilului ei, dar mai ales în felul ei de-a fi drăgălașă și distinsă. Nu-și pune dracul coada și apar acolo și eu, venind din bazinul carbonifer Șoricani, unde am descărcat marfă pentru mineri: pîine, slănină albă, salamuri ieftine și băuturi, și de unde mă întorceam obosit, plin de noroaie și nebărbierit. Degeaba i-am zîmbit vechilului-femeie, degeaba am încercat să-i sărut

mîna, căci ea, jignită în onoare și autoritate, mi-a refuzat-o, ridicîndu-se apoi și părăsind casa noastră, a unui „nimeni" gîndea dînsa, a unui „golan", a unui „ajutor de șofer", care îndrăznește să-și trimită odrasla să învețe alături de copiii domnilor, la grădinița de limbă alemană. Hoașca de scorpie, începînd din ziua următoare, din „lașule", „putoare", „nătărăule", „murdarule", „licheauă" și din „mincinos lipsit de caracter", nu-l scotea pe copil. L-am retras de la acea școală, cu neagra amărăciune și durere-n inimă de-a nu o fi putut strivi sub bocancii plini de noroaie a picioarelor mele de ajutor de șofer, pe distinsa otreapă. Se numea domnișoara Hoffmann.

În toți anii cît am lucrat la I.C.R.A. n-am contenit să mă adresez cu memorii forului suprem, pentru rezolvarea problemei mele profesionale. Dar memoriile nu ajungeau acolo unde trebuia, la primul-graf al guberniei, deoarece ele se opreau în sertarul unui șef pe nume Măndel Bușacă, unul care gîndea întocmai ca domnișoara-vechil aceea, zicîndu-și: „Cu ce obraz pretinde el să-i ajungă memoriile la Prim, cu ce cutezanță se gîndește să se adreseze Primului cu memorii, el... Ia te uită! Nu. Asta-i impertinență", și vîra memoriul în sertar ca-ntr-un mormînt.

Măndel Bușacă ăsta era și scriitor, cum atîția alții ca el, de altîfel. Scria proze cum o țin țăranii numai într-o petrecere, din cauza fericirii ce-a căzut peste capul lor, și piese de teatru despre cum primarii noilor sate ascultă, transportați, concerte de privighetori prin lunci și pe sub nuci.

Și mi-a dosit neabătut cererile în sertarele sale, cu sentimentul că-și îndeplinește o datorie de onoare, că face dovada unei înalte conștiinciozități politice, pînă cînd s-a schimbat primul-graf și-a venit altul în locul lui, unul care săvîrșea grava greșeală de-a simpatiza pe oamenii de litere, știință și artă — greșeală pe care-a plătit-o pînă la urmă — și care mai scria și versuri, dar pe care, spre onoarea lui, bine făcea că nu le publica, decît sub pseudonim, unul Max Munteanu.

Am mai făcut un memoriu, dar, de data aceasta, în loc să-l înregistrez, procedural, la secretariatul sediului conducerii supreme, de unde ar fi ajuns tot în sertarele cu maimuțe ale lui Măndel Bușacă, eu l-am predat lui Sabin Zacu, care se făcuse admirat și simpatizat din primul moment de către Max Munteanu, noul prim-graf,

care se vede că avea intuiția oamenilor capabili și oneşti, şi-o avea.

Sabin s-a dus cu memoriul meu direct la mai marele. Acesta l-a citit. A doua zi i-a chemat la dînsul pe şeful peste cultură şi pe şeful cu informațiile secrete şi i-a întrebat: „Ce ştiți despre acest om?" A răspuns întîi begler-beul peste cultură, unul care nu avea nici o cultură, dar care avea prin munții Cibinului, în secret, mii de oi, pe care i le păşteau alții, nu el, iar el lua produsele, aşa ca să fie-n ton cu doctrina pe care o slujea cu devoțiune în calitate de begler-beu peste cultură.

— Din referințele pe care le deținem noi, la biroul nostru, reiese că tipul este un tip cult, foarte învățat, că a fost un bun profesor şi un om de talent, că a avut o orientare politică sănătoasă, dar că n-a vrut să se organizeze alături de noi, că are origine sănătoasă, dar... că poartă împotriva noastră o ură şi-un dispreț pe care şi-l manifestă ori de cîte ori are ocazia.

Primul-graf îndreaptă apoi ochii, întrebător, către colegi.

— Din informațiile pe care le deținem — şi nu puține — reiese cam acelaşi lucru. Cam ce-a spus tovarăşul nostru begler-bei... şi că poartă o ranchiună şi că are un dinte împotriva noastră, că împroaşcă cu venin cînd are prilejul, răspunde acesta.

— Reiese din dosare, intervine Primul, cum că ar fi un om pregătit şi de talent?

— M... da, m... da, răspund în unison, murmurînd, cei doi begler-bei.

— Cunoaşteți ultimele dispoziții pe linie de sus în legătură cu buna pregătire şi talentul oamenilor?

— Da, răspunde beul, ca elevul care a învățat pe de rost lecția, dar care n-a priceput mare lucru din ea, să valorificăm la maximum cultura şi talentul cetățenilor noştri.

— Şi ce-am făcut noi pentru a valorifica pregătirea profesională şi talentul acestui om?

— ... !?

— Atunci pe bună dreptate ne poartă ranchiună şi ne disprețuieşte. Întîi îl punem la locul său, acolo unde i se cuvine, şi după aceea îl judecăm. Mîine se ține concurs de ocuparea postului de secretar dramaturgic la teatrul cel mare. Dai dispoziții acolo, tovarăşe begleru-beu, să fie reținut acest om pe postul scos la concurs.

Sabin, care a aflat de cele întîmplate, a venit într-un suflet la mine și mi-a spus că e ordin de sus de tot să mă supun mîine la examenul de concurs pentru . . .

M-am supus, și-am reușit — mai bine nu reușeam — cu toate că am refuzat să mă prezint la examenul oral (am făcut în schimb, cu sete mare, o foarte interesantă lucrare în scris, în care-am aruncat tot ceea ce zăcuse-n profesorul din mine timp de două decenii), considerînd că este o umilință pentru mine să stau și să răspund în fața unui ajuns de director, scorțos și arogant în lașitate și slugărnicie, împodobindu-și goliciunile intelectuale cu silogisme aristotelice, pe care le rostea ținînd țigara-n colțul buzelor; în fața unui prim-regizor escroc de geniu, produs și crescut în canalele de scurgere-n Limbovița — care după ce a terorizat și escrocat numai pe cine n-a putut în numele noii religii politice, a plecat în țări străine, dușmane religiei, de unde a purces a-mi da lecții de demnitate civică și patriotism —, ca și-n fața unui fel de inspector care nu purta nimic altceva asupră-i decît burduhanul de-o tonă și-o dispoziție infernal hilară spre demagogie și lins.

Prudent și vigilent — ca și semenul său Mândel Bușacă, de mai sus de el —, directorele de la Teatrul cel mare, ca să dovedească de la bun început cum că nu-i deloc dispus să arate bunăvoință unui individ ca mine — ar fi fost o imprudență, ori, mai știi!, o cursă pe care i-o întinde mai marele, dar el nu-i prost să cadă-n ea — „toți bandiții de tipul ăstuia, aristoteliza el, trebuiesc persecutați și șicanați din oficiu... Individul acesta este un bandit și el, deci el trebuiește persecutat și șicanizat... din oficiu", mi-a făcut angajarea, fără să-mi dea și decizia de încadrare, și nu pe postul de secretar dramaturgic, așa cum cerea concursul publicat — pe acesta numai îl giram —, ci pe cel mult inferior, de referent, și acesta doar temporar, doar pe o singură stagiune, deci cu șansa de a rămîne oricînd pe drumuri, dacă nu ascult. Astfel mă ținea la respect — după părerea sa — și se dovedea el lucid, precaut și vigilent, perfect pe linie. Retribuția era cea minimă, aproape cît aveam și pe postul de manipulant de mărfuri la I. C. R. A. Această măsură era încă un fel de a mă umili și de-a mă ține la distanța necesară. S-a cam înșelat. Era el mare filozof, dar nu și psiholog bun, căci odată, cînd crezînd că face o subtilă ispravă politică și vrînd a-și dovedi întreagă autoritatea și toată intransigența înaltei sale conștiințe, a ieșit înain-

lea mea, în fața întregului colectiv al teatrului, cu ocări și înjosiri ordinare — „n-are nivel politic nici cît al portarului și vrea să fie dramaturg", zicea el —, de om „ferm" în exercitarea atribuțiilor sale de director, întocmai cum o proxenetă o ocărește pe-o angajată nemernică, eu fără a sta pe gînduri, am pus mîna pe-o scrumieră grea de fier ce stătea pe masă, i-am aruncat-o-nspre căpățîna de filozof, elevată, înjurîndu-l de mă-sa și părăsind sala: „Cretinule, eu sînt în stare să trăiesc și din muncă cinstită, adevărată, i-am urlat în mutră și l-am lăsat în ploaie ca vorba aia, știu să fac și haiducie, la urma urmei, cu lifte spurcate și ajunse ca tine", am adăugat. (Apropo de haiducie, să știi că dacă omul acela brav, impunător în mod egal prin virtute și statură, ca un tribun roman, aidoma la față cu Avram Iancu, Dimitrie Cicma, nu ființa, încă de pe vremea turcului, acolo unde mi-a fost dat să mă nasc, în Tauria, școală romeică, să mă prind de ea și să ajung unde am ajuns (și ce am ajuns) cu firea mea care refuză orice supunere și ascultare, refractară oricărei comenzi, urînd de moarte pe cei haini, umflați în nimicnicia lor aroganță, gata să le reteze nasul — chiar și gîtul la nevoie —, neadmițînd o condiție de viață mizerabilă, de rușine; sfruntător și setos de dreptate, cu un instinct al conservării aproape inexistent, găsind o voluptate în a se juca cu riscul, în a sfrunta moartea ca și lașitățile vieții, nu aveam nici o altă șansă de trăit decît aceea, obligatorie — și sublimă — de haiduc. Și sigur, m-aș fi făcut. Am și încercat de altfel de două ori, cînd eram încă copil, fugind de-acasă, pe niște săptămîni, și rătăcind, ca vrăjit de-o chemare — chemarea aceea misterioasă spre o libertate absolută, pusă-n slujba dreptății și-a aventurii încrîncenate, mîndre — prin înstelate hotare și tenebroase coclauri de var și aramă. Aceasta a fost adevărata mea vocație și, uite, ce-am ajuns abătîndu-mă de la chemarea ei. Continui să fac pe haiducul — în Tauria i se spune fur — aruncat ca pe-o cîrpă de la o ușă de boier la alta, într-o lume abdicată total de la orice demnitate, ca un leu jigărit și rîios printre javre împopoțonate și încorsetate pe jilțuri, vascrisul ei de viață . . .!)

Și, de neînțeles, cînd impactul dintre directore și mine a ajuns la urechile celui mai mare, acela mi-a dat mie dreptate, drept care, din acea clipă, Aristoteles acela, cu răunoșenia din el măreț înțepenită, nu știa ce-i cu mine, ce anume identitate ocultă am, cum să facă să mă apropie de el, cum să se poarte cu mine mai vigilent. Și făcea el,

în scopul rezolvării acelei încîlcite pentru el probleme, toată noaptea, lîngă nevastă-sa, tot felul de raţionamente logice — căci filozof de logică era —, silogisme, inducţii, deducţii, epichereme, prins în antinomii ca un cîine flămînd, nefericit, între muşte.) „Ce crede el, a fulgerat mai marele, că teatrul cel mare este tîrla lui taică-su? Să jignească, după cum i se scoală, angajaţii?"

Am stat eu ce-am stat, peste şapte ani — nu i-aş fi trăit — în teatrul cel mare, făcînd de toate, uneori — foarte rar, ce-i drept — chiar şi ceea ce trebuia să fac, dar pînă la urmă tot n-am scăpat de darea afară, căci, apărînd o lege — nu ştiu (dracul să ştie, căci creşteau legile-n Romeia atunci ca lăcustele pe vreme de secetă) a cîta, care împuternicea pe directori să dea afară pe oricine vroiau dînşii, fără să mai ceară şi aprobarea forurilor superioare, tutelare.

Şi primul care-a zburat afară atunci din teatrul cel mare, cum era şi firesc, am fost eu. Cum s-a întîmplat anume şi ce a urmat voi relata ceva mai încolo, într-o altă parte a povestirii noastre. Acum însă, ascultă-mă să-ţi spun ce s-a întîmplat şi cum s-a petrecut moartea şi înmormîntarea marelui poet Celestin Lebădă-Neagră. Destul despre şederea mea în teatru. Şi aşa a fost prea multă... şi umilitoare.

La moartea marelui poet mă aflam încă la Bansca.

Telegrama anunţa laconic: „Soarta ne-a învins". Deşi fusese expediată „fulger", imediat după moartea poetului, ea n-a ajuns la destinaţie decît a doua zi, către miezul nopţii... La orele două pleca un tren din Bansca spre Claustrum. M-am suit în el şi-am ajuns la cinci dimineaţa acolo. Din piaţa Mihail Bravul am cumpărat un buchet de lăcrămioare. Ajuns la morga clinicilor am găsit porţile ferecate. Se făcuse ora şase. Dincolo de poartă paznicul şedea morocănos, ca un corb, pe-un scaun. L-am ispitit cu o bacnotă de douăzeci şi cinci... şi m-a lăsat să intru.

Uşa s-a închis după mine cu răget. Peste pereţi, igrasii şi scurgeri în culori negre şi verzui. Mortul era aşezat pe-o targă, targa peste un fel de suport fără nici un fel de acoperămînt. Nici o lumină nu ardea la căpătîi, nici o floare nu lumina întunecimea. Picioarele mortului ieşeau cu mult în afara tărgii, scurse parcă dincolo, într-o altă lume. Am depus buchetul de lăcrămioare deasupra pălmilor lui încrucişate, aşa ca să pară că le ţine-n ele.

Singur. Un vîrtej de emoții suind din felurite ponoare și ripi se preschimbă brusc în șiroaie de lacrimi. Eram singur. Puteam plînge-n tihnă. Înseninîndu-mă, am rămas liniștit, într-o stare de veghe, la căpătîiul mortului care odihnea pe-o targă. Îmi era silă să privesc în jur pereții năpădiți de igrasii. Am stat așa pînă la orele șapte cînd porțile s-au deschis, oficial. S-a deschis și ușa de la morgă. Le valul de lumină care pătrunsese pe ușă, fața poetului parcă se iluminase pentru o clipă. Apoi a rămas așa, iluminată, ca de o altă lumină.

Primul oaspe: o fată tristă și frumoasă. Tristă în frumusețea ei pură, frumoasă în tristețea ei, tot pură. Rămîne cîteva clipe într-o stare de reculegere (parcă șoptea o rugă) și depune apoi un buchet de garoafe pe pieptul mortului. După aceea se duce și se așază pe banchета din dreapta, scoate din poșetă o foaie de hîrtie, un stilou, și scrie ceva... Se ridică, se apropie de targă și prinde cu o pioneză hîrtia scrisă, de marginea tărgii, după care dispare.

Conștient fiind că răspund de orișice se-ntîmplă în acest funest interior, fiind singurul ins de față stătător acolo de la orele șase, m-am dus să văd ce anume era scris pe misteriosul bilet.

Smulg și citesc: era transcrisă, cu litere duios și în grabă aruncate, poezia „Cîinele din Pompei". (Acest corp delict îl păstrez acasă, la loc ferit, ca pe-o ostie.)

Iarăși, un răstimp, singur la căpătîiul mortului de pe targă.

Îl vizitasem cu o săptămînă înainte de moarte, la clinica nr. 2. Îl vegheau doamna sa și nepoata Gigi. Înainte de a se interna își exprimase dorința de a-mi boteza ultimul copil. I-am arătat chipul în fotografie al copilului care arăta ca un „pui de pinguin". S-a uitat lung, de departe, melancolic, din ochii înfricoșător de mari acum pe fața mulată-n var parcă. Apoi a surîs chipului din poză, așa cum luminează fața soarelui încețoșată la apus. A fost ultimul zîmbet pe care l-a adresat vieții. Poetul a surîs, pentru ultima oară, unui chip de copil.

De ziua lui de naștere — care se nimerea să fie foarte aproape de cea a morții — i-am trimis o felicitare. Scriam acolo nu știu ce, care să-l bucure și care să izvorască din tărîmul eleusiniilor. Nu știu: ori ceea ce scriam acolo era într-adevăr frumos, ori aceasta era unica felicitare pe care o primea, de ziua sa, căci Doamna și cu Gigi, după

ce l-au îmbrăcat de plecare, i-au așezat felicitarea primită de la mine în buzunarul dinlăuntrul al hainei. Se află și-acum acolo.

La despărțire s-a prins cu mîinile — mîinile acelea albe și nefiresc de lungi — de mîna mea, cu o putere ce venea dintr-alte alcătuiri ale vieții! De-abia m-am putut desprinde din strînsoarea lor, ca și din orbitele ochilor hipnotic fixați asupra mea și bîntuite de întuneric. Am ieșit cu fața spre muribund. A îngăimat: „Mai sînt oameni care mă mai iubesc".

Intră un alt oaspe: un fel de arătare curbată din spinare, în negru îmbrăcată și sprijinindu-se-ntr-un fel de cîrjă, mai mult par decît cîrjă. Se așază ca o mumă a pădurii pe banchetă și tace. Eu tot la căpătîiul mortului. Într-un timp arătarea întreabă:

— Ți-e rudă?

— Nu, răspund eu.

— Prieten?

— ...

— Nu vrei să vii, să ședzi lîngă mine?

M-am dus și m-am așezat lîngă umbra aceea neagră. Ea continuă vorba:

— Știi care i-au fost ultimele cuvinte?

— Nu, dau eu din cap.

— „Cresc arborii din mine!" rostește arătarea neagră emfatic, ca pe scenă. Apoi se recomandă: — Eu sînt Leturia Foga... Și continuă a se jeli: — Am vrut să-l iau și să-l așez alături de Tavi, la Crucea, dar el a lăsat prin testament să fie înmormîntat la Lancrimi, lîngă părinți. „Cresc arborii din mine!" Așa a spus înainte de-a muri, a pus ea capăt discuțiilor, s-a sculat și s-a dus.

Nu știu dacă a rostit Poetul atari cuvinte, căci Gigi mi-a spus că ar fi spus: „De ce mă lăsați să mor?" Eu unul, cred c-a spus și una și alta.

Una a spus-o Poetul, cealaltă Omul.

Al treilea oaspe: un tînăr de statură impunătoare, brun și cu chică leonină. Intră exact ca pe scenă un actor-erou, rămîne în atitudine teatrală înaintea tărgii, se uită amenințător în jur și-n sus, tot ca la teatru, apoi perorează cam așa:

— Cum? Celestin Lebădă-Neagră, mort?! Celestin pe-o targă?! Și lumea nu știe aceasta?! Celestin Lebădă-Neagră mort, întins pe-o targă, într-o morgă și eu nu știu acest lucru, națiunea nu știe?! Blestem! Blestem asupra acestei semințiii care nu-și neagă cinstea zeii!, și a părăsit morga,

fulminînd din gură și din ochi, amenințînd și invocînd anateme, cu brațele ridicate spre cer și cu pumnii strînși. Nu știu cine putea fi. Și mă consider norocos că nu i-a trecut nimănui prin minte să mă supună le întrebări... Era sculptorul și pictorul maramureșan Mihai.

Apoi și-au făcut apariția doi medici. Durdulii, cu ten rozaceu, îmbrăcați impecabil în alb, iar pe expresia feței, ca și-n ținuta întreagă, se putea citi că dispuneau de-o digestie perfectă. S-au oprit cu decentă importanță la căpătîiul mortului, unde mă aflam și eu, și-au început a-i palpa cu buricul degetelor, fața, fruntea..., lucru ce m-a scos din sărite și era cît p-aici să sar la ei cu pumnii. Am sărit cu vorba numai, apostrofînd: „Cum vă permiteți?!" (Era să zic: nemernicilor!, dar m-am oprit.)

Ei s-au dat în lături ceremonios și mi-au explicat cu politețe și condescendență că nu fac altceva decît ceea ce le cere profesiunea lor de medici, adică să facă ultima constatare — palpînd astfel pe mort peste obraz și peste frunte! — asupra morții reale. (S-au întîmplat multe cazuri de moarte aparentă.)

I-am înțeles. Și-au făcut datoria și s-au dus și aceștia, după care au intrat în morgă doi ciocli, aducînd cu ei coșciugul, precum și-un trimis al Sanepidului. Cioclii au apucat targa de coarne, au depus-o jos, pe podea, și, prinzînd unul pe mort de picioare iar celălalt de umeri, au dat să-l ridice și să-l așeze-n sicriu. Ce-mi văd ochii! Cioclul care lucra la umeri, nu știu cum a apucat pe mort de subsuori că acesta a pornit a-și ridica încet de tot mîna, vrînd parcă să-mi arate ceva în ultima clipă a prezenței sale pe această lume. M-am dus cu ochii fascinat după ea. Era albă și infinit de lungă, înaltă. N-am apucat a descifra ce anume semne vroia să-mi arate mîna mortului, căci cioclul a apucat-o grăbit, a smucit-o și-a vîrît-o la locul ei, în coșciug.

Urma căpăcirea coșciugului... Dar, cînd să se aplice capacul deasupra, trimisul Sanepidului a ridicat glas energic de protest: „Interzic, interzic!, interzicea dînsul, este ilegal, este împotriva dispozițiilor sanitare. Eu nu încalc legile țării, nu permit deplasarea mortului în altă localitate dacă nu este căptușit sicriul cu hîrtie gudronată. Opriți!" Și a început să scrie ceva într-un fel de carnet. Cioclii au stat în loc și-au strivit în sinea lor niște sudălmi. Trimisul Sanepidului sta ferm pe poziție. Nu și nu. Intervin, și-ncerc să-i explic cum că este vorba de un

caz special, de transferarea unui mare poet de la Claustrum la Lancrimi...

— Lasă-mă, domnule, pe mine-n pace cu șmecherii dintr-astea. Poate fi cine-o fi. Nu aprob pînă ce nu se prevede coșciugul cu hîrtia gudronată aferentă și cerută de lege, și a închis carnetul la loc.

— Fug la un telefon. Telefonez. Interlocutorul zice să revin, pentru că va trebui să vorbească cu cei din capitală, cu Uniunea. Am revenit. Uniunea, prin persoana președintelui de-atunci, a răspuns ca *Pe muchie de cuțit:* „Este al vostru, faceți ce știți cu el". Atunci s-a vorbit într-altă parte, și, de-acolo, un om mai puțin oportunist, mai puțin laș și mai puțin pizmaș, a dat dezlegare ca sicriul cu mortul în cauză să se poată deplasa într-altă lume și fără a fi căptușit cu hîrtie gudronată.

Ciocliii au respirat ușurați. L-au căpăcit, l-au ridicat și l-au dus să-l depună în sala de la Casa Universitarilor. Au apărut atunci și niște femei mironosite, dar ca să nu asiste la controversa dintre ciocli și mine, pe de-o parte, și sagacele funcționar sanitar pe de alta, le-am rugat cu diplomație să poftească afară, la aer.

S-au aprobat niște bani din partea Asociației scriitorilor din oraș, pentru cheltuieli de înmormîntare: șase sau șapte sute de lei. La un protest al nu știu cui, că suma este prea mică, cel care era împuternicitul să aprobe, a replicat:

— E destul și atît pentru un poet fascist.

De la morgă spre Casa Universitarilor am făcut împreună cu Liciniu o haltă de întristare la Continental, la braserie.

Cînd am intrat în sala de la Casa Universitarilor, altă lume, altă situație. Sicriul era depus pe catafalc și era înconjurat de flori, și nu numai de flori, ci și de mulțime de oameni, admiratori sau curioși. Aceștia erau toți îmbrăcați în civil. În tăcerea sălii răsunau în surdină armoniile unui marș funebru.

Mi-au dat lacrimile. O ființă frumoasă — cunoștiință de altfel — s-a retras repede de lîngă mine, speriată, să nu fie văzută cumva, de cineva, vreun civil de pildă, că stă lîngă unul care-l plînge, la acea oră, pe acel mort.

În cele patru colțuri alt catafacului străjuiau, în poziție de gardă, tineri scriitori claustreni. Erau îmbrăcați pestriț, în haine de diferite culori, pantaloni la fel, purtau, unii, chiar sandale-n picioare, iar unul, chiar oche-

lari de soare pe nas. Și aveau gulerele de la cămăși date peste gulerul de la haină. (Mai tîrziu l-am întrebat pe acesta cu ochelarii de soare de ce-i ținea pe nas la ora aceea... Mi-a răspuns drăgălaș că el este un tip foarte sensibil și mîndru și că nu-i convine să fie văzut de lume cu ochii înlăcrimați.)

Ultima gardă a fost făcută din scriitori vîrstnici, îmbrăcați sobru. Apoi a vorbit poetul R. Arameus — îmbrăcat foarte elegant —, după care a urmat la cuvînt, gîtuit de emoție bătrînul filozof R. R. Doșca.

Apoi sicriul a fost scos pe umeri afară și așezat pe platforma unui camion. Pe platforma camionului se mai aflau doi inși: intendentul Academiei și încă un tînăr, brunet, avînd asupra lui aparat de fotografiat, și-mbrăcat în doliu.

M-am rugat — adică am întrebat — pe cei de la *Stella* și *Tribala*, dacă mai au un loc în mașină și pentru mine. Mi-au răspuns, deranjați, că nu au.

Ce-i de făcut? Măsor distanța de la mine pînă la camionul cu mortul pe platformă și, din cîteva salturi, mă pomenesc — spre mirarea acelora care făcuseră la al cel gest al meu tensiune la ochi — sus, pe camion, lîngă mort.

Și camionul a pornit. Au pornit și restul de mașini, dar au ajuns mai repede decît mortul la Lancrimi. De pe dealul Feleacului cineva s-a întors din drum în urma unei crize de inimă: Era doamna Gherghina.

Și rătăceam pe-o zi cu soare, pe șoseaua care duce de la Claustrum la Apulum.

Era de ziua Eroilor și în drumul nostru întîlneam coloane de elevi îmbrăcați în haine de sărbătoare și cu jerbe și cununi de flori în mîini, însoțiți de dascălii și profesorii lor, care mergeau la mormîntul eroilor..., iar Eroul trecea printre ei...

La dreapta și la stînga șoselei, pe întinderi nesfîrșite și-n adieri de mai, ovaționau spre noi flori de mii de feluri, iar departe, într-o dimensiune fabuloasă, se arătau munții de la Apus, unde zace aurul și mînia pămîntului.

Mă căiesc și mă voi căi mereu de următoarea nepotrivire ce s-a întîmplat atunci pe drumul spre Lancrimi. Eu îl bănuiam de maior pe tînărul brunet cu aparat-foto de-a umeri, iar el mă bănuia pe mine de colonel. El stătea la stînga mortului, iar eu la dreapta (intendentul stătea la picioare) și ne iscodeam la răstimpuri din coada ochilor, de jos în sus, ca doi berbeci înainte de-a începe

a se izbi în coarne. Cînd, la urmă, ne-am cunoscut, iar lucrurile s-au lămurit (el era un inginer, nepot de-al poetului), să ne dăm cu pumnii-n cap nu altceva. Căci, pe drumul pînă la Lancrimi, de ziua Eroilor, cum el avea aparat, am fi fixat pe peliculă momente, locuri și priveliști prin mijlocul cărora trecea în liniște Poetul mort, spre locul îngropării.

Ajunși în Lancrimi, în fața bisericii, lume multă, îmbrăcată ca de Paști.

Inginerul a dispărut, iar intendentul se arăta abulic. Trebuia dat sicriul jos de pe camion și dus în biserică. Eram singur. Mă uit în jur. Ochesc trei flăcăi dintre cei mai chipeși și mai blînzi. Îi chem la mine, și-i rog...

Împreună cu cei trei feciori l-am purtat pe umeri de la șosea pînă la biserică, l-am depus în fața altarului unde, la scurt timp, a fost prohodit după datina satului, iar de-acolo dus și așezat alături de părinți.

După înmormîntare a avut loc praznic cu veselie mare în casa preotului. Comesenii — majoritatea absolută scriitori din Claustrum (Cel cu răspundere nu erau de față, dar erau cei cu răspunderi.) — au glumit, s-au tachinat, au vociferat, au spus vițuri, ca după un vin bun, chihlimbariu, și după niște bucate alese, sfințite. (Pe Bazil Bruia nu-mi aduc aminte să-l fi zărit undeva, în tot decursul zilei aceleia. Misia lui era încheiată.)

Neaflîndu-mă printre ei, Gigi m-a căutat de zor și m-a descoperit la un moment dat în grădină, unde încercam să descifrez niște litere încrustate de mîna poetului, pe cînd era copil, în scoarța unui nuc uriaș, acum greu descifrabile. Tulburător simbol, tulburătoare rună.

Intru în casa preotului și m-așez stîngaci după ușă. Ușa era deschisă, pentru că cei prezenți se revărsau pînă-n hol. Stam între ușă și fereastră, cu o farfurioară-n mînă. Pe bordura ferestrei mi-am așezat paharul de vin. Paharul și farfurioara cu gogoașă rumenă, mi le oferise Voichița.

Printre mesenii foarte bine dispuși, sta umil, cam jenat, cu un rictus de discretă amărăciune pe buze poetul Miron. Tăcut, fără să deranjeze, s-a strecurat cu farfurioara și paharul în mîini printre cei învălmășiți în vorbe, s-a apropiat de mine și a rămas acolo, tăcut, lîngă mine, în picioare, între fereastră și ușă. Omul acela, mult și frumos m-a înduioșat.

Tîrziu, am pornit spre Claustrum, cu jipul Academiei (mă luaseră, din milostenie, Gigi și Ion), unde am ajuns după miezul nopții.

Încerc să închiriez o cameră la hotel, dar constat — și nu era de mirare — că nu am asupra mea buletinul de identitate. Continui, deci, să mă plimb prin Piața Libertății, ca un ins fără identitate. Oprește în dreptul meu o motocicletă:

— Ce faceți, dom' profesor, aici?

— Bine mersi, dar tu?

— Merg la Bansca.

— Și eu aș merge acolo.

— Poftiți, urcați... dacă...

Drumul pînă la Bansca s-a arătat a fi presărat cu vedenii, priveliști și năluciri mirifice, ca de pildă:

„Unde ești astăzi, nu știu...
Tremură aceeași frunză și iarbă
La bătălile aceluiași ceas..."

„Pe culmile vechi unde soarele iese din pămînt..."

„Întoarce-ți sufletul către perete
și lacrima către apus..."

„Se revarsă-n mine drumurile toate
pe unde-i călcat..."

„Ia seama, Penelope, ce netedă-i oglinda..."

„Cocoșii apocaliptici tot strigă,
Tot strigă-n sate românești...

și așa mai departe.

*
* *

Am cumpărat, așa cum îți spuneam, o casă în Claustrum, cu chiriași cu tot. Risc mare, deoarece pe atunci chiriașii erau adevărații proprietari și nu proprietarul. Conta bonul locativ de la primărie, nu titlul de proprietate. Proprietar absolut era primarul.

Lumina pătrundea în acel hol lung și strîmt printr-o ferestruică, un ochi luminos, cu gratii, ce se afla deasupra ușii, amănunt drag mie, deoarece îmi amintea de ferestruica cu alte gratii ale celulei în care petrecusem ani îndelungați de reculegere și pioșenie, de foame, frig

și suspin. Dar prin acel amănunt luminos, nu știu cum să-ți spun, dragul meu Pavel, se vedea parcă-n lumea lui Dumnezeu, în sufletul tuturor lucrurilor frumoase și-n acela al oamenilor care m-au iubit. Ți-o amintești, nu? De cîte ori n-ai stat și tu în picioare în fața acelei lumini și te rugai cu ochii la cine știe care altă lumină și cu palmele împreunate sub bărbie...

În tot cazul, numai un prost, un idiot ideal putea face ceea ce am făcut eu, adică să cumperi ceva care să nu fie al tău după ce l-ai cumpărat, chiar dacă pînă la urmă a roiești c-am făcut un lucru extrem de înțelept și de util — mai cu seamă copiilor mei, care s-au ales măcar cu o casă moștenire de la mine, dacă nu cu altceva. Iată în ce fel viclean se poate ascunde zăpăcita înțelepciune. Bănuiam eu că tot voi intra într-o zi în ea. Un glas străin de evidențe logice și legice îmi spunea aceasta. O credință naivă în revenirea la normal și firesc a vieții publice, o reîntoarcere la respectul omului care înseamnă totodată și respectul legii, de către el și pentru el făcută. Mai mă încredeam și-n sprijinul ce mi l-au promis mai marii de la poliție și mai marii lor, cum că mă vor ajuta să-mi rezolv problemele existenței după ce renunț la cetățenia străină și dobîndesc pe cea a romeilor.

Am făcut-o din instinctul că trebuie să am o casă.

Sărmanul de mine... Mai degrabă am reușit datorită înverșunatei nebunii haiducești la care am recurs pînă la urma urmei, căci am recurs la șantaj, amenințări și ieșiri dure, replici năpraznice, de trăsnet — datorită mai ales sprijinului acordat de către niște oameni drepți și de suflet și care — nu știu de ce — m-au prețuit, iubit și ajutat, cum a fost Saducheu Stîncă, Dumnezeu să-l odihnească-n pace, și alți cîțiva.

În cele două camere din dreapta, cu baia și holul mare, pe care l-au transformat în bucătărie, stătea Prigore Calcan cu familia sa compusă din soție, două fete, una rea, cealaltă proastă, una proastă-rea, cealaltă rea din prostie și ambiție, și-un copil, al fetei celei de-a doua, plecată de la soț.

În camera mare din stînga holului în care dormeam eu stătea Klari, fosta proprietăreasă a casei și soția fostului mare industriaș din Claustrum, unul dintre frații Mrener. În garsoniera care continua camera doamnei Klara, formată din cameră, baie și-un holișor la intrarea prin grădină..., garsonieră tihnită și ferită de deranjuri, cu brazi foșnitori la fereastră pentru alintatul urechilor

pl trecerea aleanului, așezămînt dulce plăcerilor de tot soiul, stătea familia Dihoru, formată din Firoana, adică ea, și din el, adică soțul ei.

În debaraua anexă a bucătăriei — cameră de serviciu pe vremuri, vremurile de glorie ale familiei Mrener — care nu avea mai mult decît șase metri și ceva suprafață și care neavînd sobă se încălzea din căldura se venea de la bucătărie prin ușa lăsată mereu deschisă, locuiau tot un el și o ea, familia Gamner.

Aceștia se rugaseră cum au știut mai duios de doamna Klari să-i primească la ea în chirie, în debaraua aceea, „ne ajunge nouă", ziceau dînșii, și-apoi, mai zicea ea, eu lucrez la abator, de unde am să vă aprovizionez cu carne de export, iar eu, zicea el, sînt tîmplar, lucrez la atelierele orașului și-am să aduc materiale și-am să vă fac toate reparațiile de dulgherie și tîmplărie cîte le necesită casa; cît despre chirie vom plăti cît veți cere dumneavoastră.

Bătrîna, mai din milă, vorba vine, mai din interes, i-a primit, sigură fiind că Gamnerii nu vor scoate bon de la primărie pe debaraua care nu întrunea condițiile legale de locuit într-însa, norma legală locativă fiind fixată prin decret prezidențial la opt metri pătrați de fiecare persoană, or, debaraua nu avea mai mult decît șase și ceva, iar ei erau doi, plus de asta, cămăruța nu avea încălzire proprie și nici nu putea să aibă decît direct din bucătăria înspre care erau obligați să țină mereu ușa deschisă. N-a fost însă așa cum a calculat Klari, căci familia Gamner, ea dintr-o familie de oameni săraci, el însă dintr-o familie care deținuse înainte vreme pămînturi multe pe care acuma le pierduse iar el se transformase în muncitor necalificat, folosind niște relații pe care le avea, mai ales la primărie, procuratură și tribunal etc., au scos bonul legal de locuire în acea încăpere, spre marea mînie a doamnei Klari, care tuna și fulgera asupra mișeliei lor, dar spre marea satisfacție a Gamnerilor care plăteau acum nu șaizeci de lei chirie pe lună, ci doar nouă lei, adică cea stabilită de lege pentru un spațiu de opt metri pătrați. Firește că bonul acela a fost emis prin încălcarea dispozițiilor legale și putea fi atacat în instanțe pentru anularea lui, dar numai un naiv sau un smintit la cap — iar Klari nu era nici smintită și, mai ales, deloc naivă — putea să-și închipuie atunci că legile se și respectă în țară. Ceea ce se respecta cu strictețe erau doar considerentele...

Față de mine familia Gamner se purta cu atenție și respect, în timp ce doamna Klari își făcea speranțe că prin mine va lupta împotriva lor. El era un ins așezat, domol și de omenie, ea în schimb, sub al cărui papuc, Peter — cel de vreo sută și ceva de kilograme — se afla ghemuit de tot, era aprigă, cutezătoare pînă la obrăznicie și temeritate, batjocoritoare, rea, rizînd cu poftă în răutatea ei atunci cînd o putea împroșca asupra altora — îndeosebi asupra doamnei Klari — plină și albă la trup, dar pe jumătate cheală, cu fața rotundă, despărțită tranșant de fruntea bombată prin niște sprîncene negre, uniforme și perfect unite între ele la rădăcina nasului, harnică foc în gospodărie — așa cum era și la gură — și foarte curată-n toate, în afară de cele sufletești... Spăla cu cîrpa prin bucătărie de trei ori pe zi, dar mai cu sîrg atunci cînd sărmanul de mine îmi serveam iaurtul cu pîine, și-atunci, în nici un caz cu fața spre mine, ci întotdeauna cu părțile celelalte, fie în semn de ciudă, din dispreț, ca țigăncile, fie, mai ales, pentru a-mi arăta mie pulpele-i dolofane, pînă din cale-afară de sus.

Vorbea cu voce tare și nu puteai să distingi cuvintele dintr-un hohot de rîs continuu care le însoțea. Deborda de vitalitate doamna Cilo — așa o chema — și nu-i de mirare dacă ținem seama că era stearpă și că mai și lucra la abator. El, Peter Gamner, era opusul ei, aservit cu desăvîrșire. Dacă ea i-ar fi poruncit să-și scoată ochii și i-ar fi scos în liniște, privind înduioșat spre ea.

Într-o zi, stînd noi omenește în jurul mesei din bucătărie și discutînd politicos — Peter ar fi vrut să se apropie de mine și să se împrietenească, îi simțeam această slăbiciune de om singur și anulat ca persoană de către voluntara și clocotitoarea sa soție — le-am spus că n-au procedat cinstit cu bătrîna Mrener, exoperînd obținerea bonului locativ pe căi nedrepte, după ce s-au rugat de ea să-i primească în chirie. Au încălcat și legea și omenia... față de...

— Față de cine? se revarsă clocotind de rîs ea, Cilo. Asta-i bună!

— Nu, n-a fost cinstit, apăs eu.

— Cinste față de cine? Ha, ha, ha! Față de beșnița asta care n-a făcut altceva în viața ei decît să huzurească și să clevetească? Ha, ha, ha!

— Totuși, cinstea, postulez eu — amintindu-mi de Kant — este o valoare în sine și nu o chestie relativă,

schimbătoare de la caz la caz. Ori ești cinstit, ori nu ești; nu poți și să fii și să nu fii... în același timp.

— Ba, a fi cinstit cu o bestie ca asta înseamnă să fii prost. Iar pe dumneata te-a prostit ca pe atîția alții în viața ei de putoare. Ți-a luat și banii și a rămas și-n casă. Înainte plătea impozit pe casă o sută de lei lunar, acuma, ha, ha, ha, îți plătește cincizeci de lei chirie... Și să mai fii și cinstit cu ea. Ha, ha, haaa!

— Vom vedea pînă la urmă, mă apăr eu dezarmat. Dacă cineva este o canalie, asta nu-ți dă dreptul să devii la rîndul tău canalie. Dacă totuși devii, înseamnă nu c-ai devenit ci că *ești* din născare.

— Nuuu, domnule care știi carte. Nu. Cu ticăloșii te porți ca ticăloșii iar cu oamenii cinstiți te porți cinstit. Asta e. (Și uite, nici pînă astăzi nu-mi dau seama, care anume avea dreptate: Immanuel Kant sau Cilo Gamner?!)

— Dar pe mine cum mă considerați a fi?

— Ha, ha, haa! debordează prompt ea (căci el nu scotea o vorbă, nici nu avea răgaz și nici curaj). Un fraier, ha, ha!

— Considerați-mă totuși un fraier cinstit, vă dau și-o filodormă cinstită, dar mutați-vă de-aici, am aflat că aveți destul spațiu în care să locuiți, mult mai bine decît aici, la părinții voștri.

— Zi mai bine mersi că ți-am permis să stai în antreu. Acela este loc de trecere și dacă am vrea ți-am cere să-l părăsești imediat. Dar uite, sîntem cinstiți cu matale și te lăsăm în pace să stai acolo...

Ce dracul vrea asta? îmi ziceam în gînd. Cu binele nu-i chip să ne-nțelegem. Dacă aș intra-n relații specifice cu stearpa dintr-însa, cu herghelia nărăvașă din tarlaua viscerelor ei, n-ar mai pleca nici la sfîrșitul lumii de-aici, de la tain, și asemenea conjugări sfîrșesc întotdeauna dezastruos. Să mă mai rog de ea, aș deveni jalnic de ridicol. Ceva însă voi face oricum. Și-am făcut.

Îmi dădeam seama bine că bătrîna este o bestie, indolentă, placidă, rece-n viclenia ei.

Chiriașii din spate, care de îndată ce soseau de la serviciu dădeau drumul la sobă, o încingeau de stau să crape pereții de căldură, se întindeau goi în diferite poziții în pat și priveau ore în șir la televizor, cu auzul legănat din cînd în cînd de foșnetul săgetător al molizilor din dreptul ferestrei, iar atunci se înfiorau ca de frig — în cameră termometrul arăta 28 de grade — și

se admirau unul într-altul, scurt, erau niște cretini fericiți. Apoi iar se uitau la televizor într-o tîmpă toropeală. El se chema Dihoru Vasile și arăta leit a lup hămesit la mutră, iar ea se numea Verona — în satul de unde plecase cu nimic altceva la dînsa decît propria-i zisă cu care a făcut carieră și politică și alte multe... i se zicea Firoana — era grăsună, leneșă, își dădea aere de doamnă, fura tot ce-i ieșea în cale cu mult firesc — ca și cum ale ei erau toate cîte-i trebuiau —, culegea florile și zarzavaturile din grădina pe care eu o lucram și a mea era, cu gingășie, în văzul oricui, cu un aer foarte serios, de cucoană căreia toate i se cuvin și de gazdă a toate din jurul ei. Gamneroaia atunci făcea spume la gură de furie și dispreț, ocărînd-o pe putoarea aia parvenită care nici măcar la c.. nu se spală, dară-mi-te să spele-n baie, în cameră, că pute după ea a acru, a p... nespălată, că direct de la păscutul și rînitul la vaci a ajuns asesor popular, a dat la toți din aia nespălată, a clevetit, mironosită, și-a pîrît oameni de treabă, acolo unde trebuia și unde iarăși dădea, și că după ce au dat-o afară, l-a găsit pe gură căscată ăla, care i-a îngrozit pînă și pe șerifii teroarei prin zelul și bestialitatea rînjitoare cu care el bătea și schingiuia atunci cînd făcea slujbă acolo... de unde, ca și Firoana de la tribunal, a fost dat afară ca necorespunzător, ha, haaa!

El era singur la părinți, iar părinții lui aveau casă cu destule camere — ca și părinții lui Cilo, de altfel — dar se simțeau mult mai bine aici, în centru, feriți și tihniți, cu foșnire de brazi la ferestre și foarte aproape de locurile noi de muncă, și-apoi cartierul era considerat dintre cele mai selecte.

Cei mai porniți și mai canalii dintre toți însă erau cei care ocupau apartamentul din față, Călcăneștii. Aveau și aceștia casă personală în oraș, dar le convenea, din spirit de pleașcă, să locuiască aici. Înghesuită, calculau ei, bătrîna va fi obligată să le vîndă casa la un preț de nimic, sau pe o pensie viageră de mizerie. Și-apoi, după ce cumpărăm fie casa fie că ajungem la o înțelegere cu „scroafa" să-i dăm o pensie viageră, las' pe noi. Nu mai trăiește ea mai mult decît un an, cel mult. Cine dracul va fi prostul ăla care să-i cumpere casa ticsită de chiriași? se mirau ei pe bună dreptate. (Dar prostul acela s-a găsit, spre turbarea lor, în persoana mea.) „Am două fete, își rînjea cu satisfacție-n sinea lui Calcan, una va moșteni casa pe care o am, iar cealaltă casa aceasta pe care o voi

obține orișicum, la prețul dorit de mine, pentru că bătrîna nu are nici un venit și va fi obligată să mi-o vîndă ca să-și înșele zilele ce le mai are de trăit, zile pe care i le voi reduce ca număr după ce ajunge pe mîinile mele. Am eu metode". Era mic, îndoit din spate, și căuta mereu cu privirele-n pămînt, ca hiena. Nevastă-sa era balben mălăiață și mirosea a mortăciune, a fudului putrede. Ea făcea pe înțeleapta, pe eminența cenușie.

Calcan ăsta era un ins de temut. Umbla cu capu-n pămînt, ca șacalul, și fiecare clipă pentru el era o preocupare. Nu știa ce-nseamnează să stai cît de cît puțin și să nu faci nimic. Și mușca precum șarpele de dudău, nici nu-ți dădeai seama cînd și prin ce tertip. Pleșcar abil, izbutise să-și facă avere pe vremuri, cînd spărgea vitrinele magazinelor evreiești din Turda, iar acuma, prin mijlocirea unui evreu — amantul fetei sale mai mici, Dodica, roșcata pistruiată și cu țîfnă, iscusit traficant de relații — făcea parale bune, plasînd în servicii pe unii, azvîrlindu-i afară pe alții, abțiguindu-i pe cei care-l incomodau în interesele lui mereu active, reclamînd în secret, prin memorii subtil ticluite, pe inamicii de tot soiul, inamici printre care mă număram și eu de cînd i-am stricat pleașca cu casa, la care aspira să ajungă prin învăluirea vicleană și neabătută asupra bătrînei proprietărese, pe care ar fi obligat-o să i-o vîndă pe preț de nimica, adică pe pleașcă, pentru că pleașca era pentru Calcan arma pe care o mînuia cu abilitate de vîrcolac.

Războiul cu chiriașii, deci, era inevitabil și el trebuia purtat pe patru fronturi: împotriva familiei Gamner, a familiei Dihoru, a fostei proprietărese — care refuza orice ofertă de locuință din partea mea, gîndul ei fiind de-a rămîne și cu banii luați de la mine și cu casa — și-mpotriva familiei Calcan, frontul cel mai greu de reprimat.

Și-am început ostilitățile, singur, fără nici un aliat, împotriva a patru adversari, avînd, în plus, în contra mea legile țării, adică pe slujitorii legii. Dispuneam de-o armă secretă — una pe care nici eu nu o cunoșteam — care îmi venea în ajutor exact atunci cînd eu eram în situația de-a pierde totul, și mai aveam de partea mea credința teribilă, de neînduplecat, că trebuie s-o ajut pe Nicanora să moară fericită, ducînd cu ea dincolo toată iubirea și încrederea cu care m-a cinstit în toată viața.

Cînd vrei ceva din toate răsputerile tale și cînd ai și dreptatea de partea ta, nu există să nu izbutești, chiar dacă ți-ar sta înainte nu numai oamenii, ci și munții toți, oceanele, jungla, mlaștinile și prăpastia. Ceva din stihia Alexandru Macedon se trezea în mine. Cred că sentimentul ce mi-l dădea această convingere infernală, sublim orgolioasă, plus pornirea oarbă, înverșunată, de-a lovi în cei ce lovesc, disprețul nimicitor împotriva ignominiei lașe și obeze, la mare cinste pe acea vreme, era ceea ce mă susținea. Simțeam că întineresc cu perspectiva unei atari confruntări în față, forțe nepămîntești își așezau taberele-n sîngele și inima mea, cu freamăt surd, într-o înfricoșată tăcere. Se va-ntîmpla o minune, îmi ziceam. Voi birui . . ., ca la Termopile, Maraton, Salamina, ca la Rovine și Podul Înalt, ca la Călugăreni, singur pe patru fronturi de luptă — cu-atît mai uluitoare, mai mirifică va fi victoria — singur ca Leonidas, singur ca Spartacus, cel care-a cîștigat bătălia peste două mii de ani — ca Elada împotriva unui continent, ca Moldova împotriva unui imperiu, ca Mihai împotriva a trei imperii. Și, de ce nu, dacă vrei, și vrei dumnezeiește? Cine anume îți poate sta în cale, în afară de Satana?, ori tocmai dorința uraganică și voluptatea sacră de a-l înfrunta și dobori ascund secretul puterii de luptă și certitudinea biruinței. Tot mi-au folosit la ceva lecțiile de istorie, îmi ziceam. Te învață să lupți chiar dacă ești în minoritate materială absolută, și să cîștigi cînd bătălia-i de la bun început pierdută.

În felul acesta îmi făceam curaj. Așa precum aceia ce și-au apărat, unii țara, alții dreptatea, luptînd împotriva unor forțe evident de neînfrînt, și-au învins, așa-mi voi apăra și eu — oricît de deplasată ar părea să fie asemănarea, dar pentru mine sfîntă, constituind tocmai arma secretă despre care spuneam c-am folosit-o — casa, dreptatea, dreptul copiilor mei asupra acelei case, cumpărată cu banii din munca de-o viață a părinților Nicanorei și nu la pleașcă. Îți mulțumesc, Dumnezeule, că mi-ai oferit acest prilej de-a lupta pentru un drept, de-a fi cîștigat acea luptă în care am avut ca inamici nu numai niște canalii mizere precum chiriașii aceia, ci înseși legile — așa după cum se va vedea — folosite ca pe niște tîrfe de oamenii ei, numai în scopul de a lovi în mine, „banditul", „dușmanul poporului" (al cui dușman, Doamne?!), așa

reieșea din pîrile, sus și peste tot ale nenorociților acelora — mai cu seamă a lui Calcan, care ajunseseră pînă la stăpînul țării — pîră care în mintea și conștiința judecătorilor ce transformă în legi ce operau cu putere de lucru deja judecat asupra mea. Cum să nu fii fericit, cum să nu te consideri un privilegeat în această lume, cînd ți se dă prilejul de-a te lupta cu o atare urîciune? Și-am pornit lupta. Mi-am alcătuit un plan de bătaie și mi-am fixat și-o tactică, a gladiatorului, singur în fața morții, sigur de moarte, în arena pustie, dar mai sigur — undeva dincolo de adîncuri — că voi birui asupra ei și-a slujitorilor ei.

Am început cu cel mai slab dintre adversari, cu familia Gamner. Nevrînd să se mute nicicum — le-am oferit și filodormă, dar ei mi-au cerut mai mult decît am dat pe întreaga casă — într-o bună zi de decembrie mi-am mutat patul din antreiașul dintre apartamente și W. C., direct în bucătărie. Era ca și cum bieții oameni ar fi dormit împreună cu mine în aceeași încăpere. Gestul meu i-a indignat, iar Cilo a purces a urla și-a amenința și-a ocărî, strîngînd cu putere din puținul păr ce-i acoperea căpățîna-i de femeie trecută și neînșeuată. S-au dus val-vîrtej la avocat, s-au dus și la procuror, și la judecătorul de serviciu, au spus acolo cele de rigoare despre mine, că sînt acela și-acela, și-așa mai departe..., așa încît toate trei forurile, în unison, i-au sfătuit să mă defere justiției și să-mi ceară evacuarea rapidă..., adică din casa mea. M-au dat în judecată, iar președintele Tribunalului orășănesc, unul Nicora Mingeac, a fixat termen de urgență pentru judecarea cauzei.

Știam c-o să pierd, dar mă bizuiam pe lovitura armei mele secrete pînă la urmă. Eu am făcut, de capul meu, acțiune reconvențională, așa cum m-am priceput — avocații refuzau să-mi apere cauza, și știau ei bine de ce, iar la avocații pomanagii, care hălăduiau prin instanțe cu alte funcții decît cele juridice, de care habar n-aveau — nu am apelat, știind și eu, la rîndul meu, de ce-i refuz.

Și-am pierdut cu brio, iar instanța superioară, unde prezida ca judecător un tip estropiat, cu o cocoașă-n spate plină numai cu ură și puroaie, ură și venin pe

care le transforma cu plăcere sadică, mai ales împotriva unor specimene ca mine, în decizii judecătorești, executive. Judecător, om cocoșat! Doamne, parcă anume ales!

In acțiunea mea reconvențională ceream anularea bonului locativ pentru familia Gamner, ca fiind emis ilegal, prin încălcarea flagrantă a dispozițiilor legale. Atît Nicora Mingeac cît și Sufronie Vîrlădeanu — așa se chema președintele Tribunalului județean — mi-au răspuns însă, cu fermitate aulică: „Dacă spațiul a fost bun cît timp s-a perceput chirie de speculă pe debara, el este cu atît mai bun acuma cînd chiriașii reclamanți vor plăti chiria legală".

Am înțeles că voi fi evacuat și din bucătărie și din antreu, dar n-am crezut nici o clipă aceasta.

După decizia Tribunalului județean, cei doi Gamneri, de bucurie, s-au îmbătat. Cînd s-au întors tîrziu acasă, pe la orele cinci p. m. — era o zi de decembrie tîrziu, cu un ger aprig afară, eu stăteam întins pe spate, cu pălmile căpătîi, pe patul meu din bucătărie — ea a purces:

— Ce mai stai aici, golane, viitură nenorocită și bandit de codru? Hai, cară-te urgent, că, dacă nu, pun măturа pe tine. Uite la el că nu se mișcă, flendura . . .

Și s-a pornit a da cu picioarele-n lucrurile mele și a-mi risipi pe jos, de pe masă, cărțile, mînîndu-le apoi cu măturoiul înspre lada de gunoaie de sub chiuvetă. El stătea așezat pe-un scaun scund, pe pragul ușii dintre bucătărie și debaraua în care își aveau patul. Și tăcea, liniștit și morocănos, dar atent la cele ce se petreceau, gata să intervină la nevoie. Ca o străină pasăre cenușie stătea acolo pe prag, pregătit să-și întindă aripile, ghearele și clonțul asupra mea.

Văzînd eu că ceasul este deosebit, m-am ridicat alene din pat, mi-am tras în picioare bocancii cu ținte, cei cu care făceam alpinism — știam eu de ce bocancii și nu pantofii —, m-am îmbrăcat și, cum gesturile mele erau enervant de lente, Cilo și-a sărit din pepeni, s-a repezit la mine ca o uriașă gaie furioasă, a început să mă înghiontească și să mă împingă afară. M-am dus așa împins și înghiontit de ea, pînă ce-am ajuns după masa care mă despărțea de corbul cenușiu care veghea pe prag. Știam eu, iarăși, de ce, și cînd să deschid ușa spre antreiașul care despărțea W. C.-ul de antreiașul în care locuisem eu înainte de a mă muta în bucătărie, i-am fulgerat un pumn în gura care nu-i mai tăcea, și-un vîrf de bocanc exact acolo unde se desfac picioarele. A căzut grămadă la podea,

bolborosind ininteligibil din gura plină cu altceva acuma decît cu vorbe spurcate.

S-a ridicat însă el, ca o himeră, a ridicat și scaunul de sub el, venind asupra mea cu el ridicat, să lovească. Am parat lovitura cu care venea asupra mea, cu mîna stîngă, prompt, iar degetele de la mîna dreaptă, arătătorul și mijlociul, i le-am înfipt repede și puternic în ochii holbați de mînie. N-a mai văzut cîteva minute, timp destul pentru mine ca să-i potrivesc bine, cu stînga, bărbia și să-i vin, prin răsucirea genunchilor, cu un pumn năprasnic sub bărbie, cu dreapta, pumn care l-a lungit ca un trunchi de lemn, peste nevastă-sa.

Am ieșit, am intrat în antreul în care dormisem mainte, am încercat să-mi iau paltonul și să deschid ușa care dădea afară pe terasă. Dînșii însă se dezmeticiseră. Mi-am dat seama repede că se vor năpusti asupra mea, iar antreul fiind strîmt, nu-mi puteam organiza lupta. Aș fi fost răpus, oricît de abile ar fi fost picioarele și mîinile mele. Puteau avea asupra lor și vreun corp vătămător, vreo unealtă de lovire, și m-am dus repede la ușa care da în antreiașul dinspre W. C., încercînd să țin blocată clanța. Dar exact în aceeași clipă au sărit și, cu cele aproape o sută optzeci de kilograme cîte însumau amîndoi — eu n-aveam mai mult decît vreo șaptezeci și opt — s-au năpustit asupra ușii. Nu puteam să contrez greutatea cu care apăsau — clanța mi-a scăpat din mînă — cu atît mai mult cu cît bocancii mei cu ținte alunecau pe parchetul ceruit. Am aplicat rapid o schemă: la ocările lor am răspuns cu o rafală de ocări și înjurături crîncene, în măsură să-i scoată din fire și să facă lucru nechibzuit, pe care l-au și făcut, apăsînd în ușă amîndoi, cu toată ponderea celor aproape o sută opzeci de kilograme, pondere muncită și îndemnată de toți dracii din iad la auzul sudălmilor și-a vorbelor de hulă dezlănțuită, dar dirijată din partea mea, iar cînd am înțeles că ei apasă din toată puterea și îndîrjirea ca să vină peste mine, să mă pedepsească pentru vorbele către ea: „Curvă și putoare" (și nu era deloc adevărată, nici una nici alta), iar către el „gogomane" și „încornoratule" (care iarăși nu erau adevărate), am lăsat brusc din mîini clanța, ușa s-a dat în lături neașteptat, iar ei amîndoi, tot neașteptat, au venit în bot unul peste altul, în fața mea. Am strîns pumnii unul în celălalt și-am izbit, ca și cu un baros, în cefile lor cît niște grebene amîndouă, pe rînd, egal — ca să nu fie supărare — ei au rămas, după ce au icnit nițel, în nemișcare și

cuminţenie, timp în care eu mi-am îmbrăcat liniştit paltonul, am deschis uşa şi, înţelegînd că va ieşi tărăşenie, le-am luat-o înainte, mergînd chipurile să reclam la poliţie cum că încurajaţi de-o sentinţă nedreaptă a Tribunalului au sărit la mine cu bătaie, dovadă sîngele care se prelingea de la mîna stîngă, locul unde am parat lovitura — intenţionată — a lui asupra mea cu scaunul.

La Miliţie găsesc un sublocotenent brunet şi subţirel, cu un licăr de blîndeţe şi bunăvoinţă-n priviri. Îl chema Mereanu. Încep să-i explic cele petrecute, dar nu încep bine, că sună cineva în uşă, uşa se deschide şi cine apare-n ea? Bandajată şi spăsită ea, Cilo; posomorît şi cu capul în pămînt, mînios ca un taur el, Gamner.

— Banditul acesta, zice el arătînd înspre mine, a bătut-o pe soţia mea ca un barbar, profitînd de faptul că eu nu eram acasă, eram la atelierele municipiului unde lucrez ca muncitor. I-a propus nu ştiu ce mîrşăvie, şi, cum ea l-a refuzat cu indignare, el s-a năpustit asupra ei, lovind-o cu pumnii şi cu picioarele ca s-o siluiască... Noroc c-am sosit la timp, căci altfel cine ştie ce-i făcea. Cînd m-a văzut venind, a luat-o la sănătoasa, ca un laş, venind să reclame .. .aici.

— Mă cam mir să fi fost chiar aşa, răspunde cu bun simţ bănuitor sublocotenentul Mereanu.

— Ba da, ba da, aşa a fost cum v-am spus. Este un bandit sălbatic de tot, se laudă că bea sînge de oameni.

— Nu am puterea de-a face nimic. Duceţi-vă la judecată. Vă rezolvaţi acolo...

A urmat firesc o judecată, un alt proces, în care ea era reclamanta, eu pîrîtul, iar el martor. Situaţia era gravă. Ei se lăudau, spre jubilarea celorlalţi chiriaşi, că mă vor băga în puşcărie.

De la Miliţie m-am abătut pe la cofetăria „Trei păduchi", unde l-am întîlnit pe Axinte Dorna stînd la masă cu un consătean de-al său, avocatul Aurelian Bucu, cel care avea nu ştiu cîte caverne-n plămîni şi pe care le trata cu coniace, ţigări una după alta şi femei de stradă. Le povestesc cele întîmplate, şi că voi fi chemat în faţa justiţiei.

— Singurul adevăr valabil în justiţia de astăzi, afirmă cu linişte Bucu, trăgînd din ţigară şi sorbind din coniac şi filind pe-o junăce sta singură la o altă masă în faţa unei cești de cafea, este minciuna. Tocmai atunci cînd ai dreptatea de partea ta trebuie să-ţi organizezi minciuna, pentru că atunci cînd n-o ai eşti obligat s-o orga-

nizezi. Apoi, după o pauză — nu și pentru fumat — a adăugat: venim ca martori, eu și cu Axinte.

— Ce-o să mărturisiți? întreb eu naiv.

— Nu te privește; doar sînt avocat, ce naiba, și mai facem parte, atît eu cît și Axinte, din aceeași sectă ecumenică din care fac parte și procurorul și judecătorul și avocatul pe care o să-l angajeze. Tu să nu plătești avocat. Te aperi singur. Am să-ți spun eu cum, la timp.

— Dar nici nu mă gîndesc, mă reped eu cu vorba, și-apoi m-ar refuza, așa cum m-au mai refuzat, recomandîndu-mi pe unul dintre aceia care nu reușesc să-și facă norma.

— Pe tine, Axinte, te voi instrui eu ce anume să spui acolo, în instanță, mama lor de bandiți. (Nu se știe la cine s-a referit Bucu atunci cînd a înjurat pe bandiți, la Gamneri sau la cei din instanță.)

— Las' că știu eu ce spun, îngăimă Axinte, zîmbind în felul său înfundat și cinic. O pun eu la punct pe scroafa aia.

Axinte avea o mare și amară rachiună la adresa Gamnăroaiei, pentru că o dată, cînd a venit să mă cerceteze acasă, ea l-a batjocorit cu virulentă răutate și cu muierească pricepere, făcîndu-l „Miculaș", „Fichi-Fichi", „Flicingău", „Mușunache" și alte asemenea complimente, drept pentru care Axinte de abia aștepta să o adjudece.

La judecată, după ce s-a făcut strigarea împricinaților, președintele a întrebat dacă avem de propus martori.

— Da, răspunde avocatul lor. Pe cutare . . ., și-l citează pe soțul reclamantei.

— Dumneata? mi se adresează mie.

— Da, răspund eu. Pe Dorna Axinte și pe Bucu Aurelian.

Gamnerii au făcut ochii mari, cît niște cepe. Numele lui Axinte a trecut prin măruntaiele ei precum un vîntrai cu tăișuri reci. Bănuia ce o așteaptă.

A fost audiat întîi martorul reclamantei, adică soțul ei, care a repetat întocmai cele declarate la Miliție, în fața sublocotenentului Mereanu. Depoziția s-a consemnat întocmai. Avocatul n-a avut de pus nici o întrebare suplimentară martorului. Totul a mers bine.

Președintele m-a întrebat și pe mine dacă n-am vreo întrebare de adresat aceluiași martor. „Nu", răspund eu spre satisfacția atît a reclamantei, a martorului cît și a avocatului lor. „E bine", și-au zis ei.

Apoi a fost chemat primul dintre martorii mei — eu însumi eram curios să aflu ce va spune —, Aurelian

Bucu. Acesta depune jurămîntul de rigoare, în scîrbă, și spune ce știe și ce-a văzut că s-a întîmplat într-o zi de decembrie, spre sfîrșitul lunii... cînd, venind la casa pîrîtului ca să-i citească niște versuri scrise de poetul Axinte Dorna, prezent și el — pîrîtul fiind un mare cunoscător de poezie — l-au văzut pe acesta ieșind din casă cu mîinile pline de sînge, iar în urma lui, un om înalt, blond și o femeie voinică, brună, avînd amîndoi cîte un cuțit de bucătărie în mînă îl amenințau pe pîrît, zicînd: „Mama ta de romeu împuțit, ca toți ceilalți romei împuțiți. Nu ni-s destui ăștia de aici, care ne-au ocupat țara noastră, mai trebuie să ne vii și tu acuma din Sifonia? No, las' că te mîntuim noi. Venind asupra lui, însă, ne-au zărit pe noi și s-au dus repede-n casă. Atît am avut de spus".

Președintele s-a adresat avocatului: „Întrebări aveți?" Avocatul i-a adresat lui Aurelian niște întrebări, așa, mai mult ca să se afle-n treabă, să arate clienților cît de conștiincios își face el datoria, dar Aurelian era un avocat mult mai versat decît cel care pleda, nu degeaba era mereu criticat în ședințele de conclav că nu se supune dispozițiilor date de conducerea superioară a ecleziei, așa că întrebările au rămas fără rezultatele scontate de apărător.

A fost chemat celălalt martor, Axinte Dorna. Acesta a repetat întocmai, dar cu altă frazare, mai nervoasă, mai pătimașă, cele afirmate de Aurelian Bucu. Gamnerii s-au făcut galbeni-verzui la față.

Bonomul președinte Csaba, obez și placid, spune atunci: „Ia poftiți voi pe coridor afară și împăcați-vă, că n-am chef — adresîndu-se reclamanților — să vă dau pe mîna Tribunalului Militar ca să vă judece pentru săvîrșirea delictului de les națiune".

Apoi, către grefier: „Cauza următoare".

Am ieșit pe coridor.

— Domnule, zice milos către mine Gamner, sînteți om învățat, nu vi-i milă să ne băgați la pușcărie?

— Adică, cum? răspund eu, dacă sînt om învățat înseamnă să permit ticăloșilor de-a face cu mine tot ce le place? Voi m-ați învățat această filozofie. Adu-ți aminte ce-mi spunea doamna, soția ta: „Cu ticăloșii trebuie să fii mai ticălos decît ei".

Ea stătea ca o bufniță îmbufnată alături și-l săgeta cu ură, din priviri, pe Axinte, cu care avea ea ce-avea.

— Uite, noi ne retragem plîngerea împotriva voastră, ne și mutăm la socri peste două săptămîni. Împăcați-vă cu noi. Retrageți-vă și dumneavoastră...

Aurelian, aprinzînd o altă țigară, de la cea dinainte, mi-a făcut semn discret, surizînd, să accept. Axinte însă a sărit ca mușcat de șarpe: „Nu, nu, la pușcărie, la pușcărie, acolo-i locul lor!" Se uita, în tot timpul fulminației, cu ochii aprinși — ca de poet — la doamna Gamner, care la rîndul ei nu-l slăbea din farurile arzătoare ale ochilor ei negri, mari, aprinși acum. Iată, mi-am zis atunci, dușmănia a fost pusă, în ziua Blestemului, nu între bărbat și femeie, ci între femeie și poet.

Cu greu mare l-am potolit pe poet, și împăcarea s-a făcut. Iar cei mai cîștigați din această zaveră au ieșit toții Gamner, grație unei ticăloșii mai mari decît cea făcută de ei asupra mea și decît cea cu care le-am răspuns eu, venind din partea bătrînei doamne Klari.

Ce s-a întîmplat? Tot insistînd eu, cu audiențe și memorii la mai marele peste Miliție, cel care mi-a promis — atunci cînd am renunțat la cetățenia străină — că mă va sprijini să-mi adun familia în casa mea proprie și să dobîndesc slujbă corespunzătoare pregătirii mele profesionale, ca și la primarele municipiului, unul Pardel Foale, înalt și gras și plin de autoritate, ce zic, adică nici cum abordabil, cu albul ochilor, mari și negri, teribil de ieșit în evidență, am fost chemat, la două zile după împăcarea noastră din coridoarele tribunalului, la S.G.L., adică Serviciul Gospodăriei Locative, de pe lîngă Primăria municipiului, unde mi s-a spus că Comitetul Executiv, luînd în studiu cererile mele a decis să mi se atribuie o locuință.

— Unde? sar eu fericit.

— În plin centru, unde? Domnii tot domni rămîn, mă flatează mîrlănește domnul funcționar, și-mi întinde bonul.

— Cum, îmi dați bon înainte de-a vedea locuința?

— Și așa l-ați primit fără merit, așa că puneți mîna pe el cît mai repede, că, dacă nu, altul nu mai pupați!

L-am luat, ce era să fac. Am luat și cheia și m-am îndreptat glonț pe strada cu pricina, într-adevăr în plin centru, etajul doi al unei vechi clădiri solide, impunătoare. Locuința care mi se dase, în schimb, era compusă din numai o cameră de optsprezece metri pătrați, cu acces la baie, bucătărie și cămară. Dădea însă pe-un balcon și acesta era foarte frumos. Acolo puteai să stai în meditație sau să croșetezi, să-ți bei cafeaua și să dezlegi rebusuri, ori să te uiți cum mișună oamenii — mai ales femeile — ca termitele, în apartamentele — foarte multe — ale imobilului conceput în U.

Conform înțelegerii dintre Nicanora și Klari — cum

ca se va muta și ne va ceda camera deținută de dînsa în casa vîndută nouă, atunci cînd i se va oferi din partea noastră o „locuință corespunzătoare" — am poftit-o pe fosta proprietăreasă să se mute-n locuința de pe Piața Libertății, nr. 7, etaj doi, compusă din cameră de 18 metri pătrați, cu terasă și acces la dependințe. (În casa pe care ne-o vînduse nouă deținea tot una cameră, e drept mai mare, și același acces la dependințe.)

Doamna Klari a răspuns, scuturînd din tot corpul și, mai ales, din bărbia care-i atîrna pînă la sîni, cu indignare: „Nu, nem! Eu aice stai! La locuința ce dat nu corespunde la mine. Nu duce la mine-acolo".

„Las', că duce la tine altfel", mi-am zis în gînd, și în loc să merg la tribunal (uah), unde ea s-ar fi prevalat de clauza că locuința trebuie să-i fie corespunzătoare, și putea s-o țină așa la infinit că nu-i corespunde orice i-aș fi oferit, căci judecătorii și procurorii erau dintre aceia care lucraseră-n marile întreprinderi de încălțăminte, propietatea soțului ei înainte vreme, vorbeau cu dînsa și-acum, atunci cînd se aflau între patru ochi cu: „tînteș meltoșag noghi șosoni", adică „deosebit de onorata noastră mare doamnă", și n-aș fi cîștigat nici în ruptul capului, așa cum n-am cîștigat în nici unul din procesele în care am fost implicat, indiferent în ce calitate, ci m-am dus de-a dreptul la familia Gamner și i-am poftit pe dînșii să se mute-n locuința din centru pe care mi-a repartizat-o mie S. G. L.-ul, ofertă pe au primit-o cu bucurie mare, pe de o parte că scapă de mine, pe alta că dobîndeau o locuință lux față de cea în care locuiseră pînă atunci. Am făcut urgent formalitățile și s-au mutat, iar cu ocazia mutării am băut împreună și un aldămaș, împăcîndu-ne, lucru care m-a bucurat.

— Vedeți? mi-a spus atunci domnul Gamner, bine-am știut că nu sînteți un om rău. Și eu am tras multe. Am fost om gospodar și-am ajuns un om de nimica. Să v-ajute Dumnezeu să intrați în toată casa și să vă bucurați de ea. Cu ceilalți lupta vă va fi mai grea. Sînt toți oameni răi. Mai ales ea...

— Scroafa aceea, a izbucnit furtunos și doamna Cilo, care pînă atunci mai mult a tăcut decît a vorbit.

Imediat după ce s-au mutat Gamnerii, mi-am adus familia la Claustrum. Nicanora și cu mine dormeam în bucătărie, iar copiii în cămăruța anexă.

Ca să poată să obțină buletin de Claustrum, Nicanora trebuia să facă dovadă în scris cum că are locuință asi-

gurată. De asemenea, ca să poată primi serviciu. Or ea nu avea. Avea doar o casă dar nu și locuință.

În vederea obținerii acestui buletin, Nicanora a pus și ea o clauză în contractul încheiat între ea și Klari, anume că Mrener Klara se obligă — dar numai așa, de formă — (aceasta s-a consimțit ca-ntre oameni) să o primească pe Crațian Nicanora în spațiul pe care ea-l deține pînă cînd se va rezolva problema mutării ei într-o altă locuință, „corespunzătoare".

Locuință i-am oferit, dar ea nu a vrut să se mute. Și nici nu avea de gînd s-o facă. Ba a devenit mai agresivă, mai mofturoasă, dînd semne de nervozitate, de ființă foarte deranjată de cînd a venit Nicanora, dar mai ales copiii, în casă. Striga la copii și se obrăznicea față de Nicanora vorbindu-i precum o boieroaică slujnicei sale.

Ea avea mai departe sentimentul că este stăpîna și proprietăreasa casei pe care o vînduse și, în loc să pornim noi cu șicane — cum era firesc — împotriva ei, ea a fost cea care ne insulta, ne poruncea, ne ocăra și ne umilea arătînd un dispreț de grofoaică față de noi toți ceilalți, birișii.

Într-o zi de duminică, pe cînd noi serveam micul dejun în bucătărie împreună cu copiii, apare ea în ușă, tăcută și bosumflată, fără să dea bună dimineața, dar ducînd în mînă oala de noapte plină cu urină, pe care a început s-o verse, în văzul nostru, cu o placidă satisfacție provocatoare, în chiuvetă.

— Doamnă, îi zic, oala de noapte se varsă-n W.C. și nu în chiuveta din bucătărie.

Ea, drept răspuns, se întoarce sfidător către noi și stîrr cu urina peste masa noastră, peste bucatele de pe ea, stropindu-ne pe toți, mai tare pe copii.

Bineînțeles că m-am ridicat de îndată de pe scaun, m-am dus la ea și, în pumni și picioare, vîrîte cu scîrbă-n blănurile ei de grăsime bătrînă, dar și cu tărie, am condus-o pînă-n patul în care s-a cocoloșit ca-ntr-o placentă.

Astfel au început ostilitățile pe cel de-al doilea front, cu Klari.

Declarația de război a sunat cam așa: dacă ea s-a prevalat de un cuvînt — „corespunzător" — ca să cîștige un drept care nu era al ei, de ce să nu mă prevalez și eu de un alt cuvînt — declarația că o va primi în spațiul ei pe Nicanora — ca să cîștig un drept care era al meu.

A doua zi deci, cînd dînsa a ieșit din cameră ca să meargă la toaletă, eu am tras repede dormeza mică din

antreiaș drept în camera ei. Apoi am luat-o de mînă pe Nicanora, cam speriată și nedumerită, și-am instalat-o acolo. „Aici este locul tău, i-am spus, n-ai să miști de-aici Așa scrie în convenția dintre voi două".

Nicanora a înțeles și-a început să-și legene cochet și curajos picioarele, stînd pe marginea dormezei.

Cînd Klari s-a întors de acolo unde stătuse cam mult, a ridicat mîinile ca o harpie asupra Nicanorei, strigînd, gata să-i smulgă părul (dar am apărut eu în ușă și s-a răzgîndit) „to coricion chi", adică asta ar veni cam așa: „carate imediat afară!"

Nicanora însă a continuat să-și legene surizînd cochet picioarele și zicînd: „Nu, doamnă, locul meu este aici, ți-am oferit locuință foarte bună, în plin centru, și-ai refuzat-o. Acum „to coricion chi" tu, de aici".

Și doamna Klari s-a dus val-vîrtej la procuratură, acolo unde lucrau acum angajații ei de altă dată. S-a plîns amarnic, indignată foarte, ea, fata de milionar — taică-su avusese fabrică de zahăr; soția iarăși a unui milionar — soțul fusese proprietarul marii fabrici de încălțăminte din Claustrum — cea care a trăit ca o regină, care a și stat în brațele unui rege — renumit prin asalturile priapice asupra fetelor pe care le dorea, și-a dorit-o și pe Klari (avea o adevărată aplicațiune pentru fetele din semințiа Klarei; una i-a fost chiar țiitoare pe viață), împotriva mea, a unui „bandit", un „pușcăriaș", cerînd să fiu imediat evacuat din „casa ei".

Acolo, la procuratură, însă, mai lucra și-un procuror adevărat, de meserie, și om drept și de curaj totodată, unul Negrea pe nume, care, după ce m-a chemat la auditoriu, unde am dovedit prin înscrisul cu pricina din contract, dar și cu martori, iarăși Axinte și Aurelian, care au declarat că au văzut-o de multe ori pe Nicanora dormind în camera Klarei, a conchis că nu-i de competența procuraturii o astfel de infracțiune și deci să se adreseze Tribunalului.

Și mai indignată, doamna Klari a fugit despletită și nu s-a oprit decît de-a dreptul la biroul lui Tzenbe, marele graf peste municipiu, fost măturător prin curtea marii întreprinderi a soțului ei, informator al acestuia, credincios pe deasupra, funcție pentru care primea alt salariu, mai substanțial cu mult decît salariul de măturător.

Tzenbe, cînd a auzit de nelegiuirea săvîrșită de mine, bandit și intrus, asupra onorabilei doamne Mrener, distinsa lui stăpînă de altădată, s-a făcut negru de mînie.

l-a chemat la telefon pe procurorul șef al regiunii — pe Negrea avea să-l aranjeze el altfel, altădată — și i-a dat poruncă aspră să emită ordin de evacuare a mea din locuința doamnei Klari, poruncă pe care, procurorul șef peste regiune — un fost pîrlit de învățător cîndva — a executat-o pe loc. Eu eram sigur că se va adresa și procuraturii regionale, dar eram și mai sigur că acolo, predominînd în număr absolut procurorii din neamul romeu, printre care se aflau și doi dintre foștii mei elevi, doamna Mrener nu va obține nimic altceva decît confirmarea deciziei procuraturii municipale, adică de a se adresa Tribunalului.

M-am înșelat. Nu bănuisem căile prin care ea avea să acționeze. Unul dintre elevii mei procurori, îl chema Pavel nu pe tine, a venit imediat la mine — riscînd să-și piardă postul și să ajungă jurisconsult te miri unde — și mi-a spus că decizia de evacuare a mea este iscălită și urmează să fie aplicată mîine, dacă nu chiar astăzi. Nu mi-a venit să cred. L-am sărutat pe Pavel — el a lăcrimat parcă — și m-am dus glonț la procuratura regională. Procurorul șef a refuzat să mă primească; m-a primit în schimb adjunctul său, unul Cusoie, cu mutră de bețiv, dar cu inimă cinstită. Se ținea scai după mine însă unul ochios și chel, care nu vorbea bine limba romeilor, pîndindu-mi actele, vorbele, toate mișcările. Odată cu mine a intrat și el în biroul lui Cusoie, unde n-a pornit a mă acuza și-a mă denegri pledînd pentru interesele nătărăstuitei doamne Mrener. Tipul m-a scos din sărite. Nu m-am mai stăpînit. Am ieșit din hait, din zăgazuri. M-am revărsat, tulbure și intempestiv asupra-i:

— Ce te ții, șefule, ca matracuca de mine. Ce mă-ta ți-am făcut? Ce-mi umbli-n suflet? Vezi că fiara rănită atacă mai cu cruzime decît fiara sănătoasă. Ești avocatul doamnei Klari? Atunci te poftesc să te prezinți în instanță și-acolo să-i aperi cauza, nu aici, la domnul procuror, căruia nu i-am solicitat o conferință-n trei, ci doar o audiență, și te rog să ne lași singuri. Afară de-aici!

Folosisem, fără să-mi dau seama, arma secretă. Domnul Cusoie l-a poftit politicos pe colegul său să ne lase singuri. Cusoie avea un dinte împotriva ochiosului chel, poate din cauza unei foarte vechi dușmănii dintre națiа chelbosului și neamul său de munteni, căci Cusoie era din țara Munților de la Apus, poate din alte motive, destul însă că i-a mers la inimă ieșirea mea aprigă asupra zelosului apărător al Klarei.

— Domnul meu, îmi spune, mi se pare c-ai venit degeaba. Nu se mai poate face nimic: ordinul de evacuare a fost iscălit.

— Totuși, intervin eu, ca să nu apar ca un nemernic de care-și bate joc care cum vrea, vă rog să-mi permiteți să fac o întîmpinare, chiar de formă, aiurea, cît de cît. Sînt și eu cetățean al acestei țări — în gîndul meu „n-aș mai fi fost" — și cer să-mi acordați acest drept, chiar dacă lipsit de orice noimă, o păsuire pînă mîine la prînz. Am să mă consult cu un avocat, și-am să mă prezint mîine la orele doisprezece cu întîmpinarea în scris, după care puteți veni să executați evacuarea mea — în gîndul meu: „Asta numai după ce mă veți omorî pe mine, acolo, în casa mea, înaintea Nicanorei și-a copiilor".

— Bine, dară, a zis el. Acordăm o aminare a executării ordinului procuraturii, de douăzeci și patru de ore. E bine?

— Bine, răspund eu. Îi mulțumesc și mă duc... direct la poștă, de unde lansez un memoriu-telegramă Președintelui Consiliului de Miniștri, în care, după ce-i spuneam ca sînt amenințat cu scoaterea-n stradă din casa proprie de către procurorul cutare (aici am procedat cu viclenie înțeleaptă, neimplicînd procuratura, ci o persoană abuzivă, pe Sütő acela, susținătorul zelos al Klarei) la cererea și-n favoarea numitei Mrener Klara, văduva marelui industriaș și colaboraționist la politica lui Hitler.

Dacă, continuam eu în telegramă, acestea sînt drepturile pe care le-am cîștigat prin dobîndirea cetățeniei romeice, cu regret îmi permit a vă aduce la cunoștință că voi fi obligat să renunț la ea — la cetățenia pe care mi-ați acordat-o în cîteva ceasuri — și mă pun din nou sub protecția ambasadei sifone. (Care, de fapt, îmi refuzase viza de repatriere.)

N-am dormit toată noaptea. Arma secretă însă lucra. A doua zi de dimineață, împreună cu Nicanora, ne aflam în holul clădirii unde-și are sediul conducerea supremă peste regiune. I-am spus portarului că vrem să vorbim într-o chestiune urgentă cu tovarășul Voicu, cel care răspundea de justiție și Miliție pe linie de eclezie, peste întreagă regiunea Claustrum. „Bine, a zis el. Și-a adăugat, aproape șoptit: Să știți că este un om bun și drept, spusă ce s-a adeverit numaidecît. „Uitați-vă, acesta e", a mai zis el și s-a retras în cușcă.

I-am ieșit în cale și i-am spus că-l rugăm să ne primească într-o audiență de două minute. Este ceva urgent.

— Poftiți, poftiți, a răspuns el.

I-am explicat scurt și cuprinzător despre ce era vorba. Voicu a ascultat concentrat, a chemat la telefon pe procurorul de la regiune și-a zis:

— Ce faceți voi acolo, mă? V-ați pierdut mințile, ori vi s-a urcat la cap știința juridică?

— Păi, să vedeți, tovarășe graf, au fost exercitate presiuni, de la oraș...

— Presiuni de la oraș? a urlat Voicu. Și cine anume de la oraș?

— Păi, să vedeți...

— Nici un să vedeți — o să vedeți voi ce vă așteaptă —, spune, cine anume?

— Păi, tovarășul Tzenbe.

— Da' cine conduce, mă, justiția aici, Tzenbe sau eu?

— Păi, dumneavoastră.

— Și-atunci? Și ia-n spune-mi, în favoarea cui ați emis voi ordin de evacuare a omului din casa lui? Ce, noi ne jucăm de-a legile, judecăm abstracțiuni sau judecăm oameni? Anulezi imediat ordinul și mai stăm noi de vorbă, chiar și cu Tzenbe.

Apoi către noi:

— Va să zică, doamna vrea să rămînă și cu banii și cu casa? În ziua procesului să fiu anunțat. Adică să fiu înștiințat cu două zile înainte.

Impresionat pînă la lacrimi de promptitudinea și larghețea cu care a îmbrățișat cauza noastră acel brav muncitor din bazinul petrolifer Vrahova, mic de statură, de culoarea petrolului la față, cu păr negru și foarte aspru, căprin pe cap, și cu privirea fermă, de om simplu și drept, și ca să nu rămîn vinovat în vreun fel față de el — am înțeles că trebuie să răspund la onestitate și franchețe cu aceeași franchețe și onestitate — l-am rugat să îngăduie să-i mai spun ceva.

— Da, cum să nu, a răspuns el.

— Știți, ei, adică adversarii mei și sprijinitorii lor, se bizuie în acțiunile lor, speculînd și bătînd monedă forte în favoarea lor și-mpotriva mea, pe un anume accident pe care eu l-am suferit în viață. Ca să fim în clar pînă la capăt, și ca să-l aflați de la mine amănuntul acesta, și nu pe cine știe ce alte căi.

— Adică ce?

— Am suferit o condamnare politică.

— Cît? întrebă el, coborînd tonul glasului.

— Vreo opt.

Voicu a stat cîteva momente în cumpănă, ca trezit de

conștiința politică, apoi, revenind la conștiința de om, a spus cu fermitatea ce-l caracteriza, binecuvîntați fie părinții lui în veci, „Ei, și ce dacă? Ți-ai ispășit pedeapsa și ești un cetățean ca toți cetățenii acestei țări, te bucuri de toate drepturile... ca orișicare altul".

Ne-am strîns mîna bărbătește, el mîndru, eu sincer înduioșat și fericit c-am întîlnit încă un om.

Între timp, ca urmare a memoriului-telegramă expediat de mine la Consiliul de Miniștri, a venit de-acolo un fel de ghiulea peste capul autorităților conducătoare din Claustrum, în urma căreia domnul Sütö, umbla după mine, dar, de data aceasta nu pentru a-mi urmări gîndurile și intențiile pentru a mi le anihila, ci pentru a se ruga de mine să-i dau o declarație cum că sînt mulțumit de felul cum s-a rezolvat la procuratură cazul meu. Nu prea mă găsea însă, deoarece știind că umblă după mine și pentru ce anume, cînd dînsul mă căuta acasă eu mă aflam la slujbă, cînd mă căuta aici eu eram la *Tribala,* iar cînd mă căuta și acolo eu eram la dracu-n praznic etc.

La urma urmei, după ce l-am purtat așa, precum ăia-n căldare, i-am permis să mă găsească și i-am spus să meargă la domnul Voicu pentru declarația dorită, deoarece nu procurorii au rezolvat cazul, nici judecătorii — cu atît mai puțin dînsul — ci dumnealui, domnul Voicu.

La proces am angajat pe cel mai prăpădit dintre avocații baroului, nu de altceva dar pentru că eram sigur că-l voi cîștiga și ca să-i ofer o bucurie — bucuria victoriei, poate că unică în cariera sa — sărmanului avocat acela, și ca să le dau pe față marilor maeștri de bară, colegii săi, mizeria în care trăiau... bine.

Instanța a decis respingerea plîngerii înaintată tribunalului de către reclamanta Mrener Klara, ca nefondată, și rămînerea piritei Grațian Nicanora în camera unde a stat și pînă acum, conform depozițiilor de la dosar.

Astfel s-a terminat și bătălia de pe frontul al doilea. Doamna Mrener, într-o zi, și-a luat bagajele și, fără să spună bună ziua, a dispărut, instalîndu-se într-o altă locuință, pe care nu eu i-am oferit-o de data aceasta, ci ea însăși sieși.

Lupta cu chiriașii din spate, cu familia Dihor a fost mai ușoară, asta din cauză că erau: el prost, iar ea și mai proastă, deoarece avea pretenții și se ținea cu nasu-n sus, precum cucoanele. Nici nu erau bine văzuți — după cum am aflat — deoarece el, pe vremea cînd îndeplinea

o anume funcție specială, bătea oameni pînă la mutilare, cu zel stahanovist, rupîndu-le mîinile, picioarele, chiar gîtul la unii mai îndărătnici, vrednicie care i-a scîrbit și i-a speriat pînă și pe șefii săi, drept care l-au și concediat pînă la urmă, iar ea, ajungînd, tot pe vremurile acelea, din mînitoare la vaci — slujbă onorabilă și utilă societății — asesor pupular la tribunal, și urcîndui-se simțămîntul autorității și-al autoimportanței la cap, își permitea să-și vîre grosolan mîinile prin dosare și să măsluiască actele acolo cuprinse. Mai avea și plăcutul, pentru ea, ca și pentru beneficiari, obicei de a-și culca trupul ei de tînără muntariță cu toți aceia de la care sconta vreun profit. După care urma traficul de influență prin cîrdășie și șantaj și, după care, mai tîrziu nițel, a urmat alungarea de pe postul ce-l deținuse cu multă semeție pînă atunci.

Întîi i-am luat cu frumosul: „Duceți-vă la casa voastră — părinții lui aveau casă mare așezată lîngă parc —, le-am spus, vă și plătesc pentru aceasta. Cît poftiți?"

— Pe noi nu ne cumperi tu cu bani, a sărit ea, vexată. (Mă rog, îmi zic în gînd, așa se comportă, așa trebuie să se comporte o adevărată doamnă. Nu măsluia ea prin dosare și nu se culca — tot pe bani — cu toți cîți îndrăzneau s-o vexeze?)

— Cam cît ați vrea, totuși, insist, sau insinuez eu.

Drept răspuns, el a scos dinții mari afară ca lupul flămînd cînd vrea să urle, iar ea mi-a întors fundul și mai vexată, și m-au lăsat în ploaie.

Iau legătura cu părinții lui, oameni de treabă, nimic de zis, și nu-l aveau decît pe el — nu l-ar fi avut deloc. Mi-au spus că ei nu se bagă-n treburile copiilor; să se descurce ei cum știu, dar că totuși o să-i întrebe. Suma cerută nu aveam de unde să le-o dau. Știindu-mă la strîmtoare și, mai ales, știindu-mă de idiot (n-am dat eu Mrenăroaiei cît a cerut pe casă: optzeci de mii de franci, bani grei pe-atunci, cam cît ar veni astăzi cinci sute de mii, căci pe-atunci carnea de pildă costa doișpe franci, și se și mai găsea, iar astăzi costă nouăzeci de franci și nu se găsește decît sub tejghea etc.?), au cerut o sumă grozavă. Bineînțeles nu le-am dat-o, nu din deșteptăciune, ci pentru că pur și simplu nu aveam de unde.

A urmat o busculadă: într-o zi, ieșind în grădină după niște frunze de pătrunjel — frunzele acelea se spune că conțin o mulțime de vitamine, precum și alte substanțe sinergetice, bune, în mod special și sigur, în combaterea

hipertensiunii și-a hipovirilității — am găsit-o pe doamna Firona (adică Verona, am vrut să spun) culegînd liniștită și demnă, ca-n propria ei grădină, lăcrămioarele răsădite cu doi ani înainte, după ce o noapte întreagă a plîns la pieptul meu fără să-mi spună de ce — iar eu am crezut că din dragoste pentru mine plînge — de mîinile Nicanorei.

Între timp smulsese și niște morcovi, culesese și niște cireșe precum și cîteva fire de ceapă verde, amestecîndu-le pe toate laolaltă-n poală.

— Doamnă, îi spun, nu credeți cumva că tot ceea ce ați cules nu vi se cuvine decît numai dacă cereți voie?

Dracu' m-a pus să spun una ca asta căci a urmat:

— Vasile, Vasile, nebunul ăsta m-a insultat, a sărit să mă lovească. Vai! Vai! Cum își permite, cum își permite!? și striga cu disperare mare, ca-n gură de șarpe, ca apucată de toți dracii indignării. Vasile, dacă nu-l pui la punct, nu știu ce mă fac, Vasile! Nebunul! Vai! Vai! Vasile! Să-i dai o lecție de să te țină minte, smintitul și bruta!

Iar Vasile atunci s-a pornit furtunos, cu fălcile deschise, de i se vedeau dinții mari, galbeni și rari, ca să vină la mine să mă pună la punct. Nicanora n-a apucat să închidă ușa, încît ne-am pomenit cu el în bucătărie, repezindu-se cu pumnii asupra mea. Și în așa hal m-a pus la punct, atît de strașnic m-a bătut, încît a trebuit să-l duc tîrîș, de guler, și să-l aștern plocon pe pragul ușii unde locuiau, înaintea bietei Firoane care s-a pornit a-l boci.

A urmat iarăși proces. Degeaba judecătorii — cu care se pare că Verona se ținuse cînd făcea muncă de asesor la tribunal — vroiau să-i dea cîștig de cauză — mai mult pentru a lovi în mine (pasăre bună de vînat pentru toți cîți doreau să-și arate devotamentul față de eclezie și curajul, intransigența profesională) decît ca să-l ajute pe el, deoarece el și și ea, au spus asemenea prostii în instanță că dacă le-ar fi consemnat grefiera ar fi rezultat că singuri se acuză, sau că nu știe ce spune, ce vrea, așa încît ne-au pedepsit pe amîndoi cu amendă de cîte cinci sute de franci fiecare, mai ales că un vecin, care a fost chemat de martor de către ei, a mărturisit că l-a văzut pe reclamant venind furios, cu amenințări și intrînd în bucătărie peste familia pîrîtului, dar că ce s-a petrecut acolo nu știe, că n-a văzut, dar l-a văzut apoi pe pîrît cum îl tîra de guler ducîndu-l acasă la dînsul pe reclamant.

Vrînd-nevrînd, cu părere de rău că nu mă poate trăsni cum s-ar fi cuvenit, judecătorul a trebuit să consemneze mărturia și să-și motiveze sentința pe ea, numai pe ea, singura obiectivă.

La cîteva zile după proces, i-am ațintit calea:

— Domnu' Vasile, îi spun cu blîndețe, dă-o naibii, mută-te la părinți. Nu te au decît pe matale și au o casă cu patru camere. De ce ții morțiș să stai în casa copiilor mei? Am cumpărat-o nu ca să țin chiriași într-însa, ci să o locuiesc. Fii om, te rog, și înțelege. Ofer zece mii de franci, mai mult nu pot. Dacă totuși te vei îndărătnici să rămîi pe mai departe, cred că-ți dai perfect de bine seama de ce va urma, sper că nu-ți va conveni. Vom ajunge în pușcărie, iar înainte de asta vom trece nițel și prin cîteva spitale. Eu sînt decis să apăr pînă la capăt, indiferent de riscuri, dreptul copiilor mei asupra casei pe care le-am cumpărat-o; nu te sfătuiesc să te decizi cumva și matale de a-ți apăra nimic altceva decît încăpățînarea. Nu ai nici o șansă de-a cîștiga, oricît de strîmbe ar fi legile și oricît de lași și nemernici cei care le slujesc, decît aceea de-a rămîne un ins mutilat, dacă nu și mai rău...

— Am să mă consult cu nevastă-mea și cu părinții și-o să vă dau răspunsul peste cîteva zile, a răspuns el.

— Am toată încrederea-n cugetul înțelept al părinților dumitale. Nu te ambiționa să rămîi, căci va fi de rău. Am să-ți aplic metoda șicanelor, zi și noapte — mai ales noaptea — și vei fi obligat să te muți, nu la părinții tăi, ci la neurologie, împreună cu doamna Veronica, care și-așa are nervii slăbiți după cum mi-am dat seama.

— Ați dat în mine groaznic, neomenește.

— Păi, dacă nu dădeam eu, mă omeneai dumneata pe mine, în casa mea, în fața soției... Păi se poate? Să-ți pară bine — mie îmi pare — că nu mi-am pierdut firea, că nu s-a trezit în mine, din ponoarele sîngelui, mînia străbunului, a furului Caracuș, cel care alinta cu tăișul sabiei grumazul liftelor și-al oamenilor haini. Și-așa ai strigat în instanță că „este un tip care bea sînge de om, ca mulți alții din munții Sifoniei. M-a amenințat că-mi va bea sîngele...", îți aduci aminte cred, și de unde dumnezeu ai mai scos-o? Au rîs pînă și judecătorii de prostia ce-ai spus-o. Hai, zău, să ne înțelegem ca oamenii. Dumneata nu ești un om rău, însă, cum să-ți spun, personalitatea ta este încă în curs de formare, iei prea în serios, prea rapid îndemnurile altora. Dar repet, nu ești rău de

suflet. Vom rămîne prieteni și cine știe dacă n-o să-ți pară bine pînă la urmă.

— Am să-i întreb pe părinții mei. Cred că mă voi muta. Ei, de fapt, de mult m-au sfătuit să mă mut. Numai că nevastă-mea nu vrea să stea împreună, în aceeași casă, cu maică-mea.

— Domnule Vasile, asta este într-adevăr o problemă grea și-un obstacol de nebiruit. O să mai vedem ce ne-aduce clipa fericită. Cei zece mii de franci îi am asupra mea. Cînd vă decideți...

În aceeași zi, clipa cea mai bună mi-a ieșit în cale. M-am întîlnit cu baciu Feri Iuhoș, magazionerul de la școala de ucenici utilaje C.R.F., om pe cît de haios ca înfățișare, cu trupul gros și burduhănos, cu picioarele mici, fața roșcovană și umflată, cu nasul borcănos ca la pitici din Albă-ca-Zăpada, pe atîta de bun la inimă și de simpatic, înzestrat cu un amor și-o bună dispoziție nătîng aparente în finețea lor unică. Ne-am bucurat de întîlnire și-am intrat într-un făgădău să ne cinstim cu cîte o pălincă.

I-am povestit din necazurile mele — pe care, ciudat, el le știa pe toate.

— Domnul profesor, zice el, la un moment dat, eu vrei ajutat la tine...

— Cum, Iuhoș baci? Tu nu ești nici judecător, nici primar, nici șef la poliție, nici graf...

— La mine nu ești, nici nu vrei este, nici primarele, nici graf — asta lofos pentru mine — la mine vrei este om. Și vrem ajutat la tine. Și la dumneavoastră ajutat mult mine, chind dat orele și învățat la copil meu trecem clasa și apoi trecem treapta la liceu. Asta mare ajutor făcut la noi. Mult bucurat și Kati, nevastă la meu.

— Lasă, lasă, Iuhoș baci, am făcut cu dragă inimă și m-am bucurat tot atît de mult ca și tine și ca și doamna Kati atunci cînd copilul a reușit.

— Noghion mult bucurat la noi. Vățat la copil limba romeuă, limba franț și furmos, noghion furmos istorie... Chiriași la tăi vine la mine. La mine am casa mare. Eghi, ketö, harom, neghi camera. Un separat, mare, cu verand și intrat separat. Vrei la primar luat camera neghi, dat la nu știm cine, bos meg, la el. Aflat eu că vrei luat camera și bistoș luat. Zicem la primarie destul la mine trei camera. Una musai luat. Decît trimite ronghioș chiriaș la mine primar, dai eu camera la chiriaș vostru și scăpat la dom' profesor bai. Gatam, iei la mine.

— Iuhoș baci, schimb eu vorba, ai și grădină?

— O, ioi, are la gradina mare, pomi, vilag, paradais mult, mult. Estem, estem..., dar estem la mine și cîine reu, ioi, ioi!, mi-a răspuns baciu Iuhoș, înțelegînd perfect ceea ce gîndeam eu. Facut casa cu muinile mele coste — și și-a arătat mîinile vînjoase și scurte, cu niște ghioage enorme în loc de pumni — și muni de la Kati meu, foarte harnic la ea, slujnic fost la boieri. Tare harnic Kati meu. Acum vrei luat un camera primar dat altul om. Decît vrei dai țigan la mine chirie, luam la chiriaș vostru. Perse. Mai luat un deți, dom' profesor?

— Mai luat Iuhoș baci, dar asta platesc eu.

— Hat nem, asta nem. Asta tot Iuhoș baci platește. La dumneavoastră platește chind merge la școala, unde este loc la el, nu om de serviciu, la profesor. Atunci platit doi cinzaca la mine.

Iuhoș baci acesta, poate să pară multora un hăbăuc și-un lasă-mă să te las, dar din punctul meu de vedere el este ceea ce se cheamă un om brav și de-o mare frumusețe morală. Pentru mine — și mulțumesc lui Dumnezeu că mi l-a scos în cale — el a însemnat recîștigarea cît de cît a încrederii în oameni și-n viață, și-n mine însumi, pentru că mulți alți au avut darul dimpotrivă să mă facă să deplîng atit omul cît și viața.

Și astfel a luat sfîrșit lupta dusă pe primele trei fronturi, cîștigată de mine și soldată doar cu niște substanțiale cheltuieli de judecată și amenzi, dar nu și războiul care urma, mult mai greu de purtat, deoarece trei dintre dușmani erau redutabili, iar al patrulea, unul înaintea căruia, orice om se resemnează și așteaptă — fiecare în felul său — să piardă lupta de la bun început.

Ocupam de-acum două camere, cea locuită înainte de doamna Klara și cea pe care o părăsiseră perechea Dihor, plus debaraua din care fugiseră soțul și soția Gamner prin schimb de locuință. Am putut astfel să-mi adun, după ani de zile în sfîrșit, familia lîngă mine, în casa proprie. Ba Nicanora o adusese și pe maică-sa de la Bansca la Claustrum, cu forme legale — pentru că pe vremurile acelea a-ți aduce lîngă tine un părinte, bătrîn și bolnav, fără forme și aprobări scrise, cu sigiliul primăriei, constituia o ilegalitate, — motivînd și stăruind în a motiva, cu hîrtii și certificate peste hîrtii și certificate cum că maică-sa era bolnavă și avea nevoie de îngrijire. Mai mult decît maică-sa însă s-a dovedit curînd

că Nicanora era aceea care avea nevoie de îngrijire din partea ei, a mamei sale.

Nicanora și cu mine dormeam în camera din spate, copiii în cealaltă, iar biata soacră-mea, după ce a aninat pe pereți două mari tablouri, unul cu chipul lui Isus și celălalt cu al Maicii Domnului, în cămăruța aceea mică de lîngă bucătărie, s-a instalat acolo, spunînd că-i ajunge ei spațiul acela, ba, mai mult, cică acel spațiu era mult mai potrivit pentru rugăciuni la Domnul Isus și la Maica Fecioară.

Într-un timp își avea dormitorul în acea debara copilul cel mic, de trei ani, căruia i s-a arătat într-o zi, aievea, vedere mai presus de fire.

Ninsese toată noaptea, iar cînd, dimineața, copilul s-a trezit din somn și-a zărit pomii din grădină prin fereastră ninși, a strigat: „Mămică, mămică, vino să vezi ce de berze s-au așezat pe pomii noștri din grădină!"

În decursul celor trei ani de viață copilul nu văzuse berze, nici măcar în cărțile pentru copii, la Bansca nevenind berze decît pe ascuns foarte, ca să-i aducă pe ei. Exclamația aceea metaforică a lui Daô ar jindui-o, cred, cei mai lăudați dintre poeți, ca să fie a lor.

De unde veneau acele berze? În nici un caz din memoria, abia de trei ani, a copilului, memorie în care nu avusese cum să se înregistreze imaginea unei atari zburătoare. Acea imagine venea, fără doar și poate, dintr-o altă memorie, aparținînd unei alte vieți, pe care copilul o trăise cine știe unde și cînd, cu foarte multe veacuri ori milenii înainte.

Și-atunci, cum să nu crezi în ideea migrării sufletului dintr-o stare-ntr-alta, dintr-un blestem într-altul, pînă cînd, Dumnezeu știe, se întoarce de unde s-a desprins, purificat.

Încă de la venirea mea acasă, Nicanora, în discreția sa fără de seamăn, mi-a dat doar foarte vag să înțeleg — surizător — că simte niște dureri, „ia acolea niște nimica toată", cînd ușoare de tot, cînd mai... ale naibii. Ne-am dus la mai mulți doctori. Toți au rostit același diagnostic: surmenaj, astenie nervoasă, și i-au recomandat să se interneze la neurologie. (Este dezolant cît de lipsiți de fler, fantezie, intuiție, adică competență pot să fie majoritatea medicilor, lucrînd cu criterii stas, la profesionala repezeală.)

S-a internat, deși șeful ei de birou a stăruit să amîne internarea, pentru că era mult de lucru la contabilitate.

Acolo, la neurologie, au supus-o la niște șocuri cum nu se putea mai contraindicate, șocuri violente, acesta fiind procedeul prin care se aduce, se readuce sistemul nervos la funcționarea lui normală. (Acolo, la creier, își făcuse cuib o ventuză a hidrei, adică o metastază.) Doctorul curant — neuro-psihiatru — mi-a dat să înțeleg, într-un mod foarte politicos, deși nu tocmai, dacă nu cumva am și eu partea mea de vină la apariția acelui surmenaj și-a acelei astenii nervoase la Nicanora. „Se poate să aveți dreptate", i-am răspuns în silă. El mă considera o bestie egoistă și capricioasă; cunoscuse atîția bărbați care își chinuiau femeile, cu apucături sadice, tiranice, de masculi brute, dar în gîndul meu îmi șopteam: „Desigur, desigur, tu ești vina principală, dacă nu a îmbolnăvirii însăși, cu siguranță a apariției prea de timpuriu a bolii. Dacă tu, nemernicule, îți vedeai de treaba ta și nu apucai pe drumurile nopții sfruntate, ale nesăbuitei tale trufii, și nu o lăsai singură să te aștepte, cu iubire sfîșietoare, mereu, mereu cu grija și dorința de tine, zi și noapte, noaptea mai cu durere, clipă de clipă, muncită, chinuită, terorizată de căpcăuni, singură, doar cu credința în Dumnezeu, lumină arzînd fără contenire în inima ei, alături de cealaltă lumină — iubirea pentru mine — fără înțelegere, nici sprijin de la nimeni, ba dimpotrivă, hărțuită, jignită, umilită, persecutată că de ce nu divorțează de „bandit", rănită metodic în sentimentele ei cele mai curate și mai sfinte; dacă tu, deci, te așezai la casa ta, lîngă ea și copiii voștri, și făceai și tu ceea ce au făcut atîția oameni cuminți, renunțînd la ambiții, la opunerea ta sfruntată față de oroarea săvîrșită la Ialta de către trei closete, cele mai colcăitoare și mai hidos duhnitoare din cîte a cunoscut istoria, Nicanora ar fi dus altă viață, mai aproape de firea și scopul femeii în lume, mai aproape de tine, de iubirea ei, și s-ar fi bucurat și ea cît de cît, ca orice femeie frumoasă și aleasă de frumusețea ei... Dar ca să ne convingem, domnule doctor, că așa este, sau că așa ar fi fost bine să fie, sîntem obligați s-o întrebăm pe Ea, mai ales și mai întîi pe Ea".

Nicanora mai acuza niște dureri și la ischion, osul prin care se termină coloana vertebrală, dacă nu mănșel, altmintrelea nu s-ar fi înfășurat mereu — iarăși surizînd — și acasă și și la birou, cu un fular lung de lînă de jur împrejurul mijlocului. Dureri își făcuseră loc și-n alte părți ale ființei ei frumoase, de pildă la sînul drept, dar crezi că a mărturisit ceva, cuiva vreodată?...

Numai atunci cînd n-a mai putut răbda — și cînd fusese sigură că era menită morții — i-a mărturisit mamei sale, tot surizător, dar acoperit acel surîs ca de un giulgiu, rugîndu-o și conjurîndu-o să nu spună mai departe, la nimeni, mai cu seamă mie. Mie, în nici un caz să nu-mi spună. Și i-au lăcrimat atunci, printre adierile surîsului, ochii.

Într-o noapte, am pus ușor mîna pe sînii ei. A tresărit ca surprinsă asupra unui act de mare taină și s-a ferit cu tandrețe.

— De ce?, am întrebat-o.

— Numai așa, a răspuns cochetă, strecurîndu-se la sînul meu, înghinînd: dragul, dragul meu!

Mă blestem astăzi că n-am ghicit atunci ceea ce ea ascundea. Crezusem că era vorba de cine știe ce bizarerie femeiască, vreo ciudă la adresa mea, ceva, în orice caz, față de care trebuia să păstrez discreție. Poate că mergeam la policlinică, poate că astfel mai cîștiga vreo doi ani din viață, dacă cîștig se poate numi așa ceva.

I-a mărturisit odată, în mare taină, așa cum am mai spus, maică-si, că ea are o boală, boala pe care a avut-o și bunica ei după tată, și cu care semăna leit, preoteasa de la Plaiul Bătrîn, de care a și murit, dar nu așa de timpuriu, deoarece a dus o viață normală și tihnită, de preoteasă la muntele Tiblez, cu șapte nașteri, fără întreruperi de sarcină, nu cu numai două, și acelea prin cezariană, ca ea, dar maică-sa, după ce a fost conjurată să nu scoată o vorbă față de mine, în loc să-și calce jurămîntul și să mă pună-n cunoștiință de cauză la timp, a tăcut și ea chitic, făcînd rugăciuni stăruitoare la Dumnezeu și plătind slujbe la preoți.

De cînd s-a mutat la Claustrum, Nicanora a schimbat patru servicii, nu atît pentru că era o funcționară harnică, pricepută și cinstită și-o colegă desăvîrșită în comportarea ei demnă, atentă și discretă, ci din cauza unui afurisit de paragraf din fișa ei autobiografică unde se consemnau, subliniat, accidentele suferite de mine în viață

Care cum dorea, dintre angajații privilegiați, cu relații și poziție, să-și aducă pe cineva: vreun prieten de chefuri, de pungășii și alte soiuri de cîrdășii, de rubedenie și cumetrii, de te miri unde, în Claustrum — declarat oraș închis, dar nu pentru toată lumea — oferindu-i și serviciu, o poftea la cadre pe Nicanora, îi arăta cu degetul, apăsat, privind spre ea cu asprime paragraful

acela afurisit, după care îi punea în vedere să-și găsească alt post, pentru că la întreprinderea respectivă „nu corespunde".

Din primul post — economist la un aprozar — a fost dată afară de către unul Maroty, șef de personal, care l-a adus în locul ei pe un șmecher, dar om de încredere, care, lucrînd — vorba vine — el pînă atunci undeva în provincie, de unde dorea mult să se mute în Claustrum, îi aducea, în fiecare zi de duminică sau alte sărbători din an, peșcheș la așternut lui Maroty fete tinere și alte cele.

A doua oară s-a angajat, prin bunăvoința unui director, om drept și de omenie, de curaj, — căci curaj se cheamă a o angaja pe soția lui Toma Grațian într-un serviciu la centru statistic. Directorul s-a gîndit să aducă acolo un funcționar harnic și îndeminatic, disciplinat și corect, așa a și motivat atunci cînd a fost chemat sus și certat pentru greșeala comisă, de-a fi angajat într-o întreprindere care lucrează cu secrete de stat pe soția unui [illegible], și i-au arătat energic, cu degetul, paragraful incriminatoriu din fișa autobiografică.

Va să zică, spre lămurire, Grațian Nicanora, născută Ursulean, la Plaiul Bătrîn, vatră străveche și statornică, dăinuind încă din timpurile marilor regi neguroși ai Dachiei, nu prezenta încredere, aceasta revenind ca un merit indiscutabil tuturor celorlalți angajați sau angajate, ale căror nume începea cu K, Cz, Sz, și sfîrșind fie cu y, fie cu ö, ü etc. Și din nou i s-a pus în vedere să-și afle alt loc de muncă.

Nicanora plîngea, dar pe ascuns, să nu o văd eu. Nu mi-a fost greu să-i ghicesc indignarea și amărăciunea, cu toată superba ei discreție, și într-o bună zi i-am spus:

— Nicanora, ceea ce n-au izbutit să facă ei sîntem datori să facem noi... Trebuie să facem un divorț...

Ea a căscat ochii ca-n fața celei mai mari nenorociri.

— Nu te speria, Nicanora; ei n-au fost în stare să ne despartă, nici nu vor fi niciodată, dar noi trebuie să divorțăm. Nu să ne *despărțim*, ci să *divorțăm*. Ceea ce ne leagă pe noi nu este iscălitura pe care am dat-o pe-un registru la Starea Civilă, în fața unui funcționar ca atîția alții, și ca aceia care te dau afară, aruncîndu-te de la o poartă la alta ca pe-o cerșetoare. Legămîntul nostru este mai presus decît convențiile omenești. Vom face un divorț de conveniență, îți vei păstra mai departe numele, motivînd în fața instanței, a altor funcționari, că faci acest lucru ca să nu-ți reproșeze cîndva, cumva copiii,

pentru o bună educare a lor, și vom locui împreună — pe noi nici moartea nu ne va despărți (aici ea a lăcrimat, surîzînd) — tot pentru o bună educație la copii, așa vei motiva în fața instanței, ai cărei slujitori iarăși vor rînji cîinește, fiind de acord ca eu, fostul tău soț (aici a izbucnit în plîns), să pot locui în camera din spate, cu bon locativ în regulă de la primărie. Îi vei face să înțeleagă că nutrești speranța unei refaceri a familiei... tot pentru binele copiilor. Iar dacă, după ce se va pronunța divorțul, iar tu nu vei mai fi soția mea (aici Nicanora a plîns cu hohote; eu stăteam în fața ei vinovat, dar hotărît în gîndul meu), după ce se va pronunța așa-zisul divorț dintre noi doi, dacă cineva, indiferent cine, se va mai lega de tine, îl vei trăsni drept în cap, cu indiferent ce, îl vei rupe-n bucăți, Pantera mea superbă, pentru că tu nu vei fi atunci soția unui nemernic (plînsul a devenit plîngere), ci mama a doi copii, și-l vei izbi în lege, Cornelie a Grahilor, sublima mea cruce, dulce întruchipare a Libertății, a Dreptății și-a biruinței mele în viață, și pe care nu viața mi te-a dăruit, ci Providența, Nicanora!

Și parcă a fost făcut: din al treilea serviciu pe care l-a obținut la I.C.R.T.I. — asta nu știu ce-nseamnă — prin intervenția Evei Lupaș, prietena mea de la I.C.R.A., la brațele de muncă, a fost poftită, chiar a doua zi după ce i-am propus să divorțăm, să-l părăsească și să-și găsească alt post. Scoaterea ei se făcea în favoarea unuia al cărui nume însemna „mare" pe limba sa maternă — poate că tocmai din acest motiv a și fost preferat, — care era prieten cu șeful cadrelor, căruia îi aducea vinuri, carne de vițel și alte lucruri necesare și plăcute unui șef, care dorea din inimă și de mult timp să se mute, dintr-un tîrg de provincie, în Claustrum. Și s-a mutat, după ce Nicanorei iarăși i s-a indicat cu degetul paragraful cu pricina.

(Acolo, la I.C.R.T.I., Nicanora a îndurat și alte umilințe și jigniri, din cauză că toți colegii și colegele ei de serviciu erau de cealaltă semințe, vestită prin ura cu care privește pe cei de alte semenții, îndeosebi pe romei, pe care nu-i slăbesc din ocară, spunîndu-le puturoși, vicieni, hoți, tîlhari și tăinuitori.

Ei credeau că Nicanora nu pricepe limba lor — sau credeau că o pricepe dar nu vrea s-o vorbească, ceea ce-i întărîta și mai tare — și-atunci ocărau și mai stropșit neamul ei ca și pe ea însăși, făcînd-o proastă și tîmpită, că-n loc să-l fi lăsat pe netrebnicul ăla de... de la bun înce-

put, cînd a apucat pe drumurile smîntelii, și să-și vadă de viața ei, ea se agață de el cu încăpățînare și chiar, pfui!, cu semeție și fală, gogomana. Nicanora auzea timp de opt ore, și înțelegea, și o dureau toate acele proferări jignitoare la adresa ei, nu scotea o vorbă, reprima cu indiferență toate josniciile colegilor și ale colegelor ei și-și vedea de lucru, aplecată peste hîrtii și înfășurată în fularul acela de lînă pe lîngă mijloc, pentru că mijlocul, la locul acela ce se cheamă în medicină ischion, o durea tăios și stăruitor. Nu-mi mărturisea nimic din ce îndura la serviciu, dar eu citeam în ochii ei, mereu surîzători — dar acel surîs uneori semăna cu negura și ploile de la Platul Bătrîn, care se lasă și cad peste coclauri pustii, — toate, și înțelegeam totul, adunînd în haiturile din adînc apele tulburi ale mîniei).

— Am să mă duc chiar acum la el și-am să-i pun tăișul la grumaz! Ori am să-l apuc de el și-am să-l izbesc de pereții biroului domniei-sale pînă ce-l fac dare de seamă, situație contabilă ori dosar! Vascrisul lor, grijania lui de gorobete împîrțoșat! Mă duc. Moșul Caracuș, cel cu părul negru, aspru, și cu barba încîlcită, tenebroasă, și mustăți viforoase și ochii verzi ca otrava cea izbăvitoare îmi poruncește! Destul! *Est modus in rebus!* Mama ei de viață!... Și-am dat să ies, ca furtuna fulgerată, afară.

— Toma, s-a pus în fața mea Nicanora implorînd, cu mîinile împreunate ca-n biserică, știi bine că de foarte puține ori te-am rugat să faci ceva pentru mine în viață. Iată că acum te rog, ca niciodată, să nu faci una ca asta. Te implor, dragul meu. Gîndește-te la mine — ochii ei erau năpădiți de lacrimi ca-ntr-un asfințit doi aștri, — la copiii noștri. Nu merită... pentru un... Mai bine facem ce-ai propus ieri, chestia aceea de conveniență. (Nu îndrăznea să spună divorț.)

De la I.C.R.T.I. (dracu' să știe cum se tălmăcește!) Nicanora a nimerit la niște birouri friguroase, murdare, ale unei întreprinderi miniere în prospect, de unde, la un an și ceva, s-a pensionat de boală, iar după aceea n-a mai constituit, pentru nici un fel de șef, nici o problemă.

Acolo a lucrat ea, stimată de toți — se pare că oamenii care lucrează în subteran sînt mai luminoși la suflet decît cei care lucrează dasupra, la lumină, — trudind fără alean, efectuînd cîte trei norme, ca mai pretutindeni pe unde a lucrat, — căci și aici se găseau dintre aceia care, în loc să muncească, figurau doar pe statele

de plată, iar în timpul serviciului băteau mingea sau operau alte mingicării —, aplecată timp de opt ore asupra hîrtiilor — care nu erau puține — și tot mai tare strînsă-n fularul acela de lînă, ca să-și înșele cumva durerile ce deveneau din ce în ce mai aspre, mai veninos mușcătoare, acolo, la ischion, ca de altfel și-n alte părți ale trupului ei cu lumini sidefii.

Iar divorțul a avut loc într-o zi de joi. Eu nici nu m-am prezentat la înfățișări, ca un adevărat vinovat. S-au prezentat în schimb Nicanora, cu cele două martore, Gigi și Eva, prietenele mele, care au spus despre mine tot ce putea fi mai rău, cum că nu dau bani în casă, cum că mă-mbăt prin birturi și vorbesc apoi ce nu trebuie, că sînt o..., în sfîrșit — și acesta era motivul hotărîtor pentru desfacerea căsătoriei în statul romeu de-atunci — m-au văzut de nenumărate ori la braț cu o altă femeie, fie intrînd, fie ieșind din cinematografe — eu n-am fost în viața mea decît de trei ori la chino —, restaurante etc.

— Nu l-ați întrebat de ce se poartă așa cu nerușine și umblă cu alte femei, le-a pus întrebarea președintele.

— Da, sigur, au răspuns ele, dar el ne-a replicat că nu o iubește pe reclamantă și că nimeni nu poate să iubească pe cineva cu sila, sau să trăiască împreună cu o femeie pe care nu o mai iubește.

Președintele, atunci:

— Instanța reține ca fondată cererea reclamantei Grațian Nicanora împotriva soțului ei Grațian Toma, pîrît, hotărăște desfacerea căsătoriei din vina exclusivă a pîrîtului care s-a făcut vinovat de infidelitate; reclamanta va păstra, la cererea ei, pe mai departe numele fostului soț, și-l obligă pe acesta la plata integrală a cheltuielilor de judecată, precum și la plata pensiilor alimentare pentru cei doi copii care rămîn în seama mamei, șaizeci la sută din venituri; admite ca fostul soț să locuiască mai departe în casa dînsei, camera din spate, cu drept de recurs în timp de douăzeci de zile de la data pronunțării.

Judecătorul era un bătrînel blajin și, mai mult plictisit decît binevoitor, timorat în orice caz, un soi de înțelept parșiv.

Bietei Nicanora i s-a făcut rău la auzul acestor cuvinte teribile și a leșinat în fața lumii din sală și a celor din onor-instanță, dar Gigi și cu Eva au rîs în sinea lor și au mîngîiat-o, și au dus-o de-acolo la o cofetărie, unde s-au amuzat, dar numai ele două, martorele și prietenele noastre, nu și Nicanora, care se silea să zîmbească, dar

a durea, de data aceasta, nu numai ischionul și altele, ci ființa ei întreagă, ca și cum ar fi fost ruptă-n două de o mînă nevăzută și aruncată-n pustie.

M-am dovedit a fi atunci, ca și-n alte dăți, după cum se va vedea, un extrem de abil avocat. Seara, după ce mult timp Nicanora s-a uitat la mine nedumerită și cu înfricoșare, ne-am îmbrățișat si am rîs cu chiote ca niște copii. Dar undeva, în teritoriile neingăduinței, acoperiți de doliu —eu, de mînie îndoliată — lăcrimam.

— De-acuma, draga mea, dacă se mai leagă cineva de tine, de viața ta și de dreptul tău la viață și-al copiilor tăi, le spargi căpățîna cu ce nimerești. Nu mai ești — am rîs și am sărutat-o — soția mea — și iarăși am strîns-o la piept, unde se simțea foarte fericită — ci mama-panteră a doi copii. Și să ferească sfîntul...! Dacă nu vei face-o tu, atunci le voi pune eu tăișul la grumaz, sigur.

Ea a ridicat a mirare sprîncenele: „Lăudărosule!" m-a apostrofat, prinzîndu-se puternic cu brațele de gîtul meu. Iar noaptea aceea, de după „divorț", a fost să fie aidoma cu cea de după cununie.

M-am purtat cu Nicanora — mă crezi ori nu mă crezi — de atunci încolo fără greșeală, așa cum, de altfel, trebuia s-o fac în toată viața noastră. Vezi, Pavele, cum prin rău se adeverește uneori binele? Abia de-acum am înțeles și am simțit — și m-am bucurat eu — sentimentul dăruirii față de cei ce te-au iubit. Cît era de tîrziu însă...

De la întreprinderea aceea minieră, deci, n-au mai poftit-o să plece să-și găsească alt post, altundeva. Era să plece singură...

Persecuțiile șefilor, de pînă atunci, împotriva Nicanorei încetaseră, dar nu și ale judecătorilor, așa după cum vei vedea în cele ce vor urma.

Conducerea Eteriei Scriitorilor, în care fusesem reprimit în urma publicării unei cărți, cică interesantă — era pe vremea cînd conducea Eteria bravul și înțelept prefăcutul Zaducheu Stîncă —, m-a trimis într-o toamnă, toamna următoare, în vizită în țara hanilor, unde am stat timp de două săptămîini.

Durerile Nicanorei la sînul drept, ganglioni, ischion, creier etc. deveniseră insuportabile. S-a dus la medic.

— Păi bine, doamnă, acum se vine? a întrebat-o mirat doctorul cel mare, Chiron; internare imediată!

— Domnule doctor, a implorat Ea, mai amînați-mă încă cinci zile, pînă ce pleacă soțul meu în Hania. N-aș vrea să-i stric bucuria acestei călătorii. Are nevoie de

ea, de puţină destindere şi uitare. Vă rog din suflet. Iar la întoarcere să nu-i spuneţi că am... Nu vreau să ştie. Vă implor; dacă nu, fac o nesăbuinţă..., şi a lăcrimat.

— Păi bine, femeie, eu înţeleg ce spui, dar nu mai putem amîna nici o clipă. Şi cum ai să suporţi durerile? Cum ai suportat pînă acum? Aşa un caz n-am mai întîlnit în cariera mea de doctor. Ce fel de om eşti? Sînt nişte dureri şi nişte chinuri peste puterea omenească de a le răbda. Cum le-ai făcut faţă fără calmante?

— Aşa, a răspuns surîzînd în felul ei cochet, supraomenesc, Nicanora.

Doctorul Chiron atunci i-a acceptat rugămintea, i-a dat nişte pastile pentru calmarea durerilor, i-a promis că nu-mi va spune mie nimic, că va conjura la acest secret şi pe restul doctorilor şi al personalului auxiliar, dar că, de îndată ce plec eu, să vină imediat să se interneze pentru prima intervenţie.

— Bine, a răspuns Ea, cu acelaşi surîs, mulţumită. S-a dus acasă, s-a gîndit Ea la ce s-a gîndit, apoi a căzut într-un somn adînc.

Cît timp am stat în Hania — ţară tristă şi cumplită — nici m-am destins, nici am uitat, căci un strigăt îmi sfîşia necontenit întreaga fiinţă, un fel de neliniştе cu tăiş ascuţit şi veninos îmi bîntuia şi starea de veghe şi somnul, ca o presimţire funestă. Îmi venea să fug acasă. Stoluri de păsări albe zburau înfricoşate, în neorînduială, ţipînd cu disperare peste sufletul meu ca peste o mare înainte de-a se dezlănţui furtuna din adîncuri spre ţărmuri şi către cer.

M-am întors cu două zile înainte de termen. Hanii s-au simţit ofensaţi — de altfel se ştie că ei sînt foarte sensibili la ofensă—, crezînd că de aceea am plecat mai repede fiindcă nu m-am simţit bine-n ţara lor, dar nu era adevărat şi nici nu aveam cum să le explic, cum să-i lămuresc.

Ajuns acasă, dragul meu Pavel, aflu deodată trei mari bucurii. Acele „bucurii“ care radiau pînă în Hania în inima mea, de-aici acea stare de neliniştе continuă, scormonitoare ca un fel de chemare cu săgeată.

Prima bucurie: în lipsa mea din ţară, aflu că am fost dat afară din postul pe care-l ocupam la Teatrul cel mare şi, în interes de serviciu, directorele şi cu forurile tutelare m-au mişcat „în interes de serviciu“ la casa de creaţie a unui raion mizerabil, pe post de metodist, cică.

A doua bucurie: aflu iarăşi că s-a rezolvat cererea chiriaşului meu din partea din faţă a casei, prin care cerea să fie mutat în propria sa casă, — apăruse în sfîrşit o lege, numărul nu ştiu cît, care obliga oarecum primăriile să ajute, tot oarecum, pe proprietarii de imobile familiare să intre-n ele — şi că, pentru spaţiul rămas liber în casa copiilor mei, s-a emis bon de locuit pe numele chiriaşului, chiriaşul meu Calcan.

La apariţia legii de care ţi-am pomenit mai sus, m-am prezentat şi eu cu cerere la Primărie, dar şeful serviciilor gospodăriei locative mi-a spus că nu e nevoie să depun o astfel de cerere, deoarece are depusă cerere chiriaşul meu, Calcan, de mutare-n casa proprie, că primăria trebuie să-i rezolve cererea, iar la părăsirea casei noastre de către familia Calcan eu mă voi putea extinde automat, primăria nemaiavînd dreptul să se amestece, conform noii legi, în repartizarea spaţiului locativ din casele proprietate personală. L-am crezut pe acel şef, pentru că mi s-a părut logic răspunsul său, şi aşteptam cu nerăbdare, şi eu şi Nicanora, să intrăm şi să locuim în toată casa noastră. Dar mă înşelasem.

Calcan acela, om poniros, viclean şi foarte otrăvitor, ştiind să muşte pe ascuns, crîncen în setea de-a se răzbuna, lovind din toate părţile, stăruitor şi cu o patimă de otreapă în a urmări şi a-l lovi pe cel care i-a deranjat cît de cît interesul, pleaşca, umblînd cu capul în pămînt — mereu meditînd şi uneltind —, alteori scoţîndu-l, noaptea mai ales, din pămînt, ca să iscodească, să urmărească şi să poată apoi muşca, neîmpăcat cu gîndul că pierde casa pe care, în socotelile lui de pleşcar, demult o considera a sa — şi-acuma încă spunea la oameni că eu sînt chiriaşul său, că el a cumpărat de mult casa, iar înainte de a o cumpăra eu, cînd veneau clienţii, după citirea anunţului din ziarul local, să se intereseze de condiţiile de vînzare a casei, Calcan, cu capul în pămînt şi ridicînd privirea printre sprîncene la cei ce se interesau, le răspundea acru: „Casa aceasta este a mea, n-am casă de vînzare, s-o ştiţi şi să nu-mi mai bateţi altu' la poartă" după care, întorcea repezit spatele şi, tot cu capul în pămînt, mîrîind iritat, se furişa în casă — Calcan, deci, fiindu-i cu neputinţă să se împace cu gîndul că pierde un mare ghes̨eft — obţinerea casei pe pleaşcă — s-a pornit cu mare înverşunare împotriva noastră, spunîndu-şi în gînd: „Dacă nu-i a mea, atunci nici a lui nu va fi".

Și a început să mitralieze, pur și simplu, cu memorii în toate părțile — pînă și la Eteria Scriitorilor a trimis unul, dar Zaducheu Stîncă, Dumnezeu să-l odihnească-n pace, l-a sfîrtecat și l-a aruncat la coș, deși se spunea acolo că eu înjur Eteria și pe Arheul ei pe toate drumurile, dar nu avea Calcan pe cine să vicleneaască, deoarece Zaducheu Stîncă era mai viclean, la o adică, și decît starostele vicleniei, Satanail el însuși —, la conducerea ecleziei, la mai marii și mai micii peste treburi, la primare și subprimare, dar la cine nu a scris, pe cine n-a sesizat zelosul cetățean Calcan? S-a folosit cu mare sîrg, în împlinirea acestei opere, de fiica sa Dodica cea roșcată și iritabilă precum vipera, iar Dodica s-a folosit, la rîndul ei, de iscusitul traficant de relații, amantul ei, evreul împotriva seminției căruia Calcan, în vremurile prospere lui foarte, arunca cu pietre așa cum acuma arunca asupra mea cu memorii.

Și lovitura, pregătită cu atîta destoinicie și obstinație, le-a reușit. S-au prezentat la Buhai Lopodea, ăla care era primar, dar nu mai este, și i-au psalmodiat pe toate îrmosurile, tunînd și împroșcînd în contra mea, zicînd că-l ocărăsc mereu, că-l fac bou, și țigan, și cretin și afacerist — ceea ce n-ar fi fost deloc neadevărat, în cazul c-aș fi spus —, i-au dat să înțeleagă că-l vor răsplăti pentru serviciile sale cum se cuvine, iar Lopodea, avînd și ei un dinte împotriva mea, de cînd m-a amenințat că mă dă afară din birou cu milițianul dacă mai îndrăznesc să-i cer locuință, iar eu l-am înfruntat cu vorbe, potrivite și indicate, după care iarăși m-am plîns la Președinția Consiliului de Miniștri pentru felul cum sînt protejat de legile țării de cînd am devenit cetățeanul ei, de felul cum se folosesc de ele slujitorii stăpînirii și-ai legilor, considerîndu-le un soi de armă proprietate personală, cu cele trei atribute fundamentale: *utendi, fruendi* și *abutendi* (adică: să te folosești de ea, să te bucuri de roadele ei, și să faci cu ea ce-ți place...), i-a servit prompt și cu plăcere, pe deasupra.

După cum vezi, legea aceea, numărul nu știu cît, opera favorabil pentru Calcan, ca și pentru alți Calcani, dar nu și pentru Nicanora.

I se lua, deci, jumătate din casă prin încălcarea vădită, senină atît a legilor statului, cît și a acelora ale omeniei.

Calcan intra în casa sa proprie, compusă din trei camere, iar Nicanorei i se luau două, cu baie și bucătărie,

pe care primarele le atribuia unui prieten, actualmente șef, dar de serviciu, pe nume Stănică Periuță.

Mîniile-n mine se ridicau întunecate, cumplite, dar le potoleam cîntînd ori citind versuri din cele înalte.

A treia bucurie: am mai aflat, cutremurat, că Nicanora este internată la Oncologie, unde i s-a făcut o intervenție chirurgicală ca să-i extirpe — doctorii mințeau, așa după cum îi rugase Nicanora — un chist ivit din cauza celor două cezariene prin care a adus în viață pe cei doi copii. În realitate, îi făcuseră o menopauză forțată, să oprească producția de foliculină în organism, stimulent al celulei canceroase, după care urma a i se face adevărata operație, la sînul drept și la ganglioni.

Și iată-mă față-n față cu trei dușmani, pe alte trei fronturi: primii doi, nu tocmai lesne, dar totuși expugnabili, al treilea, unul în fața căruia bătălia era de la bun început pierdută. Pe acest front, nimeni n-a cîștigat pînă astăzi, de cînd există viață pe pămînt, bătălia, decît Ea adversarul Ei.

Liniștit, ca-n fața teribilelor primejdii, calm ca-n fața gravelor amenințări, implacabil ca-n fața unor situații-limită — trecusem cu mult, și demult, dincolo de zonele afectivității și-ale tensiunilor și agitațiilor nervoase, în ale mîniei glaciale și-ale lucidității feroce —, mi-am alcătuit un plan, mi-am aranjat oștile în ordine de bătaie („Tăcut în fruntea oștilor tăcute..."), m-am uitat le ele cu pătrundere adîncă, sumbră și, sigur de tot, fără nici un aliat din nici o parte, am început lupta, pe toate trei fronturile.

Cu directorul de la Teatrul cel mare am procedat astfel: am continuat să mă duc la slujbă, în biroul meu de pînă atunci, spre indignarea turbată a lui, a directorelui, sfidînd cu desăvîrșire darea mea afară, îndeosebi mișcarea în interes de serviciu la casa aceea de creație.

S-a prezentat la mine celălalt directore — n-aveai unde să te... de atîția directori și paradirectori cîți hrănea pe-atunci țara — ajutătorul celui artistic, cel, să-i zicem, adjuvant. Cu zîmbete șăgalnice și cu împuțită politețe m-a rugat să mă conformez deciziei prin care... și-așa mai departe.

— Vă rog, adică vă rugăm foarte mult, a stăruit el.

— Și eu vă rog ceva, zic la rîndu-mi.

— Cu plăcere, răspunde el pripit.

— Să vină să mă poftească afară din birou însuși domnul directore artistic, nu dumneata — căci n-am lucrat aici nici ca portar, nici ca magazioner, nici ca măturător de sală, ca să vii să mă poftești dumneata să părăsesc teatrul. Doresc foarte mult să-l văd. Vă rog, să vină să mă poftească afară *el*. Țin foarte mult la această onoare.

— Și... ce-aveți de gînd să faceți, întrebă el pe un ton... parșiv.

— O să vezi. Cheamă-l numai, te rog foarte mult.

— Acum, n-o să săriți cumva la el să-l bateți, așa cum aveți uneori obiceiul.

— Nu eu am acel obicei, ci alții. Eu nu dau numai atunci cînd trebuie neapărat să mă apăr. N-am să-l bat, nu-ți fie frică ci am să-l azvîrlu pe fereastră. Am să-l apuc cu mîna dreaptă de turul pantalonilor în care grohăie întruna de-atîta nutremînt scump, cu cea stîngă, de gulerul hainei adusă din America, și-am să-l teleghidez direct în... Nu te-ai întrebat de ce țin fereastra deschisă?

— Cu dumneata nu se poate înțelege omul.

— Ba da. Să vină numai domnul director și-ai să vezi ce minunat o să ne înțelegem, ce omenește.

Adjunctul s-a dus. I-a comunicat, firește, celuilalt. Nu știu dacă au făcut ori nu apel la organele de putere — poate că au făcut, dar aceia nu au luat în serios cazul; erau și ei sătui de abuzurile de tot felul ce le săvîrșea Mlad Mlădiță, directorul artistic, cel de sub protecția doamnei unui foarte mare domn, dar știu că, fricos din cale-afară, așa cum sînt mai toți pidosnicii, indivizii tiranici și cei ce se știu vinovați, din ziua aceea nu numai că n-a îndrăznit să calce în biroul meu, unde eu am continuat să mă prezint și să-mi prestez munca ce-mi incumba, dar nici nu intra în clădirea teatrului pe poarta principală, nici pe cea a personalului, ci se strecura — după ce, bineînțeles, se interesa amănunțit dacă am venit sau încă nu la birou, ca să nu dea cumva ochii cu mine incognito, se strecura pe o gaură secretă și, furiș, pitiș, însoțit de cei cu care se desfăta noaptea, tot pitiș și furiș și aceștia, și care constituiau un fel de gardă personală de apărare pentru el.

Într-o altă zi, s-a prezentat la mine contabilul șef cu un fel de stat de plată-n mînă, rugîndu-mă să iscălesc și să-mi încasez chenzina. Vroia să mă viclenească.

Pe statul de plată eram trecut numai eu. Studiez cu atenție hîrtia și observ că ea purta antetul casei aceleia de creație unde mă mișcaseră în interes de serviciu, fără

să mă întrebe măcar de formă, ori de batjocură, și pe mine, ci numai de capul lor.

— Du-te și-ți vezi de treaba ta, îi spun contabilului idiot, și nu-mi purta mie de grijă. Eu lucrez la teatru, și nu la casa de creație, iar salariul îl încasez de pe statele de plată ale acestuia.

— Mă rog, mă rog, ziceam să vă fac un serviciu.

— Asemenea serviciu să le faci celor care ți-s dragi, nu mie.

Contabilul pleacă și, după vreo zece minute, reapare:

— Poftiți, v-am adus hîrtie cu antetul teatrului. Iscăliți și luati-vă banii.

— Nu, domnule, nicidecum. Numele meu figurează pe statele de plată la poziția a șaptea, după acela al Silviei Pantera, marea actriță, și nu așa cum vrei să mă escrochezi mata, ca să-i faci pe plac lui Mlădiță, din cauza escrocheriilor căruia și a repetatelor deturnări de fonduri din caseria instituției pe care nu mai știi cum să le mușamalizezi, n-ai fost în stare să te apropii de nevastă-ta de luni de zile.

Ce se întîmpla? Atît teatrul, cît și casa de creație erau unități artistice subordonate Comitetului pentru cultură și artă, și iarăși amîndouă unitățile purtau, deasupra antetului lor, pe acela al Comitetului. Dacă eu iscăleam statul de plată, chiar dacă cu antetul teatrului, iscăleam implicit statul de plată al Casei, și odată iscălitura dată însemna că mi-am dat și consimțămîntul la mișcarea mea în interes de serviciu, iar atunci actul lor samavolnic devenea legal prin acceptarea din partea mea. Dovada era iscălitura, faptul că am ridicat banii, adică am fost de acord să lucrez le Casa aceea de...

N-am iscălit, și am continuat să mă prezint la vechiul meu loc de muncă, pînă la 1 ianuarie — de la 1 octombrie cînd am fost concediat prin mișcare în interes — spre necazul din ce în ce mai accentuat al istericului director, fără a primi leafă.

Mișcarea aceea era o pedeapsă, dar și o umilire totodată. Așa sta scris în firea acelui Mlad Mlădiță, nu numai să-i pedepsească fără milă pe toți aceia care-i displăceau în vreun fel, sau care-l indispuneau în vreun alt fel, ci să-i umilească, să dovedească nimicnicia lor. Și cu toți, pînă atunci, i-a reușit strategia. Jubila și juisa de satisfacție după fiecare asemenea lovitură, și n-au fost puține. Cu mine, însă, nu numai că nu jubila, nici juisa, ci

a fost gata-gata să facă icter negru de atîta ciudă și căutănire cîtă i-am pricinuit gingașului om de artă.

Să-ți lămuresc: apăruse o altă lege — iarăși nu știu ce număr, ca și cealaltă, referitoare la administrarea și repartizarea spațiului locativ — prin care se acorda directorilor dreptul de a da afară pe oricine doreau, fără să dea socoteală altundeva. Nici nu se publicase bine legea că Mlădiță, primul pe care l-a abțiguit, prevalîndu-se de acel drept, am fost eu. Ceruse el și pînă atunci la conducerea cea mai de sus înlăturarea mea de pe postul de așa-zis secretar dramaturgic — pentru ca să-și aducă acolo pe unul micuț, durduliu și cu fese jucăușe, dar de-acolo i s-a răspuns că nu există motive plauzibile și că ei sînt foarte mulțumiți de mine, de felul cum mă achit de obligațiile ce-mi revin, lucru care a fost remarcat, și nu o dată, și în presă, și nu în cea din Claustrum, care se temea ca de dracu' de Mlădiță, iar angajații ei nu știau cum anume să-l laude mai tare și să-i facă voia, ci de presa mare din capitală. Așadar, primul căruia trebuia să i se dea cu piciorul în... eram eu, „cretinul", „tîlharul", „criminalul", „sabotorul", „bruta". Cretin eram, probabil, din cauză că mă dovedeam cu totul obtuz și opac la savant regizatele lui tîlhării și delicatesuri „artistice"; „tîlhar" eram prin toată înfățișarea mea și, mai ales, prin mutra de fiară întunecată; „criminal" eram prin aceea că puteam să-l răpun oricînd — după credința și temerea lui personală —, ca pe-un berbece așezat cu picioarele-n sus între picioarele mele și strîns cu gîtul între genunchi, lucru care cu siguranță că ar fi fost foarte plăcut lui Dumnezeu, dar eu am considerat că-i mai bine să fie util copiilor mei, cruțîndu-l (societății ar fi fost oricum util); „sabotor" eram prin aceea că nu înțelegeam deloc să mă fac complicele său la nici una din marțaflîcurile și potlogăriile ce le făcea în cadrul operațiunilor artistice din teatru, operațiuni la care trebuia, în calitate de secretar „lateral", să-mi pun și eu iscălitura atunci cînd se înaintau spre aprobare hîrtiile la minister. De pildă: anunțam pe afiș — și făceam abonamente obligînd pe sărmanii funcționari din întreprinderi, instituții, facultăți și institute, ca și pe bieții studenți, să plătească din salariu, sau din bursă, cum că în stagiunea viitoare vom juca piesele, să zicem: *Romeo și Julieta, Din jale se întrupează Electra, Așteptîndu-l pe Godot* sau *Soldatul fanfaron*, iar, după ce bieții oameni și-au plătit abonamentele, el venea la mine și-mi cerea să înlocuim în re-

pertoriu pe *Romeo și Julieta* cu *O chermeză la mahala*, pe *Din jale se întrupează Electra* cu piesuța vreunui prieten de-al său de chefuri și mangleli care îi ceda mai bine de jumătate din prețul de încasări, care nu însemna mare lucru, deoarece piesa se juca fără spectatori, și integral prețul de achiziție a capodoperei, care era maxim, deoarece el îl fixa, cerea înlocuirea piesei *Așteptîndu-l pe Godot* cu piesa *Micșuneaua mea* de Aliodor Micșan (aceasta din cauză că, dintr-o mare greșeală, l-am propus eu pe Godot să figureze-n repertoriul Teatrului cel mare, pentru că tema este obscură și mistică, fără mesaje majore, antieducativă —, iar în Claustrum, oraș cu atîția studenți, aceasta ar fi însemnat o sfruntare a dispozițiilor fundamentale), angajat al poliției și care-l amenința că, dacă nu-i joacă piesa, — tipul avea veleități și dorea cu tărie să i se vadă numele pe afișe și-n presă, și-apoi să vezi tu cine mi-s eu și ce avansări urmează! — îl va chema acolo... pentru unde i-a și alcătuit dosar de escrocherii și pederastie, dar nu l-a depus — i l-a arătat doar! — însă-l va depune, și, în fine, *Soldatul fanfaron* cu piesa *Fleacul* de Ilie Pîrlie. Sau venea și-mi cerea să fac referat de dare-afară a unui funcționar din subordinea mea, bibliotecară ori referent, pentru a aduce fie pe soția vreunuia dintre debitorii săi — și nu erau puțini — de la care cerea bani împrumut, dar pe care nu-i mai restituia — le promitea, în schimb, că va da slujbe soților, fraților, că pe copii îi va băga în facultăți etc. — fie, pur și simplu, că așa i-a cășunat lui, nu s-a uitat frumos la el nenorocitul acela ori i-a refuzat cine știe ce anume plăcere. Asemenea ordine, eu, lipsitul totalmente de virtutea autoconservării, refuzam, cu o mutră plină de scîrbă și conștiinciozitate, ca a unui veritabil, de netăgăduit sabotor. Cum naiba să nu mă dea afară!

Mai spunea el că prezența mea în teatru îl complexează, îl inhibă, îl descurajează, îl mîhnește, îl face abulic și, din cauza acelor stări de spirit pe care i le inspiram eu, el nu putea da ceea ce ar fi putut și ar fi vrut să dea — spectacole nemaivăzute — în sfîrșit, că eu sînt cauza tuturor relelor și neajunsurilor din Teatrul cel mare, eu, vinovatul că lucrurile stagnează, că dînsul timp de un an nu montase nici un spectacol, deși încasase anticipat plata pentru ele, trei la număr, deoarece simpla vedere a mutrei mele îi paralizează, zicea el, toate facultățile creatoare și nu mai e bun de nimic. Și așa mai departe.

Ei, spune și tu, Pavele, cum să nu-l dai afară pe un monstru ca acesta? Și, după cum ți-am spus, m-a și dat, dar eu, ca un pachiderm încăpățînat ce eram, nu părăseam biroul, ci continuam să stau acolo pe scaunul pe care stătusem cîțiva ani, ca o fioroasă iasmă a iadului.

(Dă-mi voie să fac și aici o mică paranteză. Este amuzantă: Era pe vremea celuilalt directore, scorțosul acela care, înainte de-a pleca de-acasă înghițea un par, adică-l vîra pe gură și pe esofag în jos, pînă jos de tot, așa, ca să arate distanță, rigoare, autoritate întreagă și o ținută aulică — chiar și atunci cînd intra la closet —, care lăsa impresia, cînd te uitai la el, că se va înălța la cer de-atîta filozofie cîtă știa și de-atîta înțelepciune cîtă practica, într-atîta de sus și de țeapăn își ținea capul, dar mai ales nasul. Adjunctul său era un neisprăvit, dar care făcuse mari isprăvi, omorîse chiar oameni, prin schingiuire la muncile de la Barajul cel Mare, el însuși fiind un deținut, dar cu alte virtuți și talente de adaptare, deci cu alt statut. Ne cunoșteam de pe vremea cînd și eu — ca și tine — lucram tot acolo.

Ei bine, această canalie, acest neisprăvit care a făcut pe medicul ginecolog, cu hîrtii date lui în regulă, timp de mai mulți ani, în niște sate mocănești, acest criminal, actualmente directorul unei instituții de artă și educație, această brută și-acest atoateștiutor, cînd m-a văzut în teatru și-a zis: „Dacă mi-ai scăpat la Baraj și n-ai ajuns în brigada mea — adică pe mîna lui — aici, în schimb, nu-mi scapi, banditule", și s-a pus pe urmele mele pas cu pas, provocîndu-mă, șicanîndu-mă, întinzîndu-mi curse felurite, la care răspundeam cu întunecată nepăsare. Într-o zi m-a trimis să fac ordine în magazia de vechituri, altădată să mătur prin sala de spectacole — pentru că măturătoarea trebuia să participe la o ședință de planificare a muncii — unde, cum era și firesc, nu m-am dus, fără să-i dau nici o explicație. Atunci Gore Gurău acela, director și criminal, doctor ginecolog și analfabet, canalie și autoritate, s-a dus indignat la directorul cel mare și la toate forurile conducătoare și tutelare, spunînd că eu sînt un tembel, că nu fac nimic și că primesc salariul — care s-ar cuveni unui om serios (ca el, de pildă) — pe degeaba și că, pe deasupra, nu mi-au ieșit încă din cap fumurile de bandit.

Am fost chemat la răspundere pentru acele grave învinuiri. Am lămurit cum am crezut eu că este mai ni-

merit și mai decent. M-am întîlnit apoi a doua zi la poartă cu el, cu Gore Gurău, care tocmai dădea niște ordine, la ureche, portarului. M-a pus dracul și i-am spus, în trecere pe lîngă el:

— Ar trebui să-ți vezi de treaba dumitale și să nu te pască grija mea.

— Cu mine-ai vorbit? a răsucit el gîtul de pachiderm și capul hidrocefal către mine, fulgerînd din ochii-i dilatați, teribil de albi și cu șiroaie de sînge tulbure curgînd parcă înlăuntrul lor și peste ei.

— Da, da, cu tine, am răspuns, văzîndu-mi de drum.

Nu m-am așezat bine la lucrul meu în birou, că se deschide, ca izbită de-o rafală de uragan, ușa, Gore Gurău a apărut în ea ca taurul turbat — vedea numai roșu în fața ochilor — și, rotind ochii sîngeroși în orbite de mînie și indignare, ca niște gropi de morți, răscolite, s-a repezit orbește asupra mea cu pumnii, scrîșnind înjurături.

Lovitura pe care a intenționat să mi-o aplice cu dreapta i-am parat-o prompt. Dar el avea îndeminare, avea școală în arta aceasta, așa încît, lovitura care a urmat, cu stînga, a fost așa de rapidă și de dibaci aruncată, încît n-am putut s-o parez la timp și m-a prins în ochiul drept și-n colțul buzei, sîngerînd-o. Turbat însă pentru faptul că nu m-a prins din prima lovitură, cînd să o aplice pe a treia s-a năpustit pur și simplu asupra mea, delirînd și tremurînd tot de turbare, n-a observat scaunul pe care eu l-am interpus între mine și el și, în repezirea-i stihinică, s-a împiedicat de scaun și a căzut întins pe podea, la picioarele mele.

A răsucit ochii mari, albi și sîngeroși în sus, a groază. Am apăsat strașnic, izbind cu călciiul peste ceafa bătucită-n straturi de osînză neagră, densă. Să-i strivesc capul? mi-am zis. L-am rostogolit, tot izbind cu piciorul, către ușă și l-am aruncat afară din birou. M-am dus direct la directorele artistic să reclam fapta celuilalt director, adică la corb, ca să-l pîrăsc pe corb. Acesta, ținînd țigara în colțul gurii, ținînd și fața în sus spre ceruri, cu o anumită înclinare a gîtului spre dreapta, taman ca la sfinții pictați pe pereții bisericilor, gata-gata să plutească-n nouri, transportat de-atîta demnitate aulică și de-atîta autoritate îmbățoșată, mi-a vorbit, dar nu mie, ci altcuiva, de altundeva, căci ținea, așa cum ți-am spus, capul sus de tot, de nici cu strămurarea nu i-ai fi ajuns la nas:

— Păi, de ce, „domnule" secretar literar, l-ai adus pe tovarășul director în situația de-a veni peste tine-n birou ca să te lovească? Păi se poate?! întreabă și se miră el.

N-am răspuns nimic. Am simțit însă o nevoie teribilă să arunc la picioarele lui, dacă nu chiar — și ar fi fost mai indicat — peste mutra-i transportată, o grea flegmă. Am părăsit încăperea în care el nu mai încăpea de sine însuși, i-am chemat la telefon pe Adrian și pe Petre, l-am luat și pe Justin și ne-am dus să bem și să spunem versuri.

Dacă însă, dragul meu Pavel, Gore Gurău acela ar fi venit încă o dată asupra mea să mă „pună la punct", fără doar și poate că i-aș fi făcut de petrecanie, orice ar fi urmat să se întîmple cu mine și copiii mei. Fapta mea ar fi plăcut mult de tot lui Dumnezeu cel bun și, cu siguranță, s-ar fi îngrijit El de soarta lor pe urmă.)

Am stat, așadar, la teatru trei luni fără salariu, tot așteptînd să vină directorul să mă poftească afară. Dar n-a venit nici el și nici altcineva să-mi facă această favoare. Între timp, șeful de la pisania *Stela* a primit sugestie și sfat de la conducerea scriitorilor să mă primească la el, ca redactor. *Stela* era o revistă lunară care ținea de Eteria Scriitorilor. Dar șeful de la *Stela* n-a vrut nicidecum. „Pe cine să aduc eu aici? se întreba el, pe bună dreptate, cu suverană înțelepciune și înțelept dispreț, pe un nimeni? Și să-mi mai aprind și paie-n cap! Că doar îi cunosc firea. Ce, parcă n-am pe cine aduce? Nu sînt tineri bine pregătiți, de talent, bine instruiți și educați, n-am nepoți? Ce scofală să-l aduc la *Stela* pe Toma Grațian acesta, ce chilipir? Nu-mi poate face nici un serviciu, nu-mi aduce nici un folos, decît numai că-mi va crea necazuri și nervi prin firea lui impulsivă, îndărătnică și arogantă, mă va deranja orgoliul său găunos, ținuta lui sfidătoare, cutezanțele lui imprevizibile, disprețul și desconsiderarea ostentative față de șefi — și-așa va face și cu mine. În nici un caz, în nici un caz!" Totuși — și niciodată nu-i bine să iei atitudini absolutiste, căci nici Dumnezeu nu este o realitate absolută, ci una care rezultă din relația sa cu cealaltă, tot a sa, ipostază, Satana — s-a ivit un anume caz. Iată-l:

Șeful de la *Stela* mersese de mai multe ori în Sifonia — căci tare-i plăcea, ca oricărui șef, să se plimbe prin străine țări — unde ambasadorul din capitala Sifoniei l-a primit cu mari onoruri, l-a pus în contact cu

cărturarii și poeții cei vestiți de-acolo, l-a plimbat peste tot — și în Sifonia ai unde să mergi și ce să vezi, — deci l-a obligat, și și l-a făcut prieten. De sărbătorile Crăciunului ambasadorul a trecut și pe la Claustrum, unde rămîneau părinții săi. Aici a aflat el că cumnatul său a fost și el azvîrlit de la Opera cea mare, unde lucrase timp de 10 ani ca zugrav scenograf, în baza aceleiași legi, prin care am fost mazilit și eu, de către directoarea de acolo, cîntăreață vestită de altfel, dar care nu-l înghițea pe zugrav, deoarece acesta, avînd cumnat sus-pus, își permitea să o înfrunte uneori. Merge deci la șeful de la *Stela*. Acesta îi servește o cină-praznic, cu de toate bunătățile existente prin depozite.

În timpul ospățului, ambasadorul s-a plîns de soarta lui cumnatu-său.

— Păi să vorbim cu Dumitru Brișcă, prezidentul de la cultură, se repede prompt poetul.

— Nu depinde de Dumitru Brișcă, zice ambasadorul, ci de tine.

— Cum adică, de mine?

— Uite-așa.

— Eu n-am post de zugrav la *Stela*.

— Dar ai post de redactor.

— Nu-i scriitor.

— Dar... Toma Grațian acela... este.

— Nu-nțeleg.

— Uite ce-i, *concluzionează* ambasadorul, Toma Grațian a fost mutat, adică mișcat, în interes de serviciu, de la Teatrul cel mare la casa de creație populară.

— ...!

— Cumnatul meu are locuința chiar în clădirea acelei case... și i-ar conveni să lucreze pe postul unde a fost mișcat Grațian, pentru că, îți dai seama, va lucra stînd acasă, stînd adică cînd acasă, cînd la slujbă..., nu-i așa? Și-au ciocnit paharele cu Courvoisier.

— Și ce pot face eu? se nedumirește poetul de la *Stela*.

— Faci o mișcare strategică: îl transferi pe Grațian de la Casa de creație la *Stela*, iar cumnatul meu se transferă de la Teatrul popular din Turba la Casa populară de creație pe postul lui Grațian. Și problema-i rezolvată.

— Dar... cum să-ți explic..., bine, bine, așa vom face, a acceptat poetul, care peste trei luni trebuia să mai facă o vizită în Sifonia.

— Este nevoie să facem lucrul cît mai repede, pînă la treizeci și unu decembrie, altminteri postul se blochează, Grațian nu se prezintă acolo nicidecum și am ratat totul.

— Vom face, vom face, a răspuns poetul și, de voie, de nevoie, cu inima strînsă, peste două zile a venit personal cu mașina la teatru, unde m-a poftit, cu vădită „bucurie" și aleasă condescendență — doar i-am fost cîndva profesor —, să mă duc la *Stela,* unde la intervenția sa am fost transferat, nu mișcat, pe post de redactor, cu începere de la 1 ianuarie.

Astfel am ajuns eu pe ultimul post din cîte mi-au fost date să le slujesc în viața mea, dar de unde, peste numai doi ani, am plecat de bunăvoie, după ce, tot de bunăvoie, m-am internat la spital, ca să mă pot pensiona de boală, ca unul care suferă de „depresii melancoliforme persistente, de involuții cerebrale grave, cu obsesia ideii de sinucidere și cu foarte primejdioase accese de violență, incapabil de-a presta vreo muncă, ori de ce natură ar fi ea".

Șeful însuși, adică poetul, s-a dus val-vîrtej, cu o falcă-n cer alta-n pămînt, la Roman Măjeru, diriguitor al culturii peste regiunea Claustrum, ca să i se plîngă, deznădăjduit și speriat foarte, cum că trebuie luate măsuri urgente și straşnice împotriva mea, căci prezint un real pericol public, și că viața lui, a poetului, este în mare primejdie.

Roman Măjer acela, om simplu, fost fochist la niște furnale, drept și cu bun-simț, i-a răspuns cu blîndețe:

— Tovarășe poet, eu aș zice să-l lăsăm în pace pe acest om, căci are destule pe capul său și a suferit mult. Soția îi este bolnavă rău, are doi copii care vor rămîne orfani de mamă, trebuie să-i crească și să-i îngrijească, și-apoi mi se pare c-a fost internat la neuro-psihiatrie, de unde i-au eliberat — așa știu — un certificat de iresponsabilitate... așa că, dacă te omoară, nu-i putem face nimic. Lăsați-l, zic eu, în necazul lui, nu-l mai amăriți, că-i destul de amărît și-așa. Dați-i pace. Îl vom pensiona.

Așa a vorbit Roman Măjer, binecuvînteze-i Dumnezeu părinții și țara, potolindu-l pe poetul-șef din elanurile inspirației.

* * *

Și cum îți spuneam, Marin Periuță acela, chiriașul pînă atunci al lui Calcan, chiriașul meu, în mînă cu bonul eliberat de Lopodea, s-a prezentat într-una din zilele următoare la poarta casei mele, vrînd să intre și să-și prospecteze încăperile în vederea instalării, a aranjării mobilei, a fixării dormitoarelor pentru el cu soția și pentru cele două fete...

— Cine ești și ce poftești? îl întîmpin eu, știind foarte bine cine era.

— Sînt noul locatar al acestei case, răspunde el semeț, cu fermitate.

— Dar casa este a mea, îmi permit eu să-l întîmpin.

— Am bon emis de primărie.

— Șterge-te cu el la..., precizez eu, dacă cumva nu dispui de hîrtie igienică, sau du-te la Lopodea și spune-i că am spus eu să se șteargă excelența sa cu acest bon la...

— Este un drept pe care mi l-a dat statul, postulează el.

— Iar eu am datoria de a apăra dreptul copiilor mei în casa lor și-acest drept este mai tare decît hîrtia lui Lopodea, și nici Dumnezeu nu mă va opri să-l apăr, nici chiar primarul Lopodea însuși. Și te poftesc să faci stînga-mprejur, și s-o iei din loc.

— Și totuși voi intra, se împîrțoșează el.

— Da, desigur, dar numai după ce vei trece prin lama toporului. Și-i păcat: ai două fete. Te-am avertizat, și, dacă dorești, îți dau și-n scris, aduc și martori. Să nu te pună dracul să pășești pragul casei copiilor mei, că acolo te voi crăpa, pe prag.

Marin Periuță, ofuscat, dar și speriat, s-a dus glonț la Lopodea, împreună cu Calcan, cel care umbla cu capu-n pămînt, dar de data aceasta cu pași foarte iuți și foarte grăbiți, mînios din cale-afară.

— V-am spus eu, domnule primar, că este un bandit, un tîlhar, un criminal! ridică glas, cu gesturi energice și fața aprinsă, Calcan.

— Ce-a făcut iarăși, a întrebat, ca un filozof, Lopodea.

— A luat toporul la el (arată către Periuță), adică la dumneavoastră, căci dumneavoastră ați emis bonul, a dat răspuns, cu înțelepciune, Calcan, adăugînd: ar trebui arestat imediat.

— Da?! și după o scurtă meditațiune: îl dăm în ju-

decată pentru opunere cu violență la o decizie luată de mine, pentru sfidarea legii, iar după ce avem în mînă decizia Tribunalului — căci trebuie să respectăm legile și procedurile legale — n-are decît să se opună... Îl vom trimite urgent din nou acolo unde a mai fost. Deschideți acțiunea juridică chiar astăzi și să mă țineți la curent, să aflu termenul cînd se va judeca cauza.

Acțiunea s-a intentat, iar la scurt timp am primit citația. Am început lupta pe al doilea front. M-am dus cu un memoriu la cel mai mare peste regiunea Claustrum, în care arătam că s-a ordonat un proces nedrept asupra mea și a familiei mele de către numiții chiriași cutare și cutărică, la sfatul și cu sprijinul neprecupețit al primarelui. (Mai marele peste regiune semăna leit cu mai marele peste municipiu, primarele, avînd aceiași ochi negri arzători ce se roteau sever în albul mult, terifiant, cu aceeași ceafă în valuri dure, de grebene, cu aceeași constituție vînjoasă — cu deosebirea că Lopodea era mai înalt, — aceleași costume foarte elegante pe ei, negre, cu cravata albă — ce făcea ca ochii să pară și mai albi, — însă, acesta, spre deosebire de primar, purta o mustață Douglas încondeiată pe buza-i îmbietor binevoitoare, în timp ce celălalt se purta cu buzele rase, care și-așa erau atît de groase încît aduceau leit, ca niște surori gemene, cu roțile de cauciuc. Și colaborau într-o înțelegere deplină.)

Am predat memoriul la un literat ce făcea oficiu de un fel de secretar la sediul decizional, altul decît acela care-mi oprea memoriile cu ani înainte, cînd altul era mai marele, iar acesta, după ce mi-a zîmbit cu funcționărească amabilitate — mi-a făcut chiar și niște complimente apropo de talentele și pregătirea mea intelectuală, de cartea mea de versuri — a pus memoriul în sertar, și acolo a zăcut pînă ce a fost aruncat la gunoi, judecînd el, foarte sănătos, că plîngerea mea nu merita să ajungă în mîinile... Aceasta, mai gîndea el, iarăși foarte sănătos, ar constitui o greșeală politică, o nedelicatețe; cum adică, mai marele n-are atîtea probleme importante pe cap, trebuie să-l mai deranjăm și cu fleacurile, cu pretențiile unui... Toma Grațian? Ia mai dă-l în aia a măsii, așa-i trebuie. Asta-i bună!

Acel funcționar literat se numea, dacă memoria mea l-a înregistrat cît de cît, Miroslav Borhot.

Am revenit. L-am întrebat dacă a ajuns memoriul la mai marele. „Daa, desigur, mi-a răspuns Borhot confi-

dențial, adăugînd: mi-a spus seniorul să-l anunț înainte de proces.

Memoriul a rămas îngropat în sertarele lui Borhot, iar eu am fost dat pe mîna judecătorilor, adică nu eu, căci nu eu eram deferit justiției, nefiind eu proprietarul casei, ci Nicanora, care se lupta cu moartea la Clinica oncologică, de cîteva luni. Deci, reține, Pavel, nu cu un om întreg, sau cu un bărbat se băteau ei, judecătorii, ci cu o femeie, muribundă, lăsînd doi copii în urma ei. Asta mă îndîrjea, pînă la a da foc acestei lumi, vascrisul ei de lume!

Faptul că pîrîta era pe moarte constituia un nou și prețios element legal pentru reclamanți, ca și pentru judecători, spunîndu-și în secret: „și-așa se curăță. Spațiul care rămîne-n casă le ajunge: copiii cu maică-sa (adică mama Nicanorei) vor locui într-una din camere, iar el, așa-zisul ei soț, acolo unde locuiește și-acum. Ceea ce-i supăra mult, însă, era faptul că nu murea odată, mai repede, căci așa, în viață fiind (hî!), se complicau niței lucrurile sub aspect legal, ea, pîrîta, avînd drept, după lege, la o cameră separată. (Legea spunea, printre altele foarte multe, cum că bolnavii de cancer, cu două operații suferite, ca și cei bolnavi de t.b.c. au dreptul la o cameră singuri.) Dar vor scoate-o ei la capăt cumva pînă la urmă: ori moare ea, ori găsesc ei vreo portiță de ieșire din acel impas. Să n-aibă ei, adică chiriașii, nici o grijă: telefonul de la primare se primise și acel telefon avea putere de lucru deja judecat.

Mi-am încins armele, într-o tăcere cruntă, așa cum a făcut cu un secol aproape înainte moșul meu Caracuș, am aruncat țundra pe un umăr, mi-am pus capu-n traistă, cum se spune la Tauria mea, și-am început să mă lupt singur, haiducește, împotriva căpcăunilor. Capul îmi era deja în traistă, așa că n-aveam ce pierde, în timp ce ei își puteau pierde viața, la care atît de mult țineau.

M-am consultat cu un avocat, un fel de prieten. L-am rugat chiar să-mi angajeze cauza. El, înțelept ca și funcționarul literat de la regiune, și ca atîția alții, cu multă și aleasă abilitate s-a eschivat, înțelegînd el ceea ce trebuia înțeles... și m-a sfătuit să-l angajez pe colegul său Kötö Emeric, de neamul hanilor, acela fiind, zicea prietenul, cel mai bun avocat în speța acestor procese. Zicea, adică îmi promitea, că-l va asista din umbră și el, dîndu-i anumite indicații, dacă va fi nevoie. Da, Kötö este cel mai nimerit. Este foarte bine pregătit profesional,

este inteligent, este simpatic, respectat și chiar temut de judecători pentru curajul și politețea totodată de care dă dovadă-n instanță, așa și-a terminat suita de sfaturi prietenul meu.

L-am angajat pe Kötö. Cei din neamul meu, adică al romeilor, dînd dovadă de o acută, specifică perspicacitate, au refuzat.

După ce Kötö a citit textul reclamațiilor și după ce a înțeles mîrșăvia conținută-n el, ochii lui albaștri s-au făcut deodată roșii de indignare.

— Măgarul ăsta de primar își face de cap! A mai încălcat el legile țării, dar ca de data aceasta niciodată. Acum s-a întrecut cu ticăloșia. Îi dăm o lecție cum n-a mai primit alta. Încălcare mai flagrantă, sfidare mai grosolană a tuturor dispozițiilor legii și a întregii practici judiciare nu s-a mai înregistrat. Asta nu se mai poate tolera. Aici i se înfundă. Domnule Toma Grațian, știți ce zic eu? Să-i includem în proces și pe copii; sînt coproprietari la casă, nu-i așa?

— În nici un caz, sar eu, fără să gîndesc, fără să știu că, uneori, tocmai pentru că nu te-ai gîndit ai gîndit mai bine... Se va vedea mai încolo cum și de ce.

— Ba eu zic că da, insită avocatul meu care, surprinzător pentru un avocat, și în special pentru unul din zilele acelea la noi, era din cale-afară de naiv, el crezînd că judecătorii, care se numeau pe posturile lor, anual, cu avizul primarelui, vor cuteza să nege o decizie a acestuia, să vestejească o poftă și o plăcere a lui.

— Nu, nu, vă rog, insist eu, ca sub imperiul unei voci ascunse, a unui îndemn secret, nu vreau să-i amestec de pe-acuma în rahatul în care ne fericim noi adulții.

— Vom avea un argument în plus, argument uman. Închipuiți-vă, primari și judecători care se luptă, sfidînd legea, cu o femeie condamnată la moarte de-o boală care nu iartă și cu niște copii minori, copiii ei. Îi facem de minune.

— Pe cine, domnule avocat, vom face de minune? În fața cui vreți dumneavoastră să aduceți argumente umane? Dimpotrivă, veți da o și mai mare satisfacție bestialității lor lașe, funciare, le veți oferi fericit prilej de-a lovi în trei ființe deodată, toate trei fără apărare. Într-un om tare și întreg lovește oricine. Numai în niște copii și-ntr-o mamă pe moarte nu lovește oricine. Își vor rezerva bucuria de-a fi ei cei care ies din comun. Satisfacția le va fi atît de intensă, încît vor evacua copios, debordant, iz-

bătător. În nici un caz, nu-i punem pe copii în proces. Oricum, avem de partea noastră legea. Nu avea dreptul domnul Lopodea să dispună de casa copiilor mei și a soției. Dacă legea-i lege, vom cîștiga și fără a-i implica pe copii, dacă însă legea este un rahat pe care ți-l aruncă-n blid... după bunul lor plac, atunci vom pierde sigur — și vom pierde, s-o știți, — și n-am dreptul să-i vîr și pe nevinovații ăia în rahat. E destul că m-au băgat pe mine și, mai ales, grijania lor!, pe Nicanora.

A venit și ziua judecății. I se cerea Nicanorei — pentru că pe ea o chemau în judecată, nu pe mine, fostul ei soț, să iscălească contractul de închiriere cu noul chiriaș, Marin Periuță, chiriașul fostului nostru chiriaș, căruia i s-a recunoscut dreptul de a se muta în casa proprietate personală, lucru pe care însă nu l-au recunoscut și pentru Nicanora..., iar, dacă refuză, să fie supusă la plata unei daune de trei sute de lei de fiecare zi întîrziere. Iar Nicanora avea un venit lunar de 1.100 lei pensie de boală.

Kötö, după ce a rostit formulele de politețe față de plen, n-a spus nimic altceva decît le-a pus sub nas judecătorilor — erau doi, Nicora Mingeac și Bobica Musu, nepoata seniorului de la gubernie — legea numărul, nu știu cît — și dracul să mă ia dacă doresc să știu — prin care se interzicea serviciului gospodăriei locative de pe lîngă primărie, de a se amesteca și a dispune de spațiul caselor proprietate personală, cerînd, în fond și-n concluzie, onoratei instanțe, să anuleze bonul emis pe numele lui Marin Periuță de către primărie, ca fiind nelegal.

Nicora Mingeac, judecătorul, în sinea lui, a zîmbit cu cinism: „Ai să mai fii tu avocat pledant atunci cînd eu am să ajung patriarh dacă mai îndrăznești să-mi pui înainte textul legilor. Ca și cum eu nu le-aș cunoaște, dar nu asta interesează, idiotule, care n-ai învățat nimic din practica de pînă acum a carierei tale de avocat. Ca jurisconsult, la o întreprindere oarecare, îți va sta mai bine, vei avea slujbă mai potrivită cu..."

Bobica Musu, judecătorul secund — trebuiau să fie neapărat doi într-o cauză atît de importantă —, se uita insistent la mine, cu ură. Era mică, țesită la față, dar nu și la dos, cu ochi negri, atenți, sprîncenați, ordinar pensați, lentă în mișcări, dură în intervenții (odată cînd se judeca un proces de viol, martorul, un țăran rușinos, tot căuta să ocolească zicerea dreaptă a faptei, folosind vorba pe ocolite, eufemistic, drept care ea l-a oprit năpraznic:

„Spune, mă, aici, pe șleau! Ce tot umbli cu fofîrlica: a fu... ori n-a...?" Bietul țăran a răspuns atunci cu speriată grăbire: „Da, doamnă, așa a fost cum spuneați". Atunci ea, Bobica, s-a întors spre Nicora, rizînd și, nu știu cum, prin ce misterioasă analogie, îmi făcea impresia că este o imensă ploșniță îmbrăcată în robă de judecător.

Drept răspuns la întîmpinarea avocatului, Mingeac — „las' că-ți arăt eu ție lege!" — a dat amînare pentru rezolvarea litigiului în cauză, și știa el de ce, după cum vom vedea imediat.

După taman trei zile, plenul se înfățoșa acasă la mine, bineînțeles avîndu-l în frunte pe solemnul Nicora Mingeac si pe foarte importanta Bobica Musu. Am încercat să intru în vorbă cu ei — în casa mea — să le explic de fapt ceea ce era evident, ceea ce puteau vedea și orbii, cum că imobilul era destinat să servească o singură familie, că era o casă familială, dar degeaba, judecătorii se dovedeau a fi inabordabili în impunătoarea lor atitudine absolut obiectivă. Treceau și priveau pe deasupra, pe lîngă mine. Dacă aș fi avut în mînă strămurarea aceea lungă cu care își împungea Mișacă, omul acela șui din Tauria, boii la arat, cu siguranță că n-aș fi putut să le ajung la nasuri cu ea, nici măcar la al Bobicăi, care era mică de tot și cu picioarele și mai mici și ușor crăcănate pe sub rochița cam străvezie (din cochetărie străvezie.). Ei au încheiat proces-verbal de constatare: „Întrucît casa dispune de două băi (într-adevăr, bătrînul Mremer, fostul proprietar, care se refugiase în timpul războiului în Apus, la reîntoarcere, casa-i fiindu-i ocupată și, deci, neavînd unde sta decît într-una singură cameră, cea din spate, care nu era prevăzută cu baie, și-a amenajat cum a putut un spațiu unde și-a instalat o chiuvetă, un duș și-o scoică...), asta înseamnă că este compusă din două apartamente distincte și, deci, unul se supune normării și repartizării din partea Serviciului gospodăriei locative de pe lîngă Primăria municipiului, conform legii — iarăși nu știu ce număr și ce paragraf și ce alineat, și ce p. c. —, așa încît la termenul următor de judecare a cauzei, în baza acelui proces-verbal de constatare, s-a hotărît exact ceea ce ceruse chiriașul în reclamația sa: „Instanța reține ca fondată plîngerea reclamanților Calcan Golgore și Periuță Marin împotriva pîrîtei Grațian Nicanora, obligă pe pîrîtă să iscălească de îndată contractul de închiriere cu noul chiriaș, care va fi Periuță Marin, iar, în caz că va refuza să iscălească va plăti daune de trei sute de

franci de fiecare zi întîrziere, iar dacă — și aici, dragul meu Pavel, fii, te rog, atent, căci reproduc fără să omit, nici să adaug absolut nimic — Grațian Nicanora are nevoie de spațiu suplimentar, n-are decît să-l evacueze pe fostul ei soț (adică pe mine, tatăl copiilor, care aveau nevoie de prezența mea lîngă ei, mai ales acum, cînd Nicanora trăgea să moară, dacă ar fi să credem că divorțul dintre mine și ea ar fi fost chiar adevărat) și să-și — fii și mai atent! — *trimită pe mă-sa de unde-a venit*, cu plata tuturor cheltuielilor de judecată". Iscăleau motivarea Bobica Musu și Nicora Mingeac.

Pentru cine și-n favoarea cui o asemenea monstruozitate?... Pentru plăcerea primarelui Lopodea și-n favoarea bahcișanților, de data aceasta Calcan și Periuță. Știind dinainte că așa va fi, nu m-am tulburat. Avocatul meu, în schimb, după cum li-i felul la cei din neamul lui, s-a făcut foc și catran de indignare.

— Am mai văzut făcîndu-se porcării în justiție, dar una ca asta nu mi-am închipuit că se poate face. Asta este batjocură și sfidare a tot ce poate să-nsemne lege ori act de justiție, a zis el și a adăugat, jenat, că nu poate să pledeze mai departe în cauza mea, deoarece îi este scîrbă și are două fete la școală și n-ar vrea să-și piardă postul, adică să-l schimbe pe unul de jurisconsult.

Pe vremea aceea, avocații pledanți erau o categorie socială privilegiată.

— Am să-ți dau toate îndrumările, am să te ajut să redactezi recursul la instanța superioară, dar n-am să mă prezint acolo ca apărător; și nici să nu apelezi la altcineva, căci te va refuza, sau te va escroca. A, da, fir-ar al naibii, nu puteți să apărați cauza doamnei, deoarece sînteți divorțați... Ce ne facem? Nu-i nimic, o pun pe targă, îi dau o injecție cu morfină, ca să nu simtă durerea și să doarmă, o scot din spital și o aduc în instanță, să răspundă la întrebările domnilor judecători...

— Ba nu, distinse domn Kötö, căci voi îmbrăca-o în cea mai frumoasă rochie, chiar mîine, voi pune-o nu în taxi, ci într-o trăsură-landou, trasă de opt cai negri, voi împodobi-o ca pe cea mai de neam prințesă, voi arunca flori multe peste trăsură, și mă voi înfățișa eu alături de ea, ca un trimis al întunecimilor, ținînd-o de braț, sumbru și clocotind de scîrbă, mîndru că o țin pe Ea de braț, decis să birui orice și pe oricine, la ofițerul stării civile, să refacem căsătoria. Știu că se va bucura nespus, dar că

va și plînge cum niciodată în viața ei, ca atunci cînd te unești nu prin nuntă, ci prin moarte, iar despărțirea nu înseamnă moarte, ci nuntă. Ca să nu se lupte căpcăunii ăia, îmbrăcați în mantii de judecători, cu o femeie muribundă, mamă a doi copii, ci cu un bărbat, adică cu mine, și dacă nu o să-ți placă ce-am să le arunc în mutră la recurs — și te rog să nu lipsești —, să mă consideri nu om, ci gunoi.

Și-așa am făcut, și-așa a fost.

La data cînd s-a judecat recursul, sala de dezbateri era plină, cu împricinați curioși, dar mai ales avocați, aceștia din urmă cam bănuind cele ce se vor întîmpla.

Mi-am susținut cauza cu liniște și calm, ca înainte de furtuna cea mare.

— Dar tu de ce te bagi, s-a băgat, întrerupîndu-mă, judecătorul Sofronie Vîrlădea, după ce și-au șoptit, bot în bot cu celălalt judecător, unul Tudor Mugeac, ceva, cu mutrele ascunse după dosarele pe care le țineau în mînă, tu ești divorțat de pîrîta recurentă, nu ai nici un drept de a o reprezenta... Dacă chiar vrei s-o ajuți, atunci plătește-i avocat...

— Nu, domnule, scrîșnesc eu printre dinții încleștați de mînie, și-i vîr sub nas actul de căsătorie încheiat cu cîteva zile înainte. Uite că am acest drept, și-mi pare rău că te supără că-l am.

Dacă vrei să știi cum arăta acel Sofronie Vîrlădea și-acel Tudor Mugeac, să ți-i pictez nițel, la repezeală: primul arăta, îmbrăcat în robă neagră și cocoțat pe scaun, leit ca un corb cu penele pe jumătate jumulite — mantia îi era cam soioasă și cîrpănoasă —, chinuit parcă de senzația defecării. Un corb care stă pe-o butură și screme nevolnic, dar foarte atent față de ceea ce se petrece-n jur. Chircit așa, cum stătea peste ciot, părea și mai pupoș decît era făcut de la natură, iar ochii îi umblau în orbite ca-n niște ceaune pline de ură și lătură, niște tăciuni aruncați acolo ca de-o zgripțuroaică pentru bozgoane. Nutrea o pizmă patologică, fioroasă împotriva celor frumoși și sănătoși. Iar în contra celor care se arătau îndrăzneți și demni, lovea cu satisfacție cîinească. Atunci cînd se isca ceva, pe neașteptate, care să-l intereseze într-un mod mai deosebit, ceva surprinzător, ieșit din norme și obișnuințe, vedeai cum se metamorfozează brusc și devine, din corb năpîrlit, un fel de popîndău ivit din mușuroi, cu capul afară, ca să scruteze mirîștea.

Zicea lumea și colegii lui că-i tobă de carte, că pe degete ține toate legile. Ei, să știi, dragă Pavel, de acești oameni care știu totul să te ferești mai mult decît de cei care mai și greșesc din cînd în cînd. Era un estropiat și fizic și moral — diformitatea fizică l-a estropiat și moralicește, resentimentele luînd la el forme absconse, obscene — și mă mir că nu se emite o lege pe care s-o respecte toate popoarele din lume, sub amenințarea cu războiul în caz că o încalcă cineva — prin care să se interzică numirea pe posturi de judecători (ca și-n multe altele) a unor indivizi schilozi din născare. Bine a zis cine-a zis: „Ferește-te de omul însemnat de Dumnezeu", iar Vîrlădea unul din aceia era.

Celălalt, de la stînga lui, avea mutră de lup năpîrlit. Se scobea întruna cu limba-i groasă, roșie din cale-afară, în dinții mari, crescuți unii peste alții, amestecați, cei de viplă cu cei cîțiva de aur și cu alți cîțiva naturali. Se scobea emițînd zgomote șuierătoare, iar atunci cînd izbutea să extragă rămășițe de salam dintre dinți sau dintre măsele, își împingea înainte buzele cărnoase, vinete, țuguindu-și gura de mai multe ori, ca atunci cînd vrei să săruți. Uneori își vîra degetele-n gură — și-l cam incomoda atunci mîneca largă, de popă, a robei —, încercînd de zor să smulgă dintre crăpăturile dentiției reziduurile încăpățînate să rămînă acolo de la dejunul cel mic — îți dai seama ce putea să rămînă după cel mare —, dar atunci își ascundea fața după dosarul pe care-l ținea în mînă, ca atunci cînd discuta chestiuni secrete cu colegul său din dreapta, Vîrlădea Sofronie. Un carnasier de baltă părea Mugeac în comparație cu Vîrlădea, care părea pasăre de noapte bolnavă de dizenterie uneori, de constipație adesea. Ce frumos arăta față de aceștia doi Nicora Mingeac, suplu și zvelt și plin de sine, și ce dulce era Bobica Musu, chiar așa, cu mutrișoara ei de ploșniță agilă în mișcări care îți pică din tavan, imediat după ce s-a stins lumina-n cameră, direct în gură, sau pe buze, dacă o țineai închisă.

Degeaba însă: Vîrlădea și Mugeac judecau la instanța superioară, decizia lor era executorie, în timp ce hotărîrea celorlalți doi putea fi casată de către aceștia, deși lucrul acesta nu se întîmpla niciodată, instanțele de deasupra fiind făcute ca să nu zică lumea că n-avem și noi așa ceva.

Așadar, după ce eu mi-am expus pledoaria arătînd în ce fel au fost încălcate legile, atît cele din constituție, cît și cele din conștiință — dacă cumva și acestea ar conta

—, am rugat, total sceptic și de aceea cu un aer de batjocură-n intonație, onorata curte de apel să anuleze sentința dată de tribunalul orașului ca nefondată și ilegală, să admită recursul nostru așa cum l-am formulat și susținut și prin viu grai, cu cheltuieli de judecată atîta și-atîta.

— Bravo, bravo, foarte bine, excelent! m-au felicitat pe coridor, după dezbatere, cunoscuții mei, avocații, mai cu seamă Liviu Cașin împreună cu Kötö.

Pe la orele unu ale amiezii m-am prezentat la pronunțare: cu fața radiind de o satisfacție placidă, Sofronie Vîrlădea, președintele, a anunțat, citind sec, respingerea recursului.

În sală, unde erau de față mulți dintre cei care asistaseră și la dezbatere, s-a auzit o respirație adîncă; iar eu, deși știam sigur că voi pierde, m-am pomenit invadat de un torent negru care se revărsa peste întreaga mea ființă, de la cel cu care începea lanțul înaintașilor și pînă la ultimul, cu urlete, în talazuri rebele, ca peste o prăpastie.

— Vă acuz pentru crimă, am urlat, detunînd din toate ponoarele, coclaurile, văgăunile și prăpăstiile sîngelui meu revărsat peste albii. Criminalilor! Asasinilor! Mi-ați ucis soția cu zece ani mai devreme decît îi era sortit de la Dumnezeu. Tîlharilor! ... și, nemaigăsind cuvînt în limba părinților prin care să-mi arunc afară din mine ura și răzvrătirea și disprețul față de popîndăi și cucuvele, șacali și coioți, am întors-o pe limba sifonilor: *„coproschila"*, adică ceea ce vrea să-nsemne cîini de gunoaie. Și adresîndu-mă pe rînd fiecăruia dintre judecători: „Cucuvea ce-mi stai ghemuită pe gardul casei și-mi aduci moartea-n casă, hienă — către celălalt — care, simțind că cineva îmi va muri din casă, te apropii lingîndu-te pe bot, cu poftă hămesită, adulmecînd, cu balele prelinse, peste maxilare, cadavrul!"

Ei, însă, mi-au întors spatele liniștiți și cu conștiința împăcată, rînjind în sinea lor: „Poți să urli pînă ce plesnești; treaba ta, noi ne-am făcut-o pe a noastră", și au dispărut pe o ușă joasă, care ducea numai ei știau unde ...

Am ieșit pe coridor clătinîndu-mă ca-n preajma unui cutremur, scrîșnind, înjurînd crîncen, strîngînd din pumnii cît niște bulgări de jăratic. Am aprins o țigară și am istovit-o din două sorbituri. Eram palid. Puteam ucide. Prietenii mei avocații m-au înconjurat grijulii și binevoitori, încercînd să mă potolească.

— Mîine vor veni să execute decizia, au și scos o urgență de la grefă; să nu care cumva să te pierzi cu firea..., căci te vor judeca pe loc, pentru opunere la executarea unei decizii a Tribunalului superior, dacă vei spune o vorbă sau vei schița vreun protest te vor băga și la ultraj și o să-ți rămînă copiii pe drumuri... gîndește-te și la doamna Nicanora.

— Îmi bag picioarele-n decizia lor! Mîine voi ieși cu barda înaintea căpcăunilor și-i voi dejghina, Hristoșii și grijania lor de urangutani! Să îndrăznească numai.

— Dragă Toma — imploră Liviu —, dă-ți seama ce faci, nu te pierde cu firea. Nu poți schimba nimic. Te vom ajuta să redactezi memoriu la Procuratura Generală...

— Mă... și pe Procura Generală!

— Potolește-te. Hai la o bere, la o vorbă de șagă și dă-i la naiba.

— Uite ce — reiau eu —, spre bucuria prietenilor și cu un zîmbet drăcesc pe buzele tremurînde: vreți să-mi faceți într-adevăr un bine?

— Da, binențeles! Sigur!

— Aveți la voi o hîrtie și un pix?

— Da, sigur... și caută toți prin buzunare și prin mapele de avocați, cu grăbire.

— Bun. Vă mulțumesc. Scrieți, deci, ceea ce vă voi dicta, căci îmi tremură mîna asta netrebnică de cînd cu bătăile de la securitate peste tălpi. Notificare:

— Ce notificare?

— Următoarea: Către Calcan Golgore și Periuță Marin, str. nr. etc...

Subsemnatul Grațian Toma, domiciliat... etc,. în calitate de tutore al minorilor Grațian Tao și Grațian Dao, coproprietari ai casei în litigiu peste una a doua parte din ea... (avocații au făcut ochi de balaur!), întrucît decizia onor. Tribunalului nu operează și asupra lor (avocații au holbat și mai balaurește ochii), ci numai asupra mamei lor, Grațian Nicanora, vă avertizez pe această cale să nu care cumva să vă pună dracul să veniți să vă instalați în casa copiilor mei, căci numai voi veți fi răspunzători de cele ce vor urma. Mai adaog că ieșirea minorilor din indiviziune nu-i făcută.

— Extraordinar!, au exclamat cu toții deodată... Bravo! Ne-ai băgat în buzunar pe toți. Ești un avocat mai al dracului decît noi toți laolaltă. Strașnică lovitură! Nu pot să execute decizia. Vor fi obligați să deschidă un nou proces, asupra copiilor.

— Asta aștept și eu, iar casa, partea de casă în litigiu este înscrisă tocmai pe copii. Mă voi duce pînă la șeful suprem și-i voi arunca în mutră tot acest closet care se cheamă justiție astăzi.

Cum anume protejează această mafie de brute „viitorul țării", cu cîtă neabătută grijă o menește promiscuității, o alungă din leagănul său, îi interzice orice ideal de viață, afară de acela de a sluji abjecția...

Notificarea a fost scrisă. Am dat o bacnotă unui pedel, rugîndu-l să meargă rapid cu ea pe strada cutare, să o înmîneze numiților Calcan și Periuță, care sărbătoreau, cu întreagă familia lor și cu avocatul ce le-a susținut cauza în instanță, victoria asupra mea. Pedelul s-a dus grăbit. Acolo — nu era departe de tribunal — se petrecea, cu voioșie mare.

— Mama lui de bandit, ce și-a închipuit el — zicea Calcan —, că nu-i venim de hac? Ce-și închipuia, tîlharul, că-și va face de cap? Își închipuia, poate, că se află în sălbăticia din țara lui de naștere și s-o facă pe haiducul? (Ehei!, bine ar fi fost să-i fi avut acolo de clienți...)

— O mai face și pe omul cult, și pe scriitorul — sare de pe scaun ca vipera de pe stîncă, Doduța cea roșcată —, dar cine are nevoie de cultura și scrierile lui?

— Mîine, dacă se va burzului — și se va burzului, căci așa îi este felul — , îl vom trimite acolo unde a mai fost, vorba înțeleaptă a fratelui primar (era acel primar o lepădătură ochioasă), a zis, a închinat și-a golit paharul pînă la fund, Calcan.

— Se mai laudă cum că ar avea relații... S-a văzut cît preț pun pe el cei cu care ar avea relații, a intervenit și Periuță.

— L-am aranjat eu peste tot cu memorii, făcute la timp și așa cum trebuia, a completat bătrînul Calcan. (Nu știau, de fapt, că eu nu apelasem la nimeni decît la forul competent superior, unde — și ei aveau dreptate — nu am găsit decît indiferență și dispreț.) Toți îl cunosc. Toți știu cît plătește, ce poamă nenorocită este.

— Totuși, să nu depășim anumite limite, a corectat avocatul, să ne bucurăm că l-am cîștigat într-un proces dificil și să-l lăsăm naibii.

— Dacă mă omoară?! a sărit, tulburată în inima ei, soția lui Marin Periuță, fata popii din Bansca, cea care-mi purta apele sîmbetii, vrînd să mă facă soțul ei, pe-atunci, iar acuma nici ea nu era în clar dacă, omorînd-o, ar fi

durut-o ori ar fi resimțit această ucidere ca pe-o îmbrățișare pe care demult, și foarte mult, o dorea și aștepta în ponoarele satanei. Îi părea bine că se va instala în casa mea, din mai multe motive, unele lesne de înțeles, altele, în schimb, mai obscene. Era un fel de amestec de teamă, dorință de răzbunare și dorință propriu-zisă...

A sunat atunci soneria. Calcan a sărit să deschidă. Trimisul meu i-a înmînat plicul. Calcan i-a închis ușa-n nas. Plicul s-a deschis. Calcan s-a arătat nedumerit...

— Ce dracu' scrie aici? îl întrebă el pe avocat, parcă ceva nu-i bine.

Avocatul citește și el notificarea. Rămîne și mai nedumerit. Zice palid:

— Ne-a tras pe sfoară!

— Cum adică, ridică gușa Calcan și, odată cu el, toți ceilalți.

— Nu putem executa decizia tribunalului.

— Da' de ce?

— Din vina noastră, mai ales a mea. Nu m-a dus gîndul să merg să consult cadastrul, să văd dacă nu cumva copiii sînt coproprietari la casă... Și iată că sînt, și încă pe una a doua parte, iar decizia operează exclusiv asupra mamei lor. Banditul ăsta are dreptul să se opună... și se va opune. Este tutela legală ca tată al copiilor.

— Deschidem chiar mîine acțiune și împotriva acelor pui de șarpe, a țîșnit, gata-gata să facă icter negru (de care a și murit pînă la urmă), Calcan.

— No, spune?! s-a mirat doamna Calcan.

— E viclean, idiotul, a mușcat Dodica.

Marin Periuță a ridicat din umeri dezolat, iar nevastă-sa, cea care mă dorise cîndva de soț (și mă dorea, noaptea, în singurătate și-acum, cred), pendula cu sufletul între părere de rău și o stranie, ocultă mulțumire.

La părăsirea clădirii tribunalului eram dus pe după umeri de către amicii mei avocații. Toți îmi spuneau maestre. Toți nu pridideau cu laudele cum că aș fi un avocat excepțional.

— Nu, dragii mei, le-am dat răspuns. Nu avocatul din mine m-a îndemnat să recurg la acest tertip procedural cu neincluderea în proces a copiilor, nici viclenia, ci un anume demon care stă ascuns în ființa mea și mă păzește de rele și intervine cu șoapta și îndemnul spunîndu-mi ce anume să fac, fără ca eu să-mi dau seama, atunci cînd primejdia mă pîndește. Numai de la moarte m-a salvat pînă acuma de vreo patru ori — mai bine era

dacă nu o făcea — și nu țin minte, în cîte alte dăți, de la serioase dificultăți, căci numai în situații grave intervine și-și arată puterea și iscusința, nu orișicînd.

Pornisem o adevărată contraofensivă, numai așa, ca să-i perpelesc nițel pe domnii judecători și pe atoatepăzitorii lor. În aceeași după-amiază am expediat o telegramă la Eteria Scriitoricească, la însuși arheul ei, Zaducheu Stîncă, în care mărturiseam lapidar toate cele pățite, iar a doua zi dimineața m-am dus la Roman..., la acel foarte cumsecade om, așa cum am mai arătat. M-a primit cu drag i inimă, gata gata să-mi vină-ntr-ajutor, dar eu nu mă duceam să-i cer sprijin, ci să-l necăjesc.

— Știu, știu ce s-a întîmplat cu dumneavoastră, îmi pare rău, vă înțeleg... Ce putem face? întrebă el descumpănit și vădit afectat.

— N-am venit să vă cer ajutorul, ci să vă spun ce anume am de gînd să fac, chiar mîine, după ce domnii vor veni să-l instaleze pe noul chiriaș în casa copiilor mei, nu de altceva, ci ca să nu mi se reproșeze că am trecut peste dumneavoastră.

Iată, îmi fac această datorie, anunțîndu-vă: Nu mă voi opune la executarea deciziei, pentru că este lege — nu i-am spus că ea nu se putea executa — dar nici cu mîinile încrucișate nu voi sta atunci cînd îi vor deposeda pe copiii mei de bunul lor, nu-i felul meu de-a fi, chiar dacă în numele legii; aș fi un nemernic, o otreapă, și nu aș mai avea curajul să privesc în ochii lor.

— Ce aveți de gînd să faceți? Să aveți grijă, să nu vi se întîmple ceva și mai rău. Sînt foarte îngrijorat...

— Poate să mi se întîmple orice. Voi lucra și eu tot în numele legii... Iată ce-am venit să vă spun că sînt decis să fac: mîine, după ce-l vor instala pe Marin Periuță în casa mea, îmi voi lua copiii, le-am și făcut bagajele, mă voi duce în Capitală, la ambasada Sifoniei, și voi cere protecția asupra copiilor mei, pe care-i voi declara cetățeni sifoni, ei, copiii, avînd dreptul, conform legilor internaționale, să opteze fie pentru cetățenia pe care a avut-o tatăl lor, fie pentru cea care o are. Cetățeni ai cetățeniei pe care eu o am acum nu-i voi face în nici un caz; ar fi să-i osîndesc la aceeași ocară ca pe tatăl lor, să-i dau pe mîna și la discreția unor lopozi, mingeaci, rodici, sofroni, calcani, periuțe, mugeaci, halei etc. etc. Eu îmi voi păstra pe mai departe cetățenia pe care o am. Așa mi-a fost sortit. Așa-mi trebuie. Deci, după ce-i declar cetățeni sifoni, instalez cortul — mi-am adus unul din țara hanilor — în

curtea Ambasadei sifone, îi cazez într-însul, deoarece în casa lor au cazat, cu bon în regulă, pe altul, eu rămîn afară, și, de-afară, din stradă, le arunc alimente și alte lucruri trebuitoare, peste gard.

— Vai de mine, să nu faceți una ca asta.

— Îmi pare rău, dar voi face-o. Față de dumneavoastră m-am achitat de obligație: v-am anunțat... Și vă rog să mai aflați următoarele, căci nu vă pot ascunde nimic, vă respect realmente, sincer: am înștiințat, pe căi sigure și foarte secrete, patru ambasade străine, amnistitia internațională — oricît de jalnică și de rizibilă ar fi această pompoasă organizație de zaharicale — așa că nu cred să mă calce, cu copii cu tot, lucru foarte simplu, vreo mașină, din greșeală, sau să fiu oprit din drum și deturnat spre cine știe unde. E spre binele și-al dumneavoastră, să nu se procedeze în acest fel.

— Dar vă rugăm, nu vă pripiți, să vedem ce se mai poate face..., se învăluiește el încurcat.

— Nu se mai poate face nimic, absolut nimic. Legea e lege. Vă salut cu sincer respect și vă mulțumesc că m-ați primit.

Nicanorei nu i-am spus că am pierdut și la recurs procesul, ci că acolo am cîștigat și că ne vom muta în curînd în casa noastră, toată. Ea s-a bucurat cu amar, a surîs precum soarele prin ceață, apoi a pornit să plîngă: „Casa mea este alta și alt așternut mi se pregătește mie, sărmanul meu om", zîcîndu-și în gînd.

La exact două zile după aceea — adică după ce a primit telegrama mea — Zaducheu Stîncă descindea în Claustrum. Venise, chipurile, ca să îndemne pe scriitori să întîmpine ziua de naștere a celui mai mare sfînt al marii eclezii, cu tot sufletul și toată inima lor, aducînd ofrande dintre cele mai înălțătoare.

Mie însă mi-a trimis vorbă de taină printr-un om al său de încredere, Felician Laur, să fiu prezent a doua zi la ședința ce se va ține la sediul Eteriei Scriitorilor din Claustrum și să spun tot, toate cele relatate-n telegramă. Și, bineînțeles, așa am făcut.

După ce Zaducheu Stîncă a făcut apel la scriitorii din Claustrum pentru sărbătorirea așa cum se cuvine a zilei aceleia, unul, pus anume de el, în taină, s-a ridicat și a spus:

— Mult stimate tovarășe arheu, am înțeles foarte bine ceea ce ne-ați spus și vom da tot ceea ce avem mai frumos și mai de preț în noi pentru cinstirea marii zile. Vă

nesigurăm din toată ființa. Dar noi sîntem și oameni, și cu și oameni avem și niște necazuri. Veniți așa de rar în mijlocul nostru, iar acum, cînd vă avem lîngă noi și ne bucurăm pentru aceasta, vă putem mărturisi și unele necazuri care ne amărăsc viața?... Știți...

— Știu. De aceea sînt arheul vostru, să cunosc absolut tot ce se petrece cu voi.

S-au înscris atunci la cuvînt mai mulți, printre care și eu, cam al patrulea.

Unul cerea locuință mai în centru, deoarece la periferie viața lui era în nesiguranță, altul cerea majorarea pensiei, altul ajutor pentru înființarea a încă unei reviste de cultură la Claustrum, altul ajutor ocazional, un altul a cerut să se facă un fel de „Pantheon" în parcul municipiului, unde să ocupe loc, într-un fel de rotondă, toți scriitorii din țara romeilor și toți scriitorii din țara hanilor. A răspuns, așa cum a răspuns, fiecăruia, după stilul său, cînd ferm, cînd mînios, cînd ocolit, cu vicleană dibăcie. Mi-a venit și mie rîndul la cuvînt. „Ce-o mai fi vrînd și ăsta?" își ziseră-n gînd unii.

— Domnule arheu, încep eu cu orgolios rănită sfială, în toamna acestui an mi-ați acordat cinstea să mă trimiteți în vizită în țara hanilor. Vă mulțumesc și cu această ocazie pentru bucuria ce mi-ați făcut-o.

La întoarcere, însă, am aflat deodată trei alte bucurii. Prima: că am fost dat afară de la teatru, în lipsa mea din țară, și că, din grijă față de mine, m-au și mișcat în interes de serviciu...

— Și... încotro te-au mișcat? îmi ia el vorba, cu îngreunare.

— La casa populară de creație...

— Și pe ce post?

— Pe post de metodist, răspund eu, apăsînd într-un anumit fel pe cuvîntul metodist.

Zaducheu Stîncă, atunci, răsucindu-se către Dimitrie Brișcă, prezident peste toată cultura din ținut:

— Tovarășe Brișcă, post de dactilograf sau de portar n-ai avut să-i încredințezi lui Toma Grațian, a trebuit neapărat să-l faci metodist?!

La care întebare domnul Brișcă a pălit și s-a scuturat a mirare și-a frică, dar nu numai el ci și toți ceilalți cu funcții de răspundere, care stăteau grupați cam la un loc. Apoi către mine:

— Continuă, ce alte bucurii au mai dat peste capul tău la întoarcerea din Hania.

— Primarele orașului, Lopodea, printr-o hotărîre strict personală, mi-a luat jumătate din casă, lăsîndu-mă să locuiesc cu familia compusă din cinci persoane, dintre care eu, ca membru al Eteriei, am dreptul după lege la o cameră singur, iar soția mea la fel, bolnavă fiind, și doi copii în curs de școlarizare, și soacră-mea care îngrijește de copii, în promiscuitate.

— Și a treia bucurie?

— Soția mea se află internată la Institutul oncologic, cu un cancer în metastaze, operată de două ori pînă acum, deci cu zilele numărate.

— Destul, m-a întrerupt el, ridicîndu-se în picioare, mîhnit și mînios totodată.

Și a zis (reproduc întocmai cuvintele lui): „Pentru cele întîmplate cu Toma Grațian trebuia să vin pe jos din Capitală pînă aici la Claustrum.

Eu mă lupt să creez scriitorilor condiții de viață și de creație, pentru că ei sînt oglinda și conștiința acestei țări, și să-mi audă urechile că un regizor mediocru, umblînd cu traista-n băț de la un teatru la altul, și un funcționar de ocazie ca Lepădă..., cum zici că-l cheamă, tovarășe Brișcă? iar Brișcă: „Lopodea, tovarășe președinte", ca Lopodea, se leagă de persoana unui scriitor? Va să zică noi sîntem cîrpele lor? Dar voi — adresîndu-se către toți cei de față —, voi, scriitorii, colegii lui, voi, conducerea breslei, ați știut de cele ce se-întîmplă cu colegul vostru? Voi ce-ați făcut?"

— Ne-am dus... am intervenit... dar n-am găsit în... înțe..., nu și-a terminat vorbirea unul isteț.

— Trebuia să bateți cu pumnul în masă Trebuia să mă anunțați imediat pe mine.

Ei bine, tovarășe Grațian, tu îngrijește-te de soție, că de celelalte mă îngrijesc eu. Știu unde să mă duc, chiar mîine.

Asistența a explodat în aplauze, iar Stîncă a închis discuțiile. A mai spus, în timp ce părăsea sala:

— Am mai găsit statuia poetului Celestin Lebădă-Neagră aruncată undeva într-o magazie, printre fiare vechi și alte deșeuri și unelte casate. O să vadă ei ce perdaf am să le trag.

După numai două zile, președintele Tribunalului regional, Sofronie Virlădea, mergea cu dosarul meu la subsuoară, mai ghebos̨at decît era de la natură, să se-nfățișeze

la Ministrul Justiției, la ordinul acestuia, sesizat de Zaduchieu Stîncă. Ministrul, după ce l-a spălat pe cocoașă bine pe Virlădea, a declarat recurs la Tribunalul Suprem, iar acolo deciziile date de tribunalele din Claustrum au fost casate.

Între timp am fost chemat, nu, poftit, la domnul Lopodea.

— Ești cam nervos dumneata. Te-ai supărat pe noi.

— Nu înțeleg.

— Ne creezi dificultăți și ne împiedici în desfășurarea muncii noastre destinată obștii.

— Iarăși nu-nțeleg nimic.

— Ai făcut recurs la Tribunalul Suprem? Te rugăm să-l retragi. Problema s-a rezolvat. I-am repartizat lui Marin Periuță un apartament într-un bloc. În zilele acestea facem recepția blocului, el se mută acolo, Calcan se mută-n casa sa, iar dumneata ai să ocupi întreg imobilul proprietate personală.

— Nu cred. Și-apoi cine știe cînd vă căsunează să vă prevalați de decizia tribunalului...

— Cum? Nu crezi în cuvîntul meu?

— Dacă aș crede, ar rîde și cîinii de pe stradă de mine.

— Ei las' că am eu ac de cojocul tău.

— Nici eu n-am aruncat în luptă toate forțele de care dispun. Cu acul acela ai să-ți cîrpești propriul cojoc într-o zi.

Și n-am fost profet mincinos, căci taman așa s-a întîmplat, nu după mult timp. A ajuns inginer — căci era „inginer" — la Întreprinderea Vidanjări.

— Te rog să-ți retragi recursul.

— Nu am această calitate.

— Vrei să spui că nu vrei!

— Nu pot să retrag ceea ce n-am făcut. Iar dac-aș fi făcut, tot n-aș fi retras.

— Nu-mi vorbi mie în dodii, ca scriitorii. Ți-am rezolvat problema, călcîndu-mi pe conștiință, te rog să-ți retragi recursul de la Tribunalul Suprem.

— Nu l-am făcut eu.

— Cum nu l-ai făcut? Dar cine mă-sa l-a făcut?

— Mă-sa ministrului Justiției. Chemați, vă rog, la telefon biroul domniei-sale, rugați-l, ca-ntre colegi, să-și retragă recursul...

— Cuuum?!

— Cum auziți, am pus eu capăt dialogului și am ieșit

pe ușă-afară, înainte de-a mă azvîrli el, așa cum a mai făcut, deși acum altele erau relațiile dintre noi.

In aceeași zi am primit scrisoarea pe care Ministrul Justiției i-o trimitea arheului Eteriei Scriitoricești și prin care-l anunța că a cercetat dosarul numitei Grațian Nicanora, că amîndouă sentințele sînt false, deci casabile, și că a declarat recurs în supraveghere la Curtea Supremă, el în persoană, ministrul.

Vajnicul Zaducheu Stîncă, bucuros de sucesul reputat, mi-a expediat textul și mie, să mă bucur și eu. Și nu mică mi-a fost bucuria, iar biata Nicanora, cînd m-am dus cu scrisoarea la ea și i-am citit-o, brusc i-a coborît temperatura la normal, iar durerile au îngăduit-o mai repede și mai plăcut decît după injecțiile cu morfină. Apoi mi-a cerut, în șoaptă adîncă, cu ochii numai lacrimă să mă apropii de ea, să-mi lipesc obrazul de al ei. Am făcut întocmai, iar ea, surîzînd printre lacrimile multe, cu alint, mi-a zis: „Măslinarule!", apoi am sărutat-o, nenorocitul de mine.

Odată casată decizia, m-a pus naiba să deschid eu acțiune — sînt de-o naivitate cretină uneori —, cerînd plata cheltuielilor de judecată, precum și obligarea fostului meu chiriaș să repare, conform legii, stricăciunile din interiorul locuinței ocupate de dînsul timp de zece ani. M-a sfătuit să fac această tîmpenie un avocat amic, și m-a îndemnat și o încredere elementară — tot de idiot — în respectarea atît a legilor, cît și a deciziilor Tribunalului Suprem de către cei chemați să le apere și să la aplice, cu atît mai mult cu cît aveam de partea mea Instanța supremă, hotărîrea ei, nu numai legea.

Și nu numai că n-am obținut ceea ce era legal și firesc să obțin, dar, în setea lor de-a se răzbuna — căci mă așteptau cu oftică mare să le ies în cale, și le-am ieșit —, mi-au respins amîndouă cererile și m-au obligat pe mine, prin hotărîre judecătorească, să achit nu numai cheltuielile de judecată, într-un proces cîștigat tocmai de mine și tocmai la Tribunalul Suprem, ci să mai și plătesc o sumă zdravănă lui Calcan pentru că a făcut, în urmă cu douăzeci de ani, instalația de gaz în casă, timp în care eu mă aflam la Bansca, fără să facă măcar o reducere față de situația actuală, uzată de tot, a instalației. Dacă chiar ar fi avut dreptate Calcan, această datorie revenea fostei proprietărese, Mrener Klara, care vînduse casa, deci și instalația de gaz făcută de Calcan. Mirat, însuși avocatul Mrenăroaiei a cerut să se facă reducere, ca fiind

absolut îndreptățită. Era, acest avocat, Gombos Gaspar, un om naiv și cu simțul dreptății. Nu. Instanța, în aceleași persoane, adică Mingeac, Musu, Vîrlădea și Mugeac a rămas pe poziție fermă.

Bineînțeles că nu am mai apelat la nimeni, îmi era și jenă și silă, silă nu numai împotriva lor, ci și a idioțeniei mele care m-a îndemnat să cred în repectarea legilor de către cei chemați să le aplice — ele se și aplică uneori, și ei știu foarte bine cînd, și asupra, sau în favoarea cui —, dar am refuzat să achit suma la care m-au obligat.

Am fost chemat la Mingeac. După o întîrziere sfidătoare, într-o zi, totuși, m-am prezentat, mai mult pentru a-l înfrunta decît din obligație.

— Datorați suma de 16.000 de lei. De ce refuzați s-o achitați?

— Nu datorez nimănui nimic. Banii aceștia, pe care considerați că-i datorez, eu îi consider nu datorați, ci furați mie. Nu-i datorez, ci mi-i luați... Prin urmare, poftiți și luați-i cum vă place și cum e obiceiul atunci cînd se fură: buzunărindu-mă, confiscîndu-mă, dezbrăcîndu-mă, deși prin aceasta n-ați obține mare lucru.

— Nici nu o să te buzunărim, nici nu o să te jefuim, ci vom veni și-ți vom pune sechestru pe lucrurile din casă.

— Poftiți. Vă aștept. Cred că mă veți anunța măcar. Și am ieșit.

Încercînd pe diverse căi să mă convingă să achit suma considerată de ei ca datorată, iar de către mine ca furată de dînșii, și nereușind nicicum, într-o bună zi s-au înfățișat acasă pentru a-mi sechestra lucrurile.

Eu mă înțelesesem cu prietenii mei Petre, Adrian, Șoro, Horică și Nae să vină și să asiste la operația de sechestru, iar ei, firește, au venit. Ne-am așezat în hol în jurul mesei de-acolo și ne cinsteam cu vin și miez de nucă. Șoro adusese cu el și un aparat de fotografiat care funcționa ca unul de filmat.

Oamenii legii au sosit. I-a întîmpinat Adrian, cu o afectuoasă politețe: „Poftiți, poftiți!", i-a poftit el deschizîndu-le ușa și făcîndu-le loc să intre, cu gesturi largi și ample plecăciuni, ca la marile recepții atunci cînd apar suveranii. Le-a intins chiar pachetul de țigări Kent, pe care nici naiba nu știa cum anume și de unde le procura el —, căci le scotea ca prin hocus-pocus de prin buzunare atunci cînd noi nu aveam nici Naționale, insistînd să ser-

vească: „Sînt bune, sînt foarte bune, ia uitați-vă ce ambalaj superb...", îi alemenea el, sîcîindu-i. Oamenii sechestrului însă s-au arătat sobri și n-au servit, dar nici n-au mulțumit, la care atitudine Adrian a spus: „Nu le place, ce să le facem" și s-a așezat la masă. Petre a umplut paharele: „Ai mă, ce dracu' facem aici, că ăștia văd că s-au apucat serios de lucru". Horică a dat drumul la glasul lui de zile mari și a început să cînte șugubii studențești; Năică atunci s-a apucat să danseze, ridicînd picioarele lungi pînă-n tavan, gata gata să sfărîme lustra, trecîndu-le uneori ca din nebăgare de seamă talpa pe sub nasuri la domnii care zoreau stabilirea prețurilor la mobilă, radio, televizor, bibliotecă, iar Șoro, așezat într-un colț și cu o mască pe față de diavol care rîde, filma neîncetat mișcările toate, mai cu seamă ale acelora care răscoleau prin casă lucrurile.

Nu le-a convenit treaba asta, i-a pus chiar pe gînduri. Șoro însă filma de zor, rîzînd cu colțurile gurii și-ale ochilor trimise diavolește în sus.

— Ce faci dumneata? întrebă mai marele peste ceata sechestranților.

— Păi, nu vezi? răspunde Șoro, filmez. Fiecare face ce poate. De pildă, eu nu pot să fac ceea ce faceți voi.

— Dumneavoastră ați citit vreo carte? intervine în discuție, cu felul lui de-a nu ierta nicidecum prostimea, Petru.

— Asta-i bună, subliniază Nae, ca ce chestie...

— Ziceam așa... numai... ca o chestie, își băgă nasul și Adrian.

— Nici ca cît, se întrerupe din cîntec Horică.

— Am terminat în schimb facultatea, se întrerupe din filmat și Șoro.

— Dați-o-n pisici, nu vă mai puneți atîtea probleme, a încheiat dialogul Petru, turnînd în pahare.

Văzînd oamenii ordinei și-ai justiției că sînt luați în tărbacă și neconvenindu-le deloc faptul că li se filma munca, s-au dus la telefon și, fără a cere voie, au luat legătura cu foruri superioare competente, raportînd și întrebînd ce să facă.

— N-ar fi fost necuviincios dacă ați fi cerut, totuși, voie să folosiți telefonul, pufnește Petru, căci pe telefon nu aveți dreptul să puneți sechestru, nefiind proprietatea sechestratului.

Ei, vigilenți, cuminți și înțelepți, n-au răspuns, dar deloc, la provocări, ci și-au văzut de treabă pînă la capăt,

degl jindulau vădit vinul roșu de pe masă și tava plină cu miez de nucă.

— Știți ce zic eu, intervine iarăși Adrian. Adineaori n-ați vrut să serviți din țigările pe care vi le-am oferit, nu-i așa? Ei bine, acum vă poftesc să primiți — și scoate din buzunar un sul de hîrtii de o sută, pe care eu după ce le procurasem cu greu, i le-am dat lui — banii, uitați, vi-i număr, sînt 16.000 de franci, exact atîta cît considerați că datorează gazda — domnia sa consideră, și pe drept cuvînt socotim și noi, că i se fură, și eu iau în schimb — și pune mîna pe o plachetă de versuri pe care eu o scosesem în urmă cu treizeci de ani aproape — cărțulia asta, și le-o flutură pe sub nas. Să știți că face atîta.

— Dar lucrurile ar trebui puse la locul lor, de către cei care le-au dislocat, mormăie Petru.

— S-o ușchească numai cît mai iute și le așezăm noi la loc, subliniază Horică.

— No, așa da, zice și rînjește satanaelic Șoro, iar Năică, de bucurie, s-a mai lansat într-un dans himeric, de arheopterix al văzduhurilor, trecîndu-le cu picioarele pe deasupra capetelor la domnii care părăseau unul cîte unul locuința.

Nu-i puteam lăsa să-și ducă pînă la capăt operațiunile de sechestru și apoi de scoatere la licitație a obiectelor, ar fi însemnat să nu mai rămînă nimic afară de pereți în casă. Iar pe deasupra, copiii mei, aflînd că se va face licitație acasă la ei și că acest lucru va fi anunțat în ziarul local, „Opaițul", m-au rugat să nu permit această faptă, că o să-și rîdă de ei colegii și colegele și-o să-i întrebe profesorii că de ce și cum... „Tăticule, te rugăm, nu ne fă de rușine", m-au rugat ei, cu ochii înlăcrimați, așa că am recurs la tertipul cu banii pe care, chipurile, Adrian i-ar fi dat, sfidător, drept preț pe o cărticică nevolnică.

Ba mai mult, Horică și cu Șoro au propus să pună mînă de la mînă — și nu aveau decît jumătate de normă salariu, adică mai nimica, vreo 1400 de lei pe lună, și nu 6.000, așa cum primeau cei care, fie că nu veneau deloc pe la locurile de muncă, fie că veneau, dar stăteau doar cît durează fumatul unei țigări, — să-i mai roage și pe alții să facă la fel, „să cerem niște ajutoare de la caseria Eteriei, propunea Petru, că și-așa banii deacolo sînt meniți să se ducă pe apa sîmbetei..."

Lucrurile au rămas rezolvate așa cum le potrivisem eu, și-așa a fost bine.

Astfel a luat sfîrșit confruntarea mea cu justiția, astfel mi-am cîștigat dreptul, pentru copiii mei și pentru mine, de-a sta în casa noastră proprie, iar, dacă ar fi să mai am de-a face cu justiția și judecătorii încă o dată, le-aș da de data aceasta și casa întreagă nu numai jumătate din ea, numai și numai ca să nu mai am de lucru cu ei.

Moartea Nicanorei

Sus, în clădirea aceea mare, rece, colorată-n vinețiu, feudă a morții, Nicanora își ducea, cu amarnică discreție și teribilă demnitate, calvarul. Era împăcată și mulțumită pentru că eu nu cunoșteam adevărul despre boala ei. Aranjase, conjurîndu-i pe toți, doctori, personalul auxiliar, rude, să nu-mi spună nimic mie, decît că era vorba de un chist superficial, ca atîtea altele care apar la femei, mai ales la cele care au născut prin cezariană. Așa că, îndată ce mă vedea, cînd mergeam la ea, se ridica zglobie din patul în care se zvîrcolise pînă atunci de dureri, fără să o fi auzit cineva, nici pînă atunci și nici pînă la moarte, să se vaiete, să strige, să geamă, să grimeze, îmi surîdea solar, cu toate rănile care ardeau în trupul și sufletul ei, iar dacă eu atunci o cuprindeam în brațe ori o sărutam ușor pe obraji, se simțea a fi cea mai fericită ființă de pe pămînt, în brațele lui Dumnezeu — în ale căruia se și afla cuprinsă de mult... —, chiar dacă o simțeam cum se scutură de lacrimi peste singurătatea din ea, așa cum un pom se scutură de ploaie, undeva pe-o pustie, cînd îl străbate vîntul, al altei pustii.

Căci Nicanora nu era o femeie bolnavă de cancer, ci o actriță fără de asemănare, și nu din vanitate făcea pe actrița, nici din fățărnicie, nici din talent prea mult, ci numai și numai ca să se ascundă față de cei pe care-i iubea și o iubeau, să nu le amărască sufletul cu amarul ei, să nu fie aduși în situația de-a suferi din cauza suferinței la care era supusă Ea. Și era o fîntînă de încredere-n ele și de curaj pentru toate colegele și colegii, din aceeași suferință, acolo internați.

Veniți, o, regine ale pămîntului, împărătese și fete de împărați, zine și Ilene din cele mai minunate basme și istorii, să așterneți părul vostru auriu ori negru la picioarele ei, ca să treacă peste el, ca peste ultimul prag

al acestei lumi, dincolo, cea mai presus decît voi toate, Nicanora!

Dar am aflat. Un doctor prieten venit din capitală, de la Institutul Oncologic de-acolo, în schimb de experiență la Institutul Oncologic din Claustrum, văzîndu-mă pe coridor, cu privirea pierdută pe fereastră și sorbind la răstimpuri din țigară, s-a bucurat văzîndu-mă și m-a întrebat cu îngrijorare:

— Ce-i cu tine-aici, Toma?

— Aa, am soția internată aici.

— Cum așa? Pentru ce?

— Aa, nimica toată. Un chist de la cezariene.

— Unde-i internată?

— La rezerva 24, chirurgie. Dacă ai timp, treci, te rog, pe la ea și spune-i o vorbă de încurajare... să nu care cumva să intre la idee că ar avea altceva.

— Mă duc numaidecît.

S-a dus, i-a spus că este prieten cu mine, că citeam amîndoi versuri la ședințele revistei *Calendarul*..., în fine, că totul merge spre bine, i-a văzut fișa medicală cu toate examenele și că nu-i nimica serios, problema se va rezolva în scurt timp — cum s-a și rezolvat. Apoi a ieșit afară, apropiindu-se de mine cu fața schimbată (Nicanora n-a apucat să-l dăscălească...):

— Toma dragă, situația este gravă de tot. Doamna are..., știi ce are?

— Desigur. Un...chist.

— Dragul meu, are o tumoare malignă la sînul drept, în faza a treia aproape, cu ganglionii prinși..., probabil, adică sigur, au început diseminările spre metastaze, așa că..., iartă-mă că-ți spun, a adăugat el, văzînd că eu mă întunec la față și că încep să mă clatin.

M-am povîrnit brusc dinaintea lui, jos, pe scări, avînd sentimentul că sînt un urlet enorm, zăgăzuit puternic din toate părțile.

Nu știu cum am ajuns acasă, simt însă și-acum durerea loviturilor pe care le primeam atunci cînd mă izbeam cu capul dintr-un pom într-altul, dintr-un gard într-altul, dintr-un colț de stradă într-altul, dintr-o poartă într-alta, de la un stîlp — de care mă agățam — la altul.

Iar din clipa aceasta eu deveneam marele actor, în întrecere cu Nicanora: ea jucînd rolul bolnavei care nu este bolnavă, a aceleia care se bucură de viață, deși viața i-a luase, eu jucînd pe neștiutorul, pe acela care nu se

îndoiește nici o clipă că ea spune adevărul, că într-adevăr nu are nimic, că în curînd vom merge acasă și vom fi fericiți, mai ales că datorită lui Zaducheu Stîncă avem casa noastră, iar eu un nou post, mai potrivit pentru firea mea tembelă și excesivă în același timp, mai onorabil: redactor la pisania *Stela*.

Împotriva răului omenesc, oricît de puternic a fost el, oricît de abject, am luptat cu cerbicie și-am biruit. Dar cum să lupți împotriva morții, împotriva aceleia care înseamnă biruința apriorică, absolută, dinainte știută asupra noastră? Cu ce să lupt? Unde să lovesc? Loviturile nimeresc în genune, genune fără de capăt. Și, încercînd să dai, să te aperi, nimerești cu mîinile în acel gol fără de margini, cu frica și amărăciunea neputinței, iar brațele atunci îți cad din încheieturi. Cum, cu ce și împotriva cui să lupți?

Iubirea! mi-am șoptit, aceasta este arma împotriva morții, iubirea! Voi iubi-o într-atîta, încît beatitudinea, chiar dacă învelită în doliu, pe care va simți-o, să stea deasupra fricii de moarte, deasupra urîciunii ei nemăsurate, ca o biruință peste biruință, ca o apoteoză peste negrele ei prăpăstii fără fund, ca ultimul triumf și ultima sfidare a vieții — chiar dacă trecătoare — asupra morții.

Așa îmi ziceam și așa mă încurajam. Apoi am intrat în rol ca un mare actor. Dar nu era deloc ușor: dacă arătam prea multă atenție, prea multă și insistentă dragoste, mă temeam să nu creadă că tocmai de aceea mi-am schimbat purtarea — și nu pot să mă laud, n-am dreptul, că m-aș fi purtat cu ea așa cum ar fi meritat cu prisosință în viață, fără să îndrăznesc a spune totodată că n-am iubit-o — pentru că știu situația în care se află; dacă, din contră, m-aș fi purtat anume mai indiferent, mai dur, mai ingrat, ca uneori pînă atunci, aș fi rănit-o, m-aș fi rănit pe mine, ar fi fost oribil, nu-mi puteam îngădui o astfel de sălbăticie. Nu-mi rămînea altceva de făcut decît să evit cu artă și pe una și pe cealaltă din comportările extreme și să mimez firescul, să creadă că este o bucurie a mea pe care eu o găsesc într-o purtare atentă, tandră, din care să reiasă discret că într-adevăr mă bucur că pot s-o iubesc, iar femeile, fiind credule la acest capitol și ușor a se pierde, s-ar fi bucurat și ea la rîndul ei, chiar dacă nu m-ar fi crezut, chiar dacă ar fi ghicit că eu am aflat adevărul, și de aceea...

Și a intrat în starea de comă stînd în brațele mele, iubind-o, înginînd amîndoi, eu numele ei, ea numele meu și al copiilor.

Dar uite, am aici — și Toma a scos din buzunar un sul inform de hîrtii gălbejite — un fel de însemnări ale ei din zilele cît a stat în spital. I le-am găsit pitite în mîneca de la halat, cînd voiam să-l spăl. Ascultă. Pe mine m-ai ascultat destul și te-am plictisit și mai destul, acum ascult-o pentru cîteva clipe și pe Ea. Dar, înainte, rabdă, să-ți mai relatez o chestiune care merită a fi consemnată; se leagă oarecum de întîlnirea cu prietenul meu, doctorul-poet venit de la Capitală.

După prima intervenție chirurgicală, executată cu multă dibăcie de doctorul Keazim Malatîr, de semințe turcă, om mic și insignifiant, cu nasul lung și acvilin, tenul pămîntiu, ochi ageri, și căruia îi curgea discret, mereu, nasul, pe care-l ștergea cu niște degete pline de bătături — nu de la operații, — și vom vedea de unde-i veneau, m-am înfățișat la dînsul în birou, cu sfială, recunoștiință și grijă mare, să nu-l jignesc cumva, ținînd în mînă un plic cu niște mii — miile de rigoare în asemenea situații către medici, ca și față de alți sau alte soiuri de medici —, care plic, cu stîngăcie idioată și tot vorbind cu Malatîr, ca să nu observe, să-l deruteze, am încercat să i-l strecor în buzunarul de la halat, așa după cum se obișnuiește.

Malatîr însă a simțit intențiile mele și s-a dat la o parte, refuzînd cu hotărîre sinceră dania mea.

— Domnule Grațian, în nici un caz, a zis.

— Domnule doctor, vă rog, nu mă refuzați, zic eu de colo.

— V-am spus: nu, domnule Grațian.

— Dar mă jigniți, domnule doctor.

— Vă rog să vă puneți plicul în buzunarul dumneavoastră și, umblînd într-un fel de dulăpior-bar, a scos de-acolo două pahărele, a turnat în ele dintr-o sticlă pîntecoasă un coniac străin și m-a îmbiat să bem.

— În cinstea cui să cinstim? întreb eu.

— În cinstea nimănui, ci doar așa, ca să ne încălzim nițel.

— Atunci vă rog să primiți mica mea atenție. Nu sînt chiar sărac încît să mă jigniți. Știu că vă faceți casă... Cred că nu din salariu.

— Exact. Și-mi arată pălmile bătătorite pînă-n vîrful degetelor.

— Dar nici cu mîinile voastre, singure, încerc a insinua a glumă eu.

— Nu, nu. Să știți că nu sînt ușă de biserică, dar... cum să vă spun... mă obligați să vă spun... ceea ce, de fapt, trebuia s-o știți, un lucru care, spunîndu-l, aș călca un consemn...

— Vă rog, luați plicul, și iarăși mă străduiesc să i-l strecor în buzunarul de la halat.

— Domnule Grațian, așa cum vă spuneam, nu sînt ușa de biserică, nici nu-mi fac casă din salariu, dar... cum să vă spun... mă obligați să calc un consemn... De la oameni... îmi pare rău... condamnați la moarte nu primesc bani. A, de la cei cărora le pot salva viața, ori cărora le-o mai pot prelungi..., e altceva.

— Aa, știu ce vreți să-mi spuneți, am aflat adevărul de la un doctor prieten și poet... Aruncați vina pe el dacă cumva directorul o să afle și-o să vă certe.

— Doamna este foarte necăjită, a încercat el să atenueze.

— Și nu este nici o scăpare? întreb eu, dilatînd implorativ ochii.

— Din păcate, nu, răspunde el sec, înghițind coniacul, îndemnîndu-mă să fac ca el.

Cînd am intrat din nou la Nicanora, m-a întrebat:

— I-ai dat ce trebuia domnului doctor? Nu care cumva să uiți.

— Draga mea, răspund eu, m-am dus, dar n-a vrut să primească. Am insistat. Degeaba. Turcu-i turc.

— Și ce zicea, de ce nu primește? întreabă bănuitor Nicanora.

— Aa, e un tip foarte simpatic, deși nu dai doi bani pe el după înfățișare, uneori cu lumînările la nas ca la copii, mic și sfrijit, cu pălmile bătătorite... Cum naiba să țină-n ele bisturiul și să opereze?

— Te rog, nu ocoli, spune-mi de ce n-a primit plicul, cum s-a explicat?

— Mi-a zis așa, la insistențele mele, că băiatul său este coleg cu Taò al nostru și că el nu primește bani de la părinții colegilor fiului său. Și are dreptate...

Dragă Pavel, ți-am reținut atenția și asupra acestui amănunt, ca să vezi că mai există și printre doctori oameni, chiar și printre oameni.

Și-acum ascultă însemnările:

„1 octombrie. M-au pus într-o rezervă. De-acum voi fi singură, cu mine și cu moartea mea. Nu voi mai asista

uluită la suferința și moartea altora. Mi-ajunge agonia mea, nu era cazul s-o văd și s-o trăiesc și pe-a celorlalte, să le zîmbesc încurajator și compătimitor, să le spun vorbe de îmbărbătare, să le insuflu speranță vană bietelor mele vecine de pat, care suportau mai greu starea în care se aflau, să le zîmbesc cînd nici eu nu știam cum să-mi ascund durerile și sentimentul că, de fapt, împreună plecam spre acolo...

Eu aveam „bucuria" unei tării pe care ele nu o aveau. Am o altă structură, sînt o privilegiată. Îmi era teamă însă de ceva: nu cumva să las impresia că sfidez suferința lor. Făceam acel efort tocmai ca să-i cruț pe alții, să nu-mi vadă disperarea care trona și în mine, ca o mumă a pădurii.

2 octombrie. Sărmana Pia. Lasă doi copii, un soț la care ținuse mult, dar care, după cum am priceput eu, nu va trebui să facă eforturi prea mari ca să se consoleze, deja se gîndește cu cine anume să se însoare după moartea Piei, și o mamă, octogenară, ce urma să aibă grijă de toți, chiar și de ginerele ei, dar de aceasta nu prea multă vreme. De biata bătrînă mi se rupea inima. Vai doamne! Ce teribil stoicismul ei! Te-a depășit în indiferența Ta față de noi prin indiferența cu care își trata propria soartă. Este firesc să-și înmormînteze copiii părinții, dar nu același lucru cînd părinții își înmormîntează copiii. La fel se va întîmpla și cu mine: mă va înmormînta el, mama., Copiii! Nu-mi pare rău după ei — doamne, iartă-mă —, căci ei au drumul lor în viață și-or să mă uite; nici după mama, sărmana, căci ea are credința și se va consola, *o va consola,* îmi pare rău de el..., căci va rămîne singur.

3 octombrie. Săraca Pia. În disperarea ei se agață de orice nimic, precum naufragiatul se agață pe talazurile mării, de o așchie. Îți vine să plîngi de naivitatea și neputința ei copilăroasă. Ea rămîne liniștită și senină în spaima ce o bîntuie, care, de fapt, este și spaima mea și-a tuturora cîți așteaptă aici vindecarea. Unica vindecare este sfîrșitul. Unii reușesc să-l amîne, să-l înșele, să-l trișeze, să cocheteze chiar, dar pînă la urmă... Sfîrșitul propriu-zis nu durează mult. Ia, acolea, o clipă oarecare, dar pînă la acea clipă, ce noian de neguri și de gînduri care vin asupra ta ca fiarele pădurii și ca șerpii deșertului. Răstimpurile de pace și alinare sînt înșelătoare și străbătute de veninoase suspinuri suind din negre adîncuri.

4 octombrie. Pia credea-n minunea care trebuie să se întîmple cu ea. Minunea se putea întîmpla, desigur, așa cum s-a mai întîmplat cu femeia aceea de la Sîngiorz, sau cu pivnicerul de la Ciumurud, de exemplu, dar nu s-a întîmplat.

Dar un soi de minune s-a petrecut, totuși, și cu ea. Deși era aproape stinsă, arătînd ca o vedenie, jumătate pămînt, jumătate nimica, deși abia izbutea să-nghită două picături din supa ce i-o aducea maică-sa — pîine nu înghițise de mult —, totuși, într-o după-amiază a cerut să i se aducă sarmale, că-i este foame și dorește să mănînce sărmăluțe. I s-au adus, iar Pia a mîntuit tot ce era în castron, de parcă atunci ar fi venit de la polog, ori de la spălat rufele la rîu, spre uimirea noastră a celorlalte și spre fericirea înlăcrimată a bătrînei sale mame.

A trecut brusc într-un fel de exuberanță copilărească. Pierdută de fericire, striga, mulțumea lui Dumnezeu, lui Iisus și Maicii lui Iisus, sărea la noi și ne săruta cu frenezie, își striga copiii să se bucure și ei de minunea săvîrșită de Domnul cu ea, își chema soțul să se bucure și el (dar mai puțin) că nu va rămîne singur. „Minunea! Minunea! S-a întîmplat minunea!" striga din toată ființa cîtă îi mai rămăsese, înălțînd mîinile cînd spre răsărit, cînd spre apus, cînd spre fereastră, cînd spre noi, cu ochii dilatați, în flăcări. Apoi a adormit adînc de tot, ca după ultima morfină — ca după o cină copioasă —, iar peste noapte și-a dat duhul.

La dorința ei exprimată cîndva în glumă că ar vrea să fie înmormîntată în grădina părintească, unde se juca în copilărie cu prietenii și prietenele, soțul ei, după ce a exoperat necesarele formalități birocratice, încurajînd, așa cum se cere, foruri peste foruri și potentați peste potentați, a înmormîntat-o chiar acolo.

(Fac aici o paranteză, ca să-ți spun ce s-a întîmplat cu femeia de la Sîngiorz și cu pivnicerul de la Ciumurud; cred că ești curios să afli.

După ce au deschis-o și-au văzut că stomacul era năpădit, tot, de un fel de conopidă irascibilă și că, deci, nu se mai putea interveni cu bisturiul — ar fi însemnat să-i provoace o hemoragie la prima atingere, cu unealta chirurgicală, a veninoasei conopide fremătătoare, și să moară pe masa de operație —, au cusut-o la loc și-au trimis-o acasă, ca să moară acolo, nu la ei, în spital, unde formalitățile de transferare și înhumare ar fi ajuns pe mîna funcționarilor diverși, excesiv de „corecți", și-ar fi

fost vai și-amar... I-au spus că nu are nimic, că ce-a fost rău au aruncat afară și că poate să mănînce și să bea orice dorește.

Și Nastasia s-a dus acasă, unde trebuia să moară în scurt timp, poate chiar pe drum. Aceasta se petrecea prin luna septembrie. În vara următoare, cam pe la jumătatea lunii august, doctorul Vimu, aflîndu-se în staţiunea Sîngiorz, cînd s-o părăsească, l-a mînat curiozitatea să treacă pe la casa bietei Nastasia, să vadă ce-i fac copiii — căci avea vreo cinci —, soţul ei rămas singur, om tare de omenie, care le-a adus de toate, și nu numai lui, ci la toţi: purcel, jinars, siropuri de zmeură, de afine și de brad, carne de viţel, lapte de oi conservat în bărbinţe, căpăţîni de caș de la stînă, miel și chiar și bani.

Cunoștea adresa moartei. S-a oprit cu maşina cam în dreptul grădinii de lîngă casă. Cum în grădină o femeie strîngea păstăi în poală, domnul doctor a agrăit-o:

— Bună ziua... Aici șade... Paramon Ichim?

— Aici dară, răspunde femeia, desprinzîndu-se de arac și venind în întîmpinarea străinului.

Doctorul tocmai se pregătea s-o întrebe de soarta copiilor rămaşi orfani, de omul rămas văduv, cum a sfîrșit și dacă s-a chinuit mult pînă ce a murit biata de ea..., cînd femeia care culegea păstăi a rămas uimită înaintea doctorului:

— Tulvai, domnu' doctor, Dumnezeu v-ajute, dumneavoastră sînteţi?! Da' poftiţi înlăuntru!

Femeia părea cu totul și cu totul străină. Era zdravănă, ageră și cu niscaiva aprindere în obraji. Doctorului nu-i venea să creadă ochilor că putea să fie bolnava aceea, aproape scîndură, nu femeie, și nici n-a crezut pînă cînd gospodina n-a început să-i mulţumească, sărutîndu-i hainele și mîna pentru că i-a redat viaţa:

— Mulţămăscu-ţi, domnule doctor, deie-ţi Dumnezău sănătate, că m-ai făcut sănătoasă și sînt iar femeie la casa mea, mamă copiilor și nevastă omului meu.

— Și cum a fost? întrebă, încă nedumerit, doctorul.

— D-apăi, cum să șie..Întomna cum aţi zîs. Am mîncat de toate și...

— Cam ce anume?

— Ce dă năcazul: zamă de curechi, de păstăi, de barabule, mămăligă cu lapte și brînză, cîte niţică slană, și... de, ia acolea, cîte un jinars, la sărbători.

— Și unde ţi-i soţul?

— În munte, la oi, după brînză.

— Copiii?

— Unu-i cu omu' meu la stînă, ăilalți cu niște mîrhăi la păşune, iar băiata lucrează la băi, este ospătăriță acolo. Şedeți, faceți bine, la noi.

Nu-ncăpea nici o îndoială că ea era, Nastasia. Doctorul a pus de mai multe ori mîna pe ea ca să se convingă. Să nu fie cumva vreo nălucire, nălucire iscată din cauza apelor radioactive pe care le-a băut acolo — mai ales de la izvorul 4, unde merg pe ascuns bărbații — sau din cauza destrăbălării minunate la care-l supusese noaptea trecută o asistentă, cunoştință mai veche, de la Claustrum.

— Iartă-mă că n-am să pot să stau, mă grăbesc, dar o să trimit ambulanța să te aducă pînă la noi, la un control.

— Faceți bine şi stați, şi-ți îmbuca ceva la noi, şi vi-ți cinsti c-un pahar de jinars de-al nost, şi lăsați în trăsnet s-o ducă de ambulanță, a dat răspuns femeia, grăbindu-se a pune pe masă cele de cuviință.

Cînd au dus-o la Claustrum şi-au căutat-o cu razele la stomac, nu au mai zărit acolo nici urmă de tumoare.

La fel s-a întîmplat şi cu pivnicerul acela, om cît un munte, zdravăn şi rumen la față, care-n cîteva săptămîni se preschimbase într-un fel de desen străveziu despre el, cel dinainte. O vedenie de spaimă, nu altceva. L-au tăiat şi pe acesta, dar numai pentru ca să-l coasă la loc, deoarece nu se mai putea face nimic, şi l-au trimis acasă, ca să moară acolo.

— Ce mă sfătuiți să fac? a întrebat el, la plecare, pe doctori.

— Du-te acasă, mănîncă şi bea tot ce-ți tihnește. Nu mai ai nimic.

Şi-aşa a făcut pivnicerul. A mîncat slană cu ceapă, a tras după fiecare masă cîte o cupă de vin din ăla bun, fără feşteli, nici prafuri într-însul, şi, ținînd-o tot aşa, mai adăugînd cîte o tocană, cîte o friptură, cîte un pui la proțap şi premergîndu-le pe toate cu cîte unul, doi deți de pălincă de-aia de vreo şaptezeci de grade tărie, de să fie microbul cît rădaşca, — vorba lui Pătru Opincău — şi tot îl biruie, numai ce-apare, într-o bună zi, dinaintea domnilor doctori de la Oncologie, un zdrahon de om, tîrînd după dînsul damigene de vin, numai din ăla bun, să-i cinstească şi să-i omenească pentru că i-au redat viața şi sănătatea. Strigoi să fi fost?! Da' de unde! Era

însuși pivnicerul din Ciumurud, în carne și oase — și încă ce carne și ce oase! — încărcat de damigene.

Și s-au speriat cu toții, și-au ieșit și bolnavii toți din ascunzișurile lor să-l vadă, să vadă minunea, și s-au bucurat cu spaimă, și s-au gîndit, bolnavii, că așa se va întîmpla și cu ei toți.

L-au pus la raze. L-au întors și pe-o parte și pe alta, dar degeaba, iscusitul aparat Röntgen nu arăta altceva decît un stomac cu pereții perfect sănătoși.

Am făcut această paranteză ca să vezi cum se fac și minuni, cum organismul are această putere — și cine știe cîte puteri miraculoase ascunde încă, dar pe care noi nu le știm — și cum nici un adevăr stabilit de oameni nu este neapărat și definitiv, și absolut.)

5 *octombrie*. Și biata Olga, cea împăcată cu sine ca într-o stare paradisiacă, ce nici măcar din curiozitate nu se gîndea că ar fi bolnavă, ci că soțul ei, din dragoste și grijă pentru ea, a adus-o la Claustrum, unde directorul îi era bun prieten, ca să-i facă un consult, așa cum necesar și cuminte este ca orice om —mai ales femeile — să-l facă la o anumită vîrstă, din cînd în cînd. (Eu nu l-am făcut.)

Stătea într-o rezervă, ca o păpușă între fetițe bolnave și nici nu se întreba, nici nu se mira ce caută acolo. Se simțea un fel de prințesă rătăcită întîmplător și trecător printre oameni de rînd, bolnavi. Îmi era foarte dragă. A murit fericită, așteptîndu-l pe soțul ei să vină la ea, s-o sărute și s-o alinte ca-n primii ani de dragoste — cum și făcea el, de fapt —, venind de două ori pe săptămînă la dînsa, miercurea și sîmbăta, căci în restul zilelor o chema la telefon și vorbea cu ea ore întregi, cu mare drăgălășenie.

Olguța avea și-o fată, foarte frumoasă. Mi-a arătat-o-n fotografie. Avea ochii maică-sii. Dar n-a venit niciodată s-o vadă. Aștepta ca Olga să se întoarcă acasă.

Dar Olguța nu s-a mai întors. Ea a murit fericită, crezînd, pînă-n clipa cînd a intrat în comă, că nu are nimic.

6 *octombrie*. Coma aceea mi-o închipui — căci simt că-mi dă tîrcoale — ca pe o stare în care timpul își schimbă direcția de pe orizontală, a scurgerii, și o ia pe verticală, în jos, așa ca o picătură de apă care cade încet, încet de tot..., deloc. Și Olga a intrat în acea lume înfricoșată, care nu e nici viață nici moarte, un fel de teritoriu al nimănui, un teribil purgatoriu, agonia dintre cele două forțe: întunericul și lumina, surîzînd ea gîndului,

poate, cine știe, că mai sînt trei ceasuri pînă ce va veni soțul la dînsa s-o mîngîie și s-o sărute ca-n primele luni de iubire. Așa se simțea ea acolo, ca-ntr-o sală de așteptare a unei necunoscute, pînă atunci, gări, printre forfota de călători, toți străini și grăbiți, așteptînd sosirea trenului care s-o ducă acasă. Și trenul acela a venit fără să șuiere sosirea, fără să încetinească mersul, a intrat în viteză, cu farurile aprinse puternic asupra ei, a smuls-o de la locul unde aștepta, și-a dus-o — ea s-a dus supusă —, fără să șuiere nici de plecare, dar nu acasă a dus-o, ci, după ce a trecut printr-o poartă de foc mare, altundeva.

7 octombrie. Poarta aceea de foc mi se arată din cînd în cînd și mie, și în vis și în stare de veghe, noaptea mai ales, mai limpede — noaptea vedem mai departe — și parcă mă cheamă, se arată tot mai aproape. Parcă-i aud vuietul, departe și adînc, și mă cutremur.

8 octombrie. Săracul maistru tehnician de mină, care purta un cancer cît un uriaș păianjen, dintre aceia care au cruce pe spate! Păianjenul avea corpul-nucleu — îl văd, deși nu l-am văzut — căpușa infernală, instalată-n pancreas, dar picioarele nenumărate cu care scormonea peste tot se puteau zări cum își arătau unghiile și ventuza pînă și-n ochii omului, și-n degetele de la mîini și de la picioare. Nu am întîlnit om mai optimist și mai încrezător în viață ca el. Nu avea familie. Se căsătorise din tinerețe cu mina, și asta i-a fost familia. Cîștigase bine și avea bani mulți la Casa de economii. Ne spunea: „— După ce ies de-aici, mă pensionez, că doar am trudit destul treizeci de ani încheiați sub pămînt, îmi pun la punct casa, mi-o pictez pe dinlăuntru și pe dinafară, o mobilez ca domnii cei mari, îmi găsesc o vădancă zdravănă — dar să nu aibă rudenii și să tragă spre ele —, am s-o țin ca pe-o boieroaică și, mai ales, n-am să lipsesc de la nici un meci susținut acasă ori în deplasare de „Corvinul". Am să cumpăr televizorul cel mai scump și, bineînțeles, mașină. Șoferitul îl învăț eu una-două. N-o fi el mai cu moț decît mineritul".

Și așa bolnav cum era, după ce-și primea doza de morfină, din ce în ce mai mărită, și după ce dormea dus în lumea viselor, ieșea pe coridor și angaja discuții aprinse, cu precădere despre fotbal, indiferent cu cine, pînă ce ghearele păianjenului începeau iarăși să-l scormonească.

Nu citise nici o carte în viața lui, nu cunoștea numele nici unui savant, filosof, poet, a nici unui politician, dar îi cunoștea pe absolut toți fotbaliștii de la noi și din țările

unde acest sport se bucură de-o faimă sporită, știa rezultatele tuturor meciurilor de la toate campionatele mondiale și-ale altor meciuri celebre, minutul marcării golurilor, pe autorii golurilor, și nimic nu avea o mai mare valoare în ochii lui decît un fotbalist mare, unul cu „detentă", „șut puternic la poartă, din întoarcere sau din vole", cu „joc de cap", „demaraj impetuos", „dribling abrupt", „fulgerat", „plasament impecabil", „fentă vicleană" etc.

Mi-a făcut cinstea și bucuria de-a veni la mine în vizită un poet. De fapt, venea să te mîngîie cumva pe tine. Poetul acela, cu păr auriu și nas cîrn, de timpuriu adus din umeri și cu dantură de carnasier, strălucitoare, a adus cu sine o așchie din crucea lui Iisus, pe care a fost răstignit El, de la Ierusalim, căci el umblase mult. Îndată s-a răspîndit vestea în toată secția despre miraculoasa bucățică de lemn și toate bolnavele — bolnavii mai puțin — au cerut să li se aducă s-o sărute, să se tămăduiască. A fost o euforie generală, o trecere bruscă în extaz a bolnavelor. Poetul s-a arătat foarte fericit de credințoșia acelor ființe, n-a vorbit multe, mi-a înmînat un buchet de flori, m-a îndemnat să mă rog lui Dumnezeu — ceea ce nu prea făceam și n-am făcut de cînd mă știu — apoi, palid la față, a părăsit încăperea, cu fața spre mine mereu, iar cînd a ajuns pe coridor l-am auzit cînd ți-a spus — în timp ce tu suspinai, și m-a durut acel suspin al tău mai mult și mai adînc decît rănile din mine:

„Săracul meu prieten, sărmanul poet", și-a dat să plece pe scări în jos, grăbit să iasă cît mai repede din acel limb al morții celei vii, dar l-a oprit din drum maistrul miner și-atîtea i-a trăncănit despre fotbal și fotbaliști, că bietul poet a rămas necuvîntător, dînd doar din umeri și zîmbind a admirație și nedumerire către vorbitor. Poetul se numea Ioan . . .

Dar, în aceeași noapte, maistrul miner a zîmbit și el perspectivelor de viitor, casei spoite, zugrăvite și mobilate fain, vădancei trupețe, arenei de fotbal, pensiei . . ., și s-a dus.

9 octombrie. Venise la timp. Avea ceva cît un bob de neghină la sîn. Și-a dat seama că are ceva acolo atunci cînd soțul ei, în luna de miere, strîngînd-o ceva mai apăsat, a simțit că o jenează. Au venit repede la Claustrum.

— Bine-ați făcut c-ați venit acum, au zis doctorii, căci dacă mai întîrziați, era rău. Sîntem în afară de orice primejdie. Au operat-o amputîndu-i nu numai sînul, ci și o

mare suprafață din vecinătatea lui, pînă la brîu, la gît, la subsuori, ca să nu rămînă nici o urmă, nimic. Au mai bombardat-o cu raze de cobalt înainte și după operație, ca să fie siguri că au nimicit totul, absolut totul.

Au trimis-o acasă, siguri de victorie. Dar boala aceasta nu este o boală, ci un blestem oribil. Se instalează-n tine undeva, discret și minuscul, un strigoi infim, apoi, încetul cu încetul, foarte sigur, crește, tot crește și te cuprinde liniștit, în brațele lui tot mai lungi, mai robuste, mai numeroase, mai înverșunate, și, într-o tăcere tenebroasă, tot crește, pînă ce devine monstru constrictor, miriapod, întinde ramificații și tentacule, rădăcini multiple, razante și pivotante, și crește, și din infima aceea nălucă devine hidră, scorpie și gorgonă biciuitoare care devoră lent, lacom, în liniște, totul. Tînăra nevastă, după două luni, a făcut metastaze, a revenit la spital și-a murit lîngă mine. Așa mă devoră și pe mine. Uneori, cînd închid ochii, o văd și-i aud mișcările, văd cu groază cum ochii hidrei se arată ficși, cețoși și fosforescenți asupra ochilor mei, și-i pironește, stînd așa, nemișcată, apropiindu-se încet, tîrîndu-se încet, tîrîndu-și greu tentaculele spre mine, într-o teribilă mutenie. Eu atunci zîmbesc, dar ei, ochii aceia, ai blestemului, rămîn și mai reci, și mai ficși, și mai haotic deschiși în ferocitatea lor mută asupra mea.

Dar, hai să-nchid lumina și să-ncerc să adorm... Vai de somnul meu. Acolo mă voi întîlni cu ochii monstrului. Dar trebuie s-o închid. Am s-o sun pe sora Mia să-mi facă o injecție (iartă-mă, Dumnezeule, că nu pot îndura pînă la capăt durerile dăruite mie și că recurg la morfine, smintind rînduielile așezate-n viața noastră de tine) și-am să mă culc, căci trebuie să doarmă și el, nefericitul Toma, care stă încolăcit ca un cîine acolo, în camera de pansamente, în spălătorul acela mirosind a puroaie și-a sînge, și de-acolo vede prin crăpăturile ușii de la rezerva mea că n-am adormit încă, și suferă, și plînge poate, acolo, ca un om al nimănui. Mie îmi spune că se duce acasă (mai bine s-ar duce cu prietenii să-și petreacă și să uite...), dar el nu știe că eu îl simt aici, aproape, în sala de pansamente, îi simt respirația, îl simt că se apropie, că dorește să se apropie, și-l doresc. Parcă eu nu știu că s-a înțeles cu doctorii să-l lase să doarmă (vai de somnul lui) acolo, în camera de pansamente, ca să fie aici, lîngă mine, cu mine? L-aș chema să vină... Ah, cum nu l-aș chema?!... Și cum nu l-aș strînge la piept (care piept?!) Dar nu. Nu-l chem. Îl las să trăiască în ideea că-l cred

lângă copii. Căci, dacă l-aș chema, ar suferi mai tare decît suferă, cu toate că ar fi fericit să se afle lîngă mine, dar s-ar amărî că i-am dejucat stratagema cu dormitul între pansamente.

Dar el crede că eu nu știu, și-i mulțumit, stă acolo încolăcit, urgisit — și n-o merită! — și nu va aținea decît pentru puține clipe, abia către dimineață, toropit de nesomn, secătuit de frămînturi aride, ca o albie de rîu peste care demult nu mai curge apă, în deșert.

10 octombrie. Sinistru loc, spălătorul acela, ori salon de pansamente, cum i se spune, prevăzut și cu un fel de pat în colțul ce dă înspre ușă. Am intrat și eu într-însul de cîteva ori, cînd mă mai puteam ridica din pat și mai puteam umbla, dar de fiecare dată se petrecea acolo ceva care mă înspăimînta: cum stăteam înaintea robinetului încercînd să-mi spăl mîinile și fața (care mîini și care față?!), ca odinioară aceleași mîini și-aceeași față în apele și izvoarele din țara mea de la Țibleș, simt deodată că cineva — în nici un caz om — se strecoară pe ușa, care nu se deschidea, nu făcea nici un zgomot, vine lîngă mine, dă drumul la aragaz, apăsînd parcă pe un fel de buton, care nu era buton, și acolo, într-o tăcere care te înghețа, tacticos, fără să respire măcar, tot mesteca, și tot fără nici un zgomot, într-un fel de ibric, care nu se vedea.

Plecam îngrozită și-l lăsam să mestece acolo mai departe cît îi poftea inima, acolo, la aragaz, singur, în sala de bandaje, unde omul meu stă de cîteva seri — cred că nu multe încă —, iar oaspetele, neomul acela îi apare cu linguriță și ibricul în mîini, în ușă, fără ca ușa să se deschidă, fără nici un zgomot, trece pe dinaintea ochilor lui istoviți și arși de nesomn, se instalează în fața aragazului, și împlinește acolo, într-o tăcere care te înghează, nu știu ce bozgoane, ce alchimie a miazănopții.

Se va speria și se va gîndi la cine știe ce, dar cum de felul său este temerar pînă la disprețuirea totală a impulsurilor de conservare — ba găsește uneori o adevărată voluptate (vanitate) în a-și provoca stări peste fire, în a le înfrunta, în a le sfida, avînd în felul acesta credința că se apropie mai mult de ceea ce pare inapropiabil —, își va spune-n gînd „dă-l în aia . . .", se va întoarce pe partea cealaltă, încolăcindu-se cu fața spre perete. Dar cum închipuirea îl ține sub aripile ei ca sub cortul unei fără de seamăn iubiri, îi va șopti, cu ecouri pînă foarte departe: „Dar dacă e Ea?... Dacă cumva ursuza prezență care

mestecă-n ibric fără zgomot este însăși Ea, jupîneasa astfel deghizată?"

Atunci într-adevăr se va înfricoșa, trufia din el se va înmuia și va simți îndemnul de-a veni la mine... să mă îmbrățișeze, să mă sărute, să fie cu mine, să nu fiu singură, să nu mă afle Aceea singură, s-o apuce de grumaz și s-o facă ferfeniță pe intrusa cu ibricele în mînă.

11 octombrie. Nini, cea mai de admirat dintre toate nefericitele de-aici, a murit zîmbind strengărește, sfidînd cochet, acceptînd cu bravadă șugubeață moartea, și s-a dus așa cum te-ai duce, abandonîndu-te hazardului, la risc, atunci cînd te răpește una dintre brutele unei armate de cotropitori supunînd cetatea la jafuri și viol. „Ei și? Pînă la urma urmei vedem noi. Cine mai poate ști unde și cum sfîrșesc toate", zicea Nini.

Credința în Cel-de-Sus era pentru ea mai presus decît rănile, suferințele, umilințele, trudniciile și alte lovituri — și nu puține — pe care le primise în viață. Această credință, cu care se născuse, desăvîrșită prin educație și practică stăruitoare a concentrării, a comunicării cu ceea ce este etern, îi dădea o liniște și-o pace sufletească, o încredere și-o seninătate ce-o făceau invulnerabilă. Cu toate acestea, odată s-a culcat cu tîlharul de soț al celei mai bune prietene, iar acuma se căia, zglobie. Mai era și-n Vinerea Mare cînd s-a săvîrșit oribila nelegiuire... Dar eu nu o învinuiesc. N-a supărat pe nimeni prin aceasta, iar dacă ar fi să atribuim vreo vină cuiva, atunci numai nesăbuitului acela de tîlhar, soțul prietenei, o putem atribui. Avea și ea dreptul la slăbiciunile omenești, să se bucure de ceea ce ele oferă omului. A stat și ea o zi în brațele unui bărbat, chiar dacă tîlhar, și chiar dacă era! în Vinerea Patimilor.

S-a dus a doua zi numaidecît să se mărturisească, dar nu la preot, ci de-a dreptul la vlădică, iar vlădica i-a spus că rău a făcut și că, pentru a i se ierta păcatul — strigător la cer —, i-a fixat canon de zece rozarii pe zi: de întărire a sufletului, de pocăință, de iertare, de ajutor de la Iisus, de mulțumită, de adorație, de alungare a spiritelor rele, de curățire și de bucurie. Dar degeaba: păcatul, cuibărit în mădularele tîlharului aceluia, nu a ocolit-o nici după rozarii, căci a mai fost să se întîmple și altădată pacostea, dar de data aceasta în Duminica Tomii.

Cînd a fost de-a simțit că jupîneasa care umbla prin salonul de pansamente, făcînd pe cafegioaica, îi dă tîrcoale, mi s-a spovedit mie, iar eu mărturisesc acum, aici,

înainte de-a muri și eu, lumii, de la care ne vin și la care se întorc toate cîte ne sînt date.

12 octombrie. Mîine am să-l rog să-mi aducă copiii, să-i mai văd... Pentru ultima dată. Și-am să-l mai rog să nu-i mai aducă să mă vadă după ce voi muri. Să nu-i aducă la înmormîntare.

13 octombrie. Astă-noapte am avut un vis îngrozitor. Și n-a fost vis, ci un fel de vedenie despre ceea ce se va întîmpla cu tine, după ce eu nu voi mai fi. De obicei, în somnul meu simt, de o vreme încoace, cum izvorăsc lumini din mine. Nu știu din care cauză. Poate din cauza morfinei... sau mai știi? Iar visul de astă-noapte m-a îngrozit. Se făcea că te aflai într-un loc străin, prăpăstios, în camera unei cabane, cu o femeie alături, goală. Avea trupul alb, era încinsă de flăcări, stătea întinsă peste părul ei negru ca peste o cergă neagră, și părul acela negru îi ajungea pînă la glezne. Și te aștepta, cu ochii mari, negri, arzînd în orbitele-i afunde, ca doi cărbuni enormi, chinuiți, chinuitori.

Te-ai aruncat asupra ei ca fiara codrului flămîndă, stăpînit de-o dorință de a te distruge pe tine însuți, infernală, nu de dorința de-a te bucura de ea. Mîinile și picioarele ei s-au preschimbat îndată în niște tentacule albe, ale unei meduze albe, și te-a cuprins între ele, ți-a cuprins și umerii în fălcile ei hămesite, și-ai zdrobit-o sub apăsările înverșunatei tale porniri de autodistrugere — căci se vedea limpede că doreai mai mult să te distrugi singur decît să te bucuri, cu voluptate dezlănțuită asupra ta mai mult decît asupra ei. Apoi s-a făcut noapte mare peste sufletul tău. V-ați desprins anevoie unul de celălalt, ea s-a întins mulțumită alături, arăta toată, ca întruparea desăvîrșită a satisfacției, și-a adormit stînd așa lîngă tine, ca o apă limpede, liniștită, potolită, cu cerul bucuriei depline oglindit în trupul ei dulce istovit, iar pe tine, acoperit de noapte, te-am văzut, vai!, cum stăteai lîngă acea apă, întins, cu pălmile căpătîi, și cum îți curgeau din ochi neîncetat, peste noaptea din tine, într-o înfricoșată muțenie, lacrimile.

Am înțeles atunci că după mine plîngeai, și m-a durut adînc, și-am plîns și eu de nefericirea ta, în visul din somnul acela.

M-am trezit. Am întins mîna să te caut. Am adormit din nou, iar visul a devenit coșmar: te vedeam încleștîndu-te cu ea într-o zbuciumare aridă, disperată — aproape că nu urla ea de-atîta răscolire dezlănțuită —, iar tu

parcă-ți chemai moartea, nu altceva, noaptea tîrziu, sub lună, pe cîmpuri pustii, în plină miazăziuă, pe creasta dealurilor, în bezna răcoroasă a pădurii, pe malul apelor dintre coclauri, într-o încăpere sordidă de hotel ori camping, pe ploaie torențială cu fulger și trăsnete, mereu în aceeași infernală întruzvîrcolire dușmănoasă, după care, cribilă plăcere! ea rămînea totdeauna mulțumită, cu trupul ei alb numai pace și surîs, iar tu, acoperit de noapte, alături, cu furtunile dinlăuntrul tău potolite, dar cu jalea deschizîndu-și zările asupra ta lent, limpede, sfîșietor, ca-ntr-o prăpastie după furtună, plîngînd în noapte, singur, fără să te audă, fără să te vadă nimeni, decît numai eu. Și de la o vreme vedeam cum din nou meduza albă întindea tentaculele asupra ta, lent, șerpuitor, și iarăși îți răzvrătea noaptea și jalea blestemului din tine, și iarăși te asmuțeai cu toate fiarele teribilei singurătăți din tine, și parcă nu asupra ei, ci asupra ta. — Nuuu! am strigat atunci din toate rănile mele, trezindu-mă. Eram acoperită de sudori reci, ale morții, pentru că, într-adevăr, adevărata mea moarte nu este cea care mă așteaptă pe mine, și care va veni curînd, ci moartea ta, moartea care te așteaptă pe tine după moartea mea. Și tu nu trebuie să mori, dragul meu. Dacă alții nu au nevoie de tine, dacă lumii îi ești nefolositor — dar cine, oare, mai poate fi de folos unei astfel de lumi? —, măcar pentru copiii noștri trebuie să trăiești, sau ... pentru că *eu vreau* ca tu să trăiești, să te bucuri de viață ... dar nu astfel, distrugîndu-te cu o pornire asupră-ți feroce, înfricoșată. Nuuu!

14 octombrie. Astăzi, în fine, m-am achitat de obligația ce-o aveam față de simpaticul domn Maiatîr, cel care mi-a făcut prima operație. Prefăcîndu-mă, mai abilă decît el, că nu-mi cunosc soarta ce mă așteaptă. „—Domnule doctor, i-am spus cu aleasă delicatețe, eu o să port în viață (care viață!) o amintire de la dumneavoastră: tăietura pe care mi-ați făcut-o. Vă rog foarte mult să primiți această atenție de la mine, ca și dumneavoastră să aveți o amintire din partea mea, și i-am întins o învelitură în care se afla un macrameu făcut de mîinile mele, precum și o sticlă de șampanie. El mi-a mulțumit, forțîndu-se să-mi zîmbească și întrebîndu-mă cum mă simt și că se pare că ne aflăm în afară de orice pericol ...

15 octombrie. Iar te-am visat azi-noapte. De data aceasta frumos, deși erai foarte trist. Te aflai parcă într-un restaurant plin de lume, unii stăteau la masă și petreceau, alții dansau. Dansul era o încîlceală și-o foială

de moluște, nu de trupuri de bărbați și femei. Instrumentele muzicale nu cîntau, ci detunau zgomotos, stîrnind o viscerală răscoală. Unii se frămîntau în fel și chip din membre și șolduri stînd față-n față, parcă ademenindu-se, parcă amenințîndu-se, cei mai vîrstnici dansau melancolic, indiferent, în pași de tango, ca-ntr-o amintire îndepărtată, iar alții, nici prea tineri nici prea în vîrstă, se lipeau pur și simplu unul de celălalt, el ținînd-o strîns de mijloc cu amîndouă brațele, ea aninată total de gîtul partenerului. Erai la masă cu prietenii tăi, niște copii de fapt — dar tu ești mai copil decît ei —, Văsii, Horia, Nae, Petre, Șoro, Nicu. Ei fumau țigări bune, pe care, după spusele tale, numai Dumnezeu sau dracul știa de unde anume și cum le procura totdeauna, și numai el, Adrian, drept care tu l-ai poreclit Puck; mai sorbeau din pahare, nu-i interesa deloc lumea din jur, dar discutau pe îndelete despre cărți și autori de cărți, cu dulce intonație în zeflemea Adrian, în lovituri tranșante, radicale, maniheice, Horia, cu acceptare sigură sau refuz total și cu ample gesturi din mîinile lui de arheopterix însoțind cele două atitudini, Nae, Petre cu diabolic rînjet circumspect în vorbire, tăios și necruțînd pe nimeni, Șoro cu arhiereasc, înțelept ticluită vorbă și colțurile ochilor și-ale gurii aduse-n sus într-un fel de satanaelică petrecere în sinea sa, iar Nicu recita din Eminescu.

Iar tu, pierdut într-un halou cețos, ședeai morocănos, chiar lîngă orchestranți, cu gîndurile toate amuțite — și cu orice mișcare sufletească — de răpăielile, stridențele, țipetele, bubuiturile cumplite ale tobei, trompetei și orgii electronice. Și te simțeai bine. Răsunetele trăsnite și bubuite ale instrumentelor produceau un șoc asupra nervilor și-a seismelor din tine așa de puternic, încît ele încetau total, într-un fel de amorțire liniștitoare. Sărmanul de tine, mi-am zis cînd m-am trezit din vis. Ce frumos te iubesc copiii aceia, iar tu te întrebi mereu pentru ce, care merite? Știu eu de ce te iubesc: pentru că nu știi să minți, pentru că ești în stare de gesturi înfricoșate, și pentru că în tot ce spui și faci spui și faci din inimă, cu fervoare și ardere mare. Și-atunci, ard și ei împreună cu tine și-n felul acesta nu uită că sînt tineri.

Cu femeia aceea, larvă infernală, lucrînd asupra ta ca o hămesită, nu vreau să te mai visez. Trebuie să trăiești din obligație pentru copiii noștri, din respect pentru dragostea pe care prietenii tăi, copiii aceia superbi, ți-o poartă, ca și pentru că eu te rog s-o faci.

16 octombrie. Azi iar au venit în vizită la mine soră-mea și cu soțul ei. Am iubit-o întotdeauna, este capabilă de gesturi frumoase de generozitate, dar ea nu m-a iubit, m-a suspectat cu invidie întotdeauna. Cînd mama, de pildă, ne cumpăra, la amîndouă, aceeași stofă și ne croia aceleași rochii, îmbrăcîndu-le și cochetînd înaintea oglinzii ea spunea cu pizmă: „Ție-ți stă mai bine, a ta rochie este mai frumoasă...", și așa mai departe: prăjitura mea era mai mare și mai gustoasă, părul meu era mai bogat și mai arătos, băieții care mă curtau erau mai chipeși și mai deștepți. Știe să agonisească, idealul este să-i geamă cămara cu de toate, îi place să mănînce mult, lacom și bine, și știe, cu răceală, să aducă spre ea nu numai ce este al ei, ci și ceea ce nu-i aparține. I-aș lega copiii de suflet, pentru că îi iubește — deși, cînd vine-n vizită, lui Taò îi aduce mici cadouri, iar lui Daò nimic, greșeală pentru care Daò a pedepsit-o drastic, refuzînd să mai stea acasă atunci cînd ei se află la noi —, dar mi-e teamă că va încerca să le anuleze total personalitatea, făcîndu-i milogii ei, ai capriciilor, vanităților, moșturilor și cusururilor amîndorura, căci el nu iese din voia ei, nazurile și pretențiile ei — care, cînd nu i se împlinesc, o dă pe plînsete și tînguă — devin pentru dînsul o adevărată alarmă, de-i în stare să-și renege atunci și părinții și propria identitate, gata să săvîrșească orice numai ca s-o liniștească și să aibă satisfacție ea.

Și-apoi el are un fel de a se așeza și de a sta pe scaun, cînd vin la mine, care mă înfioară. Ca o arătare ursuză, obosită, stă pe scaun și tace, și cască din cînd în cînd, uitîndu-se la ceas, parcă ar fi un enorm corb cenușiu, o prezență funestă, parcă ar fi cafegiul care apare noaptea în camera de pansamente fără să se deschidă ușa, fără nici un zgomot, și mestecă acolo în ibricul lui, el știe ce anume și dracul să-l ia...

Vor pune zîzanii, după moartea mea, între tine și copii, între tine și mama mea. Vor căuta să te alunge de-acasă, de lîngă copiii noștri, spunînd că tu nu ești în stare să-ngrijești de ei, că-ți risipești viața și banii cu femeile, că ești un nemernic, pentru că și-au făcut de pe-acuma planul ca, după ce eu nu voi mai fi, să se mute la Claustrum — lucru ce demult doresc să-l facă — și să se înstăpînească pe casa mea, considerînd că tot lor li se cuvine și aceasta după ce pe a lor o lichidaseră de nu s-a ales nimic din truda bietului meu tată, nu

unui golan ca tine, iar de copii, de creşterea şi educaţia lor, numai ei sînt în măsură să se ocupe. Şi-ţi vor face mari necazuri. Dar tu, sfătuit de duhul tău cel bun care te păzeşte şi te apără de primejdii, vei ieşi din impas şi vei rezolva lucrurile în felul tău năpraznic, fulgerător, imprevizibil.

Dar totuşi mă doare că n-am s-o mai văd, şi mi-e milă de ea. Am dat odată, fără să vreau, peste o hîrtie, şi m-am îngrozit: ţinea pe acea hîrtie obscenă o socoteală amănunţită despre tot ce cumpărase pînă atunci drept cadouri şi atenţii la copii, de la o cămăşuţă, o jucărie, o prăjitură la cofetărie sau o pungă de doi bani cu bomboane, pînă la cît anume a cheltuit ea atunci cînd m-am dus la ei în vizită, pentru masă. Atunci cînd copiii nu vor vrea să le facă pe plac, ea le va arunca în nas, cu plînsete şi reproşuri aprige, cît de mult a cheltuit ea pentru ei, cîtă dragoste le-a arătat, şi-acum „aceasta vă este recunoştiinţa?!" şi dă-i cu lacrimi şi scînceli. Tu îi vei ierta atunci cînd îşi vor dovedi răutatea, şi nu numai o dată, dar cînd se vor întrece şi-i vei prinde asupra faptei mişeleşti — de pildă, cînd te vor ocărî cu înverşunare în faţa copiilor, iar pe tine te va aduce duhul cel bun tocmai atunci acasă —, îi vei alunga din casă, precum domnul Iisus pe precupeţii din templu, şi nu le mai permite să-ţi treacă pragul. Aşa va fi. Văd limpede. Şi mă doare. Taò, cu firea lui domol înţeleaptă, va spune că nu ştiu ce fac, dar Daò, orgolios şi necruţător — aici îţi seamănă —, tu spui că nu-i bine că te-a moştenit la aceste două metehne, dar mie tocmai pentru aceasta mi-e drag, dragul meu, — va spune: „Eu zic să nu ne mai calce altu-n casă". Atunci ei vor lăsa ceea ce le-a dat la moarte tatăl meu, inelul şi ceasul de aur şi alte cîteva lucruri scumpe, în ciudă, unor străini, care-au ştiut să le umble-n coarne şi să li se strecoare sub piele. Nu-i nimic. Deşi acele lucruri copiilor mei li se cuvin, numai lor... şi mă doare. Le-au scos de la tata prin linguşire şi şantaj, asigurîndu-l că, dacă nu li le dă lor, vor ajunge pe mîinile tale şi haram se va alege din ele. Le vei vinde sau le vei dărui cine ştie cărei femei...

Nu vreau să mă mai gîndesc la aceste lucruri. Fie ce-o fi.

17 octombrie. Domnii doctori, cînd fac vizita bolnavilor, nu mai trec pe la mine. Consideră că nu mai are rost. În schimb, mi te-au dat pe tine, aici, lîngă mine, în

patul de-alături. Le mulțumesc. Aș fi vrut să mor acasă. Nu. Mai bine aici. Acasă s-ar fi speriat copiii. Și-apoi ce contează unde mori? Cum anume mori, asta contează. Dar nici asta. Sînt fericită că voi muri lîngă tine, poate chiar în brațele tale. Dragul meu!

18 octombrie. Partea mea de casă să-ți rămînă ție, să-mi faci o înmormîntare cît mai simplă.

19 octombrie. O uriașă poartă de foc mi se arată-n vis tot mai des și tot mai aproape. La început, mi se arăta departe foarte și foarte vag, aidoma unui soare iarna printre nori, acum însă o văd cum se apropie, aud vuietele flăcărilor. Curînd, dragul meu, voi trece prin ea, dincolo.

20 octombrie. Și ce dacă mor? Moartea unui ins, sau a oricărei viețuitoare, nu mi s-a părut a fi altceva — și am văzut destule ființe moarte, de la păsări, porci și pînă la oameni — decît fața liniștită a vieții, chiar dacă are ceva teribil în expresia ei. Dispare doar forma trupului în care s-a ascuns viața, iar viața, prin eliberare din containărul material se regăsește-n starea ei pură, devine mai amplă, mai vastă, purificată prin poarta de foc și redată infinității, propriei sale esențe eterne. Căci viața este eternă, deci moartea este un nonsens, adică nu există decît doar ca o potențare, ca o purificare și perpetuare a adevăratei Morți, care este Viața în etern. Nu zîmbi.

21 octombrie. Cine știe ce păcate anume și ale cine știe căruia dintre înaintașii șirului vieții mele răscumpăr prin suferința și moartea mea timpurie. Poate că propriile-mi păcate săvîrșite în cine știe care altă existență, altă trăire, în altă viață, în același trup, acesta, petrecută cu sute și mii de ani înainte, poate chiar cu milioane de ani-lumină înainte. Sau, ce poți să știi!, poate că prin jertfa aceasta a chinurilor mele, prin această moarte salvez pe copiii noștri și pe tine de cine știe ce rele. Mai bine că mi-au fost date mie spre ispășire acele tăinuite lucruri decît ție ori copiilor.

22 octombrie. Am să te imit aici pe tine cel de cîteodată, cînd îți place să faci pe filozoful, pe grozavul: Tu, Dumnezeule, ai fugit mereu dinaintea ochilor mei; eu unde să mă ascund de tine, căci te aflu pretutindeni... Și-am să te văd aievea după ce voi trece prin poarta de foc.

23 octombrie. Nu mai pot nici măcar să țin creionul între degete. Mîine am să te rog să-i mai aduci pe copii la mine, să-i văd pentru ultima oară. Am să mă gătesc, să nu arăt așa de prăpădită. La înmormîntare să nu-i aduci. Să nu vină. Nu vreau să mă vadă moartă. Vai!

24 octombrie. Toate, în mine, tremură. Toată ființa mea plînge. O plîngere albă mă adună-n ea ca-n lințoliul unei misterioase nunți.

25 octombrie. Gata. Repet cu ultimă tărie: partea mea de casă să-ți revină ție. Și să-mi faci o înmormîntare cît mai simplă. Taò mi-a surîs tot timpul, cu durere reprimată atletic, iar bietul Daò surîdea și el sfielnic, și părea caraghios în pantofii lui Taò, prea mari pentru el. O să sufere mult, căci este închis la fire ca și mine. După ce au plecat, am plîns cu gemete.

Aici se termină însemnările Nicanorei. Doctorii, așa după cum ea însăși a consemnat, o ocoleau, nu treceau pe la ea atunci cînd făceau vizita la bolnavi. Ea, auzindu-i cum umblă prin coridor și saloane și trec pe lîngă ușa de la rezerva ei, îmi surîdea compătimindu-i, iar ei, tot din compătimire, nu mai treceau pe la ea. Într-o zi m-am rugat fierbinte de dînșii să treacă și pe la ea, să-i spună măcar o vorbă bună, o minciună, să-i adreseze un zîmbet. Doctorii au ridicat din umeri, iar doctorița Eleonora Mușat s-a oprit înaintea mea, m-a privit lung, i s-au umezit ochii și mi-a răspuns abia înghinind:

— Domnule Grațian, mi se rupe inima cînd o văd, aș face mai degrabă o gafă decît un bine, m-aș pune pe plîns, i-aș face un mare rău. Acolo, singură, adică cu tine alături, va sfîrși mai ușor. Nu știu ce să-i spun...

Mi-am zis atunci: doctorii trebuie să fie dublați de niște druizi și de niște poeți, să studieze teologia și filozofia, să citească multă, foarte multă poezie.

Apoi au început să se arate alte semne. Individul acela suspect și fără legitimație, deghizat în cafegiu, s-a arătat, adică și-a lansat și-n alte forme vicleniile, avertismentele. S-a strecurat în pielea cîinelui Negus, șobolănarul vecinului, care venea înaintea ușii noastre, la gard, și începea să urle a nu știu ce, de trei ori pe zi, dimineața, la chindii și seara, după scăpătat. Și urla de zor, indiferent, ba mai jalnic încă atunci cînd eu încercam să-l potolesc cu vorbe de prietenie: „Negus, prietene, ce ai, ce vrei... cu noi? Să-ți dau niște oase, o prăjitură, ce să-ți

dau ca să încetezi cu urletele tale?“ Dar el atunci mai cu înverșunare și mai a jale încă urla, cu botul întors în sus undeva.

Noaptea, Negus preda mesajele misterioase unei alte arătări, o cucuvea care se instala, tot fără nici un zgomot, pe creanga frasinului ce da în fereastra noastră și lansa de-acolo țipetele ei sfîșietoare.

Se spune pe nedrept că această pasăre a nopții vine și cîntă la fereastra unei case în care se află un muribund, din cauză că ea este atrasă de lumină, iar la o asemenea casă, în care trage să moară cineva, arde întruna lumina. Oamenii de știință și cei care vor să explice neapărat la modul științific toate fenomenele din natură ar trebui să-și cam vadă de lungul nasului. Teoria lor despre cîntatul cucuvelei se izbește aici de absurd, căci cel care trăgea să moară din familia noastră nu se afla acasă, ci la rezerva nr. 24 de la Institutul Oncologic, și-ar fi trebuit să cînte acolo, și nu la fereastra casei noastre. Iar acolo ar fi însemnat să vină nu una, ci un stol întreg de cucuvele, căci în fiecare cameră, salon ori rezervă se pregăteau de ducă nu o persoană, ci mai multe. Acolo, în schimb, lucra insul acela ursuz ce apărea fie în sala de pansamente, fie ascuns pe după cîte un ungher, ca năluca întunericului, fie după draperie — eu am auzit de nenumărate ori cum se foiește acolo și cum pîndește. Și l-am surprins odată ascuns în baie, după ușă, dar la intrarea mea a fosnit parcă din niște aripi nevăzute și s-a mistuit dinainte-mi, lăsînd în baie un miros de ierburi străine, arse, de deșert.

Altădată, intrusul acela s-a strecurat în spatele oglinzii mari din bucătărie, în timp ce noi toți, cu Nicanora în fruntea mesei — era duminică și ea servea pentru ultima oară masa împreună cu noi —, stam în jurul trapezei. Ușile erau închise, și cea care dădea afară, spre gardul de unde urla Negus, și cea care dădea înspre dormitor. De asemenea, închise erau și ferestrele. Dar nepoftitul, pitit în spatele oglinzii, a suflat în ea o dată și țăndări a făcut-o, risipind-o pe jos, pînă la picioarele Nicanorei. Ne-am înfiorat. Nicanora însă s-a iluminat de un surîs amar, ne-a zîmbit cu fața înfășurată în palori și-a glumit, căutînd să abată atenția noastră de la frica ce ne străbătuse pînă-n oase și ne făcuse să ne uităm cu toții la ea cu jale prelungă și cu dumicatul în gît sau ținut între degete. „Nu-i nimic, dragii mei, nu-i nimic“, a

zis ca, și a simulat că mănîncă din supă, doar așa, ca să ne facă nouă plăcere.

Visul ce mi s-a arătat însă mie în somn a fost cel mai înfricoșător semn dintre toate, cel mai lămurit. Se făcea că urcam pe o potecă, o pantă acoperită cu ciulini și cu noroaie negre. Înaintea mea, la vreo douăzeci de metri, înainta din greu Nicanora, iar înaintea Nicanorei, la distanțe tot mai reduse, mergea o femeie oribilă, goală, cu părul negru, ajungînd pînă la călcîie, cu niște tălpi enorme, plate, răsucite cumva înspre în lături, albă la trup și vînjoasă ca un călău.

Nicanora se oprea din cînd în cînd și se întorna spre mine, zîmbindu-mi cu durere mută. Femeia aceea însă — tot cafegiul deghizat astfel — își oprea și ea mersul, se răsucea, precum ursul, către Nicanora și, cu o privire excesiv de categorică, implacabilă, pe fața ei teșită, lătăreață și albă, cu sprîncenele negre dese și cu ochii enorm de mari și de negri, cu mîna dreaptă întinsă către ea, fără s-o cheme pe nume, îi făcea doar semn, îndoind degetul arătător mereu, să meargă după ea. Și Nicanora pornea fără voia ei către gîdele acela femeie. Și iarăși se oprea și se uita sfîșietor spre mine, dar dihania albă pe loc se oprea și ea și-i făcea același semn cu degetul, să se ducă după dînsa. Scena s-a repetat de vreo trei ori, pînă ce chemătoarea a ajuns la un fel de cotitură, după care nu se mai zărea nimic. Acolo s-a oprit și a făcut stăruitor și tot mai grăbită semn către Nicanora să se apropie. Nicanora înainta din ce în ce mai greu, mai anevoie, tot răsucind ochii ei împăienjeniți, într-o tragică constelare înspre mine. Chemările proxenetei aceleia însă se adevereau a fi tot mai severe, mai stăruitoare, mai hotărîte.

Și Nicanora, cu chiu cu vai, a ajuns în fața ei. Atunci gîdele a scos de la spate, ca printr-o mișcare de scamator, lent, o enormă căciulă neagră, i-a făcut un ultim semn imperativ Nicanorei să se apropie bine de tot de ea — căci biata de ea își tot întorna capul înspre mine cu jale nețărmurită și negrăită —, iar cînd Nicanora a fost în fața ei, aproape de tot, codoașa infernală a ridicat în mîini enorma căciulă neagră, așa cum ai ridica o mitră deasupra unui cap de arhiereu, i-a așezat-o deasupra și-a tot apăsat peste ea, încet, încet de tot, pînă ce Nicanora a intrat în pămînt împreună cu căciula aceea blestemată. Și nu s-a mai văzut, nici ea, nici cealaltă.

A doua zi i-am adus copiii. S-a sculat, cu puteri supraomenești, s-a îmbrăcat, a cochetat la oglindă, s-a rujat și s-a pudrat nițel, dar văzînd că pudra și rujul o fac și mai cadaverică, le-a șters, și a rămas așa, curată, toată numai surîs palid. I-a îmbrățișat — nu cu efuziune, ci cu durere mută — a glumit cu ei, le-a spus să fie buni și cinstiți, iar după ce copiii, care în tot acel timp n-au scos o vorbă, ci zîmbeau și înclinau din cap, au părăsit camera așa cum ai părăsi un loc străin, mi-a spus surîzînd înlăcrimat, adică s-a silit să-mi îngîne, căci iarăși ieșiseră haitele la pradă și sfîșiau în trupul ei: „Cît de frumoși sînt! Să nu-i aduci, te rog, la înmormîntare. Voi arăta foarte urît. Vreau să păstreze despre mine imaginea mea de cînd eram frumoasă".

Am cerut să i se facă o injecție cu morfină și-a adormit, îngînînd mereu, tot mai încet, mai stins, numele lor.

În preziua morții, pe la orele cinci după-masă, a vrut să se scoale să se ducă la baie — căci nimeni n-a șters după ea nici măcar o picătură de impuritate, a murit așa cum a trăit, în curățenie desăvîrșită, cu o fără de asemănare demnitate senină —, dar de data aceasta n-a mai putut să se țină pe picioare și a apelat zîmbind la sprijinul meu. După ce am adus-o înapoi de la baie și-am așezat-o ca pe un copil în pat, mi-a spus: „Acesta este sfîrșitul".

S-au pornit de îndată hemoragii pe nas și pe gură. Am intrat în panică. Am sunat-o pe sora Mia.

Sora Mia i-a spus cuvinte de îmbărbătare, cu eforturi dureroase reținîndu-și plînsul, și i-a făcut ultima injecție. Înainte de-a cădea în somnul acela teribil, horcăitor, al stării de comă — stare purgatorie —, a îngînat întruna numele copiilor și pe-al meu, pînă ce n-am mai deslușit horcăitul acela răscolitor, agonic, tot mai puternic, mai sufocant, iar către dimineață mai potolit, mai stins. La orele șase dimineața a venit bunul doctor Petre Neagu, din nou cu o sticlă de suc de mere în buzunar și gata să glumească cu ea, dar a așezat sticla pe noptieră, i-a luat pulsul și m-a rugat „șeful" sau „șeriful!" — căci așa îl alinta ea, cu această vorbă, „șefule" („șefule, ai întîrziat astăzi, șerifule, te-am așteptat, șefule, mai spune-mi o glumă", căci șeful, atunci cînd nu mai avea cum să-i ajute pe bolnavi, știa să glumească mai bine ca orice actor mare cu ei — și un medic trebuie să fie și un bun

actor) să mă duc pînă afară. Știa el de ce, căci peste două minute m-a chemat înăuntru, iar Nicanora nu mai era Nicanora. Își dăduse sufletul. Petre Neagu, „șeful" sau „șeriful", i-a închis ochii, i-a așezat mîinile în cruce pe piept, i-a aprins o lumină — pe care cine știe de cînd o purta în taină cu el — și-i aranjase hainele, să stea frumos peste trupul ei mort.

În fața acelui spectacol, am strigat cu deznădejde mare: „Scumpa mea!" și au văzut atunci ochii mei minune: ochii Nicanorei, căzuți într-un fel de abis crepuscular, s-au reîntors de-acolo pentru cîteva secunde, mi-au clipit. Îmi auzise strigătul, s-a reîntors pentru trei secunde, mi-a răspuns astfel.

Apoi s-a petrecut ceva îngrozitor, sălbatic. O femeie voinică — să fi fost, oare, aceeași care a chemat-o după ea și-a scufundat-o sub căciulă, în pămînt, pe cărarea aceea afurisită din visul meu? — a intrat ca o furtună în cameră, s-a repezit cu grabă infernală asupra Nicanorei și a rupt hainele de pe ea, toate, aruncîndu-le mototol într-un colț. Apoi au apărut alți profanatori, sora ei Căpușa cu soțul ei Căpuș, și aceștia i-au smuls din degete inelele și de pe brațul ei brățara de aur, cadou de la mine.

După ce am îmbrăcat-o însă cu haine noi și-am așezat-o în sicriu, i-am repus pe inelar inelul cununei noastre. Cumnații au făcut ochii mari. Dacă ziceau ceva, îi risipeam de acolo ca pe niște jigodii.

M-am dus acasă, am acoperit oglinzile, am mîncat zdravăn și-am dormit tun pînă seara tîrziu. Mă rugam pînă atunci lui Dumnezeu — așa cum nu mă pricep eu să mă rog — să-i curme odată chinurile, dar, după ce a murit, și, mai ales, după ce am îngropat-o, disperat și umblînd aiurea, strigam în sinea mea: „Doamne, numai de-ar trăi, oricum, numai ca să am măcar unde să mă duc, la cine să poposesc. Oricum, numai s-o știu vie!"

A urmat apoi cam ceea ce văzuse ea în vis că se va întîmpla cu mine.

Iar în prima noapte după ce-a murit, am stat lîngă ea, în camera aceea frigorifică, așa i se spune, cu o luminare aprinsă și fixată jos, pe ciment — parcă ar fi fost ultima stea ce pilpîia agonic în abisuri —, am stat lîngă ea, în picioare, pînă ce se făcu dimineață, și mi-am adus aminte . . .

Îți mulțumesc, dragă Pavel, că ai avut răbdarea să mă asculți pînă la capăt. Nu ți-am citit vreun roman, nici nu ți-am spus măcar o poveste frumoasă, ci am făcut doar o mărturisire, din toată inima, ca unui bun prieten, în această ambianță pustie, într-o oază din Sahara Tunisiei.

Pavel ascultase cu atenție totul, cu obrazul stîng rezemat în palmă. După ce Toma a terminat de vorbit, Pavel a simțit un îndemn firesc în asemenea împrejurări: să întindă mîna și să i-o poarte lui Toma peste frunte, pînă pe umeri, a mîngîiere prietenească. Și-a întins-o încet, cu grijă. Dar, înfricoșată surpriză: mîna a atins doar aerul, fără să întîlnească nimic altceva în calea ei. Pavel a ridicat, dilatați, ochii... În fața lui, pe scaunul de pe cealaltă parte a mesei, nu se afla nimeni!

Iar moartea lui Toma s-a petrecut astfel: întors într-o dimineață acasă, după o noapte cumplită, de totală și înverșunată autodistrugere, abia a putut să urce treptele ce duc spre terasă. A intrat în cameră, unde era frig zăcut, și, cînd să se culce, a pornit să dea sînge mult din plămîni afară. Instinctiv, a întins mîna spre telefon ca să cheme Salvarea. Brusc, însă, s-a abținut, a refuzat cu scrîșnet să ceară vreo asistență în acele clipe. Apoi se făcea că a venit un tren, s-a suit, s-a dus și s-a dat jos într-o gară dintr-o așezare de munte. A străbătut așezarea aceea și și-a continuat drumul, tăind peste munte, singur, tăcut. Și ningea, ningea tot mai înverșunat, iar el, într-o stare de beatitudine, înainta, înainta, tot mai anevoie, tot mai luminat. Și zăpada i-a ajuns la genunchi, la brîu, i-a năpădit umerii, gîtul și, repede de tot, fața, capul întreg. Iar el a continuat să înainteze așa nins cum era, una cu zăpada muntelui, ca o mumie, ca o stafie de nea, tîrînd după el muntele întreg cu toți nămeții de pe el, pînă ce a ajuns pe culme...

Apoi, a fost ca o alunecare în niște genuni albe, reci, fără de capăt.

Pavel s-a ridicat de la masă, suspinînd, și a pornit spre camera sa din hotel. În urma lui, de foarte departe, din pustia nisipurilor, veneau două voci, îngînate ca de vînt, prelung, sfîșietor, iar acele voci parcă înaintau pe cărări paralele, dar foarte apropiate una de cealaltă, stăruitor, ca pentru o întîlnire cine știe unde și cînd — două linii paralele se întîlnesc, zice-se, la infinit — aievea.

Vocile acelea ce răzbeau dinspre marea pustie, parcă aduceau la sunet cu două nume strigate necontenit, cu tăiș ascuțit în ele: „Nooraa!“ „Toomaa!“ „Oooraa!“ „Ooomaa!“, „. . .aaa!“, „. . .aaa!“

Iar prietenii săi, bunii săi prieteni Niculiță, Văsîi, Horică, Doru și Nae, stînd ei cu mîhnire mare la un pahar de băutură tare foarte și sfătuindu-se îndelung, fără a vorbi, doar din priviri, au compus și un epitaf, pe care l-au cioplit apoi ei înșiși, cu stîngăcie, peste lespedea de pe mormînt a celor doi:

„Dacă toți am fi ca ei anume,
Nu ar exista sclavi pe lume“.

Lector: VIORICA MĂRII
Tehnoredactor: GHEORGHE SANDU
Corector: ILIANA BRAŞOVEANU

Apărut: 1991. Bun de tipar: 22.06.1991
Comanda nr. 3.173
Coli de tipar: 16,25. Hîrtia: velină 70 g/mp.
Format: 54 × 84/16

Tiparul executat sub comanda nr. 186
la IMPRIMERIA „ARDEALUL" Cluj
Municipiul Cluj-Napoca
B-dul 22 Decembrie nr. 149
România

remember

Am scris șase cărți pe temă autobiografică: „Tărîmul izvoarelor", în care este evocată copilăria și prima tinerețe în zarea fabuloasă a locurilor natale, „Frumoasa risipă", în care este proiectată în ficțiune vîrsta adolescenței cu anii de liceu, „Străinul de la miezul nopții", cu evocare faustică a vieții universitare, „În colț lîngă fereastră", cu cei trei ani de profesorat petrecuți la Bistrița și Năsăud, „Pe muntele Ebal", cu proiectarea-n orizonturile blestemului ai celor șapte ani de detenție politică, și, nu chiar în fine, aceasta, „Steaua cîinelui", cu filmul anilor de după „eliberare", în decursul cărora am primit cea mai dură lovitură, singura pe care am simțit-o și o resimt în continuare din ce în ce mai acut: agonia de un an și moartea lui Zoe, credincioasa, peste puteri omenești, Penelopă a Plaiului Bătrîn. Ceea ce transfigurează biografia propriu-zisă este, cred, ca și în celelalte, un anume suflu poetic, o anume aură magică, pe cît de duioasă pe atîta de tragică.

EDITURA DACIA

Lei 70,–

ISBN 973-35-0168-9